

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Ставнича Наталя Олександрівна

УДК [378.147:341](043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до
застосування проєктивних технологій у професійній діяльності**

015 Професійна освіта

01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Н. О. Ставнича

(підпис)

(Ініціали та прізвище дисертанта)

Науковий керівник: Кобилянський Олександр Володимирович, доктор
педагогічних наук, професор

Вінниця – 2023

АНОТАЦІЯ

Ставнича Н. О. Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта. – Вінницький національний технічний університет, Вінниця, 2023.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. У процесі дослідження проаналізовано сучасний стан підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Здійснений аналіз нормативних документів та публікацій засвідчив, що реалії сьогодення, пов'язані із зміною законодавчої бази, вдосконаленням освітньої парадигми та зростання інтегративності освітнього простору спонукає заклади вищої освіти до пошуку та реалізації нових моделей і технологій підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права до ефективного провадження професійної діяльності.

Розкрито сутність та зміст готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та виявлено, що діагностика досліджуваної якості може бути забезпеченою обґрунтуванням когнітивного (система знань про зміст проєктивних технологій та особливості їх використання в майбутній професійній діяльності), мотиваційного (мотиви та особистісні переконання до вирішення професійних завдань із використанням проєктивних технологій), рефлексивного (здатність до оцінки та самооцінки проєктивної діяльності), діяльнісного (сформовані вміння та навички провадити власну проєктивну діяльність в процесі виконання професійних завдань) та креативного (здатність планувати та провадити проєктивну діяльність для

ефективного вирішення професійних завдань, використовуючи нестандартні рішення) компонентів та системи відповідних показників, до кожного з яких визначено та схарактеризовано рівні (початковий, середній, достатній, креативний) сформованості досліджуваної готовності.

Спроектовано структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, що побудована як узагальнена система та відображає функціональні та структурні зв'язки між цільовим, теоретико-методологічним, змістовим, процесуальним та результативно-підсумковим блоками. Теоретичним підґрунтям моделі є ідеї та положення особистісно орієнтованого, системного, діяльнісного, полісуб'єктного та синергетичного методологічних підходів, а також педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності:

- створення навчально-методичного забезпечення з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;
- формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права;
- використання методів інтерактивного навчання, що моделюють способи професійної взаємодії фахівців з міжнародного права в процесі проєктування;
- поетапне формування готовності до проєктивної діяльності із використанням інформаційних технологій як засобу проєктування.

Обґрунтовано, що формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності буде ефективним в умовах організованого освітнього процесу при переосмисленні технології проведення усіх видів занять та систематичного застосування інноваційних технологій. Наразі професійна підготовка здобувачів вищої освіти

набуває фахової спрямованості за використання не репродуктивних, а інноваційних технологій: розширення застосування проєктивної діяльності в освітньому процесі, зокрема й проєктування індивідуальної освітньої траєкторії, а також технологій колективного вирішення завдань; впровадження онлайн, змішаного, дуального та інтегрованого навчання; розвиток ризик-орієнтованого та критичного мислення; підтримка дослідницького та самостійного навчання; застосування кейс-коучингу, професійних і рольових ігор, онлайн обміну досвідом та інших, що ґрунтуються на проєктуванні освітніх, науково-дослідних і соціально-важливих практичних ситуацій у майбутній професійній діяльності фахівця з міжнародного права. А подальше оцінювання, аналіз, обговорення, проведення тренінгів, майстер-класів, мозкових штурмів, дискусій позитивно впливає на якість засвоєного матеріалу здобувачами вищої освіти та забезпечує формування їх професійної компетентності на високому рівні.

Відповідно, розроблено та впроваджено в освітній процес ЗВО навчально-методичний посібник «Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права», який складається з трьох розділів: «Сучасні підходи до організації навчання у ЗВО», «Методика застосування інноваційних методів навчання під час проведення лекційних занять з міжнародного права», «Методика застосування компетентнісно-орієнтованих завдань на практичних заняттях з міжнародного права», в якому поєднані як традиційні технології навчання, так і інноваційні технології. Проведення лекцій-дискусій, майстер-класів, застосування колективного майндмепінгу, вільних дебатів, освітнього сторітелінгу з використанням мнемотехніки, застосування скрайбінг-технологій, кейс-методу, методу проєктів, ділових ігор, що імітують майбутню професійну діяльність фахівців з міжнародного права, дозволяє здобувачам самостійно та креативно використовувати набуті знання та вміння, підвищувати професійну компетентність, приймати аргументовані рішення, вчитися брати на себе відповідальність за їх виконання та наслідки, що забезпечує комплексну підготовку

майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Узагальнення результатів теоретичного аналізу проблеми дослідження, дослідно-експериментальної роботи із використанням методів математичної статистики підтвердили сформульовану гіпотезу, що готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності має позитивну динаміку при реалізації визначених у дослідженні педагогічних умов.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

вперше: обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; визначено структуру готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та розроблено її критерії, показники й рівні; спроектовано структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, яка відтворює складний взаємозв'язок методологічних підходів, принципів, педагогічних умов, критеріїв, показників та рівнів досліджуваної готовності та запропоновано відповідну технологію її реалізації; обґрунтовано й запропоновано цілісний підхід до формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

удосконалено:

– підходи до організації професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права з метою формування їх готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; методика поетапного розвитку готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, яка забезпечує поетапне набуття знань та вмінь провадження проєктивної діяльності використання особистісно-орієнтованих

педагогічних технологій (удосконалення полягає в уточненні етапів формування досліджуваної готовності, визначенні відповідних дидактичних умов на кожному з них, розробленні посібника «Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права» та низки заходів для підвищення професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін);

– діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (удосконалення полягає у виокремленні критеріїв та показників: когнітивного (сформована система знань про зміст проєктивних технологій та особливості їх використання в майбутній професійній діяльності), мотиваційного (сформовані мотиви та особистісні переконання до вирішення професійних завдань із використанням проєктивних технологій), рефлексивного (сформована здатність до аналізу власної свідомості, проєктивної діяльності та отриманих результатів), діяльнісного (наявність навичок щодо провадження проєктивної діяльності для вирішення професійних завдань) та креативного (сформована здатність ефективно вирішувати професійні завдання, використовуючи нестандартні рішення в процесі професійної діяльності засобами проєктування);

– *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про сутність проєктивної діяльності, уточнено сутність та зміст понять «проєктивна діяльність», «проєктивна технологія», «готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій», «формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій», ідеї застосовування проєктивних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані під час вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права з метою формування готовності студентів до

використання проєктивних технологій в професійній діяльності, розроблено діагностичний інструментарій для виявлення рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та структурно-функціональну модель процесу формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; визначені особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права з метою формування готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, розроблено методичне забезпечення формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Технологія формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, навчальні та дидактичні матеріали можуть використовуватися в освітньому процесі закладів вищої освіти з метою вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права та суміжних спеціальностей, післядипломній освіти, підвищенні кваліфікації та перепідготовці кадрів задля формування та розвитку готовності майбутніх фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Результати і матеріали дисертаційної роботи можуть використовуватися з метою подальшого дослідження проблеми формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності в освітньому процесі закладів освіти різних рівнів акредитації; для розроблення освітніх програм, навчально-методичних посібників тощо.

Ключові слова: готовність, компетентність, майбутні фахівці з міжнародного права, проєктивні технології, професійне навчання, інноваційні технології, заклади вищої освіти.

ABSTRACT

Stavnycha N. O. Formation of readiness of future specialists in international law to use projective technologies in professional activities. – Qualifying scientific work as a manuscript. Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in specialty 015 Professional education. – Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, 2023.

The dissertation is a theoretical-experimental study dealing with the problem of forming the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in their professional activities. In the process of the research, the current state of training of future specialists in international law for the use of projective technologies in professional activities was analyzed. The analysis of normative documents and publications proved that the realities of today, associated with the change of the legislative framework, the improvement of the educational paradigm and the growth of the integrative nature of the educational space, incite higher education institutions to the search and implementation of new models and technologies for training future specialists in international law for efficient realization of the professional activities.

The essence and content of the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in their professional activities was revealed, and it was found that the diagnosis of the studied quality can be provided by the substantiation of a cognitive (system of knowledge about the content of projective technologies and features of their use in future professional activities), motivational (motives and personal beliefs to solve professional tasks using projective technologies), reflective (ability to evaluate and self-evaluate projective activities), activity (formed skills and abilities to carry out one's own projective activities in the process of performing professional tasks) and creative (ability to plan and carry out projective activities for the efficient solution of professional tasks, using non-standard solutions) components and a system of corresponding indicators, for each of which the levels (initial, average, sufficient, creative)

of the formation of the studied readiness are defined and characterized.

Structural-functional model of the formation of future specialists in international law readiness to use projective technologies in professional activity has been designed, the model is built as a generalized system and reflects the functional and structural connections between the target, theoretical-methodological, substantive, procedural and result-summary blocks. The theoretical basis of the model is the ideas and provisions of person-oriented, systemic, activity-based, multi-subject and synergistic methodological approaches, as well as pedagogical conditions for the formation of the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in their professional activities:

- creation of educational and methodological support with the aim of forming the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in their professional activities;
- formation of subject-reflexive position of future specialists in international law;
- the use of interactive learning methods that model ways of professional interaction of specialists in international law in the design process;
- step-by-step formation of readiness for projective activity using information technologies as a means of design.

It is substantiated that the formation of the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in professional activities will be effective in the conditions of an organized educational process when rethinking the technology of conducting all types of classes and systematically applying innovative technologies. At present, the professional training of higher education students acquires a professional focus for the use of not reproductive, but innovative technologies: the expansion of the use of projective activities in the educational process, in particular, the design of an individual educational trajectory, as well as technologies for collective problem solving; introduction of online, mixed, dual and integrated education; development of risk-oriented and critical thinking; support of research and independent study; application of case

coaching, professional and role-playing games, online exchange of experiences and others based on the design of educational, research and socially important practical situations in the future professional activity of a specialist in international law. Further evaluation, analysis, discussion, conducting trainings, master classes, brainstorming, and discussions have a positive effect on the quality of the material acquired by students of higher education and provides the formation of their professional competence at a high level.

Accordingly, the educational and methodological manual "Innovative learning technologies in the process of training specialists in international law" was developed and implemented in the educational process of the higher education institution, which consists of three sections: "Modern approaches to the organization of education in the higher education institution", "Methodology of applying innovative teaching methods during lectures on international law", "Methodology of applying competence-oriented tasks in practical classes on international law", which includes both traditional teaching technologies and innovative technologies. Conducting lectures and discussions, master classes, the use of collective mind mapping, free debates, educational storytelling using mnemonics, the use of scribing technologies, the case method, the project method, business games that simulate the future professional activity of specialists in international law, allows applicants to independently and creatively use the acquired knowledge and skills, increase professional competence, make reasoned decisions, learn to take responsibility for their implementation and consequences, which provides comprehensive training of future specialists in international law for the use of objective technologies in professional activities.

The generalization of the results of the theoretical analysis of the studied problem, research and experimental work using the methods of mathematical statistics confirmed the formulated hypothesis that the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in their professional activities has positive dynamics when implementing the pedagogical conditions determined in the study.

The scientific novelty and theoretical significance of the research is that:

for the first time: the theoretical and methodological principles of the formation of the readiness of future specialists in international law for the use of projective technologies in their professional activities were substantiated; the structure of the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in professional activity was determined and its criteria, indicators and levels were developed; a structural-functional model of the formation of the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in professional activity was designed, which reproduces the complex interrelationship of methodological approaches, principles, pedagogical conditions, criteria, indicators and levels of studied readiness, and the appropriate technology for its implementation was proposed; a holistic approach to forming the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in their professional activities is substantiated and proposed;

improved:

– approaches to the organization of professional training of future specialists in international law with the aim of forming their readiness to use projective technologies in their professional activities; the method of step-by-step development of the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in professional activities, which ensures the step-by-step acquisition of knowledge and the ability to implement projective activities using personally-oriented pedagogical technologies (the improvement consists in clarifying the stages of formation of the studied readiness, determining the appropriate didactic conditions for each of them, developing the manual "Innovative learning technologies in the process of training specialists in international law" and a series of measures to increase the professional competence of teachers of special disciplines);

– diagnostic tools for assessing the levels of readiness of future specialists in international law to use projective technologies in professional activity (improvement consists in identifying criteria and indicators: cognitive (formed system of knowledge about the content of projective technologies and features of their use in future professional

activity), motivational (formed motives and personal convictions for solving professional tasks using projective technologies), reflective (formed ability to analyze one's own consciousness, projective activity and the obtained results), operational (the presence of skills in the implementation of projective activities to solve professional tasks) and creative (the formed ability to effectively solve professional tasks, using non-standard solutions in the process of professional activity by means of design).

acquired further development scientific ideas about the essence of projective activity, the essence and content of the concepts "projective activity", "projective technology", "readiness of future specialists in international law to use projective technologies", "formation of readiness of future specialists in international law to use projective technologies", ideas of applying projective technologies in the process of professional training of future specialists in international law have been clarified.

The practical significance of the research is that its results can be used during the improvement of the system of professional training of future specialists in international law with the aim of forming the readiness of students to use projective technologies in their professional activities, a diagnostic toolkit was developed to identify the levels of readiness of future specialists in international law to use projective technologies in their professional activities, and a structural-functional model of the process of forming the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in their professional activities; the specific features of the professional training of future specialists in international law with the aim of forming readiness for the use of projective technologies in professional activity were determined, methodical support for the formation of readiness of future specialists in international law for the use of projective technologies in professional activity was developed.

The technology of forming the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in professional activity, educational and didactic materials can be used in the educational process of institutions of higher education with the aim of improving the process of professional training of future specialists in international law

and related specialties, postgraduate education, upgrading and retraining of personnel in order to form and develop the readiness of future specialists to use projective technologies in professional activity.

The results and materials of the dissertation work can be used for further research on the problem of forming the readiness of future specialists in international law to use projective technologies in professional activities in the educational process of educational institutions of different levels of accreditation; for the development of educational programs, training manuals, etc.

Keywords: readiness, competence, future specialists in international law, projective technologies, professional training, innovative technologies, institutions of higher education.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Основні наукові результати дисертації відображено в публікаціях:

Рисинець, Н. О. (2018а). Проектні технології як чинник розвитку професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 56, 174-177. DOI 10.31652/2415-7872-2018-56-174-177.

Рисинець, Н. О. (2019а). Методичні аспекти впровадження вільних дебатів як елементу проєктних технологій під час вивчення дисципліни «Міжнародне право» студентами юридичних спеціальностей. *Педагогіка безпеки. Міжнародний науковий журнал*, 1, 78-88. DOI: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2019-4-1-078-088>.

Рисинець, Н. О. (2020а). Застосування інноваційних технологій з метою формування готовності фахівців з міжнародного права до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*, 3 (103), 65-70. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-103-3-66-65>.

Voitko, V., Bevz, S., Burbelo, S., Stavytskyi, P., Khoshaba, O., **Rysynets, N.**, Teplova, O., Smolarz, A., Smailova, S., Mussabekova, A., & Yeraliyeva, B. (2021). Analysis of the development approaches of the system of audio synthesis and recognition with the option of using photonic processors". Proc. SPIE 12040, *Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry, and High Energy Physics Experiments*, 120400N (3 November 2021); doi:10.1117/12.2611464.

Рисинець, Н. О. (2021а). Формування готовності фахівців з міжнародного права до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*, 4 (108), 37-43. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-108-4-37-43>.

Ставнича, Н. О. (2023). Застосування проєктивних технологій в процесі підготовки фахівців з міжнародного права: інтеграція інтерактивності та мотивації.

Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал, 9(23), 460-475. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)-460-475](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)-460-475).

Посібники

Ставнича, Н. О. (2016а). Міжнародне право. Навчально-довідковий посібник. Вінницький кооперативний інститут.

Ставнича, Н. О. (2018b). Господарський процес України. Практичний посібник. Вінницький кооперативний інститут.

Ставнича, Н. О., & Кобилянський О. В. (2023). Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права: навчально-методичний посібник. Вінниця: ВНТУ.

Наукові праці, надруковані в періодичних виданнях іноземних країн

Rysynets, N. (2020). Formation of readiness for professional activity of specialists in international law through the use of problem-based learning methods. *Қазақинновациялық гуманитарлық-заң университетінің хабаршысы*, 3 (47), 54-59.

Rysynets, N. (2021). Formation of design competence with specialists in international law. *Қазақинновациялық гуманитарлық-заң университетінің хабаршысы*, 2 (50), 69-83.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Ставнича, Н. О. (2014). Вплив сучасних педагогічних методів на психологічний портрет студента. *Збірник наукових статей магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи ПУЕТ»*. Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі (ПУЕТ)». Полтава: ПУЕТ (с. 199-203).

Рисинець, Н. О. (2018с). Використання проєктних технологій в процесі дистанційного навчання студентів юридичних спеціальностей. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, Вінниця (с. 211-213).

Rysynets, N. (2019). Using the project technologies in the distance learning of the students legal direction of training. Гуманітарні, економічні та правові аспекти модернізації вищої освіти: Міжнародна науково-методична конференція викладачів, Вінниця (с. 94-97).

Рисинець, Н. О. (2019b). Застосування фасилітації при вивченні дисципліни «Міжнародне право». Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 28-29 березня 2019 року 6 збірник наукових праць, Вінницький національний технічний університет, Вінниця (с. 57-59).

Рисинець, Н. О. (2019с). Проєктні технології: поняття, види та вплив на розвиток професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей. *Гуманітарні, економічні та правові аспекти модернізації вищої освіти: Міжнародна науково-методична конференція викладачів*, Вінниця (с. 97-100).

Рисинець, Н. О. (2020b). Проблеми та перспективи дистанційного навчання фахівців з міжнародного права в реаліях Covid-19. Актуальні дослідження в соціальній сфері. Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції 17 листопада 2020 року. Одеський національний політехнічний університет, Одеса (с. 121-123).

Рисинець, Н. О., Кобилянський, О. В., Лісіца, С., & Пінаєва, Ю. А. (2021). Впровадження технологій освітньої мнемотехніки в закладах вищої освіти. Акімова, О. В., & Фрицюк, В. А. (ред.) *Особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців: діалог зі стейкхолдерами: монографія*. Вінниця: ТОВ «Друк», (с. 333-349).

Рисинець, Н. О. (2021b). Майндмеппінг як засіб формування професійних компетенцій фахівців з міжнародного права під час дистанційного навчання. Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців. Матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 25-26 березня 2021 року. Вінницький національний технічний університет, Вінниця (с. 60-61).

Рисинець, Н. О. (2021c). Майндмеппінг як метод формування професійних компетенцій фахівців з міжнародного права. Науково-технічна конференція факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії. ВНТУ, Вінниця (с. 116-1118).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Ставнича, Н. О. (2013a). Вплив гендерних аспектів на організацію навчального процесу. *Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі: збірник науково-методичних праць учасників IV Всеукраїнської науково-методичної конференції*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 99-101).

Ставнича, Н. О. (2013b). Соціально-економічний розвиток суспільства крізь призму формування правової держави. *Проблеми розвитку економічних, соціальних, інформаційних зв'язків та кооперації: тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей господарства*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 307-312).

Ставнича, Н. О. (2013c). Трудові відносини у міжнародному праві: проблеми та перспективи. *Держави світу та Україна у нових реаліях: соціальні, економічні, екологічні та правові орієнтири розвитку: тези доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей господарства*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 119-123).

Ставнича, Н. О. (2015). Децентралізація влади: досвід проведення у зарубіжних країнах, перспективи становлення в Україні. Регіон: особливості розвитку і управління в умовах децентралізації влади: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу ВКІ. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 158-160).

Ставнича, Н. О. (2016b). Проблеми віктимології та суїцидальної поведінки. Науково-методичні орієнтири професійного розвитку особистості: тези доповідей учасників IV Всеукраїнської науково-методичної конференції, 20.04.2016. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля» (с. 74-77).

Ставнича, Н. О. (2016c). Проблеми правового забезпечення реєстрації та обліку внутрішньо-переміщених осіб в Україні: Науковий вісник ВКІ «Актуальні проблеми життєдіяльності українського суспільства в умовах кризи». Статті та тези учасників IX Міжнародної науково-практичної конференції 16 березня 2016 р. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля» (с. 81-82).

Ставнича, Н. О. (2017a). Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС. *Науковий вісник Вінницького кооперативного інституту*, 7, 133–137.

Ставнича, Н. О. (2017b). Взаємність і реторсія на прикладі співробітництва України і Польщі. *Наука та практика сучасності та майбутнього: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 77-79).

ЗМІСТ

Вступ.....	21
Розділ 1. Формування готовності фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності як наукова проблема.....	32
1.1. Передумови використання проєктивних технологій в професійній підготовці майбутніх фахівців з міжнародного права.....	32
1.2. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження проєктивних технологій в практику вищої школи	42
1.3. Аналіз ключових понять дослідження.....	55
Висновки до розділу 1.....	65
Розділ 2. Педагогічні умови та модель формування готовності фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	68
2.1. Зміст та структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	68
2.2. Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	79
2.3. Педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	88
2.4. Модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.....	101
Висновки до розділу 2.....	114

Розділ 3. Дослідно-експериментальна апробація дієвості досліджуваної моделі	117
3.1. Організація та методика проведення дослідно-експериментальної роботи	117
3.2. Аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту.....	142
3.3. Аналіз результатів формувального етапу експерименту.....	167
Висновки до розділу 3.....	194
Загальні висновки.....	197
Список використаних джерел.....	202
Додатки.....	228

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розбудова демократичної та правової держави з одного боку, поживлення євроінтеграційної активності України та наближення західних стандартів професійної освіти – з іншого, зумовлюють зростання цікавості до професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі міжнародного права. Це викликає необхідність перегляду концептуальних основ цього процесу, а низка державних нормативно-правових документів, зокрема Закон України «Про вищу освіту» (2014), Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (2022), Проєкт Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» (2019), Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (2019), Стандарти вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, Національна рамка кваліфікацій (2018) тощо створюють необхідні підстави для виконання окреслених завдань.

Зміни, які відбуваються в сучасному суспільстві, вимагають використання інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на індивідуальний розвиток особистості, відпрацювання досвіду самостійної навігації в швидкозмінному інформаційному полі. Результатом професійної підготовки наразі є формування ключових компетентностей майбутнього фахівця. Відповідно до освітніх програм підготовки, майбутній фахівець з міжнародного права повинен вміти застосовувати базові науково-теоретичні знання для вирішення професійних завдань; розвинути дослідницькі навички; бути здатним генерувати нові ідеї; володіти міждисциплінарним підходом під час вирішення професійних проблем; сформувати готовність до підвищення кваліфікації впродовж життя. У зв'язку з цим перед системою вищої освіти ставиться завдання забезпечити якісну підготовку фахівців нового рівня, здатних до постійного самовдосконалення та неперервного

професійного зростання. Це можливо за умови впровадження в освітній процес вищої школи інноваційних педагогічних технологій, орієнтованих на саморозвиток студентів. У сучасній професійній педагогіці проєктивну технологію розглядають як одну з особистісно-орієнтованих технологій навчання, що інтегрує проблемний підхід, групові методи, рефлексивні, презентативні, дослідницькі, пошукові методики, які створюють умови для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти.

У ході вирішення наукової проблеми формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності ми звернулися до праць вітчизняних та зарубіжних учених, предметом наукового пошуку яких є: філософські та психологічні аспекти вищої освіти (А. Brew (2010), М. Earley (2014), В. Андрущенко (2006), Л. Барановська (2015), І. Бех (2003), В. Кремень(2006), В. Лутай (1996) та ін.); теоретичні положення формування професійної компетентності фахівців в умовах особистісно-орієнтованого освітнього процесу (J. Jones, J. Goldring (2015), М. Артюшина (2014), І. Зязюн (2002), С. Подмазін (2006), Н. Кулалаєва (2018) та ін.); сучасні науково-методичні положення про інноваційні педагогічні технології (К. Crisafidis (2005), М. Артюшина (2014), В. Кручек (2013), І. Прокопенко, (2005) В. Рахманов (2016),та ін.); використання інформаційних технологій у вищій школі (М. Ben-Ari (2001), А. Gilleran (2007), І. Levina (2016), В. Биков (2002); Р. Гуревич (2005), Л. Коношевський (2008) та ін.); особливості професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі права (Н. Бондар (2021), Р. Келемен (2020), Н. Кожем'яко (2015), С. Циганій (2017) та ін.).

Однак, констатуючи суттєві успіхи в досягненні різновекторних цілей щодо вдосконалення професійної освіти майбутніх правознавців, науковців не часто фокусували свою увагу на проблемі впровадження проєктивних технологій в освітній процес, а запропоновані інновації стосувалися її лише фрагментарно, що в сукупності з іншими теоретичними та емпіричними факторами стало причиною

виникнення низки складних суперечностей, зокрема між:

– соціальним замовленням суспільства на підготовку нової генерації фахівців з міжнародного права, які володіють загальними та професійними компетентностями, та низьким рівнем готовності науково-педагогічного персоналу до реалізації потенційних можливостей проєктивних технологій в освітньому процесі;

– декларуванням принципів підготовки конкурентоздатних фахівців у національних закладах вищої освіти на основі компетентнісного підходу (Національна доктрина розвитку освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року) та переважаючим використанням традиційних підходів до визначення змісту, форм і методів підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права;

– потребою у впровадженні в освітній процес інноваційних технологій навчання, зокрема проєктивних, сучасних методів і форм роботи з метою формування пізнавальних інтересів студентів для забезпечення їхньої якісної професійної підготовки та недостатнім загальним рівнем готовності студентів до провадження цієї діяльності.

Отже, актуальність окресленої проблеми, її недостатня розробленість як в теоретичному, так і в практичному аспектах, а також необхідність вирішення означених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану НДР Вінницького національного технічного університету з теми № 20-K8 «Теоретичні та методичні засади формування компетентності майбутніх фахівців у закладах вищої освіти» та теми № 20-K10 «Теоретичні та методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців у закладах освіти», що є складниками тематичного плану

наукових досліджень кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету. Тему дисертації затверджено Вченою радою Вінницького національного технічного університету (протокол № 4 від 08.11.2018) й узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 27.11.2019).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та апробації структурно-функціональної моделі й авторської експериментальної методики формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Відповідно до зазначеної мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу наукової літератури та нормативно-правових документів з'ясувати стан розробленості проблеми формування майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності в теорії та практиці.

2. Встановити зміст і структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, визначити критерії, показники її оцінювання та рівні сформованості.

3. Детермінувати й обґрунтувати педагогічні умови розвитку готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

4. Спроекувати структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

5. Експериментально перевірити ефективність запропонованої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців з

міжнародного права в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Методи дослідження:

– *теоретичні*: аналіз філософської, психологічної, педагогічної, навчально-методичної літератури, дисертаційних досліджень (з метою з’ясування стану досліджуваної проблеми, встановлення змісту і структури готовності майбутніх фахівців до провадження професійної діяльності); синтез, порівняння, конкретизація, систематизація й узагальнення (для формулювання понятійно-категоріального апарату, з’ясування сутності готовності майбутнього фахівця з міжнародного права до проєктивної діяльності та виокремлення компонентів її структури, критеріїв сформованості, визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності); моделювання (для розроблення моделі розвитку майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності);

– *емпіричні методи*: спостереження, оцінювання та самооцінювання (з метою вивчення та аналізу педагогічного досвіду викладачів спеціальних дисциплін закладів вищої освіти, узагальнення власного педагогічного досвіду, виявлення та збагачення досвіду використання інноваційних педагогічних технологій, а також встановлення реального стану використання проєктивних технологій в освітньому процесі); бесіда, анкетування, тестування (з метою визначення наявного рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності); педагогічний експеримент (з метою перевірки результативності обґрунтованої та розробленої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній

діяльності);

– *статистичні методи*: розрахунок статистичних показників, шкалювання (з метою оцінювання рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності); критерії перевірки статистичних гіпотез (кутове перетворення Фішера, критерій Крамера-Уелча, які використовувалися для встановлення надійності та валідності інструментарію дослідження, отримання даних про достовірність відмінностей між показниками розвиненості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності контрольної (КГ) й експериментальної (ЕГ) груп); табличне представлення, графічне зображення результатів – для наочного представлення і візуального аналізу результатів вимірювання характеристик КГ і ЕГ на початок та завершення педагогічного експерименту.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася впродовж 2017–2021 років на базі Вінницького кооперативного інституту (довідка № 265 від 21.09.2021), Міжнародного гуманітарного університету (акт б/н від 26.11.2021), Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» (довідка № 01-11/204 від 31.08.2021), Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ МАУП» (довідка № 6278 від 02.09.2021), Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету (довідка № 091 від 03.09.2021) та Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди (довідка № 01-10/573 від 08.09.2021).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

вперше: обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; визначено структуру готовності майбутніх фахівців з

міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та розроблено її критерії, показники й рівні; спроектовано структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, яка відтворює складний взаємозв'язок методологічних підходів, принципів, педагогічних умов, критеріїв, показників та рівнів досліджуваної готовності та запропоновано відповідну технологію її реалізації; обґрунтовано й запропоновано цілісний підхід до формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

удосконалено

– підходи до організації професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права з метою формування їх готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; методика поетапного розвитку готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, яка забезпечує поетапне набуття знань та вмінь провадження проєктивної діяльності використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (удосконалення полягає в уточненні етапів формування досліджуваної готовності, визначенні відповідних дидактичних умов на кожному з них, розробленні посібника «Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права» та низки заходів для підвищення професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін);

– діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (удосконалення полягає у виокремленні критеріїв та показників: когнітивного (сформована система знань про зміст проєктивних технологій та особливості їх використання в майбутній професійній діяльності), мотиваційного (сформовані мотиви та особистісні переконання до вирішення професійних завдань із використанням проєктивних технологій), рефлексивного

(сформована здатність до аналізу власної свідомості, проєктивної діяльності та отриманих результатів), діяльнісного (наявність навичок щодо провадження проєктивної діяльності для вирішення професійних завдань) та креативного (сформована здатність ефективно вирішувати професійні завдання, використовуючи нестандартні рішення в процесі професійної діяльності засобами проєктування);

– *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про сутність проєктивної діяльності, уточнено сутність та зміст понять «проєктивна діяльність», «проєктивна технологія», «готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій», «формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій», ідеї застосовування проєктивних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані під час вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права з метою формування готовності студентів до використання проєктивних технологій в професійній діяльності, розроблено діагностичний інструментарій для виявлення рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та структурно-функціональну модель процесу формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; визначені особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права з метою формування готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, розроблено методичне забезпечення формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Надійність і достовірність одержаних результатів забезпечена ґрунтовністю вихідних теоретико-методичних позицій, застосуванням системи

наукових методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету і завданням, тривалим характером та можливістю повторення дослідно-експериментальної роботи; репрезентативністю обсягу вибірок, перевіркою одержаних результатів із використанням методів математичної статистики

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати проведеного дослідження на різних етапах виконання роботи обговорювалися на наукових, науково-методичних, науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня, зокрема

– міжнародних: VI Міжнародна науково-практична конференція професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей господарства «Проблеми розвитку економічних, соціальних, інформаційних зв'язків та кооперації» (Вінниця, 2013), V Міжнародна науково-практична конференція професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей господарства «Держави світу та Україна у нових реаліях: соціальні, економічні, екологічні та правові орієнтири розвитку» (Вінниця, 2013), VIII міжнародна науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу ВКІ «Регіон: особливості розвитку і управління в умовах децентралізації влади» (Вінниця, 2015), IX Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми життєдіяльності українського суспільства» (Вінниця, 2016), X Міжнародна науково-практична конференція «Наука та практика сучасності та майбутнього» (Вінниця, 2017), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців» (Вінниця, 2019), Міжнародній науково-методичній конференції викладачів «Гуманітарні, економічні та правові аспекти модернізації вищої освіти» (Вінниця, 2019), XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (Одеса, 2020), V Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців» (Вінниця, 2021);

– всеукраїнських: IV Всеукраїнській науково-методичній конференції

«Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі» (Вінниця, 2013), IV Всеукраїнській науково-методичній конференції «Науково-методичні орієнтири професійного розвитку особистості» (Вінниця, 2016), II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя» (Вінниця, 2018),

– звітних конференціях професорсько-викладацького складу та засіданнях кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету (2017-2023).

Публікації. Основний зміст і результати дослідження висвітлено у 28 публікаціях, із них: 5 статей, опублікованих одноосібно у провідних наукових фахових виданнях у галузі педагогіки (у т. ч. 1 – в електронному виданні), 3 статті в зарубіжних періодичних наукових виданнях іноземною мовою (1 – у виданні, яке індексується в науко-метричній базі Scopus), 1 розділ у колективній монографії (у співавторстві), 16 статей і тез – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій (у т. ч. 1 – в електронному), 2 навчальних посібники (1 – у співавторстві), 1 одноосібний навчально-довідковий посібник.

Особистий внесок автора. Одержані результати дисертації є авторською розробкою щодо формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій. У колективній монографії Рисинець, Н. О., Кобилянський, О. В., Лісіца, С., & Пінаєва, Ю. А. (2021) автором розроблена методика використання освітньої мнемотехніки в закладах вищої освіти та узагальнено власний практичний досвід. У науковій праці «Analysis of the development approaches of the system of audio synthesis and recognition with the option of using photonic processors» (співавтори V. Voitko, S. Bevz, S. Burbelo, P. Stavvytskyi та ін.) автором проаналізовано та розроблено різні підходи до реалізації компонента розпізнавання із використанням нейромережі, з метою проведення математичного моделювання механізмів проєктування та встановлення ефективності розробленого алгоритму. В опублікованому у співавторстві з О. Кобилянським, навчально-

методичному посібнику «Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права» особистий внесок автора полягає у розробленні структури видання, а також у вдосконаленні змісту дисципліни «Міжнародне право» та методики проведення занять із використанням проєктивних технологій.

Ідеї співавторів зазначених праць у дисертації не було використано.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається з анотацій (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел (225 найменувань, з них 47 – іноземними мовами). Основний текст дисертації викладено на 181 сторінці. Робота містить 40 таблиць, 22 рисунки, 17 додатків, що обіймають 73 сторінки. Загальний обсяг дисертації – 301 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1. Передумови використання проєктивних технологій в професійній підготовці майбутніх фахівців з міжнародного права

Співпраця України з іншими країнами та міжнародними організаціями на соціальному, політичному та економічному рівнях є необхідною умовою успішної реалізації національної інтеграційної стратегії. Але набуття нею статусу рівноправного партнера в глобальних проєктах цілком залежить від професіоналізму фахівців, які представляють нашу країну на міжнародній арені. З огляду на це особливого значення набуває питання професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародного права, які зможуть гідно захищати права та інтереси України у світі.

20 липня 2022 року Міністерство освіти і науки України затвердило нові стандарти вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів зі спеціальності 081 «Право», скасувавши попередні стандарти 2018 і 2020 року. Необхідність такого кроку полягала у нагальній потребі оновленні переліку загальних і спеціальних компетентностей, програмних результатів навчання, зважаючи на віднесення цієї спеціальності до регульованих професій. Позитивними інноваціями є поява чітких вимог щодо вступу випускників юридичних коледжів, збільшення тривалості бакалаврської практики до 15 кредитів, а також суттєве оновлення вимог до знань і умінь майбутніх фахівців з позиції компетентнісного підходу. Значимим є те, що стандарти для бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти визначили неможливість створення міжгалузевих та міждисциплінарних освітньо-наукових програм, хоча в цілому згідно з законом України «Про вищу освіту» така можливість існує.

Додатково, постановою кабінету міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України» від 29 квітня 2015 р. № 266 перелік галузей доповнено позицією 29 «Міжнародні відносини», де паралельно з іншими спеціальностями зазначено спеціальність 293 «Міжнародне право».

Пояснення такого підходу полягає в тому, що в умовах глобалізації та інформатизації міжнародного суспільства функції та види професійної діяльності експертів-міжнародників зазнали певних змін, що потребує переосмислення підходів їх професійної підготовки. Постійні зміни в сфері міжнародних відносин та швидкість поширення інформації вимагають нових професійних компетенцій, а спеціалісти з міжнародного права мають контролювати ці відносини та забезпечити відповідність своєї професійної підготовки міжнародним стандартам.

Як бачимо процес нормотворення в освітньому середовищі триває, тому поки що не затверджено стандарт вищої освіти зі спеціальності 293 «Міжнародне право» як для бакалаврського, так і для магістерського рівнів вищої освіти, а розробники освітніх програм для цієї спеціальності керуються чинними нормативними документами. Аналіз діючих освітніх програм для цієї спеціальності засвідчив, що її результатом є опанування студентами базових засад міжнародного права, вивчення всієї системи (інститутів, галузей) міжнародного права, формування фахового сприйняття та розуміння міжнародного права як регулятора міждержавних відносин. Підготовка бакалаврів з міжнародного права спрямована на формування здатності розв'язувати професійні завдання в галузі міжнародних відносин. Вибіркові компоненти циклу професійної підготовки розподілені за трьома профілями (публічно-правовим, приватно-правовим та права Європейського Союзу), що уможлиблює підготовку фахівців, здатних до вирішення конкретних практичних завдань у відповідних сферах.

Професійна діяльність фахівців з міжнародного права передбачає не лише міжособистісні контакти з людьми різних сфер діяльності, але і орієнтування у швидкозмінному правовому полі, що актуалізує проблему використання

інноваційних педагогічних технологій в процесі їх професійної підготовки. Ці технології ґрунтуються на суб'єкт-суб'єктній взаємодії усіх учасників освітнього процесу та дозволяють сформувати необхідні для ефективного провадження майбутньої професійної діяльності компетентності, розвинути особистісні риси фахівців з міжнародного права тощо.

Аналіз теоретичних напрацювань, зокрема Я. Аронова (2020), Н. Бондар (2021), А. Борейчук (2018), І. Зошій (2018), С. Циганій (2017), Г. Одинцової (2016) та інших, а також особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права в ЗВО засвідчили, що значна частина випускників не здатні самостійно знаходити оптимальні способи вирішення професійних завдань. Серед основних недоліків традиційної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права визначаються такі:

- професійна підготовка студентів не спрямована на формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до провадження реальної професійної діяльності;
- в процесі вивчення фахових дисциплін недостатньо уваги приділяється формуванню практичних навичок професійної діяльності;
- навчально-пізнавальна діяльність студентів здійснюється в основному на емпіричному рівні;
- застосування інноваційних педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з міжнародного права має фрагментарний характер і суттєво не впливає на формування їх професійної компетентності.

Однак, сучасний стан розвитку людського суспільства передбачає створення передумов для формування інноваційних способів здійснення професійної діяльності фахівців з міжнародного права. Як свідчить міжнародний досвід, перспективними у цьому плані є проєктивні технології.

Зазначений метод не є принципово новим у педагогіці вищої школи. Його виникнення пов'язують з поширенням ідей гуманізму в освіті, які були розроблені

американським філософом і педагогом Дж. Дьюї. На початку він називався методом проблем, оскільки навчання студентів передбачало активну взаємодію для досягнення поставленої навчальної мети шляхом розв'язання реальної проблемної ситуації. Завдання викладача полягало в наданні списку рекомендованих джерел і спрямуванні студента в потрібному напрямку наукового пошуку.

З часом ідея методу проблем вдосконалилася, отримала новий розвиток, зважаючи на умови існування суспільства, тому наразі проєктивні технології є логічним компонентом сучасної системи освіти. Її мета – мотивувати студентів до вирішення певних навчальних, а, в подальшому, професійних проблем шляхом організації проєктивної діяльності.

Технологія навчання із використанням проєктивних технологій є одним із можливих засобів здійснення пошуково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців з міжнародного права. Як свідчать результати досліджень таких науковців як Ю. Будас (2010), В. Докучаєвої (2005), Л. Козак (2015), її доцільно використовувати в поєднанні з іншими методами навчання. Особливістю освітніх програм підготовки фахівців з міжнародного права є їхній міждисциплінарний характер, оскільки їхня професійна діяльність потребує інтегрального підходу до застосування інформації з різних галузей знань. Відповідно і в освітній діяльності майбутнього фахівця необхідно інтегрувати компетентності та знання з різних галузей науки та навчальних дисциплін. Зокрема, під час освітнього процесу передбачена інтеграція компетентностей з таких дисциплін як міжнародне право, міжнародне приватне право, міжнародні відносини, конституційне право України та зарубіжних країн тощо. При цьому, зрозуміло, зростає й значення застосування проєктування в процесі освітньої діяльності.

Проєктування – це складання попереднього плану дій дослідницької діяльності викладача і студентів. Зародження такого порядку дій відбулося в технічних дисциплінах, теорії рішень, мережевому плануванні, ергономіці тощо. Вони побудовані на теорії конструювання, яка базується на властивостях системи

«людина-техніка». Проєктування – це складна багатоступенева діяльність, в якій виокремлюються три основні етапи:

- моделювання – розробка цілей (загальної ідеї) щодо створення «нового продукту»;
- проєктування (створення проєкту) – подальша розробка сформованої ідеї до рівня практичного втілення;
- конструювання (створення моделі) – подальша деталізація створеного проєкту до досягнення поставленої мети (Докучаєва, 2005).

З точки зору педагогіки і психології проєктування в освітньому процесі – це сукупність і послідовність розумових та психомоторних дій, внаслідок чого створюються образні схеми або знакові системи. А проєктивні технології – це педагогічні технології, які базуються на виконанні зазначених дій.

Основна мета проєктивних технологій – орієнтація учасників навчання на створення власного інтелектуального продукту, а не просто засвоєння стандартного матеріалу. На шляху до здобуття нових знань студенти пізнають себе, радяться з викладачем і в середині робочої групи, виконують індивідуальні завдання. Проєктивні технології дозволяють опрацювати навчальний матеріал на підсвідомому рівні. Проєкція пізнавальної, конструкторської та дослідної роботи в поєднанні з інноваційними технологіями навчання формує у студентів готовність до здійснення професійної діяльності (Романовський, Гриньова, Резван, с. 190). Виокремлюємо чотири групи проєктивних технологій (табл.1.1).

В науковому полі наявні напрацювання щодо комплексного використання проєктивних технологій в процесі підготовки майбутніх фахівців, які стосуються педагогічних спеціальностей. Тут воно набуває виразу педагогічного проєктування. Цікавим в контексті нашого дослідження є напрацювання В. Киричук, В. Неділько, С. Руденко (2014) та інших, які схарактеризували технології проєктування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу. Однак заслуговують на увагу спроби інтегрувати проєктивні технології в професійну підготовку

менеджерів, які відображені в публікаціях В. Стрельнікова (2005) та Л. Лебедик (2021). О.Моренко (2018) проаналізувала особливості використання проєктивних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Таблиця 1.1 – Класифікація проєктивних технологій

№	Група	Характеристика
1.	Технології на основі асоціацій	Найчастіше застосовують словесні асоціації. Потрібно сформувати максимальну кількість асоціацій та пов'язати їх із конкретним словом. Асоціативний метод дозволяє проаналізувати семантичне поле та асоціативний ряд. У педагогіці використовується метод мнемоніки – запам'ятовування слів на основі візуальних образів.
2.	Технології, пов'язані із завершенням	При використанні методу завершення найчастіше потрібно закінчити речення або розповідь, наприклад, опис правової ситуації. В педагогіці застосовується аналогічний метод – кейс-метод (аналіз ситуації).
3.	Технології конструювання	При використанні цього методу необхідно не завершити, а скласти розповідь, діалог або опис. У педагогіці використовується технологія сторітелінгу.
4.	Експресивні технології	Для аналізу пропонується певна ситуація. Доповідач повинен висловити почуття та емоції, але не власні, а інших людей. У педагогіці для таких цілей застосовуються технології майндмепінгу, кейс-метод (аналіз ситуації) та мнемотехніка.

Використання проєктивних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права створює умови для опанування ефективних способів здійснення творчої науково-дослідницької роботи студентами. Така необхідність визначається тим, що фахівці з міжнародного права в подальшому будуть займатися аналітичною, прогностичною, консультативною роботою у сфері міжнародно-правових відносин, аналізувати наявну інформацію з різних джерел, здійснювати наукові дослідження у галузі гуманітарних та суспільних наук, досліджувати світовий ринок та тенденції його розвитку, займатися консультативною, експертною діяльністю тощо. В межах освітніх програм підготовки фахівців з права визначена необхідність щодо вивчення питань юридичної методології та правової аргументації, формуванню умінь здійснювати юридичний аналіз та юридичну кваліфікацію явищ міжнародного життя на основі

міжнародно-правових норм. Такий підхід, на думку науковців, забезпечить в подальшому належне застосування теоретичних знань під час виконання професійних завдань.

Аналіз наукових досліджень І. Мельничук (2011), Л. Тютті, Д. Пузікова (2005), В. Киричук, В. Неділько, С. Руденко, О. Прашко (2014), О. Волошеної, В. Зелінського (2023) та інших щодо використання проєктивних технологій дає підставу виокремити такі її властивості:

- створення можливості набуття системи знань в області майбутньої професії шляхом забезпечення активної позиції студента в процесі навчання;
- набуття навичок точних спостережень і всебічного аналізу отриманої інформації;
- формування способів відображення та аналізу інформації для досягнення освітньої мети;
- наявність засобів залучення студентів до експериментальної роботи;
- створення сприятливих умов для розвитку логічного, критичного, проблемно-орієнтованого міждисциплінарного мислення.

Результатом впровадження проєктивних технологій в освітній процес вищої школи є формування пізнавальних навичок студентів, умінь самостійно навчатися, орієнтуватися в інформаційному просторі, а також розвиток критичного мислення, що є основоположним в професійній підготовці майбутніх правників, зокрема фахівців в галузі міжнародного права. Проєктивна технологія орієнтована на пошукову діяльність студентів, яка при цьому може бути індивідуальною, парною, груповою тощо, в залежності від окресленого завдання та мети такої діяльності. Цей підхід органічно поєднується з кооперативним навчанням, так званим cooperative learning, яке наразі набуває популярності в професійній підготовці у закладах вищої освіти.

Проєктивні технології передбачають вирішення навчальної, а в майбутньому – професійної проблеми, за допомогою використання різноманітних засобів навчання

та інтегруванням знань та умінь з різних галузей людської діяльності. Уміння підбирати та використовувати проєктивні технології в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців є показником педагогічної майстерності викладача. Аналіз особливостей професійної підготовки юристів в низці ЗВО (Вінницького кооперативного інституту, Міжнародного гуманітарного університету, Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ МАУП», Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету, Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди), а також передового педагогічного досвіду дає підстави констатувати, що фрагментарне використання в процесі професійної підготовки знайшли такі проєктивні технології як метод проєктів, мнемотехніка та мнемоніка, майндмепінг, ділові ігри. Однак досвіду системного впровадження проєктивних технологій саме в професійній підготовці майбутніх правознавців наразі немає. Зауважимо, що метою використання проєктивних технологій має бути не лише відбір, систематизація та відображення певної інформації, але і формування необхідного майбутнім юристам вміння інтерполювати отримані висновки в нових невизначених ситуаціях, використовуючи певний набір інструментів та засобів.

Узагальнюючи результати наукових пошуків, сформуємо такі основні вимоги до використання проєктивних технологій в освітньому процесі:

– наявність значущої в дослідницькій плані проблеми або завдання, вирішення якого вимагає інтеграції наявної інформації та здійснення дослідницького пошуку для її вирішення (наприклад, дослідження законодавчих наслідків певного правопорушення в різних регіонах світу; створення серії репортажів з різних країн щодо висвітлення певної політичної проблеми; дослідження впливу європейського законодавства на формування політичного середовища в пострадянських країнах тощо);

- організація самостійної (індивідуальної, парної, групової) та наукової діяльності студентів;
- набуття дослідницьких вмінь: визначення проблеми, завдань дослідження, формулювання гіпотези, обговорення можливих методів вирішення завдання, аналіз отриманих даних, коригування, оформлення кінцевих результатів, підведення підсумків. Під час такої діяльності найбільш доцільними є використання технологій «мозкового штурму», «круглого столу», статистичних методів дослідження тощо.

Розвиток здібностей кожного студента та побудова особистісно-орієнтованої педагогічної системи є першочерговими вимогами сучасного суспільства і неможливі без зміни педагогічних технологій. Сучасні освітні технології мають сприяти актуалізації суб'єктного досвіду студента: формуванню особистісно значущих для нього способів навчальної діяльності та набуттю навичок самоосвіти. Цим вимогам відповідають проєктивні технології. В поєднанні з сучасними інформаційними засобами та технологіями вони створюють можливість реалізації діяльнісного методологічного підходу в процесі професійної підготовки, дозволяють мотивувати студентів до систематичного саморозвитку.

Узагальнення наукових розвідок з окресленої проблеми свідчать, що найбільш раціональним є поєднання проєктивних технологій із традиційними та інтерактивними методами навчання. В такому контексті вони є засобом пізнавальної діяльності та елементом доповнення освітнього середовища. Роль студентів при цьому стає більш значущою, оскільки розв'язуючи навчальне завдання інноваційними засобами, вони самостійно обирають освітню траєкторію у відповідності до індивідуального бачення подальшого професійного розвитку. Працюючи в групах з метою вирішення деякої освітньої проблеми, майбутні фахівці не лише набувають досвіду соціальної взаємодії в колективі однодумців, але і формують власне бачення про принципи співпраці та наукової організації праці, розвивають навички самоконтролю та самоаналізу.

Такий підхід до організації навчальної діяльності дозволяє забезпечити ефективність навчання, шляхом формування дієвої системи зворотного зв'язку, створення можливості осмислення власного досвіду, вдосконалення професійної майстерності, а також набуття навичок розв'язання реальних професійних проблем.

Цікавою є позиція В. Стрельнікова (2006) про використання проєктивних технологій, яке базується на послідовному виконанні комплексних навчальних проєктів з певними інформаційними паузами для опанування базових теоретичних знань. За таких умов проєктивні технології є дієвим засобом для досягнення мети навчального проєкту. Однак, зауважимо, що будь-які інновації в вищій школі мають бути обґрунтовані. На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти важливо збагатити практику різноманітним технологіям, зокрема проєктивними. В такому разі вони дозволять:

- забезпечити самостійне та вмотивоване опанування знання з різних джерел;
- набутти навичок використання знань для вирішення пізнавальних і практичних завдань;
- розвивати комунікативні вміння, працюючи в різних групах;
- формувати дослідницькі вміння (виявляти проблему, збирати інформацію, узагальнювати її, аналізувати, висувати гіпотези, перевіряти їх в процесі експериментальної роботи тощо);
- впливати на розвиток системного мислення.

Специфічними особливостями проєктивних технологій є те, що в центрі уваги перебуває студент, розвиток його творчих здібностей, а освітній процес побудований не за логікою вивчення окремої дисципліни, а на основі діяльнісного підходу. Це не лише забезпечує мотивацію до навчання, але і дозволяє максимально врахувати індивідуальний науковий та освітній рівень кожного студента, особливості його сприйняття, стан розвитку основних фізіологічних і психічних функцій. Отже, зміст проєктивних технологій полягає в тому, що студент в процесі навчання отримує здатність досліджувати реальні процеси, об'єкти, системи тощо,

здійснювати коректну інтерполяцію отриманих даних у невідомій площині.

Потрібно зауважити, що для розвитку готовності до провадження проєктивної діяльності важливо визначити комплекс взаємодоповнюючих методів навчання та виховання, здатних спонукати його до здійснення активних дій і сформувати позитивну стійку мотивацію до проєктивної діяльності. Узагальнюючи сказане, вважаємо, що напрямками підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права є такі:

1. Удосконалення змісту професійної підготовки з точки зору сучасних тенденцій розвитку міжнародного права та практики впровадження проєктивних технологій в освітньому середовищі вищої школи.

2. Інтенсифікація науково-дослідницької роботи, використання методів активного навчання в процесі професійної підготовки.

3. Створення системи контролю над професійним самовдосконаленням майбутнього фахівця впродовж усього терміну професійної підготовки.

4. Розробка принципів моніторингу результатів освітнього процесу, їх використання для подальшого вдосконалення освітнього середовища.

1.2. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження проєктивних технологій в практику вищої школи

Включення України до єдиного європейського освітнього простору зумовило необхідність оновлення наявних навчально-методичних підходів у закладах вищої освіти, які мають бути спрямовані на підготовку компетентного та конкурентоздатного фахівця. Постіндустріальний розвиток суспільства зумовив відповідні зміни у формуванні освітнього середовища, зважаючи на глобальну інформатизацію та віртуалізацію усіх соціальних процесів та актуалізував необхідність пошуку нових освітніх моделей. Наразі спостерігається зміщення

акцентів з традиційного пасивного навчання в сторону забезпечення активної освітньої позиції майбутніх фахівців та індивідуалізації його освітнього маршруту

Розуміння необхідності побудови індивідуальної освітньої траєкторії, яка слідує з ідеї індивідуалізації професійної підготовки, пов'язана із сучасною концепцією студентоцентризму, що передбачає використання наявних освітніх технологій: від впровадження принципів інноваційного навчання до переосмислення змісту освітнього процесу, зокрема у напрямку підвищення відповідальності студентів за результати навчання (Заблоцька, & Ніколаєва, 2021).

На наше переконання, основним завданням побудови індивідуальної освітньої траєкторії в ЗВО є формування самоосвітньої компетентності як ключового фактору навчання впродовж життя, що є ключовою вимогою роботодавців. Це дозволить фахівцю в подальшому формувати власний освітній маршрут, постійно працювати над підвищенням власного професійного рівня. Відтак важливого значення набуває розвиток навичок проектування власного освітнього та професійного розвитку. Виходячи зі сказаного вважаємо, що одним із ефективних способів індивідуалізації освітнього процесу у ЗВО є впровадження проєктивних технологій, які мають значний потенціал щодо індивідуалізації освітнього процесу, стимулювання саморозвитку та самоорганізації студентів, а також створення можливості для творчої самореалізації майбутніх фахівців, мотивування їх до навчання та розвитку необхідних для провадження майбутньої професійної діяльності здібностей.

Як було зазначено, дослідження впливу усього комплексу проєктивних технологій на формування професійної компетентності майбутніх фахівців станом на сьогодні проведено не було. Науковцями досліджено окремі технології (зокрема, метод проєктів, інтелект-карти, гейміфікацію освітнього процесу тощо), які засвідчили значний потенціал щодо вдосконалення освітнього процесу у вищій школі.

Так, З. Шацька (2015), досліджуючи особливості впровадження проєктних

технологій в закладах вищої освіти, вважає її перевагами можливість для студента набуття власного досвіду розв'язання професійних проблем та відпрацювання навичок дослідницької діяльності. М. Гордієнко (2017), вивчаючи питання підготовки майбутніх фахівців з професійної освіти до використання проєктних методів, наголошує на здатності проєктної технології забезпечити якість вищої освіти за певних педагогічних умов. Зокрема, до таких умов, науковець відносить готовність науково-педагогічного персоналу вищої школи та студентів до провадження проєктної діяльності, наявність відповідного навчально-методичного забезпечення та створення інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти. А. Комишан та Н. Щокіна (2017) позиціонують проєктну технологію, як ефективний засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, описують досвід підготовки науково-педагогічних працівників до впровадження методу проєктів в освітній процес вищих навчальних закладів в системі післядипломної освіти.

М. Хроленко (2015) позиціонує мету проєктної технології, як спрямування студентів на самостійно-дослідницьке набуття нових знань, зокрема у взаємозв'язку з реальною практикою, формування в них специфічних для майбутньої професійної діяльності вмінь та навичок шляхом організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку (с. 74). Науковиця описує практику використання проєктної технології в процесі вивчення дисципліни «Основи демографії». Погоджуємося із твердженням дослідниці, що досліджувана технологія є достатньо перспективною для забезпечення ефективного формування професійної компетентності майбутніх фахівців, оскільки максимально сприяє особистісному розвитку особистості та її творчих задатків.

О. Карабін (2016) вважає, що проєктна діяльність майбутніх фахівців у сфері інформаційних технологій є однією із складових освітнього процесу, спрямованого на формування навичок в інформаційному просторі, професійного саморозвитку, професійної компетентності, творчості, інформаційної культури, само-спрямована

діяльність, націлена на вдосконалення та систематизацію знань, професійно значущих умінь та навичок, які допоможуть успішно провадити професійну діяльність (с. 438). Н. Морзе та Л. Варченко-Проценко (2015) досліджували інформаційне середовище з метою впровадження освітніх технологій, орієнтованих на активну роботу студентів та педагогів, усіх учасників освітнього процесу, що дає змогу створювати проєкти різного типу (для навчання, практики, співпраці, спілкування, презентації матеріалів за певною темою тощо). Таке середовище не лише позитивно впливає на формування у учнів навичок співпраці та спілкування, але і стимулює розвиток критичного мислення.

Методичні принципи використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці до проєктної діяльності майбутніх учителів трудового навчання запропонували В. Бойчук, Р. Горбатюк та С. Кучер (2019). Науковцями розроблено шляхи використання інформаційно-комунікаційних технологій на різних етапах проєктної діяльності майбутніх фахівців із врахуванням специфіки їх майбутньої професійної діяльності. Зокрема, відображено методичні особливості застосування ІКТ в процесі пошуку необхідної інформації, розробки проєкту, його оцінювання тощо.

Проблема використання інтернет-орієнтованої проєктної технології для вивчення сучасної української літературної мови в процесі підготовки майбутніх фахівців була об'єктом дослідження О. Решетняк (2017). В своїй публікації вона розглянула окремі аспекти організації проєктної діяльності майбутніх фахівців в процесі вивчення сучасної української мови на філологічних спеціальностях. Передумовами такого підходу вона вважала необхідність урізноманітнення методів професійного навчання у ЗВО, а також завдання інтегрування знань й умінь з різних галузей науки, техніки, технології в процесі фахової підготовки з метою забезпечення якості вищої освіти.

Вартим уваги є дослідження С. Ізбаш (2017), яке присвячене проблемі соціально-професійної адаптації майбутніх фахівців педагогічних спеціальностей

шляхом організації проєктної діяльності. Науковиця розробила модель соціально-професійної адаптації студентів засобами проєктної технології та експериментально перевірила її дієвість. У ході педагогічного експерименту було встановлено значний потенціал проєктної діяльності для розвитку комунікативних навичок, вміння працювати в команді, формуванню умов для самостійності та активності студентів у навчанні, а також формуванню потреби до систематичного підвищення освітнього та професійного рівня.

Можливість вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва шляхом формування художньо-проєктних умінь визначено в дисертації Лі Цзяці (2018). Дослідником визначено зміст поняття «художньо-проєктні уміння» зважаючи на специфічні особливості професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва та запропоновані методичні шляхи їх формування. Умови організації проєктної діяльності студентів з метою реалізації міждисциплінарної інтеграції схарактеризовані в напрацюваннях Н. Гуменної (2021).

Шляхи реалізації проєктної технології засобами соціальних мереж запропонувала О. Слободяник (2016). Авторка зреалізувала свої інновації в процесі вивчення циклу природничо-математичних дисциплін, розробила критерії оцінювання такої роботи та навела приклади проєктів, виконаних із використанням сучасних інформаційних технологій та електронних соціальних мереж. Особливості активізації навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю у фаховій підготовці шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій та інтерактивного проєктування дослідила О. Єсіпова (2021).

Класифікувала та встановила критерії ефективності інноваційних педагогічних технологій Л. Шевченко (2019). Погоджуємося з її твердженням, що монотехнологія використовується в освітньому процесі вкрай рідко та не має суттєвих переваг. Найбільш ефективним є конструювання полідидактичної

технології, в межах якої для вирішення певного завдання підбираються відповідні методи (с. 204). Проективні технології є саме такою полідидактичною технологією, яка має набір різних інструментів і їх використання варіюється в залежності від навчального завдання та освітньої мети при цьому зберігаючи загальний алгоритм проективної діяльності.

В цілому у проаналізованих публікаціях встановлено, що основоположними факторами формування мотивації до проективної діяльності є:

- наявність інтересу до провадження проективної діяльності за рахунок її новизни;
- використання сучасних інформаційних технологій, які є інструментом для пошуку даних та засобом відображення отриманих результатів;
- створення умов для наукового пошуку студентів, заохочення їх до розвитку навичок орієнтації в інформаційному полі та самостійного прийняття рішень.

Що стосується використання проективних технологій в зарубіжній педагогіці, то тут досвід впровадження проективних технологій більш значний, а також спостерігається більший перелік апробованих методик, ніж у вітчизняному освітньому просторі. Зокрема, тут увага зосереджене не лише на проективних технологіях, але й аналізуються технології відкритого простору, майндмеппінг, кейс-технологія, сторітелінг тощо.

В публікаціях С. Colbeck (1998), J. Robertson (2007) та A. Brew (2010) висвітлена наукова дискусія щодо використання інноваційних педагогічних методів для формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Науковці дійшли висновку щодо необхідності оновлення принципів викладання у вищій школі, зокрема шляхом впровадження проективних технологій. С. Wagner, M. Garner та B. Kawulich (2011) наголосили, що навчання студентів у закладах вищої освіти обмежене специфічними дисциплінарними межами та не передбачає широкого впровадження інноваційних педагогічних технологій. Підтримуючи їх думку, M. Earley (2014) зауважив, що наразі недостатньо методичних публікацій

щодо вдосконалення освітнього процесу у вищій школі, а викладачі, які прагнуть використовувати інновації, впроваджують їх методом проб і помилок. M. Nind, D. Kilburn та R. Wiles (2015) дійшли до висновку, що обмін ідеями та напрацюваннями у напрямку розробки та використання педагогічних інновацій в практику вищої школи відбуваються досить повільно.

Аналіз ефективності освітніх практик відображено в публікації E. Larry (2005). Науковець дійшов висновку, що організація проєктивної діяльності є досить поширеною формою наукової роботи майбутніх фахівців, однак, в більшості випадків вона поєднується з різними формами наукового пошуку.

У роботах M. Knoll (1997), T. Roberts та J. Harlin (2007) розглядаються теоретичні та практичні аспекти застосування проєктивних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. На їх значимості для формування професійної компетентності майбутніх фахівців з соціальних наук наголошували M. Nind та S. Lewthwaite (2018). В згаданій публікації обговорено переваги та недоліки низки педагогічних методів з метою встановлення найбільш ефективних в професійній освіті постіндустріального суспільства. Першочерговим фактором було забезпечення активної позиції студентів в процесі навчання у ЗВО.

M. Nind, A. Curtin та K. Hall (2016) вважають необхідним для вдосконалення професійної підготовки стимулювати партнерство та діалог між усіма учасниками освітнього процесу, змінюючи усталені педагогічні технології на прогресивні та сучасні. Потреба в застосуванні проєктивних технологій в освітньому процесі, на думку вище зазначених дослідників, пов'язана з неможливістю ефективної професійної підготовки без посилення наявного соціального досвіду студентів та викладача, проєктування власного відношення на явища та процеси навколишнього середовища. В публікаціях J. Buckley, M. Brown, S. Thomson, W. Olsen та J. Carter (2015), S. Jones, та J. Goldring (2015) описана інноваційна практика впровадження проєктивних технологій в освітній процес.

Цікавим є дослідження R. Hanneу (2018), в якому відображені міркування

автора стосовно особливостей використання проєктивної технології в ЗВО та запропоновані принципи впровадження проєктивно-орієнтованого навчання в медіа-практичній освіті. Виходячи з твердження, що навчальні проблеми є двигуном створення інноваційних проєктів, науковець характеризує можливі стратегії управління проєктивною діяльністю студентів. Складність цього процесу полягає в тому, що саме проєктування залишається поза увагою викладача, який спостерігає лише кінцевий результат, а, відтак, не достатньо об'єктивно оцінює процес виконання цієї роботи. Враховуючи означений аспект, науковець запропонував методологію візуального дослідження (VRM) з використанням картографічних метафор.

Особливості використання проєктивної технології в процесі підготовки фахівців мистецьких спеціальностей в умовах інклюзивного навчання висвітлені в публікації J. Seale, H. Garcia, J. Rix, K. Sheehy та S. Nayhoe (2021). Авторами запропоновано оригінальний підхід до оцінювання проєктивної діяльності студентів з урахуванням особливостей функціонування інклюзивного освітнього середовища вищої школи. Обґрунтування шляхів застосування проєктивної технології в процесі підготовки фахівців в галузі екології відображені в публікації Kabba, E. Colley (2006). Тут подано досвід проєктивної діяльності студентів, групових дискусій, планування наукової роботи, презентування результатів власних наукових досліджень щодо стану навколишнього середовища місцевого парку в районі Квінз, штат Нью-Йорк. Результатом такої роботи стали наукові роботи студентів в яких відображені проблемні питання щодо дослідження стану флори, фауни, ґрунту та води, а також взаємодій та взаємозв'язків між усіма структурними елементами біосфери. Результати проведеного дослідження продемонстрували ефективність запропонованого науковцем підходу.

У цьому ж напрямку спрямовані дослідження, відображені у публікації A. Hein (2011), яка присвячена проблемам використання проєктивних технологій у підготовці фахівців в галузі біології та екології. Однак, авторка зреалізувала свій

підхід шляхом використання комп'ютерних технологій. Зокрема, на розгляд наукової спільноти запропоновано наукову розробку «Тектоніка плит», яка передбачала залучення студентів до участі у діючих програмах та вдосконалення існуючої платформи.

Варто зауважити, що останнім часом особлива увага науковців спрямована на розробку методичних підходів щодо організації проєктивної діяльності студентів із використанням інформаційних технологій. Так, у публікації O. Glazunova, O. Kuzminska, T. Voloshyna, T. Sayarina та V. Korolchuk (2017) проаналізовано використання е-середовища на базі Microsoft SharePoint для організації групової наукової роботи студентів ЗВО. У згаданій публікації відображений досвід впровадження хмарних сервісів у процесі професійної підготовки, проаналізовано наявні дослідження в напрямку створення електронних середовищ. Крім того, запропоновано модель електронного середовища на базі Microsoft SharePoint для організації групової проєктивної роботи студентів. За результатами проведеного експерименту, авторами публікації обґрунтовано, що ефективність впровадження проєктивних технологій залежить від формування відповідного електронного середовища, яке передбачає планування діяльності, налагодження комунікації та співпраці, використання ресурсів для неформальної освіти, інструментів оцінки та рефлексії.

Участь у розробці та застосуванні нейромереж на практиці в усіх галузях суспільної діяльності актуалізує не лише проблему формування цифрової компетентності, але й здатність майбутнього фахівця до проєктування. Це пояснюється тим, що основні етапи вирішення задач за допомогою нейромережі, фактично є етапами проєктивної діяльності: збір даних для навчання; підготовка та нормалізація даних; вибір топології мережі; експериментальний підбір характеристик мережі; експериментальний підбір параметрів навчання; власне навчання; перевірка адекватності навчання; коректування параметрів, остаточне навчання; вербалізація мережі з метою подальшого використання. Однією із

важливих завдань нейромережі – є класифікація образів (отримання категоріальної відповіді на основі набору ознак). Такі задачі вирішуються не лише в галузі цифрових технологій, але й практично щоденно пересічними громадянами. Так, зокрема, постійно приймаються рішення про перехід чи проїзд вулиці за сигналами світлофора після отримання певного образу (зелений колір). Розпізнавання кольору лампи світлофора, що засвітилася, та знання правил дорожнього руху дозволяє прийняти правильне рішення про те, можна чи не можна переходити вулицю в цей момент. У процесі біологічної еволюції багато тварин за допомогою зорового й слухового аналізаторів розв'язують задачі розпізнавання образів досить добре.

Створення штучних систем розпізнавання образів залишається складною теоретичною та технічною проблемою. Потреба в такому розпізнаванні виникає в самих різних областях – від військової справи та систем безпеки до оцифрування різних аналогових сигналів. В професійній діяльності юристів процесуальні дії, спрямовані на встановлення фактів, що, за певних умов, стають доказами в справі, мають забезпечувати надійні результати. При цьому юристи – судді, прокурори, слідчі, адвокати – мають бути впевнені в їх надійності спочатку з природничо-наукових, а потім вже й з правових позицій. Іншими словами, треба завжди оцінювати докази, встановлюючи, наскільки той чи інший з них адекватно відображає фрагмент об'єктивного навколишнього світу, що як факт потрапив до орбіти процесуального доказування.

Наукове вивчення феномена розпізнавання образів психологами, фізіологами, математиками, біологами, медиками, криміналістами та іншими фахівцями зумовило необхідність теоретичного обґрунтування цього явища, виявлення можливостей його прогностичного використання, що зрештою привело до створення синтетичної теорії розпізнавання образів, яка органічно ввійшла до складу теорій кібернетики як науки про загальні закони одержання, зберігання, передачі та переробки інформації. Прикладне застосування здатності до розпізнавання, в тому, що воно не викликає ніяких сумнівів щодо науковості

використання впізнання об'єктів у судочинстві і надійності його результатів для юридичного доказування. Саме ця здатність, виявлена природознавцями і помічена юристами, дозволила обґрунтувати та передбачити свого часу в КПК специфічну слідчу дію – пред'явлення для впізнання.

Відтак, для ґрунтовного вивчення методів проєктування та реалізації їх на практиці, було проаналізовано та розроблено різні підходи до реалізації компонента розпізнавання із використанням нейромережі (Voitko, Bevz, Burbelo, Stavytskyi, Khoshaba, Rysynets, Teplova, Smolarz, Smailova, Mussabekova, Yeraliyeva, 2021). Це дозволило провести математичне дослідження ефективності механізмів проєктування та підтвердило правильність розробленого алгоритму.

Цікавим в контексті нашого дослідження є досвід А. Hein (2003). Науковиця відобразила практику організації позааудиторної роботи студентів-криміналістів у формі проєктної роботи. За такого підходу, викладач має можливість зреалізувати міждисциплінарний підхід до формування професійної компетентності майбутнього криміналіста. Проведена робота додатково охоплювала теми, які стосуються національних наукових стандартів, зокрема таких як розвиток кар'єри, науковий метод в криміналістиці, лабораторні процедури, робота в команді та навички наукового дослідження. Отримані результати підтвердили ефективність організованої роботи.

Враховуючи результати проаналізованих теоретичних пошуків та практичних досліджень, маємо підстави стверджувати, що факторами успішного використання проєктивних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців є:

- науково обґрунтовані педагогічні умови формування готовності до проєктивної діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців;
- налаштованість науково-педагогічного персоналу на співпрацю з усіма учасниками освітнього процесу;
- використання проблемних ситуацій, які відповідають життєвому досвіду і рівню розвитку студентів з метою мотивації до проєктивної діяльності;

– врахування в процесі провадження проєктивної діяльності вікових та індивідуальних особливостей сприйняття і мислення студентів.

Одночасно потрібно зауважити, що впровадження проєктивних технологій в освітній процес не позбавлене і низки проблем:

1. Забезпечення ефективності цього процесу передбачає наявність у викладача теоретичних і практичних знань щодо специфічних особливостей їхнього застосування, а також креативного мислення, яке дозволить підбирати доцільні проєктивні засоби та керувати проєктною діяльністю студентів.

2. Нечітке формулювання мети та завдань проєктивної діяльності може призвести до дезорганізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців.

3. Неготовність студентів до впровадження проєктивної діяльності з низки причин: недостатність теоретичних знань, складність завдань, відсутність навичок працювати в команді тощо.

4. Складність розробки засобів і механізмів оцінювання проєктивної діяльності студентів.

Для усунення окреслених недоліків, в освітньому середовищі закладів вищої освіти потрібно передбачити можливості для реалізації альтернативних траєкторій опанування освітніх програм. Окрім того, значний потенціал щодо провадження проєктивної діяльності мають інформаційні технології. Для її оптимізації науково-педагогічному потенціалу необхідно звернути увагу на:

– наявні освітні онлайн-ресурси, використання яких дозволяє оптимізувати проєктивну діяльність. Зокрема, це передбачає відповідний вибір онлайн-платформ, можливість задання рівня складності завдання, умов його виконання, способів подачі інформації тощо;

– програмне забезпечення, яке передбачає можливість надання гнучкого графіку роботи, діагностику індивідуальних освітніх потреб майбутніх фахівців, оперативний обмін інформацією, моніторинг результатів роботи кожного учасника тощо.

Ще одним важливим моментом, на якому наголошують науковці, є відповідний кадровий супровід проєктивної діяльності здобувачів вищої освіти. Для цього має бути передбачено:

- методичний супровід проєктивної діяльності студентів та викладачів;
- організаційний, технічний та аналітичний супровід, який дозволяє забезпечити загальну координацію усієї роботи, встановлення відповідного зворотного зв'язку, функціонування цифрових платформ і сервісів тощо;
- створення системи тьюторського консультування проєктивної діяльності, яка виконується в міждисциплінарному форматі. Такий супровід має бути спрямований на підтримку студентів та сприяння успішності їх роботи.

Аналіз згаданих наукових публікацій дає підстави зробити висновок про те, що наразі основним завданням викладача є конструювання умов, які максимально сприяють формуванню професійної компетентності майбутнього фахівця. Вивчення підходів науковців щодо особливостей проєктивних технологій в теорії і практиці вищої школи дозволив їх вважати як ефективний засіб формування професійної компетентності студентів в процесі навчання у ЗВО. Створюючи оригінальний продукт як результат проєктивної діяльності, майбутній фахівець є організатором власної навчальної діяльності, виступаючи одночасно як об'єктом, так і суб'єктом управління, аналізуючи власні дії, виконуючи контролюючу функцію.

Впроваджуючи проєктивні технології в освітньому процесі вищої школи, викладач має змогу зреалізувати такі функції:

- аналітичну, зміст якої у виявленні інформації про цілі, потреби і бажання майбутніх фахівців;
- інтеграційну, що дозволяє здійснювати відбір змісту освіти з певної освітньої компоненти з урахуванням отриманої в процесі аналізу інформації;
- імітаційну, яка забезпечує формування такого освітнього середовища, яке сприяє розвитку професійної компетентності студентів. Це можливо у разі, коли отримані знання стають основою для вирішення проблемних професійних ситуацій

тощо;

– проєктувальну, яка проявляється у здійсненні проєктування професійно-освітніх проєктів та індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх фахівців;

– тьюторську, яка реалізується в процесу супроводу викладачем індивідуальної освітньої траєкторії студента, в наданні йому необхідної допомоги у вирішенні освітніх проблем.

Відтак, сучасному етапі розвитку системи вищої освіти, проєктивні технології навчання набувають значущості та актуальності, зокрема, як засіб активізації та мотивації неперервного професійного розвитку фахівців, принципово змінюють систему взаємодії викладача і студентів шляхом впровадження принципу партнерства.

1.3. Аналіз ключових понять дослідження

З метою всебічного та ґрунтовного аналізу проблеми формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності виділено такі провідні категорії проблеми дослідження: «проєктивна діяльність», «проєктивні технології», «готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій», «формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій». Охарактеризуємо їх.

Перш за все зауважимо, що в наукових дослідженнях часто вживають терміни «проєктивна технологія» та «проєктна технологія» як синоніми. Зокрема, О. Моренко (2018), аналізуючи питання використання проєктивних технологій в процесі професійної підготовки працівників соціальної сфери, описує зміст понять «проєктування», «проєктна діяльність», «проєкт» і визначає зміст проєктування в соціальній роботі.

Термін «проект» (в перекладі з латинської – кинутий вперед) в тлумачних словниках визначається як ідея, план; розроблений план споруди, механізму, пристрою тощо. Таке тлумачення отримало подальший розвиток у трактуванні проекту як прототипу, прообразу певного об'єкту чи виду діяльності. Наразі в освіті застосовуються дві принципово відмінні моделі проектів. Модель, створена Вудвортом передбачає, що учні повинні вивчити навчальний матеріал, набути певних вмінь, які надалі будуть застосовуватися як основа для створення проектів. Модель Ричардса передбачає провадження пошукової діяльності, фундаментальне дослідження окресленої проблеми, в процесі якого формуються бажані характеристики об'єкта навчання.

Аналізуючи наявні напрацювання щодо проектування в освітньому середовищі, В. Докучаєва (2005) стверджує, що реалізований проект є результатом, який студент має отримати в процесі переходу від науково-теоретичної до конструктивно-технічної професійної діяльності, яка за змістом є саме проєктивною. Однак, напрацювання науковиці були спрямовані на дослідження готовності провадження проєктної діяльності фахівців педагогічних спеціальностей, що й відобразилося на формування змісту досліджуваного поняття.

О. Пехота (ред., 2003) вважає проєкт засобом особистісно-орієнтованого навчання, який дозволяє максимально врахувати навчально-пізнавальні потреби усіх учасників освітнього процесу (с. 7). Л. Лук'янова (2009) трактує проєкт як самостійно виготовлений товар чи послугу на всіх етапах від ідеї до її втілення під контролем викладача (с. 17). Такий продукт обов'язково повинен характеризуватися суб'єктною новизною.

В цілому, аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури показав, що не існує однозначності у визначенні змісту поняття «проект». Серед найпоширеніших визначень можна виокремити такі:

– сукупність концептуальної і формальної моделі, пакет документів, який подає опис на предметній мові того, що і як повинно бути зроблено (Мелашенко,

2013, с. 12);

- план, задум реалізації майбутньої діяльності (Петрова, 2007, с. 36);
- попередній (можливий) тест будь-якого документа;
- комплекс взаємозалежних одномоментних заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей при обмежених часових, бюджетних, кадрових та інших ресурсах (Бодько, 2015, с. 2);
- діяльність спрямована на створення (вироблення, планування, конструювання) будь-якої системи, об'єкта чи моделі.

В низці наукових дослідженнях проєкт трактується як обмежена в часі діяльність, спрямована на вирішення значущої в освітньому плані проблеми та досягнення окресленої мети. Така діяльність передбачає отримання певних результатів, шляхом вирішення визначених завдань (Ярошинська, 2014, с. 14). Однак, на наше переконання в такому трактуванні це визначення є синонімом терміну «проєктування».

Проєктування – процес створення певного продукту, досягнення окресленої мети та відображення отриманих даних у визначеній формі. Цей термін раніше мав суто технічне значення, але в даний час також використовується для позначення інтелектуальної діяльності. Проєктування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту (Кремінь (ред.), с. 415).

З огляду на особливості нашого наукового дослідження, доцільним вважаємо визначення змісту проєктування за J. Jones (1982), який трактує його як «процес, який дає початок змінам у штучному середовищі» (с. 118). В такому контексті проєктування відображає прогностичну функцію керування, створення майбутньої реальності із бажаними властивостями. При цьому проєктивна діяльність містить низку основних етапів: аналіз проблемної ситуації, синтез та оцінка рішень. Процес створення проєктів розвиває проєктувальні навички усіх учасників освітнього процесу, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати набуті

знання на практиці, конструювати власну діяльність (Василевська, 2012).

Проективні технології застосовуються в освітньому процесі при вивченні будь-якої дисципліни. Їхній розвиваючий ефект базується на використанні активної позиції учасників освітнього процесу, внаслідок чого створюються умови для набуття навичок дослідницького пошуку та формування критичного мислення. Відтак провадження проективної діяльності в процесі професійної підготовки забезпечує пріоритет надпредметних соціально значимих знань і умінь, що відповідає сучасній парадигмі особистісно-орієнтованої освіти.

Проектування – регламентована, творча, багатфункціональна діяльність, яка передбачає такі функції: аналітичну, прогностичну, конструктивну, організаційну, рефлексивну (Шевченко, 2010, с. 258). Навчання із використанням проективних технологій – це навчання, яке орієнтоване на самостійну роботу студентів за участі педагога як координатора, що спрямована на визначений результат, який досягається завдяки розв'язанню теоретично або практично значущого для них фахового завдання (Кулалаєва, 2018, с. 16).

Проективні технології є одними із найбільш перспективних у сучасній освіті. Ґрунтуючись на особистісно-орієнтованому підході до навчання та виховання, вони створюють можливість розвитку пізнавального інтересу, формують навички співробітництва. Здобувачі вищої освіти, опановуючи програмний матеріал із різних дисциплін, часто не розуміють його значення для обраної спеціальності, не можуть визначити його місце та роль у загальній фаховій підготовці, тому не включають ці знання до системи своїх особистісних цінностей. Проективна діяльність допомагає майбутнім фахівцям сформувати логічну структуру з теоретичних знань, якими вони можуть вільно оперувати на практиці (Дем'яненко, 2017, с. 19).

Отже, спільним у наведених підходах до розуміння сутності проективних технологій є їхнє трактування як певного виду навчання, що реалізується за допомогою планування та виконання освітніх завдань, рівень яких залежить від

індивідуальних характеристик студентів.

Аналіз змісту поняття «діяльність» у науковій літературі свідчить, що її прийнято трактувати як:

– активну взаємодію людини з навколишньої дійсністю, у ході якої вона є суб'єктом, цілеспрямовано впливаючи на об'єкт і задовольняючи таким способом свої потреби (Давидова, 2018, с. 75);

– спосіб буття людини в світі, здатність її вносити в дійсність зміни.

Завданням суто проєктивної діяльності є не набуття нових знань, а надання допомоги студенту зорієнтуватися в соціальних, економічних, інформаційних подіях та явищах, а також оволодіти досвідом роботи в команді (Ассаул, 2008). Цікавою є позиція I. Levina (2016), яка визначає переваги проєктивної діяльності в тому, що навчально-пізнавальна мета постає перед суб'єктами навчання в опосередкованій формі. Потреба у виконанні певних навчальних дій усвідомлюється студентами в процесі роботи, створюється уявлення самостійного формулювання та досягнення навчальної мети, що має значну особистісну цінність.

Враховуючи, що проєктивна діяльність має всі функціональні властивості діяльності, то в її структурі виділяють мотиви, мету, способи, засоби, предмет, результат. Визначальною складовою проєктивної діяльності є певна проблемна ситуація, що є типовою для певної професійної групи, якщо мова йде про підготовку майбутніх фахівців в закладах вищої освіти. Проблема формується в разі невідповідності між уявленнями студента про властивості об'єкта та його реальним станом. В такому разі, здійснення проєктивної діяльності є засобом досягнення поставленої мети (Петрова, 2007). Однак, будь-яку наявну проблему можна вирішити, використовуючи різні варіанти рішень. Важливими ознаками саме проєктивної діяльності є спрямованість на розвиток пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати свої знання орієнтуватися в інформаційному просторі, узагальнювати й інтегрувати знання, що отримані з різних джерел у процесі теоретичного та практичного навчання.

Особливостями проєктивної діяльності є можливість:

- набуття вмінь формулювати мету та планувати свою роботу;
- відпрацювання навичок аналізувати інформацію з різних джерел;
- розвитку вмінь самостійно відбирати й накопичувати матеріал, аналізувати, зіставляти факти, аргументувати власну думку та приймати рішення;
- набуття навичок презентації власного бачення перед аудиторією;
- формування вмінь адекватно оцінювати себе та команду.

Крім того, проєктивна діяльність дозволяє розвивати також специфічні навички, які є першочерговим у змісті професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародного права, а саме вчити:

- всебічного розгляду окресленої проблеми, формулюванню мети та завдань, яка необхідно вирішити;
- цілепокладанню та плануванню діяльності;
- самоаналізу успішності та результативності вирішення проблеми та рефлексії власної діяльності;
- презентувати результати власної діяльності, формуючи необхідне у опонента враження та бажані висновки;
- практичному застосуванню професійних знань, умінь, навичок у різноманітних, зокрема в нетипових професійних ситуаціях;
- проведенню наукового пошуку (аналізу, синтезу, формування гіпотези, деталізації та узагальненню).

Проєктивні технології передбачають не виконання заздалегідь запланованих навчальних проєктів, а генерацію, формулювання та розробку власних задумів, спираючись на певні вихідні положення, проєктування діяльності й очікуваних результатів через призму особистісного досвіду. Зокрема, ґрунтуючись на одних і тих же фактах, в ході судового розслідування прокурор та адвокат намагаються прийти до діаметрально протилежного результату. Адвокат доводить невинуватість

підозрюваної особи, а прокурор – переконує членів суду в його винуватості. В обох випадках учасники освітнього процесу виконують проєктивну діяльність, хоча вона й передбачає ймовірність різного кінцевого результату.

Під час застосування методу проєктів викладач є ініціатором створення теми та змісту навчальних проєктів, а під час використання проєктивних технологій – студенти є авторами та виконавцями власних наукових ідей, задумів, які не обов’язково набирають форми класичного проєкту. Для методу проєктів сам проєкт є метою навчання, а при використанні проєктивних технологій – проєктивна діяльність є засобом виконання освітніх завдань, в тому числі й проєктів. Це дозволяє позиціонувати співвідношення проєктивного та проєктного та навчання як загального та часткового.

В основі проєктивної технології є механізм проєкції. J. Coleman (1992) описує його як процес проєкції своїх відчуттів, бажань на певний об’єкт, що в результаті призводить до появи оригінальних властивостей (с. 33). Цінністю проєктивних технологій є не лише підготовка особи до майбутньої професійної діяльності, а і її розвиток в процесі набуття нових знань та навичок дослідницької діяльності. Такий підхід формує основу для здійснення самоосвітньої діяльності майбутнього фахівця впродовж усього життя, що наразі визнано основою для сталого розвитку суспільства.

Для визначення особливостей формування готовності фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності з’ясуємо зміст поняття «готовність» та шляхи її формування.

Відповідно до результатів дослідження Л. Жиле (2019), готовність – це специфічний стан особистості, який відображає зміст отриманого завдання і умови його виконання. В цілому, науковці позиціонують готовність і як певний психічний стан і як якість особистості. В обох випадках готовність є обов’язковою передумовою подальшої ефективності діяльності.

Можна виокремити такі основні підходи щодо трактування готовності до

професійної діяльності:

- функціональний, відповідно до якого готовність є певним психічним станом особистості, що визначає потенційну активізацію психічних функцій під час майбутньої професійної діяльності;
- особистісний, де готовність виступає цілісним особистісним утворенням, що інтегрує сукупність внутрішніх суб'єктивних чинників окремої діяльності та досліджується переважно в контексті професійної підготовки до неї;
- особистісно-діяльний, у межах якого готовність окреслюється як прояв усіх граней особистості, які забезпечують можливість ефективно виконувати професійні функції;
- результативно-діяльнісний, що визначає готовність як результат процесу підготовки;
- акмеологічний, згідно з яким поняття готовності до діяльності тлумачиться, виходячи із самосприйняття людиною діяльності та свого місця в ній.

В цілому, однастайного розуміння щодо змісту готовності до професійної діяльності серед наукової спільноти немає. Одні науковці підкреслюють, що готовність включає в себе не лише професійні знання, уміння і навички, а також певні особистісні риси. Інші вважають першочерговою готовність до забезпечення мобільності в процесі включення в професійну діяльність (Линенко, 1996), створення відповідних внутрішніх умов для успішного професійного саморозвитку (О. Пехота, 2003), формування високого рівня прагнення до професійного самовдосконалення (Троцько, Рибалко, Кіріленко, Труш, 2019). Готовність виступає як результат професійно-педагогічної підготовки, так і є умовою успішної професійної діяльності.

Об'єктом нашого наукового дослідження є готовність студентів до провадження проєктивної діяльності, тому виникає потреба в уточненні цієї дефініції. Н. Кулулаєва (2017) визначила готовність студентів до проєктною діяльності як складову частину професійної компетентності майбутнього

випускника, що являє собою складне структурне утворення та передбачає сукупність мотивів, знань і способів самостійного створення нових проєктів.

Цікавими є результати дослідження А. Линенко (1996), яка трактує готовність майбутніх педагогів до проєктивної діяльності як сукупність внутрішніх властивостей особистості, в яких виражається її прихильність до здійснення проєктної діяльності, володіння інформаційно-комунікативними технологіями на відповідному рівні, здатність виявляти та оперативно вирішувати завдання педагогічної діяльності та реалізовувати себе у взаємодії «учитель-учень», «фахівець-техніка та інформаційні технології».

Під готовністю до проєктивної діяльності Ю. Мельничук (2018) розуміє особистісну інтегративну характеристику студента, яка містить знання, вміння та навички проєктування, а також подальше успішне їхнє застосування у власній проєктивній діяльності.

В цілому, проаналізувавши зміст поняття готовності до проєктивної діяльності, маємо:

1. Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до проєктивної діяльності є актуальною проблемою сучасної педагогічної науки, розв'язання якої започатковується ще на етапі підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Її актуальність обумовлена протиріччями між можливостями проєктивних технологій для вдосконалення освітнього процесу та недостатньою розробленістю способів і умов їх використання в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права.

2. Готовність до проєктивної діяльності є інтегральною якістю майбутнього фахівця в галузі міжнародного права, яка проявляється в прагненні до провадження проєктивної діяльності в процесі вирішення професійних завдань.

Формування готовності до проєктивної діяльності в контексті нашого дослідження має специфічні відмінності, оскільки має бути логічно включена в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права. Отже,

формування готовності цих фахівців до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності передбачає:

- опанування інформації щодо провадження проєктивної діяльності, її методів та засобів;
- аналіз сутності та специфіки використання проєктивних технологій в процесі майбутньої професійної діяльності, його можливостей та недоліків;
- набуття навичок проєктивної діяльності в процесі професійної підготовки.

Враховуючи наведені міркування трактуємо ключові поняття дослідження таким чином:

1) проєктивна діяльність – конструктивна, творча, багатофункціональна та продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв’язання певної професійної проблеми за допомогою засобів і методів проєктування через призму особистісного досвіду;

2) проєктивні технології – педагогічні технології, що ґрунтуються на залученні студентів до провадження проєктивної діяльності в процесі навчання;

3) готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій – інтегральна властивість особистості, яка проявляється як здатність майбутнього фахівця здійснювати проєктивну діяльність (формулювати мету, ставити та виконувати завдання, аналізувати наявну інформацію, підводити підсумки та виконувати самоконтроль), з метою виконання освітніх і професійних завдань;

4) формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій – організований в межах професійної підготовки процес розвитку готовності майбутнього фахівця з міжнародного права до здійснення власної проєктивної діяльності.

Висновки до розділу 1

Відповідно до особливостей започаткованого дослідження, у першому розділі проведено аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження проєктивних технологій в практику вищої школи та схарактеризовані ключові поняття дослідження (проєктивна діяльність, проєктивні технології, готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій та формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій).

Аналіз наукових публікацій з проблеми дослідження показав, що концепція підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права не є новаторськими для освітнього середовища України, однак сучасні соціальні зміни зумовлюють необхідність пошуку інновацій з метою вдосконалення освітнього процесу вищої школи. Виокремлені основні недоліки традиційної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права (відсутність спрямованості на формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до провадження реальної професійної діяльності, формування на низькому рівні практичних навичок професійної діяльності, фрагментарне застосування інноваційних педагогічних технологій), які визначають потребу в інноваційних рішеннях щодо вдосконалення освітнього процесу. Оновлення фазової підготовки здобувачів вищої освіти у галузі права є те, що наразі триває процес нормотворення в освітньому середовищі і відсутні стандарти вищої освіти зі спеціальності 293 «Міжнародне право» як для бакалаврського, так і для магістерського рівнів вищої освіти. Проте інтенсивне оновлення правового поля у сфері міжнародних відносин і сучасні імміграційні процеси, пов'язані із тривалою збройною агресією, вимагають нових професійних компетенцій майбутніх фахівців в галузі міжнародного права та забезпечення відповідності їх професійної підготовки міжнародним стандартам.

Зокрема, одним із доцільним напрямків є впровадження проєктивних

технологій в практику вищої школи, які змінюють репродуктивний характер засвоєння знань на творчий та сприяють ефективному розвитку креативного мислення студентів.

Проведений аналіз передумов використання проєктивних технологій в професійній підготовці майбутніх фахівців з міжнародного права дозволив виявити значний освітній і розвивальний потенціал формування професійної компетентності студентів. Зокрема, впровадження проєктивних технологій надає можливість отримати ґрунтовні наукові знання в сфері майбутньої професійної діяльності шляхом забезпечення активної позиції студента в процесі навчання; сформувати навички точних спостережень і всебічного аналізу отриманої інформації; залучити студентів до експериментальної роботи тощо. Було виокремлено переваги та недоліки проєктивних технологій, основні вимоги до використання проєктивної технології в освітньому процесі та схарактеризовано особливості проєктивної діяльності.

На підставі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження проєктивних технологій в практику вищої школи визначено доцільність та специфічні особливості здійснення проєктивної діяльності із використанням сучасних інформаційних технологій. Виокремлені та обґрунтовані фактори успішного використання проєктивної технології в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі права, зокрема, такі як педагогічні умови формування готовності до проєктивної діяльності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців; налаштованість науково-педагогічного персоналу на співпрацю з усіма учасниками освітнього процесу; використання проблемних ситуацій, які відповідають життєвому досвіду і рівню розвитку студентів з метою мотивації до проєктивної діяльності; врахування в процесі провадження проєктивної діяльності вікових та індивідуальних особливостей сприйняття та мислення студентів тощо.

Визначені необхідні організаційні умови впровадження проєктивних технологій в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права

(методичний супровід проєктивної діяльності студентів та викладачів; організаційний, технічний та аналітичний супровід; створення тьюторської служби проєктивної діяльності, яка реалізується в міждисциплінарному форматі).

Проведений теоретичний пошук з проблеми дослідження та аналіз практики професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права дає підстави для подальшого обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій та створення моделі досліджуваного явища.

Результати першого розділу дослідження представлені публікаціями автора Рисинець (2018а, 2019с, 2020b), Ставнича (2013а, 2013b, 2013с, 2015, 2016с, 2017а, 2017b, 2023), Voitko, Bevz, Burbelo, Stavytskyi, Khoshaba, Rysynets та ін. (2021).

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Зміст та структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

Сучасна освітня парадигма визначає пріоритетним особистісно орієнтований підхід до професійної підготовки фахівців, що в результаті має забезпечити формування фахової компетентності особистості та розвиток її професійно важливих особистісних якостей

Формування навичок проєктування на думку О. Карабін (2016) дозволяє ефективно розвивати такі специфічні риси як проблематизація (розгляд наявних проблем), цілепокладання (формулювання основного завдання), планування майбутньої діяльності, рефлексія (самоаналіз успішності та результативності вирішення проблеми), формування вміння виокремлення необхідної інформації та презентації результатів своєї діяльності, а також застосуванню знань, умінь, навичок у нетипових професійних ситуаціях тощо (Карабін, 2016, с. 438).

Проєктивна діяльність сприяє розвитку тих психофізичних якостей майбутніх фахівців, які в подальшому впливають на формування професійної готовності до реалізації поставлених завдань, здатності до самоосвіти, креативного мислення тощо. Однак проєктивна діяльність майбутніх фахівців в межах кожної галузі знань має свої специфічні особливості та характеристики. Відтак виникає проблема обґрунтування змісту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Для того, щоб встановити зміст готовності майбутніх фахівців з міжнародного

права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності з'ясуємо основні характеристики їх професійної діяльності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Зміст професійної діяльності фахівців з міжнародного права

Характеристика	Опис
Об'єкт діяльності	міжнародно-правова діяльність держав і міждержавних організацій в міжнародних відносинах, а також судова діяльність, господарська, адміністративна діяльність в організаціях установах різних форм власності, органах державної влади, діяльність правоохоронних органах, наукових та навчальних закладах.
Сфера діяльності фахівця	зовнішньоекономічна діяльність в галузі міжнародного права, судові органи, правоохоронні органи та прокуратура, адвокатура, нотаріат, юридичні підрозділи підприємств, установ та організацій, науково – педагогічна діяльність.
Функції	застосування норм міжнародного права, захист законних інтересів підприємств, установ, організацій та громадян, засвідчення юридичних фактів, надання правової допомоги, представництво інтересів підприємств, установ та організацій в органах державної влади та судах, захист інтересів держави та громадян від злочинних посягань.
Можливі посади	радник з міжнародного права, перекладачі, судді, помічники суддів, судові засідателі, слідчі, оперуповноважені, експерти, дізнавачі підрозділів МВС, СБУ, Податкової служби, Митних органів, прокурори, помічники прокурорів всіх рівнів, адвокати, представники, нотаріуси, державні виконавці, юристи підприємств, установ та організацій, викладачі навчальних закладів та наукові співробітники.
Результати підготовки	<i>Знання:</i> теоретичні знання з професійних дисциплін (міжнародне публічне і міжнародне приватне право, міжнародне-гуманітарне право, теорія держави та права України та зарубіжних країн, конституційне, адміністративне, цивільне, земельне, трудове, господарське, кримінальне). <i>Вміння:</i> аналізувати конкретні міжнародні відносини на підставі міжнародно-правового підходу застосовувати узагальнені знання з міжнародного права при вирішенні теоретичних та практичних питань міжнародних відносин застосовувати міжнародно-правові норми, знати та використовувати основні засади дипломатичної та консульської служби для роботи у державних органах України, пов'язаних з представництвом України на міжнародній арені. <i>Навички:</i> правильно застосовувати норми міжнародного права та використовувати в своїй діяльності іноземну мову

В цілому, до професійної діяльності фахівця з міжнародного права висуваються такі вимоги:

- наявність професійних знань та вміння їх застосовувати у своїй

професійній діяльності;

- сформована здатність до професійного самовдосконалення впродовж усієї трудової діяльності;

- наявність умінь використовувати ефективні засоби і прийоми в процесі вирішення будь-яких питань зовнішньополітичного характеру;

- розуміння національних інтересів України, здатність їх забезпечувати у своїй професійній діяльності;

- вміння детально розбиратися в найважливіших міжнародних проблемах, що торкаються інтересів і позицій України, у тому числі в проблемах, існуючих в зоні «ближнього зарубіжжя», знати генезу цих проблем, уміти прогнозувати їх розвиток;

- вільне володіння українською та іноземними мовами.

Відповідно, фахівець в галузі міжнародного права в своїй професійній діяльності має кваліфіковано виконувати аналітичну роботу (аналізувати зовнішньополітичну ситуацію; складати аналітичні і прогнозні сценарії її розвитку; формулювати основні підходи до розв'язання зовнішньополітичних проблем; визначати проблему, формулювати гіпотезу і завдання дослідження; складати план дослідження; застосовувати і модифікувати існуючі професійні дослідницькі методи і розробляти нові методи конкретних досліджень). Відтак, професійну діяльність фахівця з міжнародного права визначаємо як системну, скоординовану цілеспрямовану діяльність, спрямовану на продуктивне і творче вирішення професійних завдань, розвиток творчого потенціалу внаслідок саморозвитку та самовдосконалення. Як бачимо, етапи професійної діяльності такого фахівця логічно пов'язані з визначеними етапами проєктивної діяльності.

Як було обґрунтовано в попередньому підрозділі, готовність до проєктивної діяльності є інтегральною якістю майбутнього фахівця в галузі міжнародного права, яка проявляється в прагненні до провадження проєктивної діяльності в процесі вирішення професійних завдань. Виникає питання щодо її структури та

визначення можливих шляхів розвитку.

М. Кулакова (2006), поділяючи думку М. Дьяченко та Л. Кандилович, стверджує, що готовність до певного виду діяльності можна уявити як структуру, до складу якої входять:

- позитивне ставлення до певного виду діяльності;
- адекватні вимогам діяльності риси характеру, здібності, темперамент, мотивація;
- потрібні навички, вміння, знання;
- стійкі, професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів (с. 27).

Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності визначаємо як цілеспрямований процес, що передбачає: оволодіння студентами системою інтегрованих знань, комплексом умінь та навичок, розвиток їх професійно-важливих якостей, формування професійної спрямованості, що в сукупності забезпечує розвиток готовності до здійснення проєктної діяльності.

Аналіз наукових публікації та дисертаційних досліджень в окресленому напрямку дає підстави стверджувати, що не існує єдиного алгоритму, за яким дослідник має визначити компоненти досліджуваного явища. В додатку А (табл. А.1) відображені наявні напрацювання щодо визначення змісту готовності фахівців до проєктивної діяльності.

Як бачимо з табл. А.1 (додаток А), більшість наукових досліджень було спрямовано на характеристику особливостей провадження саме проєктної діяльності у фахівців педагогічних спеціальностей, що зумовлено специфікою їх професійної діяльності. Однак, по перше, проєктивна діяльність – це більш широке поняття та набір методів, які об'єднані спільним алгоритмом виконання когнітивних операцій. По-друге, в професійній діяльності майбутніх фахівців з міжнародного права проєктивні технології також є затребуваними та мають

значний потенціал щодо вирішення професійних завдань, оскільки їх майбутня професійна діяльність має низку спільних рис з власне проєктивною діяльністю.

Підходи до визначення структури готовності до провадження проєктивної діяльності в проаналізованих дослідженнях досить різні, однак, узагальнення наявного досвіду дозволило виокремити такі загальні риси:

- формування готовності до провадження проєктивної діяльності передбачає набуття знань про сутність проєктивних технологій, їх етапи та особливості реалізації в процесі вирішення освітніх завдань;
- готовність до провадження проєктивної діяльності неможлива без відпрацювання навичок проєктування діяльності ще на етапі професійного становлення;
- забезпечення умов для формування позитивної мотивації до використання проєктивної технології є передумовою ефективного формування готовності до провадження проєктивної діяльності;
- важливим елементом у структурі готовності до провадження проєктивної діяльності є розвиток навичок самоаналізу та самовдосконалення.

Виділяючи компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій ми враховували такі моменти:

- усі структурні компоненти досліджуваної готовності мають створювати цілісне формування в свідомості студента;
- існування можливості забезпечити їхній розвиток на всіх етапах професійної підготовки;
- результат розвитку компонентів досліджуваної готовності майбутніх фахівців з міжнародного права повинен мати прогнозований характер.

Враховуючи сказане, вважаємо за доцільне в структурі готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності виокремити такі компоненти: когнітивний, мотиваційний,

рефлексивний, діяльнісний та креативний. Схарактеризуємо виокремлені компоненти. Першим структурним компонентом готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій є когнітивний.

Під когнітивним компонентом готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій розуміємо систему знань про особливості проєктивних технологій та провадження проєктивної діяльності в процесі вирішення професійних завдань. Зокрема, сюди включаємо знання щодо етапі проєктування та проєктивної діяльності, особливості управління проєктивною діяльністю, презентування її результатів тощо.

Необхідність включення когнітивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій полягає у тому, що відповідно до основних положень психології про вирішальну роль знань і когнітивних структур у протіканні психічних процесів, основою для формування відповідного рівня готовності є набуття знань та навичок про провадження проєктивної діяльності (Rubinstein, 1977, с.213). Цей компонент є результатом пізнавальної діяльності студентів на етапі професійної підготовки.

Однак, формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій потребує не лише набуття певних знань щодо їх використання, але і подальшого творчого осмислення. Саме осмислення специфіки проєктивних технологій через призму особистісного світогляду забезпечить потребу його використання в подальшій професійній діяльності.

У змісті когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій виділяємо:

- знання про зміст, особливості та етапи здійснення проєктивної діяльності;
- розуміння специфіки проєктивної діяльності;
- розуміння та усвідомлення алгоритму щодо провадження проєктивної діяльності для вирішення наявних навчальних чи професійних завдань;

– розуміння особливостей взаємодії з іншими учасниками під час виконання спільної проєктивної діяльності.

Наступним виокремленим компонентом готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій є мотиваційний. Значимість мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій полягає в актуалізації у майбутнього фахівця потреби в використанні проєктивних технологій під час виконання професійних завдань. Взагалі, проблема формування мотивації щодо здійснення професійної діяльності – одна зі стрижневих у психології. Незважаючи на різні підходи щодо трактування змісту та особливостей формування мотивів, науковці сходяться в думці у тому, що першочерговим елементом до провадження певної діяльності чи виконання будь-яких дій є виникнення відповідних мотивів.

Погоджуємося з думкою О. Пінської (2009), що професійна мотивація є властивістю особистості, яка полягає в утворенні в свідомості людини системи цілей та потреб, що є вирішальним фактором активного засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, свідомого ставлення до професії тощо (с.114). Наявність потужної професійної мотивації може стати певним компенсаторним фактором: вмотивований, але менш здібний студент може досягти більших успіхів, ніж здібний студент, у якого відсутня професійна мотивація. Формування мотивації щодо провадження використання проєктивних технологій у майбутній професійній діяльності доцільно здійснювати на базі наявних професійних мотивів майбутніх фахівців з міжнародного права.

Як стверджують С. Єрохін, Ю. Нікітін та І. Нікітіна (2011), формування професійної мотивації відбувається на основі виникнення цікавості до майбутньої діяльності, усвідомлення обов'язку та здійснення самооцінки професійної здатності. Цікавість до майбутньої професійної діяльності формується за рахунок усвідомлення привабливості змісту конкретної діяльності. Саме вона є першоосновою під час вибору майбутньої професії.

Усвідомлення обов'язку формується в процесі професійної підготовки, коли студент усвідомлює можливу користь від майбутньої роботи та особисту відповідальність за успішну працю. А от процес формування самооцінки професійної придатності Л. Подоляк та В. Юрченко (2008) вважають досить суперечливим. Вони пояснюють свою позицію тим, що співвіднесення властивостей певної професії зі своїми особистими якостями у свідомості майбутнього фахівця може не відповідати його очікуванням (с. 102).

Зокрема, формування професійної мотивації майбутніх фахівців з міжнародного права здійснюється шляхом ознайомлення з майбутньою професійною діяльністю та її суспільною значущістю, із сучасними вимогами, передбаченими до знань, умінь і якостей фахівців з міжнародного права; усвідомлення ближніх і перспективних цілей професійного навчання; формування ціннісних орієнтацій; забезпечення умов для самопізнання, самовиховання, самовдосконалення (Neckhausen, 1977). Такий підхід доцільно використовувати і з метою формування мотивації до використання проєктивних технологій в професійній діяльності майбутніх фахівців з міжнародного права.

Зміст мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій включає мотиви та особистісні переконання, на основі яких формується усвідомлення необхідності використання проєктивних технологій в професійній діяльності, розумінням її значущості для успішного вирішення професійної завдань. Формування мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій базується на розумінні значимості майбутньої професійної діяльності, її престижності та усвідомлення необхідності для подальшого продуктивного розвитку суспільства та держави в цілому.

Мотиваційний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій містить:

- усвідомлення необхідності систематичного самовдосконалення в

професійній діяльності;

- формування стійкого бажання творчо розв’язувати професійні завдання, зокрема шляхом використання проєктивних технологій;
- зацікавленість щодо використання проєктивних технологій як в процесі навчальних занять, так і наукової та самостійної роботи студентів.

Формування мотивації майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в процесі професійної підготовки відбувається на основі задоволення таких особистісних і професійних потреб, як підвищення професійної майстерності, подолання професійних труднощів тощо.

Рефлексивний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій – це здатність до пізнання та аналізу студентом власної свідомості та діяльності. Реалізується цей компонент через такі рефлексивні процеси, як саморозуміння й розуміння іншого, самооцінювання й оцінювання іншого, самоінтерпретація й інтерпретація іншого. Проявами зазначеного компоненту є незалежність в прийнятті рішень, вияв власної ініціативи, усвідомлення відповідальності за досягнуті результати, а також вміння їх адекватно оцінити, виявити недоліки та усунути їх. Рефлексивне мислення в психології розглядають як одну з важливих умов усвідомлення, критичного аналізу та конструктивного вдосконалення власної діяльності (Rubinstein, 1977, с. 223). Формування рефлексивної позиції відбувається шляхом усвідомлення майбутнім фахівцем суперечностей у навчальній або професійній діяльності.

У змісті складу рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій виділяємо:

- здатність адекватно оцінювати власну проєктивну діяльність, формулювати висновки та пропозиції на підставі виявлених недоліків;
- вміння корегувати завдання проєктивної діяльності під час виконання навчального чи професійного завдання залежно від зовнішніх обставин та отриманих проміжних результатів;

– здатність оцінити ефективність власних дій у процесі проєктивної діяльності.

Діяльнісний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності – це сформовані вміння та навички провадити власну проєктивну діяльність в процесі виконання професійних завдань.

Першочерговим елементом готовності до будь-якого виду діяльності вважається наявність знань про особливості провадження цієї діяльності. Однак ми поділяємо думку В. Коновалової (2001) в тому що наявність таких знань не забезпечує автоматичну готовність до їх використання. У нього має бути сформована здатність до їх актуалізації в умовах реальних виробничих ситуацій (с. 561). Особливо це стосується фахівців в галузі міжнародного права, які працюють в постійно змінному правовому полі та мають відповідним чином реагувати на зміни на міжнародній арені, сприймати і аналізувати нову інформацію, прораховувати можливі варіанти розвитку подій.

Складовими діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій вважаємо:

- вміння планувати та здійснювати власну проєктивну діяльність;
- уміння формулювати завдання та виконувати їх в процесі проєктної діяльності;
- навички конструктивної взаємодії з іншими учасниками в процесі виконання спільного завдання.

Креативний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності – це здатність ефективно вирішувати професійні завдання, використовуючи нестандартні рішення в процесі професійної діяльності засобами проєктування.

Його необхідність і значимість для майбутніх фахівців з міжнародного права обумовлена творчим та інноваційним характером професійної діяльності. Ознаками

креативності є перш за все вміння творчо вирішувати професійні проблеми, досягаючи максимального результату. Погоджуємося із думкою В. Іщенка (2012), що креативність формується на основі наслідування досвіду, концепції, ідеї, окремого прийому, форми, методу з поступовим зменшенням питомої ваги наслідувального і зростанням питомої ваги творчого компонента професійної діяльності (с. 114). Враховуючи це, до складу креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності відносимо:

- вміння вносити корективи в готові алгоритми професійної діяльності з метою забезпечення кращого результату;
- вміння переконувати співрозмовника в процесі виконання професійного завдання;
- здатність розробляти власні алгоритми для досягнення окресленої мети засобами проєктивної діяльності.

Таким чином, готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності можна зобразити як певну модель, яка складається з чотирьох структурних компонентів, які є взаємозалежними та взаємозумовленими (рис. 2.1).

Готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності є складним, системним феноменом, що інтегрує в собі когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний та креативний компоненти, які зумовлюють ефективність майбутньої професійної діяльності та професійного розвитку фахівця і є показником його успішної підготовки у ЗВО. З метою створення можливості проаналізувати розвиток даних компонентів в процесі педагогічного експерименту схарактеризуємо критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного явища.

Рис. 2.1. – Структура готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

2.2 Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

Проєктивна діяльність є засобом розвитку творчості, самостійності майбутніх фахівців з міжнародного права та способом вирішення професійних завдань за допомогою креативних дій і операцій у процесі проєктування. Як було зазначено раніше, в межах нашого дослідження ми орієнтуємося на трактування проєктивної діяльності Л. Хоружої (2006), що це особлива діяльність особистості, метою якої є розв’язання окресленої проблеми, досягнення кінцевого результату шляхом цілепокладання і планування (с. 13).

Основною метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності є розвиток

у студентів уміння здійснювати всі етапи проектування: від формулювання мети до виконання проєктних операцій, від цілепокладання діяльності до самоконтролю та самооцінки. В попередньому підрозділі були обґрунтовані зміст та структурні компоненти готовності (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний).

Здатність до проєктивної діяльності проявляється на різних рівнях – від початкового (розпізнання способу проєктивної діяльності та відтворення за наявним зразком) до найвищого (самостійної розробки і реалізації проєкту як способу розв’язання власної проблеми) (Єрмаков, ред., 2003). Відтак виникає завдання діагностування сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Це можливо зробити шляхом обґрунтування та характеристики критеріїв, показників та рівнів її сформованості.

Наукові дослідження у напрямі визначення змісту понять «критерій» та «показник» показали, що їх трактуванню притаманна поліаспектність. Тлумачний словник української мови під редакцією В. Бусел, означає критерій як підставу для оцінки, визначення або класифікації чогось (Бусел, ред., 2005, с. 588). С. Янкевич переконливо доводить, що критерій є об’єктивною кількісною мірою досліджуваного явища (с. 418). Натомість Л. Загородня (2018) стверджує, що критерій може бути як кількісною, так і якісною характеристикою досліджуваним явищам (с. 78). При цьому, зауважує науковиця, в педагогічних дослідженнях варто надавати перевагу саме якісним характеристикам досліджуваних явищ, оскільки вони є досить неоднозначними та описовими.

Нормативне трактування терміну «критерій» зустрічаємо в системі міжнародних стандартів ISO, де його визначено як:

- міру відбиття цілісності властивостей об’єкта, що забезпечує його існування;
- методологічний інструментарій управління якістю освіти;

- ідеальний зразок, що відображає вищий, досконалий рівень досліджуваного явища;

- засіб вибору або виміру альтернатив (Решетник, 2013, с. 220).

В цілому, як показав аналіз дисертаційних досліджень А. Власенко (2017), Л. Жиле (2019), І. Зошій (2018) та інших, критерії формування готовності до певного виду діяльності в процесі підготовки майбутніх фахівців можна згрупувати таким чином:

- 1) об'єктивні, які характеризують відповідність майбутніх фахівців певним вимогам професії (рівні знань, професійної кваліфікації, розвитку професійно значущих якостей тощо);

- 2) суб'єктивні, завдання яких – характеристика ступеня відповідності майбутньої професійної діяльності певним вимогам.

Незважаючи на різноаспектне трактування змісту поняття «критерій», існує думка, що визначені критерії мають відповідати певним вимогам, що уможлиблює здійснення статистичного та порівняльного аналізу досліджуваного явища. Зокрема, О. Жихорська (2015) вказує такий перелік вимоги до визначення критеріїв в педагогічному дослідженні:

- критерії мають відображати суттєві закономірності функціонування об'єкта дослідження;

- критерії мають містити суттєві ознаки предмета, які є стійкими і постійними;

- критерії повинні встановлювати зв'язки між усіма компонентами досліджуваного явища;

- критерії деталізуються через низку показників, наявність яких свідчить про ступінь вираження критерію;

- має існувати можливість дослідити динаміку зміни критерію в часі;

- дослідження педагогічних явищ має об'єднувати якісні та кількісні

показники для забезпечення максимального розгляду досліджуваного явища (с. 34).

В доповненні до наведеного переліку, Л. Задорожною-Княгницькою (2017) визначає такі вимоги: системи критеріїв має бути максимально мінімізована та інформативна; критерії мають бути адекватні поставленим цілям педагогічного дослідження та порівнянні з іншими критеріями; при відборі системи критеріїв мають бути дотримані морально-етичні норми, якщо інформація має особистісний або конфіденційний характер (с. 202). Цікавою є класифікація А. Семенової (2009), яка виокремлює такі критерії: інтегральні (оцінка загального стану явища або процесу); часткові (оцінка складників явища або процесу); одиночні (оцінка окремих сторін складників явища або процесу) (с. 203).

В започаткованому дослідженні ми розглядаємо критерії готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності як певну сукупність ознак, яка дає підстави зробити висновок про ступінь відповідності професійно-особистісних якостей майбутніх фахівців з міжнародного права вимогам до провадження проєктної діяльності. Зважаючи на виокремлену структуру досліджуваного явища, схарактеризуємо саме часткові критерії, як міру сформованості кожного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

В цілому, науковці мають єдину думку, що критерій обов'язково має містити ряд показників, які уможливають вимірювання рівня певної ознаки. Однак трактування поняття «показник» теж є неоднозначним. Найбільш поширенішими є такі підходи визначення змісту цього поняття:

- характеристики певного об'єкта, яку необхідно оцінити в процесі дослідження (Семенова, 2015, с. 45);
- конкретний вимірник критерію, що робить його доступним для спостереження, обліку й фіксування (Решетник, 2013, с. 218);
- модель характеристики явища (Штоф, 1966);

- наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу (Яременко, Сліпушко, 2001, с. 458);
- узагальнена характеристика властивостей об'єкта або процесу (Мазін, 2007, с. 218).

Досліджуючи особливості формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, ми трактуємо співвідношення критеріїв і показників цього явища як загального, конкретного. Тобто вважаємо критерій загальною характеристикою окремого структурного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, який об'єднує низку певних показників, які підлягають визначенню.

Науковий пошук й перевірка дієвості на практиці системи критеріїв готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності передбачає аналіз наявних підходів до розуміння їх змісту. Аналіз змісту та структури критеріїв готовності до проєктивної діяльності майбутніх фахівців наведено в додатку Б (табл. Б.1).

Беручи до уваги результати досліджень з проблеми підготовки майбутніх фахівців в галузі міжнародного права, формування готовності до проєктивної діяльності та враховуючи положення про сутність критеріїв, їх показників і вимоги до їх визначення, виокремлюємо такі критерії готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності: когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний. Виділені критерії суголосні компонентам готовності: когнітивний – ступінь набутих знань про зміст та особливості провадження проєктивної діяльності; мотиваційний – ступінь сформованості мотивів до використання проєктування у професійній діяльності фахівця з міжнародного права; рефлексивний – ступінь набутих вмінь щодо здійснення самоаналізу власної діяльності та здатності до корегування подальших дій відповідно до отриманих результатів; діяльнісний –

ступінь сформованості вмінь та навичок використання проектування у професійній діяльності фахівця з міжнародного права; креативний – ступінь сформованості вміння знаходити нестандартні підходи до вирішення професійних завдань із використанням засобів проектування.

Система показників за кожним критерієм схарактеризована в таблиці 2.2. Використання зазначених критеріїв з метою діагностування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності передбачає визначення рівнів її сформованості. Рівень в загальному трактуванні – це ступінь досягнення у чому-небудь (Бусел, ред, 2005, с. 428). Відповідно, у започаткованому дослідженні рівень – це ступінь сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Погоджуємося із твердженням Т. Шепеленко (1998), що рівень готовності до певного виду діяльності – це сукупність показників, які визначають ступінь вияву критеріїв та їх узгодженість (с. 5).

Кількість рівнів певного явища дослідник як правило визначає на власний розсуд, орієнтуючись на особливості проведеного дослідження. Найбільш поширеними варіантами є обґрунтування трьох або чотирьох рівнів, оскільки поділ на два рівні не дозволяє повною мірою описати індивідуальні відмінності сформованої властивості. Виокремлення п'ять і більше рівнів ускладнює процедуру діагностування та збільшує вимоги до статистичної перевірки ефективності запропонованих дослідником інновацій.

Зокрема, В. Чайка (2011) обґрунтувала, що найбільш доцільними в педагогічних дослідженнях є використання трирівневої системи оцінювання. До імовірних рівнів педагогічного дослідження науковиця віднесла такі:

- репродуктивний (знання є свідомо сприйнятою, зафіксованою в пам'яті та відтворюваною об'єктивно інформацією про предмети пізнання);
- реконструктивний (знання виявляються в готовності і вмінні студента

застосовувати їх у подібних, стандартних, або варіативних умовах);

– творчий (студенти можуть продуктивно застосовувати знання і засвоєні способи дій у нетипових ситуаціях).

Таблиця 2.2 – Критерії та показники сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

<i>Компоненти</i>	<i>Критерії</i>	<i>Показники</i>
Когнітивний	Когнітивний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сформована система професійних знань 2. Наявність знань щодо особливостей здійснення проєктивної діяльності. 3. Розуміння змісту та здатність до оперування професійною термінологією. 4. Розуміння особливостей провадження проєктивної діяльності для виконання професійних завдань.
Мотиваційний	Мотиваційний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Усвідомлення значущості проєктивних технологій для професійного самовдосконалення. 2. Наявність прагнення до провадження проєктивної діяльності. 3. Бажання до подолання труднощів, можливих в процесі провадження професійної проєктивної діяльності. 4. Прагнення розвивати особисті якості та фахову компетентність.
Рефлексивний	Рефлексивний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність знань щодо особливостей самоконтролю. 2. Наявність навичок щодо методів та способів здійснення самоаналізу. 3. Прагнення до самовдосконалення. 4. Наявність розуміння щодо необхідності контролювати результати діяльності.
Діяльнісний	Діяльнісний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення. 2. Уміння розробляти етапи проєктивної діяльності та визначати завдання на кожному із етапів. 3. Уміння аргументувати прийняті рішення, опираючись на наявну інформацію. 4. Здатність до презентації власних проєктивних розробок.
Креативний	Креативний	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань. 2. Уміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання. 3. Уміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації. 4. Здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин.

Аналогічної думки дотримується І. Зошій (2018) та обґрунтовує три рівні сформованості професійної компетентності майбутніх юристів: низький; середній (репродуктивний); високий (творчий) (с. 72). Натомість, Т. Шепеленко виокремлює чотири рівні: адаптивний (початковий), репродуктивний (низький), конструктивний (середній), творчий (високий). Аналогічно позиції дотримується і Н. Рідей (2011), в дослідженні якої обґрунтовано також чотири рівні ступеневої підготовки майбутніх фахівців: обізнаний, грамотний, професійно компетентний та професійно життєздатний.

Безперечно, кількість рівнів залежить від мети та завдань дослідження. Однак, виділення більше чотирьох рівнів готовності досліджуваного явища ускладнює проведення діагностики, оскільки їх важко диференціювати, тоді, як використання лише трьох рівнів – знижує вірогідність отриманих результатів. Зважаючи на особливості нашого дослідження ми виокремлюємо чотири рівні, а саме: початковий, середній, достатній, креативний. Охарактеризуємо їх.

Початковий рівень готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності характеризується не вираженою мотивацією до провадження проєктивної діяльності, відсутністю інтересу та потреби використання засобів проєктування, слабким усвідомленням її значущості та місця в майбутній професійній діяльності. Не спостерігається прагнення до самоосвіти та професійного самовдосконалення, в тому числі і за рахунок провадження проєктивної діяльності. Студент із початковим рівнем готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності має загальне уявлення про проєктивну діяльність, не має досвіду такої діяльності, що не дозволяє йому здійснювати оцінку, аналіз, контроль власних освітніх досягнень.

Середній рівень готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності характеризується розумінням важливості і ролі проєктивної діяльності, однак потреба у виконанні проєктів, а також інтерес до них і, як правило, визначається зовнішніми причинами

(необхідністю отримання оцінки з освітньої компоненти тощо). Проективна діяльність як професійна цінність таким студентом усвідомлюється частково, інтерес до професійного самовдосконалення ситуативний. Студент із зазначеним рівнем досліджуваної готовності має загальне уявлення про проективні технології, сформовані певні проектно-технологічні вміння, що дозволяє йому провадити проективну діяльність під зовнішнім керівництвом. При цьому у нього занижена самооцінка готовності до проективної діяльності.

Достатній рівень готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проективних технологій у професійній діяльності характеризується наявністю мотивації до професійного самовдосконалення, усвідомленням значущості проективної діяльності для цього. Такий студент знає теоретичні основи проективної діяльності, здатний самостійно здійснювати продуктивну діяльність, виконувати освітні завдання різного рівня складності за допомогою проективних технологій. При цьому майбутній фахівець демонструє адекватну самооцінку готовності до проективної діяльності, високий рівень взаємодії під час роботи у команді, володіє способами самоаналізу та самоконтролю, а також способами прогнозування власної проективної діяльності.

Креативний рівень готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проективних технологій у професійній діяльності має ті ж змістові характеристики, що і достатній рівень. Однак студенти, яким притаманний креативний рівень готовності до проективної діяльності здатні не лише ефективно її провадити, але і створювати нові проекти, бути джерелом нових ідей та нестандартних рішень. Критеріальною-рівневою шкалою оцінки сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проективних технологій у професійній діяльності наведена в додатку В (табл. В.1).

Отже, визначено критерії (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний та креативний), показники, які розкривають зміст кожного критерію та рівні (початковий, середній, достатній, креативний) готовності майбутніх фахівців

з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. З метою організації педагогічного експерименту щодо формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності обґрунтуємо педагогічні умови цього процесу.

2.3 Педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

На початку XXI століття експертами ЮНЕСКО в доповіді «До суспільства знань» (2005) було визнано потребу в створенні нових моделей підготовки майбутніх фахівців, що засновані на особливостях постмодерного розвитку суспільства. Тільки за такого підходу можливо забезпечити максимально ефективне відтворення і використання наявного людського потенціалу. Результатом отримання професійної освіти має бути не лише засвоєння певного обсягу знань та вмінь з обраного напрямку підготовки, а насамперед формування творчої особистості, здатної до аналітичної, прогностичної, рефлексивної та науково-дослідної діяльності. В такому контексті вважаємо, що результатом професійної освіти має бути всебічне формування особистості, а не підготовка працівника до виконання типових та алгоритмічних дій. Відтак виникає потреба в обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, впровадження яких в освітній процес сприятиме прогнозованому результату.

Теоретичний аналіз наукових публікацій показав, що поняття «педагогічні умови» та його специфічні особливості досліджували такі науковці як О. Гура, Р. Гуревич, Н. Житнік, Ю. Костюшко, В. Стасюк та інші. Ряд науковців трактує педагогічні умови як особливі заходи, впровадження яких в освітній процес забезпечує досягнення поставленої мети. Зокрема, таку позицію посідає М. Дубич

(2007), яка трактує зміст цього поняття як сукупність «взаємозалежних і взаємообумовлених заходів педагогічного процесу, які забезпечують досягнення поставленої мети» (с. 79). Схожу думку має демонструє також І. Бахов (2009), відповідно до якого – це «комплекс взаємодіючих заходів навчально-виховного процесу, спрямований на формування певної властивості» (с. 317).

Проте існує і відмінне твердження, що педагогічні умови – це певні обставини. Таку позицію має В. Стасюк (2003), який вважає, що це певні обставини освітнього процесу, які визначають цілісний педагогічний процес професійної підготовки (с. 183). Цікавим є підхід А. Борейчук (2018), в дослідженні якої обґрунтовано, що педагогічні умови – це особливі обставини процесу навчання і виховання, що конструюються дослідником з метою визначення змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення певних методичних цілей (с. 142).

Відмінним від двох попередніх трактувань є означення О. Назоли (2005), який вважає, що педагогічні умови – це сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, які позитивно впливають на ефективність і результативність навчально-виховного процесу (с. 6). Однак вважаємо таке трактування досить суперечливим. На результат освітнього процесу завжди мають вплив певні об'єктивні і суб'єктивні чинники, які існують незалежно від волі дослідника та визначаються різними причинами: економічним та політичним становищем країни, освітньою політикою, попитом на фахівців певних спеціальностей, матеріально-технічним станом ЗВО, мотивацією здобувачів вищої освіти тощо. На ці чинники дослідник не має впливу, він лише може використовувати їх для досягнення певної мети. Педагогічні умови – це ті заходи, які можливо змодельовати та експериментально перевірити в реальних умовах освітнього процесу.

Цінність для нашого дослідження мають наукові пошуки педагогічних умов що були спрямовані на вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі права. О. Денищик (2010), досліджуючи шляхи формування моральної культури майбутніх юристів встановив, що ефективними педагогічними умовами

цього процесу є впровадження інноваційних освітніх технологій, інтенсифікація виховної функції кураторів студентських груп та залучення майбутніх юристів до інтелектуально-пізнавальної, культурно-просвітницької та громадської діяльності (с. 4).

Н. Кожем'яко (2015) в пошуках ефективних напрямів розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з правознавства, виокремила такі умови: моделювання особливостей процесу формування комунікативної компетентності; упровадження методики її формування; удосконалення критеріїв і показників оцінювання її сформованості (с.3). Однак такий підхід викликає певні зауваження. Названі дослідницею умови скоріше є етапами дослідження, а не педагогічними умовами. Адже педагогічні умови – це визначені дослідником особливі обставини, які дозволяють вдосконалити професійну підготовку майбутніх фахівців.

Цікавим є дослідження І. Пасенко (2018), щодо впровадження контекстного підходу для покращення професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі права. До педагогічних умов, які сприятимуть отриманню бажаного результату науковиця віднесла інтерактивну взаємодію усіх суб'єктів освітнього процесу, впровадження в освітній процес ділових ігор та кейсів та забезпечення індивідуалізованого супроводу студента в освітньому процесі (с. 53-54). Однак, до такого формулювання педагогічних умов виникають певні зауваження. Перш за все, перша та друга педагогічні умови частково перетинаються, оскільки використання ділових ігор в процесі підготовки майбутніх фахівців передбачає інтерактивну взаємодію. Крім того, усі три педагогічні умови передбачають розробку відповідного методичного забезпечення, оскільки запропоновані дослідницею види діяльності є досить нові і потребують роз'яснення, але в розглянутому дослідженні цього не відображено.

І. Зошій (2018) у власних наукових пошуках виокремила такі психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх юристів:

- встановлення психологічного змісту професійних якостей;

- використання інтерактивних технологій;
- психологізація навчально-виховного процесу;
- формування мотивації навчальної діяльності майбутніх фахівців (с. 125).

Р. Келемен (2020) визначив, що необхідними педагогічними умовами, які сприятимуть вдосконаленню професійної підготовки майбутніх фахівців з правознавства є: використання інтерактивних освітніх технологій; забезпечення міждисциплінарної інтеграція дисциплін професійно-практичного циклу; практико зорієнтована спрямованість освітнього процесу та активізація самоосвітньої діяльності студентів (с. 101).

В межах започаткованого дослідження під педагогічними умовами розуміємо розроблені заходи, які дозволяють вдосконалити процес професійної підготовки з метою цілеспрямованого формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Дієвість виокремлених педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності можливо забезпечити за таких умов:

- педагогічні умови мають бути логічним компонентом освітнього процесу, який забезпечує активізацію діяльності усіх його учасників та досягнення поставленої мети;
- зміст педагогічної умови має враховувати наявні внутрішні та зовнішні чинники процесу підготовки майбутніх фахівців та не конфліктувати з ними;
- педагогічні умови повинні бути науково-обґрунтовані та підтвержені методами математичної статистики, що забезпечить їх ефективність та якість (Литвин, 2018, с. 21).

Для встановлення переліку педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності була проведена робота за таким алгоритмом:

1. На підставі аналізу наукових досліджень з проблем підготовки майбутніх фахівців в галузі права та власного практичного досвіду виокремлено перелік педагогічних умов, які можуть мати позитивний вплив на формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (додаток Г)

2. Для встановлення педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності із усіх можливих, проведено експертне опитування. Рекомендації щодо відбору експертів висвітлені в публікації І. Калініної, О. Гожого та Г. Мусенко (2014). Зокрема, потенційні експерти мають розумітися на досліджуваному колі питань, мати відповідний ступінь кваліфікації в певній галузі знань, а також знання експертом оцінюваного об'єкта і методів оцінювання його якості (с.120). Зважаючи на це, до складу експертної групи залучені викладачі ЗВО, які здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців з міжнародного права та мають практичний досвід і методичні напрацювання.

Всього було опитано 52 особи (анкета експерта наведена в додатку Д), 21 з яких сформували експертну групу. До складу експертів включені викладачі, які виявили знання щодо змісту та особливостей проєктивних технологій, систематично їх використовують на заняттях та логічно обґрунтували вплив проєктивних технологій на формування професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародного права. Для зменшення суб'єктивності самооцінювання викладачів до уваги приймалися також відгуки студентів, які підтвердили використання проєктивних технологій та їх позитивний вплив на активізацію навчально-пізнавальної діяльності. Такий підхід зумовлений тим, що саме вони використовують інноваційні технології в професійній підготовці майбутніх фахівців з міжнародного права та можуть робити узагальнення про дієвість запропонованих освітніх заходів.

Встановлення достатньої кількості членів експертної групи було здійснено відповідно до методики В. Новосад, Р. Селіверстова та І. Артима (2009).

Мінімальна кількість експертів визначається за формулою:

$$N = \frac{t_{\alpha}^2}{\varepsilon_1^2}, \quad (2.1)$$

де t_{α}^2 – табличний коефіцієнт, ε_1 - допустима абсолютна похибка для експертного оцінювання.

Із довірливою ймовірністю 95 % експертна група має містити більше ніж 15 осіб. У нашому випадку експертна група містить 21 особу, що є цілком достатнім. Результати вибору експертами необхідних для формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності наведені в додатку Е. Відповідно до дослідження О. Яшкіної (2013) ступінь узгодженості експертів вважається високим при показнику 71-90% та дуже високим при показнику більше 90% (с. 447-448). Із додатка Е маємо, що чотири умови мають високий ступінь узгодженості, інші – статистично не значущі.

Ґрунтуючись на результатах експертного опитування та власних наукових розвідок, до педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності віднесено такі:

- 1) створення навчально-методичного забезпечення з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;
- 2) формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права;
- 3) використання методів інтерактивного навчання, що моделюють способи професійної взаємодії фахівців з міжнародного права в процесі проєктування;
- 4) поетапне формування готовності до проєктивної діяльності із використанням інформаційних технологій як засобу проєктування.

Схарактеризуємо зазначені умови. Перша педагогічна умова передбачає

створення навчально-методичного забезпечення з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Навчально-методичне забезпеченням включає сукупність навчальних і методичних заходів та засобів, які визначені та розроблені дослідником з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Особливості створення та функції навчально-методичного забезпечення освітнього процесу вищої школи розглядалися у публікаціях С. Дембіцької, І. Кобилянської, С. Пугача (2020), О. Жорнової (2012) та інших. Потреба у пошуку шляхів вдосконалення та систематичного оновлення навчально-методичного забезпечення для ефективної підготовки фахівців у ЗВО визначена такими наявними суперечностями:

- необхідністю максимального врахування потреб студентів шляхом створення індивідуальної освітньої траєкторії та побудовою наявного навчально-методичного забезпечення за вимогами кредитно-модульного навчання, яке передбачає його стандартизацію;

- вимогою до логічного структурування навчального матеріалу дисципліни шляхом побудови лінійного процесу навчання та неможливістю за такого підходу забезпечити системність самостійної та самоосвітньої роботи студентів (Жорнова Олена, Жорнова Ольга, 2012, с. 2).

До необхідного для формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності навчально-методичного забезпечення нами віднесено:

- робоча програма освітньої компоненти, передбаченої навчальним планом;
- методичні вказівки до самостійної роботи студентів;
- навчальний посібник у якому визначено особливості застосування проєктивних технологій під час лекцій, практичних та семінарських заняттях для спеціальностей 081 «Право», 055 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та

регіональні студії» та 293 «Міжнародне право»;

– алгоритм та методика діагностування рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Друга педагогічна умова передбачає формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права. На думку О. Резван (2015), рефлексія – це критичне осмислення людиною власної діяльності, яке дозволяє осмислити специфіку її внутрішнього світу та шляхи розвитку власної особистості (с. 82). Як важливий психологічний механізм рефлексія забезпечує функціонування самовизначення та саморегуляції життєдіяльності. Причому, нас цікавлять особливості професійного самовизначення майбутніх фахівців в галузі міжнародного права.

Особливими ознаками рефлексії є усвідомленість, предметність та цілеспрямованість. Саме ці її властивості є основою для забезпечення самоорганізації майбутнього фахівця з метою підвищення професійної самооцінки, стимулювання мотивації навчальної діяльності, формування професійної самосвідомості. Значимість рефлексії для майбутньої професійної діяльності фахівців в галузі права визначається тим, що рефлексивне мислення є одним із компонентів їх професійної культури (Резван, 2015, с. 90). Я. Аронов (2020), досліджуючи аспекти юридичної психології, зазначає що ефективність розкриття злочинів залежить від рефлексивного мислення слідчого (с. 67)

Рефлексивне мислення кваліфікованого юриста дозволяє йому розглянути проблему шляхом вибору рефлексивної позиції – точки зору на ситуацію. При цьому розгляд питання з різних точок зору (учасників, свідків, незацікавлених спостерігачів, колег) дозволить виокремити всі важливі моменти справи. При цьому з'являється можливість вибудувати лінію поведінки усіх учасників події, спрогнозувати подальшу їх поведінку в ході очікуваних процесуальних дій, визначити особливості впливу на учасників з метою отримання інформації чи

перевиховання правопорушників.

У процесі підготовки майбутніх фахівців в галузі міжнародного права рефлексія забезпечує корекційну, організаційну та мотиваційну функції. Адже контроль і управління пізнавальним процесом в свідомості особистості відбувається завдяки рефлексії. У цьому контексті погоджуємося з твердженням Л. Кравець (2009), що можливість майбутньому фахівцю сформувати індивідуальний професійний стиль, прогнозувати й аналізувати результати своєї праці дозволяє саме рефлексивний компонент.

Тому, вважаємо доцільним з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності розвивати їх суб'єктно-рефлексивну позицію. Р. Павелкін (2019) стверджує, що основою для її формування є наявні потреби і мотиви у студента. Зміст суб'єктно-рефлексивної позиції відображається у єдності об'єктної (рефлексія, емоційність, інтелектуально-вольова активність) та суб'єктної (властивості особистості, які формуються внаслідок усвідомлення цінності майбутньої професійної діяльності) позиції особистості. Засобами формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права ми вважаємо забезпечення задоволеності результатами власної діяльності, збільшення самостійності у навчанні, активізацію навчально-пізнавальної діяльності, формування професійної мотивації до самовдосконалення.

Розвиток рефлексії відбувається в три логічні етапи:

- осмислення та подальше становлення особистого відношення до явищ та подій;
- розуміння себе як самостійної особистості, відмінної від інших;
- усвідомлення себе як окремого суб'єкта комунікативного зв'язку.

У відповідності до зазначеного, формуванням суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців в галузі міжнародного права здійснювалося у такі етапи:

- набуття знань про особливості рефлексії та усвідомлення її необхідності в

подальшій професійній діяльності;

- набуття навичок самоаналізу професійних можливостей. розробка програми дій щодо подальшого професійного самовдосконалення,
- виконання прийнятого рішення та аналіз отриманого результату. Корекція подальших дій в залежності від наявних можливостей.

Формування рефлексивної позиції, на думку Д. Шатіла (2016), передбачає наявність таких моментів: проблемність у навчанні, поєднання активності викладача і студентів, наявність співпраці між ними, використання педагогічних технологій, які передбачають рефлексивні дії, професійна орієнтація навчальної діяльності студентів (с. 82).

Третя педагогічна умова передбачає використання методів інтерактивного навчання, що моделюють способи професійної взаємодії фахівців з міжнародного права в процесі проектування. Методи інтерактивного навчання передбачають суб'єкт-суб'єктну взаємодію усіх учасників освітнього процесу на направлені на активізацію навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців. У порівнянні із традиційними заняттями, згадані методи стимулюють творчу ініціативу студентів, що призводить до більш ефективного опанування навчального матеріалу.

Доречним є твердження В. Бойчука (2016), що успішність впровадження методів інтерактивного навчання визначається рівнем навчальної самостійності студентів та їх мотивації до опанування певної навчальної дисципліни. Таку самостійність можна визначити за наявною здатністю до вибору варіантів досягнення навчальної мети та виконання поставленого завдання (с. 26). Цікавими є результати досліджень С. Сисоевої (2011), яка вважає, що в професійній освіті впровадження методів інтерактивного навчання має базуватися на моделюванні професійних ситуацій. При цьому обов'язковою є наявність трьох компонентів:

- комунікативного – форми та методи передачі необхідної інформації;
- інтерактивного – організація взаємодії усіх учасників освітнього процесу;
- перцептивного – забезпечення сприйняття і розуміння навчального

матеріалу та один одного під час діалогу.

Серед методів інтерактивного навчання, які були використані нами з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, виділяємо тренінги, дискусії, моделювання професійної діяльності (навчальні ігри). Специфіка їх використання у професійній підготовці майбутніх фахівців з міжнародного права відображена у публікаціях автора Rysynets (2019, 2020, 2021), Рисинець (2018a), Ставнича & Кобилянський (2023) та третьому розділі дисертації.

Впровадження інтерактивних методів навчання в процесі викладання фахових дисциплін забезпечило можливість змінити відношення студентів до об'єкта вивчення з негативного чи нейтрального на позитивне, перетворити об'єкт вивчення та суб'єкт дослідження, що є природнім для професійної діяльності фахівців з міжнародного права. Студенти отримали можливість стати співавторами лекцій та практичних занять, включитися в обговорення певної проблеми, аргументувати власну думку тощо. Ефект такого підходу обґрунтований ще у дослідженнях Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Дяченка та інших основоположників теорії мотивації у навчанні. За кордоном, у дослідженнях І. Роберта та інших такий підхід отримав назву «навчання за методом участі» і став основою для розробки методів активізації навчання (Stoller, 2006, с. 20).

Четверта педагогічна умова передбачає поетапне формування готовності до проєктивної діяльності із використанням інформаційних технологій як засобу проєктування.

Досліджуючи формування готовності, як професійно важливої якості у підготовці майбутніх фахівців, науковці виокремили три етапи її формування:

- розробка та впровадження заходів щодо адаптації першокурсників та їх професійного спрямування;
- розвиток професійної готовності в період подальшого навчання;
- професійна самоідентифікація на початку професійної діяльності.

Аналіз наукової літератури й узагальнення результатів власних наукових розвідок дає підстави розглядати формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності як поетапний процес, на кожному етапі якого вирішуються певні завдання. Етапами формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності вважаємо:

- 1) формування мотивації до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;
- 2) формування цілісного уявлення про особливості проєктивних технологій та здійснення проєктивної діяльності;
- 3) формування індивідуального професійного стилю проєктування у професійній діяльності.

Першим етапом визначено формування у майбутніх фахівців з міжнародного права мотивації до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. З цією метою ми знайомили студентів з особливостями проєктивних технологій, наводили приклади їх використання в галузі міжнародного права. Оскільки, в освітніх програмах майбутніх фахівців в галузі міжнародного права не існує окремої освітньої компоненти, в межах якої є можливість опанувати особливості проєктивної діяльності, поставлене завдання вирішувалося в межах наявних освітніх компонент, а також за рахунок міжпредметної інтеграції. Для реалізації цього процесу були окреслені такі принципи:

- міждисциплінарної взаємодії;
- універсалізації методів навчання, які застосовують в процесі опанування освітніх компонент;
- взаємозв'язку та взаємообумовленості теоретичної, фахової і практичної підготовки майбутніх фахівців в галузі міжнародного права;
- наскрізного використання інформаційних технологій для вирішення поставлених професійних завдань як необхідного засобу проєктування.

Наступним етапом є формування цілісного уявлення про особливості проєктивних технологій і здійснення проєктивної діяльності. В цьому контексті цікавими є напрацювання В. Бикова, А. Верлань, С. Гончаренка, Р. Гуревича, М. Жалдака, В. Заболотного, О. Кобилянського, які досліджували специфіку здійснення проєктивної діяльності та її принципові особливості.

Аналіз наукових здобутків засвідчив, що, проєктивна діяльність передбачає здійснення низки послідовних взаємопов'язаних етапів. Враховуючи специфіку професійної діяльності майбутніх фахівців в галузі міжнародного права нами виокремлені такі етапи проєктивної діяльності: мотиваційний (визначення проблеми та завдань дослідження), підготовчий (висування гіпотез та їх обговорення), інформаційно-операційний (збір даних), моделюючий (виконання дій), контроль-корекційний (підведення підсумків та оформлення результатів) та рефлексивно-оцінний (самоаналіз діяльності).

При цьому в ході проєктивної діяльності використання інформаційних технологій здійснювалося як для пошуку та аналізу інформації, для обговорення гіпотез (дистанційне чи мережеве спілкування), під час оформлення результатів тощо. Підсумковим етапом окреслено формування індивідуального проєктивної діяльності, під яким розуміємо стійку сукупність цілей, дій, операцій і реакцій, які спрямовані на забезпечення продуктивної проєктивної діяльності та обумовлена психофізіологічними властивостями окремого студента. Більш ґрунтовно зміст та завдання на кожному з окреслених етапів описано у розділі 3.

Таким чином, результати експертного опитування та власні наукові пошуки з проблеми дослідження дозволили виокремити та обґрунтувати такі педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності:

- 1) створення навчально-методичного забезпечення з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

2) формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права;

3) використання методів інтерактивного навчання, що моделюють способи професійної взаємодії фахівців з міжнародного права в процесі проєктування;

4) поетапне формування готовності до проєктивної діяльності із використанням інформаційних технологій як засобу проєктування.

Логіка наукового дослідження вимагає подальшої побудови моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та організації педагогічного експерименту з метою визначення її дієвості.

2.4. Модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

В попередніх підрозділах нами визначені сутність, зміст та специфічні особливості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Виникає завдання у розробці моделі формування досліджуваної готовності з метою впровадження її в освітній процес та перевірки ефективності запропонованих інновацій.

Необхідність моделювання у дослідженні дієвості педагогічних технологій визначена тим, що воно дозволяє поєднати теоретичні пошуки шляхів вирішення наукової проблеми із подальшим проведенням практичного дослідження. Підтвердженням цієї тези є результати досліджень низки науковців, які досліджували моделювання педагогічних процесів, зокрема таких як Д. Айстраханов, Д. Бабанський, Л. Карасьова, О. Борисова, В. Михеєв, Н. Новік (моделювання освітніх процесів ЗВО), В. Афанасьєва, С. Архангельський, Б. Глинський, О. Заїр-Бек, В. Штофф, Ю. Конаржевського, (особливості моделювання професійної діяльності) тощо.

Незважаючи на наявність ґрунтовних досліджень моделювання як методу наукового пізнання, наразі немає єдності у трактуванні поняття «модель». Найуживаніші варіанти наведені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Трактування поняття «модель» у педагогічних дослідженнях

№	Автор/джерело	Зміст поняття
1	Великий тлумачний словник української мови	уявний чи умовний (зображення, опис, схема і т. ін.) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його представник (Бусел, ред., 2005)
2	В. Штофф	подумки представлену або матеріально реалізовану систему, що відтворює об'єкт дослідження, має здатність підміняти його для одержання нової інформації при її вивченні (Штофф, 1966, с. 197)
3	Г. Єльнікова, О. Зайченко, В. Маслов	суб'єктивне відтворення у свідомості людини (групи людей) та зовнішнє відображення різними способами формами найістотніших ознак, рис і якостей, які властиві конкретному об'єкту або процесу, які об'єктивно йому (об'єкту) притаманні і дають загальну уяву про феномен, що нас цікавить, чи його окремі складники (Єльнікова, Зайченко, Маслов, 2010, с. 180)
4	Ю. Шарпан	штучно створений об'єкт у вигляді схем, фізичних конструкцій, знакових форм чи формул, що, будучи подібним до досліджуваного об'єкта (чи явища), відображає і відтворює у більш простому й грубому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки (Шапан, 2012)
5	Г. Шандригось	речова, знакова або мисленна система, яка відтворює, імітує, відображає принципи внутрішньої організації або функціонування об'єкта, його властивості, ознаки чи характеристики (Шандригось, 2012)
6	А. Максимова	уявна чи матеріально втілена система, яка відтворює об'єкт дослідження і здатна замінити його так, що й сама стає джерелом нової дослідницької інформації (Максимова, 2017)

Як видно з табл. 2.3, модель розуміється науковцями з двох позицій: як об'єкт або як система. Вибір трактування залежить від особливостей об'єкта дослідження та завдань, які ставить перед собою науковець. Виходячи із теоретичних положень нашого наукового пошуку, описаних в попередніх підрозділах, приймаємо, що модель – це зображення у вигляді знакових форм, яке відображає принципи функціонування освітнього середовища (зокрема, в межах якого здійснюється формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування

проективних технологій у професійній діяльності), рис і якостей, які йому властиві та дозволяє відтворити реально існуючі взаємозв'язки з метою отримання нової дослідницької інформації.

Класифікацій моделей, за допомогою яких відбувається пізнання навколишнього світу є декілька. Найбільш прийнятною в контексті нашого дослідження є класифікація за способом реалізації:

- субстанціональні – моделі, які дозволяють виділяти основоположні субстанції для наукового аналізу та на їх основі проводити подальше дослідження;
- структурні – моделі, основною метою яких є відображення особливостей взаємозв'язків між усіма структурними компонентами;
- функціональні – моделі, які відображають функції всіх її складників, їх значення у досягненні прогнозованого результату;
- змішані – моделі, які поєднують у собі риси попередніх типів.

Як показують теоретичні пошуки, найбільш поширеними в педагогічних дослідженнях є змішані моделі, зокрема структурно-функціональна, оскільки саме вона дозволяє максимально врахувати особливості освітніх процесів та проектувати формування бажаної властивості учнів чи студентів. Аналіз наукових розвідок у напрямку педагогічного моделювання, дає підстави стверджувати, що для створення моделі досліджуваного явища потрібно:

1. Чітко окреслити мету дослідження. У нашому випадку це формування на достатньому рівні готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.
2. Виокремити властивості об'єкта дослідження (особливості провадження проєктивної професійної діяльності майбутніх фахівців з міжнародного права), на їх основі з'ясувати вихідні теоретичні та методологічні положення.
3. Визначити бажані характеристики об'єкта дослідження, спроектувати умови їх досягнення.
4. Встановити можливі зв'язки між властивостями об'єкта дослідження,

відобразити їх в символному вигляді.

Аналогічно, немає єдності і у трактуванні поняття «педагогічне моделювання». У наукових публікаціях присутні такі варіанти (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 – Трактування поняття «педагогічне моделювання» у педагогічних дослідженнях

<i>№</i>	<i>Автор/джерело</i>	<i>Зміст поняття</i>
1	Педагогічний словник (Ярмаченко, ред., 2001)	процес дослідження певних явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови та вивчення їх моделей. Моделювання відноситься до основних категорій пізнання, на якому ґрунтується як теоретичний, так і експериментальний методи наукового дослідження (с.206)
2	О. Семенова (2015)	процес, створення, дослідження та використання моделі (с.301)
3	С. Гончаренко (2011)	науково обґрунтоване конструювання, яке відповідає заданим вимогам і наміченій побудові майбутньої моделі досліджуваного педагогічного процесу, враховуючи властивості, які вивчаються в ході педагогічного експерименту (с. 213)
4	Ю. Галатюк, В. Тищук (2005)	уміння нестандартно організовувати навчання (пізнавальну діяльність) з будь-якого навчального предмета. Об'єднання різних видів діяльності та організація навчального процесу в межах одного уроку вимагає від учителя творчих зусиль та відповідної теоретичної підготовки (с.308)
5	Ю. Шапран (2012)	метод опосередкованого пізнання за допомогою штучних і природних систем, які зберігають деякі особливості об'єкта дослідження та створюють можливість репрезентувати цей об'єкт у певних відношеннях і надати про нього нові знання (с.42)

Аналіз таблиці 2.4 свідчить, що тут також існують два основні підходи до трактування досліджуваного терміну. Педагогічне моделювання розуміється науковцями як процес створення та дослідження моделі або як метод опосередкованого пізнання. Ми вважаємо, що ці два підходи доповнюють один одного, оскільки на підставі створеної моделі відбувається подальше опосередковане пізнання властивостей освітнього середовища. Аналіз створених та апробованих моделей щодо дослідження формування готовності до окремих видів проєктивної діяльності наведений в додатку Ж (табл. Ж.1).

Варто зауважити, що більшість педагогічних досліджень були спрямовані та

формування готовності до провадження суто проектної діяльності у майбутніх вчителів. Це пояснюємо специфікою їх майбутньої професійної діяльності, а також складністю реалізації інших технологій проектування у вищій школі. Наразі цей процес знаходиться на початковому етапі у вітчизняному освітньому просторі, що додатково підтверджує актуальність обраного напрямку дослідження.

Побудова ефективних моделей в педагогічних дослідженнях здійснювалася за такою схемою: визначення цільового блоку в межах якого встановлюються мета і завдання; окреслення 3-4 блоків. Зазвичай, до них включають: змістовий (відображає зміст досліджуваного явища, його характеристики), технологічний чи діяльнісний (передбачає визначення операцій та способів дії з метою формування бажаних властивостей) та критеріальний чи оцінювальний (визначає специфіку діагностування досліджуваного явища, критерії ефективності запропонованих інновацій тощо); визначення прогнозованого результату.

Примітним є те, що жодна із досліджуваних моделей не пропонує певних корегувальних дій. Вважаємо, що в процесі реалізації моделі в реальних освітніх умовах будуть встановлені певні моменти, які вимагатимуть корекції. Для того, щоб модель була дієвою та життєздатною, вона повинна мати можливість корекції із врахуванням потреб усіх учасників освітнього процесу.

Аналіз наведених даних в табл. Ж.1 (додаток Ж) дає підставу стверджувати, що в процесі створення моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, потрібно врахувати такі основні моменти:

- побудова моделі здійснюється на основі цільової складової, оскільки саме мета визначає умови управління досліджуваним процесом;
- модель повинна містити систему взаємопов'язаних один з одним елементів, які при створенні відповідних організаційних та педагогічних умов забезпечуватимуть отримання прогнозованого результату;
- наявність синергетичного підходу в побудові моделі, який є основою її

вдосконалення в залежності від отриманих результатів;

- забезпечення різних варіантів формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності за рахунок передбачення множинності шляхів розвитку;
- структура моделі має містити можливість контролю досліджуваної властивості на всіх стадіях її впровадження;
- модель має передбачати можливість для своєчасної корекції освітнього процесу із врахуванням отриманих результатів.

Побудована нами на підставі наведених вище міркувань структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності зображена на рис. 2.2.

Модель складається з цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального та результативно-підсумкового блоків (рис. 2.1). Цільовий блок визначається метою та завданнями підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Метою є формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. До завдань було віднесено:

- підготовка висококваліфікованих фахівців з міжнародного права, готових до провадження успішної професійної діяльності;
- надання студентам ґрунтовних знань про проєктивних технології та напрями їх використання у професійній діяльності;
- формування умінь та навичок студентів щодо застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;
- пошук ефективних методів навчання, які забезпечують формування професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародного права.

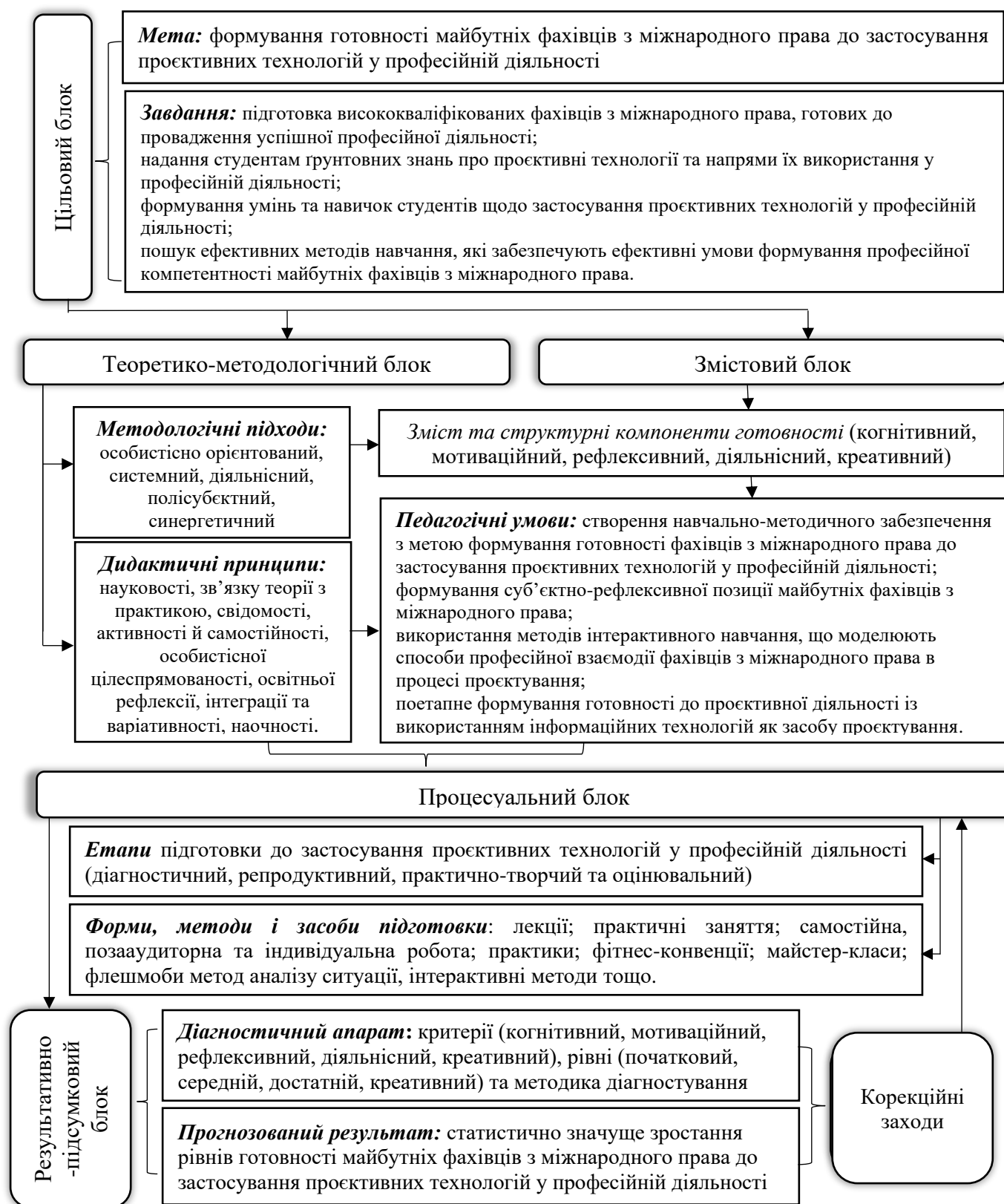

Рис. 2.2 – Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

Теоретико-методологічний блок визначається методологічними підходами та дидактичними принципами, які мають бути враховані в процесі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності з метою забезпечення максимальної ефективності цього процесу. До методологічних підходів враховуючи особливості започаткованого дослідження віднесено: особистісно орієнтований, системний, діяльнісний, полісуб'єктний, синергетичний.

Потреба в застосуванні особистісно орієнтованого методологічного підходу полягає в тому, що формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності – специфічний вид діяльності, який вимагає врахування особистісних характеристики кожного студента. В цьому контексті погоджуємося із думкою Л. Лукянової (2009), що в сучасній вищій школі цей підхід є основоположним, оскільки він забезпечує максимальне врахування потенціалу кожної особистості. О. Дубасенюк (2012) теж вважає, що особистісно орієнтований підхід забезпечує побудову практичних шляхів вирішення педагогічної проблеми, а також дозволяє з'ясувати специфіку діяльності усіх учасників навчального процесу на основі поваги до особистості кожного студента, що забезпечує максимальне використання їх суб'єктного досвіду для досягнення поставленої мети (с. 32).

Значимість системного підходу у започаткованому дослідженні полягає у тому, що структурно-функціональна модель базується на визначенні взаємозв'язків усіх елементів досліджуваного процесу, особливостей їх функціонування, динаміки та етапів формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. В. Жигір (2016) наголошує, що цей підхід дозволяє розглядати досліджуване явище як певну систему, якій властиві цілісність, ієрархічність будови, структуризація, множинність, системність, що дозволяє забезпечити бажаний результат (с. 110).

Діяльнісний методологічний підхід орієнтує процес професійної підготовки

майбутні фахівців на вирішення певних професійних завдань, моделювання майбутньої професійної діяльності ще на етапі навчання. Це дозволить майбутнім фахівцям усвідомити власні можливості та сформувавши певну професійну позицію. Врахування особливостей полісуб'єктного методологічного підходу є логічним доповненням вимог діяльнісного підходу. Якщо діяльнісний підхід визначає процес формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності на основі їх включення у певну діяльність, то полісуб'єктний – на основі спілкування з іншими учасниками освітнього процесу. Для майбутніх фахівців з міжнародного права обидва названі аспекти є важливими, враховуючи специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності. Це дозволяє сформувавши в свідомості студентів психолого-педагогічну єдність, завдяки якій забезпечується формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності на основі процесів саморозвитку та взаєморозвитку.

Як вважає О. Пономарьов (2008), необхідність врахування синергетичних принципів в освіті визначається багатоаспектністю управління процесом підготовки фахівців. З таким підходом погоджується Н. Батечко (2017) та доповнює, що значимість синергетичного підходу в сучасних педагогічних дослідженнях зумовлена складністю освітніх систем, виникнення фрагментарного характеру її структури на початку XXI століття, і як наслідок – необхідністю побудови нових механізмів взаємодії її елементів, які невластиві традиційним педагогічним уявленням (с. 104).

Для досягнення поставленої мети було визначено необхідність врахування таких дидактичних принципів: науковості, зв'язку теорії з практикою, свідомості, активності й самостійності, особистісної цілеспрямованості, освітньої рефлексії, інтеграції та варіативності, наочності. Принцип науковості є основоположним у визначенні змісту освітніх компонент в процесі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у

професійній діяльності. Це передбачало оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права у відповідності зі сучасних розвитком правової системи, формування відповідних уявлень студентів про загальні методи наукового пізнання в майбутній професійній діяльності та ілюстрацію найважливіших закономірностей міжнародних правових процесів.

Принцип зв'язку теорії з практикою реалізовувався завдяки створенню педагогічних ситуацій, наближених до реальних умов здійснення майбутньої професійної діяльності фахівців з міжнародного права, моделювання загальновідомих в правовій історії ситуацій, створення на їх основі альтернативних варіантів тощо. Принцип свідомості, активності й самостійності полягає у побудові шляхів творчої співпраці викладача та студента, реалізації суб'єкт-суб'єктного принципу навчання, стимулювання майбутніх фахівців до самопізнання та самовдосконалення. Реалізація цього принципу, перш за все, передбачає формування стійкої мотивації до навчання, розуміння студентом своїх дій та визначення у його свідомості подальших перспектив у професійній діяльності. Сформована стійка мотивація до підвищення професійного рівня забезпечує спрямованість студента на освітній процес та отримання максимальних результатів.

Принцип освітньої рефлексії полягав у формуванні рефлексивного усвідомлення власної діяльності студентами. Рефлексія – це принцип людського мислення, направлений на осмислення та усвідомлення своїх форм і передумов, предметний розгляд самого знання, критичний аналіз його змісту і методів пізнання, діяльність самосвідомості. В процесі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності студенти мають не лише усвідомлювати мету діяльності, але і вміти аналізувати власні дії та їх наслідки на кожному етапі навчання.

Принцип інтеграції та варіативності передбачав можливість вибору студентом додаткового контенту для підвищення рівня професійної компетентності. Зокрема, нами були запропоновані тренінги та семінари, які давали можливість покращити

свої знання та навички в певній галузі майбутньої професійної діяльності. Принцип особистісної цілеспрямованості в процесі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності дозволяв врахувати особисті навчальні цілі в процесі професійної підготовки. Він реалізувався шляхом створення індивідуального плану наукової роботи студента та організації консультаційної підтримки в позанавчальний час.

Змістовий блок передбачає визначення змісту та структурних компонентів готовності (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний), а також окреслення відповідних педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Зміст і структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності охарактеризовані в попередньому підрозділі. До педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності віднесено:

1) створення навчально-методичного забезпечення для формування готовності цих фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

2) формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права;

3) використання методів інтерактивного навчання, що моделюють способи професійної взаємодії фахівців з міжнародного права в процесі проєктування;

4) поетапне формування готовності до проєктивної діяльності із використанням інформаційних технологій як засобу проєктування.

Їх зміст, доцільність та значимість обґрунтована у попередньому підрозділі.

Процесуальний блок включає в себе етапи формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (діагностичний, репродуктивний, практично-творчий та

оцінювальний), а також форми, методи та засоби підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (лекції; практичні заняття; самостійна, позааудиторна та індивідуальна робота; практики; фітнес-конвенції; майстер-класи; флешмоби, метод аналізу ситуації, інтерактивні методи, дискусії, тренінги, дебати, квести тощо.

На діагностичному етапі передбачалося визначення початкового рівня сформованості готовності цих фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та формування у майбутніх фахівців з міжнародного права мотивації до провадження проєктної діяльності в процесі навчання як засобу підвищення професійної компетентності. На репродуктивному етапі забезпечувалося набуття знань, формування умінь та навичок проєктивної діяльності. Практично-творчий етап полягав у провадженні індивідуальної проєктивної діяльності в процесі наукової роботи та виробничої практики, що дало можливість узагальнити наявні знання та застосувати їх в умовах максимально наближених до професійної діяльності.

Оцінювальний етап формування готовності фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності передбачав аналіз ефективності запропонованих інновацій та здійснення корегувальних заходів у відповідності з отриманими результатами. Результативно-підсумковий блок відображає діагностичний апарат (критерії (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний), рівні (початковий, середній, достатній, креативний) та методика діагностування), а також прогнозований результат – статистично значуще зростання рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Особливості методики діагностування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та діагностичний апарат будуть описані в наступному розділі в контексті проведення педагогічного експерименту. Прогностичність створеної структурно-

функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності забезпечується:

- врахуванням суспільного замовлення на висококваліфікованих фахівців в галузі міжнародного права, зокрема відображенням сучасних вимог до підготовки таких фахівців та тенденцій розвитку міжнародного права;

- формулюванням методологічних положень формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (основних принципів організації професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права, а також наукових підходів до організації педагогічного дослідження);

- забезпеченням динамічності моделі за умов дотримання етапності формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

- визначенням педагогічних умов, які впливають на прогнозований результат і визначають технологію формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності шляхом організації експертного опитування;

- забезпеченням систематичного моніторингу діяльності студентів та здійсненям відповідних корегувальних заходів.

Отже, побудована структурно-функціональна модель формування готовності цих фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності містить цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний та результативно-підсумковий блоки та спрямована на забезпечення статистично значущого зростання рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Наступним етапом є організація педагогічного експерименту в реальних умовах ЗВО для перевірки дієвості запропонованих положень педагогічного дослідження.

Висновки до розділу 2

Базуючись на результатах наукових пошуків з проблеми формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності, враховуючи визначені суперечності та методологічні підходи до проблеми дослідження, у другому розділі обґрунтовано та створено структурно-функціональну модель досліджуваного явища, визначено етапи її реалізації.

Встановлено, що формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності – це цілеспрямований процес, який передбачає оволодіння студентами системою інтегрованих знань, комплексом умінь та навичок, розвиток їх професійно-важливих якостей, що в сукупності забезпечить розвиток готовності до здійснення проєктивної діяльності. Визначенню змісту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності передувало встановлення вимог до їх професійної діяльності, яка в цілому відповідає алгоритму саме проєктивної діяльності, спрямованої на продуктивне і творче вирішення професійних завдань.

На підставі узагальнення теоретичного аналізу наукових джерел, визначені зміст та структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Зокрема, в її структурі виокремлено такі компоненти: когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний та креативний. Розвиток когнітивного компоненту передбачає формування системи знань про зміст проєктивних технологій та особливості їх використання в майбутній професійній діяльності. Зміст мотиваційного компоненту становлять мотиви та особистісні переконання на підставі яких формується прагнення до вирішення професійних завдань із використанням проєктивних технологій. Рефлексивний компонент є основою для

розвитку здатності до аналізу власної свідомості та діяльності, результатів проєктивної діяльності. Розвиток діяльнісного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій передбачає набуття навичок провадження проєктивної діяльності для вирішення професійних завдань. Креативний компонент – відображає здатність використовувати проєктивні технології для ефективного вирішення професійних завдань, використовуючи нестандартні рішення під час професійної діяльності.

Враховуючи визначену структуру готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, схарактеризовані критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного явища. Критерії готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний та креативний) схарактеризовані як певна сукупність ознак за допомогою яких уможлиблюється оцінка ступеня відповідності професійно-особистісних якостей майбутніх фахівців з міжнародного права вимогам до провадження проєктивної діяльності. За кожним критерієм схарактеризована відповідна система показників. Зважаючи на особливості започаткованого дослідження, виокремлено чотири рівні готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності (початковий, середній, достатній, креативний) та розроблена критеріально-рівнева шкала оцінки сформованості досліджуваного явища.

Уточнено поняття «педагогічні умови», під якими в контексті започаткованого дослідження розуміємо розроблені заходи, які дозволяють вдосконалити процес професійної підготовки з метою цілеспрямованого формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. На підставі аналізу наукових досліджень з проблем підготовки майбутніх фахівців в галузі права та власного практичного досвіду, а

також організації і проведення експертного опитування (з 52 осіб відібрано 21 експерта, що відповідають окресленим вимогам) визначено перелік педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Обґрунтовано та побудовано структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності, яка містить цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний та результативно-підсумковий блоки. Цільовий блок відображає мету наукового дослідження (формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності), яка конкретизована в завданнях. Теоретико-методологічний блок відображає методологічні підходи (особистісно орієнтований, системний, діяльнісний, полісуб'єктний, синергетичний) та дидактичні принципи (науковості, зв'язку теорії з практикою, свідомості, активності й самостійності, особистісної цілеспрямованості, освітньої рефлексії, інтеграції та варіативності, наочності), які підібрані із врахуванням особливостей досліджуваного явища. Змістовий блок містить структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності, а також педагогічні умови, які уможливають цей процес. Процесуальний блок відображає етапи, форми, методи та засоби підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, а результативно-підсумковий блок – діагностичний апарат і прогнозований результат.

Основні результати, одержані в другому розділі, відображені у працях Rysynets (2019, 2020, 2021), Рисинець (2018с, 2019а, 2019б, 2021а, 2021с), Ставнича (2014, 2016а, 2016б, 2018б).

РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ ДІЄВОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОЇ МОДЕЛІ

3.1. Організація та методика проведення дослідно-експериментальної роботи

Будь-які запропоновані інновації в професійній освіті, зокрема і ті, що передбачають формування чи розвиток певних якостей майбутніх фахівців, мають перевірятися щодо їх дієвості, порівнюватися із існуючою системою. Для цього здійснюється планування та проведення педагогічного експерименту в реальних умовах освітнього процесу. Поділяємо думку В. Ягупова (2002), що педагогічний експеримент – це метод емпіричного дослідження, в основі якого лежить активне та цілеспрямоване втручання дослідника у процес наукового пізнання явищ та предметів реальної дійсності. Це втручання реалізується шляхом створення умов, які можливо контролювати і які дозволяють встановлювати закономірні зв'язки досліджуваного об'єкту та при потребі неодноразово їх відтворювати (с. 67).

Експеримент, який відбувається в освітньому середовищі спрямований на перевірку певної гіпотези, а його результатом є формування бажаної властивості в об'єкта дослідження. Педагогічний експеримент на відміну інших методів дозволяє перевірити ефективність нововведень, порівняти значимість різних факторів у структурі педагогічного процесу та вибрати їх оптимальне поєднання, а також необхідні умови реалізації певних педагогічних завдань.

В процесі організації педагогічного експерименту ми дотримувалися таких загальноприйнятих вимог: забезпечення подібних умов освітнього процесу у експериментальних та контрольних групах; варіювання та дозування інтенсивності факторів, дія яких вивчається з метою визначення зміни кінцевого результату; систематичне оцінювання, вимірювання, класифікація та реєстрація частоти й інтенсивності поточних подій експериментального процесу.

Дослідження проводилося впродовж 2017–2021 рр. Педагогічний експеримент проводився на базі Вінницького кооперативного інституту (довідка № 265 від 21.09.2021), Міжнародного гуманітарного університету (акт про впровадження від 26.11.2021), Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» (довідка № 01-11/204 від 31.08.2021), Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ МАУП» (довідка № 6278 від 02.09.2021), Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету (довідка № 091 від 03.09.2021) та Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди (довідка № 01-10/573 від 08.09.2021). Експериментальна робота щодо перевірки визначених у процесі наукового пошуку засобів формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності здійснювалася впродовж двох етапів: констатувального та формувального. Узагальнена структура експериментального дослідження відображена в таблицях 3.1 та 3.2.

Таблиця 3.1 – Структура та зміст констатувального етапу експерименту

<i>Мета:</i> визначити фактичний стан проблеми формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності у сучасній теорії та практиці	
<i>Етап</i>	<i>Зміст</i>
1. Аналіз базових понять дослідження	Аналіз літератури, нормативно-правових актів, навчально-методичних матеріалів. Розробка методологічного апарату дослідження та загального плану дослідно-експериментальної роботи щодо формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності
2. Узагальнення наявного в ЗВО досвіду застосування проєктивних технологій (у вітчизняному освітньому просторі та за кордоном)	Розробка опитувальників та проведення початкової діагностики стану формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності
3. Виявлення протиріч між освітніми вимогами та реальним станом професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права з позиції досліджуваної проблеми	Обґрунтування рівнів та показників сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності на основі аналізу змісту та структури їх професійної підготовки та специфіки професійної діяльності
4. Виявлення змісту та структури предмета педагогічного дослідження	

Таблиця 3.2 – Структура та зміст формувального етапу експерименту

<i>Мета:</i> довести, що за дотримання комплексу певних педагогічних умов забезпечується досягнення достатнього для ефективного провадження професійної діяльності рівня готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій	
<i>Етап</i>	<i>Зміст</i>
1. Розробка моделі та методики формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	Теоретичне обґрунтування, розробка структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та педагогічних умов її реалізації в освітньому процесі вищої школи. Вибір контрольних та експериментальних груп на основі проведення їх попереднього тестування. Перевірка однорідності та тим самим правильності вибірки з використанням Крамера-Уелча для незалежних змінних для доказу однорідності досліджуваних груп. Проведення вхідного діагностування компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності
2. Розробка методики діагностування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	
3. Обґрунтування вибору кількості піддослідних, а також відбір еквівалентних експериментальних та контрольних груп студентів	
4. Визначення початкового стану сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	
5. Впровадження запропонованих інновацій в педагогічний процес вищої школи	Обґрунтування та перевірка змісту запропонованих інновацій щодо формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, здійснення експериментальної перевірки структурно-функціональної моделі формування об'єкта дослідження. Оцінка результативності експериментальної роботи шляхом виявлення динаміки змін кількісних показників компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, визначених у відповідно до обраних методів
6. Визначення підсумкового рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності у контрольній та експериментальній групах	
7. Проведення змістовного аналізу емпіричних даних, отриманих у ході проведення формувального етапу педагогічного експерименту	
8. Розробка рекомендацій щодо усунення виявлених в процесі експериментальної роботи недоліків та покращення запропонованої структурно-функціональної моделі	Аналіз виявлених недоліків в процесі реалізації структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та окреслення шляхів їх усунення в процесі подальшої роботи. Визначення напрямків вдосконалення процесу реалізації педагогічних умов та процедури діагностування досліджуваного явища.

Всього до експерименту залучено 5 ЗВО у яких здійснюється підготовка фахівців з права, міжнародного права та одну державну установу. В ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців з права та міжнародного права впроваджувалися

запропоновані інновації з метою перевірки дієвості розробленої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Працівники Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» були залучені до педагогічного експерименту в ролі експертів з метою всебічного вивчення досліджуваного явища. Технологічна карта педагогічного експерименту відображена в додатку І.

Під час **констатувального** етапу педагогічного експерименту проведено аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права, визначенні специфічні відмінності цього процесу у вітчизняних та зарубіжних ЗВО. Крім того, здійснено аналіз нормативних документів, які регламентують процес професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права та з'ясовано специфіку їх майбутньої професійної діяльності. Опитування педагогічних працівників ЗВО, які задіяні в процесі професійної підготовки фахівців з міжнародного права дозволило з'ясувати можливості щодо формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (опитувальник та результати опитування наведені в додатку К). Кількість респондентів – 67 осіб. Розподіл респондентів за стажем професійної діяльності наведений на рис.К.1 (додаток К). Відповідно до нього, більшість опитаних має стаж професійної діяльності більше 5 років, а відтак – певний досвід щодо професійної підготовки майбутніх фахівців. Зазначимо, що всі опитані мають науковий ступінь. Більшість опитаних 60 осіб (89,55%) зазначили, що використовують нетрадиційні педагогічні технології. Найбільш часто на практиці використовуються цифрові технології для дистанційної взаємодії (61 особа), що логічно пов'язане із тривалим дистанційним навчанням в період карантинних обмежень. Відповіді респондентів щодо використання нетрадиційних педагогічних технологій в освітньому процесі вищої школи наведені на рис. К.2

(додаток К). на запитання щодо системності новацій – лише 32 особи (47,76%) відповіли ствердно, інші – використовують новації час від часу. Однак, всі викладачі, які використовують нетрадиційні педагогічні технології підтверджують їх позитивний вплив на на стан навчально-пізнавальної активності студентів та підвищення рівня їх навчальних досягнень. Серед причин, які перешкоджають системному впровадженню нетрадиційних педагогічних технологій в освітній діяльності переважають недостатній рівень педагогічної компетентності викладачів, брак часу через збільшення навантаження на викладача та низький рівень самоорганізованості та мотивації студентів (рис. К.3, додаток К). Серед основних потреб у підвищенні кваліфікації респондентами названі знайомство з новими онлайн-інструментами та сервісами для навчання, забезпечення доступності до онлайн-курсів, вебінарів, надання методичного забезпечення для впровадження педагогічних інновацій (рис. К.3, додаток К). Найбільш ефективними формами професійного розвитку педагогічні працівники вважають саме онлайн-навчання, зокрема масові відкриті курси, онлайн-курси, Онлайн-майстер класи тощо (рис. К.5, додаток К).

На підставі експертного опитування науково-педагогічного персоналу та фахівців Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» було виокремлено педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Завданнями констатувального етапу експерименту були:

- визначення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права у закладах вищої освіти у вітчизняному освітньому просторі та за кордоном;
- визначення змісту, критеріїв та показників готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

– розробка процедури діагностування рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Для розв’язання окреслених завдань було використано такі методи: контент-аналіз освітньо-професійних програм, програм освітніх компонент; педагогічне спостереження (відвідування навчальних занять та позанавчальних заходів); анкетування фахівців з міжнародного права та викладачів ЗВО; анкетування студентів та методів математичної статистики.

Впродовж 2018-2019 н.р. було проведено камерний педагогічний експеримент на базі Вінницького кооперативного інституту, зміст якого полягав у дослідженні дієвості запропонованих інновацій за результатами експериментальної навчальної діяльності невеликої вибірки студентів. Це дозволило виявити можливі недоліки до початку проведення масового педагогічного експерименту та відповідним чином скорегувати програму його проведення.

З метою визначення початкового рівня готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності було проведено тестування студентів спеціальності 081 «Право» 1-2 курсів у складі 4 навчальних груп. Доцільність формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в студентів спеціальності 081 «Право» визначаємо тим, що вони в подальшому мають можливість навчання за програмою другого рівня за спеціальностями 081 «Право» та 293 «Міжнародне право». Більш того, освітніми програмами спеціальності 081 «Право» визначено формування такої загальної компетентності, як здатність працювати в міжнародному контексті, що передбачає в подальшому їхню можливість працювати фахівцями з міжнародного права.

Тестування студентів для оцінки стану сформованості показників здійснювалося за авторською методикою, відповідно до визначених у розділі II критеріїв (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний).

Методика діагностування рівня готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності була розроблена на підставі теоретичних розвідок та узагальнень дисертаційних досліджень із дотичної тематики. Сформовані тести були оцінені експертами та скореговані відповідно до їх зауважень. Так, до традиційних тестових запитань були додані ситуаційні задачі та завдання із відкритою відповіддю, що дозволило більш коректно оцінити рівень досліджуваного явища. Діагностичний інструментарій для визначення рівнів структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності наведений в додатку Л.

Визначення рівня сформованості когнітивного критерію відбувалося за розробленим тестом, відповідно до якого встановлювалося теоретичне знання особливостей проєктивних технологій. Анкети для визначення ступеню сформованості мотиваційного та рефлексивного компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності розроблена автором на основі шкали Р. Лайкерта. Вибір саме цієї шкали для оцінки рефлексивного компонента пов'язаний з тим, що її досить легко побудувати, вона забезпечує відносну надійність навіть при невеликій кількості суджень і при цьому отримані дані легко обробляти (Бхаттачарджи, Ситник, 2016). Визначення діяльнісного компоненту відбувалося на основі запропонованих ситуативних завдань. В залежності від розв'язання завдання студент отримував від 0 до 50 балів. (0 – студент не зміг запропонувати відповідне рішення, 50 – завдання вирішене творчо із використанням проєктивних технологій, критерії оцінювання ситуативних завдань наведені в додатку Л). Визначення рівня сформованості креативного компоненту відбувалося на основі запропонованих творчих завдань за шкалою від 0 до 50 балів (критерії оцінювання творчого завдання наведені в додатку Л). Рівень сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у

професійній діяльності встановлювався як сума набраних балів у перерахунку на 100-бальну шкалу для зручності статистичного опрацювання отриманих даних.

За результатами тестування було встановлено кількість студентів, які мають початковий, середній, достатній та креативний рівні готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, їх відсоткове співвідношення. Опрацьовані дані щодо визначення рівня готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності на початок та на завершення камерного педагогічного експерименту були подані в табличному та графічному вираженні для зручності їх аналізу. Результати камерного педагогічного експерименту дозволили виявити проблемні питання експериментальної роботи, удосконалити процедуру діагностування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та скорегувати план проведення педагогічного експерименту. Результати камерного педагогічного експерименту наведено у п. 3.2 дисертації.

В процесі формувального педагогічного експерименту було здійснено цілеспрямоване втручання в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права з метою формування їх готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Метою формувального етапу педагогічного експерименту було встановлення ефективності розробленої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Досягнення окресленої мети здійснювалося шляхом виконання визначених завдань. Зокрема, на формувальному етапі педагогічного експерименту здійснювалося:

– виокремлення контрольних та експериментальних груп за результатами констатувального етапу експерименту таким чином, щоб отримані групи були однорідні за рівнями готовності до застосування проєктивних технологій у

професійній діяльності;

– впровадження в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права запропонованої структурно-функціональної моделі готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

– реалізація обґрунтованих педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

– проведення моніторингу експериментального навчання, визначення наявних ускладнень та відповідне корегування діяльності усіх учасників педагогічного експерименту.

Зміст формувального етапу педагогічного експерименту було спрямовано на:

– створення визначених у дисертації умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

– апробацію структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності;

– впровадження розробленого методичного забезпечення відповідно до особливостей впровадження методів інтерактивного навчання в освітній процес, завдяки яким здійснювалося моделювання способів професійної взаємодії фахівців з міжнародного права;

– поетапне формування готовності до проєктної діяльності шляхом впровадження міжпредметної інтеграції із використанням інформаційних технологій.

Послідовність здійснення експериментальної роботи щодо формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності відображена наведена на рис. 3.1.

Рис. 3.1 – Послідовність експериментальної роботи

На підставі теоретичних пошуків та проведеного опитування фахівців в галузі міжнародного права, було встановлено спільні риси навчальної та професійної проєктивної діяльності, що було використано в процесі розробки плану експериментальної роботи (рис. 3.2).

Проведення експериментальної роботи передбачало підбір та розробку засобів впливу на кожен структурний елемент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Враховуючи особливості професійної діяльності фахівців в галузі міжнародного права, в структурі їх готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності було виокремлено такі компоненти: когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний та креативний (п. 2.1).

Когнітивний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності – це система знань про особливості проєктивних технологій і провадження проєктивної діяльності в процесі вирішення професійних завдань.

Рис. 3.2 – Особливості проєктивної діяльності

Виходячи із змісту когнітивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, було визначено такі етапи його формування:

1. Опанування знань щодо проєктивних технологій та їх специфічних особливостей,
2. Визначення перспективи їх використання в процесі провадження професійної діяльності фахівців в галузі міжнародного права, його специфічні особливості та принципи аналізу проєктивної діяльності.
3. Переосмислення власного досвіду проєктивної діяльності через призму отриманої інформації щодо впровадження проєктивних технологій в процесі вирішення професійних завдань.
4. Формування на теоретичному рівні власного алгоритму здійснення проєктивної діяльності та її специфічних особливостей.
5. Формування потреби у систематичному накопиченні прийомів та засобів

проективної діяльності з метою подальшого використання в процесі вирішення професійних завдань.

Методи та засоби освітньої діяльності, які використовувалися нами з метою формування когнітивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності зображені на рис. 3.3.

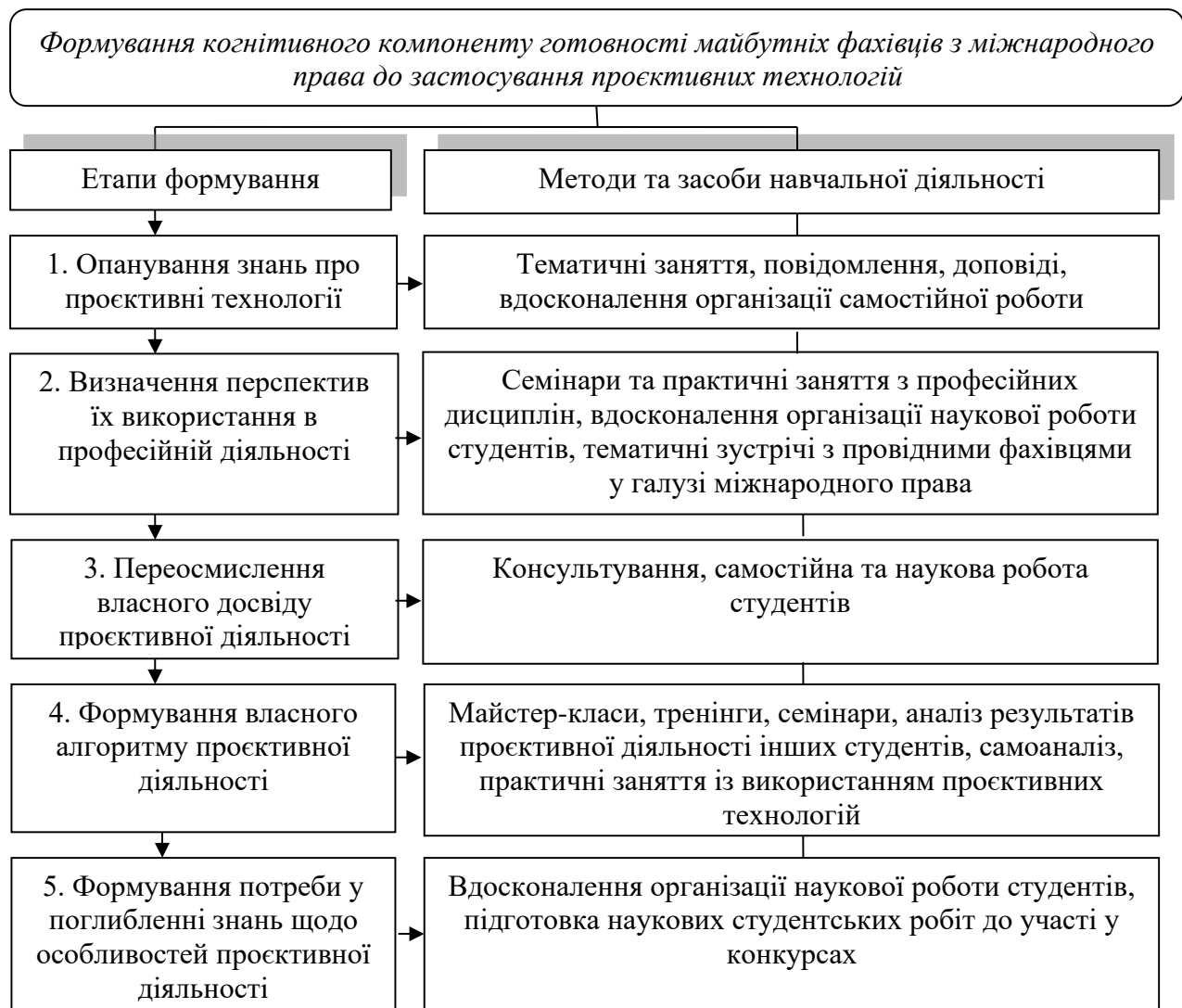

Рис. 3.3 – Формування когнітивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

Для того щоб максимально ефективно використовувати розумові резерви студентської молоді важливо зосередити усі органи чуття на сприйнятті нового матеріалу, використовуючи новітні педагогічні методи та прийоми. На спеціально організованому тренінгу ми знайомили студентів із наявними проєктивними технологіями, які потім використовувати під час практичних та семінарських занять, а також для організації самостійної роботи студентів. Важливою є адаптація мнемонічних прийомів до різних дисциплін і трансформація мнемотехніки до реалій вищої школи (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Види мнемонічних технік

Запам'ятовування інформації за допомогою формування смислових фраз з початкових букв	Чарівний Пес Жваво Зловив Барвисту Стрічку Феї
Римування	Чепурний пузатий жук з'їв барвистий свіжий фрукт
Запам'ятовування довгих термінів або іноземних слів за допомогою співзвучних	Наприклад, потрібно запам'ятати назву столиці Гондурасу – Тегусігальпа. Розіб'ємо назву на співзвучні слова, утворивши, наприклад, таку фразу «Та гуси через Альпи полетіли».
Запам'ятовування інформації за допомогою знаходження яскравих незвичайних асоціацій (картинки, фрази)	Сьогодні існує безліч інструментів для реалізації такої мнемотехніки. Однією із інноваційних педагогічних технологій, що реалізовує дану мнемоніку є скрайбінг – викладення інформації за допомогою візуальних образів в режимі реального часу
Метод Цицерона на просторову уяву	Метод Цицерон або ж «римська кімната» полягає у тому, що об'єкти необхідні для запам'ятовування подумки розставляються у добре знайомій кімнаті. Таким чином формується візуальна прив'язка до кімнати і місця розташування об'єктів. Для того, щоб згадати необхідну інформацію достатньо просто уявити кімнату.
Метод ментальних карт	Майндмеппінг – це засіб структурування інформації та її зображення за допомогою розгалужених схем, що нагадують гілки дерева.

Зокрема мнемотехніка є методом покращення запам'ятовування інформації за допомогою утворення асоціації, це мистецтво запам'ятовування, яке необхідно опанувати в сучасних реаліях стрімкого розвитку інформаційних потоків. Метод мнемотехніки можна використовувати для ефективного засвоєння великого об'єму

інформації, або ж матеріалів, що не мають логічної прив'язки між собою і є складними для запам'ятовування та відтворення в майбутньому. Сучасна мнемотехніка – це потужний інструмент для ефективного запам'ятовування великих об'ємів інформації. Окрім того це тренування уваги, мислення і пам'яті. Вона сприяє покращенню якості освітніх процесів полегшує процес засвоєння нових знань.

Однією із перспективних для використання мнемонічних технік в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців є скрайбінг – технологія для створення кісних візуальних прив'язок, відображає основні моменти доповіді завдяки використанню малюнків, схем, діаграм. Використання скрайбінгу під час проведення лекційних занять в режимі реального часу показано на рис. 3.4.

Рис. 3.4 – Скріншот із скрайбінг-презентації лекційного заняття з дисципліни Міжнародне право. Створено за допомогою додатка VideoScribe.

Також були проаналізовані найбільш перспективні додатки та сервіси для створення скрайбінг-презентацій (табл. 3.4), з яких студенти могли обрати найбільш зручний саме для них для виконання поставленого завдання.

В результаті використання таких мнемонічних технік як скрайбінг, скрайбінг-фасилітація, мозковий штурм з використанням ментальних карт та майндмепінгу

маємо можливість удосконалити ефективність засвоєнні студентами навчального матеріалу, опрацьовувати великі об'єми інформації в спрощеній структурованій формі, завдяки візуальним прив'язками покращити запам'ятовування та урізноманітнити навчальний процес. Більш детально методика використання проєктивних технологій в процесі професійної діяльності фахівців з міжнародного права наведена в публікаціях Рисинець (2018с, 2019b), Рисинець, Кобилянський, Лісіца, & Пінаєва (2021), Ставнича, & Кобилянський (2023), Ставнича (2023).

Табл. 3.4 – Додатки та сервіси для створення скрайбінг-презентацій

<i>Назва додатку</i>	<i>Коротка характеристика</i>
GoAnimate	Має багато стандартних елементів з можливістю індивідуального налаштування. Велика колекція дій з персонажами, можливості налаштування їх настрою, розміру, кольору та інше. Є змога постійно користуватись підказками.
PowToon	Додаток оснащений чіткою навігацією – кнопки управління, список слайдів, вікно попереднього перегляду та інші. Анімація створюється на кожному слайді окремо.
Wideo	Ще один сервіс створення якісного відеоскрайбінгу. Особливістю є те, що у презентацію можна додавати зображення, текст і музичні файли.
Moovly	Один із найпростіших інструментів для створення анімованих презентацій. Елементи промальовуються за допомогою ручки. Особливістю є те, що сервіс надає можливість створювати необмежену кількість презентацій тривалістю до 10 хв. Недолік в тому що для використання сервісу потрібно мати навички малювання, адже готових шаблонів немає.
VideoScribe	Чудовий додаток з тестовим періодом використання 30 днів. Далі використання платне. Зручний, доступний, має багато шаблонів. По завершенні використання отримуємо готове відео.

Зміст мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій включає мотиви та особистісні переконання, на основі яких формується усвідомлення необхідності використання проєктивних технологій в професійній діяльності, розумінням її значущості для успішного вирішення професійної завдань. Формування мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності базується на

розумінні значимості майбутньої професійної діяльності, її престижності та усвідомлення необхідності для подальшого продуктивного розвитку суспільства та держави в цілому. Відтак, формування мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності відбувалося за такими етапами:

1. Актуалізація знань про проєктивні технології, презентація позитивних прикладів використання проєктивних технологій в професійній діяльності фахівців з міжнародного права, їх переваг в порівнянні з іншими методами.

2. Вивчення системи цінностей мотиваційної сфери майбутніх фахівців з міжнародного права, проблем щодо використання проєктивних технологій в навчальній діяльності за допомогою анкетування, опитування, діагностування та обговорення отриманих результатів.

3. Постановка мети професійного зростання, визначення завдань для досягнення окресленої мети та перспектив використання проєктивних технологій з метою виконання окреслених завдань, в також усвідомлення необхідності саморозвитку та розробки персональної стратегії професійного самовдосконалення.

4. Становлення мотиваційної компоненти шляхом формування позитивного досвіду використання проєктивних технологій в процесі навчання (розробка та презентація творчих робіт із застосуванням проєктивних технологій, проведення майстер-класів тощо).

5. Формування потреби у зворотному зв'язку, самоаналізу власного професійного зростання, обговорення та оцінювання власної діяльності фахівцями з міжнародного права.

Методи та засоби освітньої діяльності, які використовувалися з метою формування мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності зображені на рис. 3.5

Рис. 3.5 – Формування мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

Рефлексивний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій – це здатність до пізнання й аналізу студентом власної свідомості та діяльності. Реалізується цей компонент через такі рефлексивні процеси, як саморозуміння й розуміння іншого, самооцінювання й оцінювання іншого, самоінтерпретація й інтерпретація іншого. Формування рефлексивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності відбувалося за такими етапами:

1. Аналіз власної навчально-професійної діяльності в цілому та проєктивної зокрема. На даному етапі студент має відповісти на запитання: як я використовую

проективну діяльність в процесі навчання чи для вирішення професійних завдань, наскільки ефективно це працює на практиці, чи дозволяє це вирішувати професійні завдання оптимальним способом, чи бачу я перспективи використання проєктивних технологій під час провадження професійної діяльності.

2. Визначення напрямків корегування проєктивної діяльності із обов'язковим виділенням критеріїв ефективності проведеної роботи, формулюванням висновків та рекомендацій.

3. Розвиток рефлексивного мислення як основної умови усвідомлення, критичного аналізу та вдосконалення власної проєктивної діяльності.

4. Активізація рефлексивної позиції яка проявляється орієнтацією студента на саморозвиток.

5. Формування потреби у систематичному вдосконаленні прийомів проєктивної діяльності, аналізу досвіду використання проєктивних методів у галузі міжнародного права, накопиченні засобів та прийомів використання проєктивних технологій з метою ефективного провадження майбутньої професійної діяльності.

Методи та засоби навчальної діяльності, які використовувалися з метою формування рефлексивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності зображені на рис. 3.6.

Приклад лекційного заняття, де були використані зазначені методи та засоби з метою формування мотиваційного та рефлексивного компонентів наведений в додатку М, більш детально – висвітлено в публікаціях Рисинець (2019b, 2019c, 2020a).

Діяльнісний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності – це сформовані вміння та навички провадити власну проєкту діяльність в процесі виконання професійних завдань, а також приймати участь у спільному виконанні проєкту. Формування діяльнісного компоненту готовності майбутніх фахівців з

міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності відбувалося за такими етапами:

1. Аналіз позитивного та негативного досвіду використання проєктивних технологій в професійній діяльності фахівців в галузі міжнародного права, виокремленням причин невдалого використання проєктивних технологій та аналіз можливих наслідків.

Рис. 3.6 – Формування рефлексивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

2. Визначення напрямків корекції використання проєктивних технологій в навчальній та професійній діяльності.

3. Набуття практичних навичок використання проєктивних технологій в процесі навчання та вирішення професійних завдань. Враховуючи визначені на попередньому етапі причини невдалого використання проєктивних технологій в галузі міжнародного права, здійснюємо корекцію проєктивної діяльності студентів.

4. Напрацювання власного алгоритму здійснення проєктивної діяльності та набуття навичок її конструювання для вирішення поставлених навчальних завдань, формування вміння здійснювати власну проєктивну діяльність, керуючись наявними алгоритмами з метою досягнення поставленої мети (виконання навчального чи професійного завдання).

5. Формування потреби у накопиченні досвіду та оновленні прийомів проєктивної діяльності.

Методи та засоби навчальної діяльності, які використовувалися з метою формування діяльнісного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності зображені на рис.3.7

Креативний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності – це здатність створювати нові творчі проєкти для ефективного вирішення професійних завдань, використовуючи нестандартні рішення в процесі професійної діяльності.

Формування креативного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності відбувалося за такими етапами:

1. Аналіз кращих зразків використання проєктивних технологій в професійній діяльності фахівців з міжнародного права із виділенням та подальшим аналізом творчих моментів, нестандартних рішень.

2. Визначення напрямків корекції використання проєктивних технологій в процесі виконання навчальних (професійних) завдань із привнесенням у загальноприйняті алгоритми нестандартних кроків та творчих рішень.

Рис. 3.7 – Формування діяльнісного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

3. Відпрацювання практичних навичок використання проєктивних технологій в процесі навчальної (професійної) діяльності. Використання шаблонів проєктивних технологій на основі наслідування досвіду, концепції, ідеї, окремого прийому, форми, методу з поступовим зменшенням питомої ваги наслідувального і зростанням питомої ваги творчого компонента.

4. Виявлення варіативних та нестандартних способів розв'язання завдань із використанням проєктивних технологій, перехід від стереотипних прийомів до суб'єктивно нових.

5. Формування потреби у систематичному пошуку нових нестандартних

рішень поставлених завдань в процесі проєктивної діяльності, накопиченні власних прийомів для вирішення професійних завдань.

Методи та засоби навчальної діяльності, які використовувалися з метою формування креативного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності зображені на рис. 3.8.

Рис. 3.8 – Формування креативного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

Приклад практичного заняття, де були використані зазначені методи та засоби

з метою формування діяльнісного та креативного компонентів наведених в додатку Н, більш детально – висвітлено в публікаціях Рисинець, Кобилянський, Лісіца, & Пінаєва (2021), Рисинець (2020а, 2021а, 2021b).

За результатами проведення формувального етапу педагогічного експерименту необхідно було з'ясувати зміну рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності внаслідок впровадження запропонованих інновацій. З цією метою у професійну підготовку майбутніх фахівців з міжнародного права було впроваджено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Для цього були визначені складники навчальної та практичної діяльності студентів, які підлягали запланованим змінам.

Перевірка сформульованої на початковому етапі дослідження гіпотези потребувала розробки спеціальних заходів щодо визначення рівня сформованості кожного з компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (когнітивного, мотиваційного, рефлексивного, діяльнісного та креативного). З цією метою були використані охарактеризовані в п. 2.2 II розділу роботи критерії (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний та креативний).

Для встановлення динаміки формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності в результаті упровадження запропонованих освітніх інновацій до і після проведення формувального педагогічного експерименту здійснювалося порівняння результатів студентів ЕГ і КГ.

Для визначення істотності відмінностей в рівнях готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності ЕГ і КГ було висунуто нульову гіпотезу (H_0) про відсутність статистично значущих відмінностей у виявлених рівнях досліджуваної властивості.

Альтернативна гіпотеза (H_1) передбачала наявність статистично значущих відмінностей у виявлених рівнях досліджуваної властивості. Результати формувального етапу педагогічного експерименту виявлялися співвідношення отриманих результатів щодо рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності експериментальної та контрольної груп.

Оскільки отримані результати вимірювались у шкалі відношень, то для перевірки сформульованої гіпотези про збіг досліджуваної характеристики (готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності) двох виокремлених груп (експериментальної і контрольної) ми використали критерій Крамера-Уелча. Вибір даного критерію зумовлений тим, що він не має обмежень до використання як за обсягом вибірки, так і за кількістю досліджуваних ознак.

Процедура визначення достовірності збігу та відмінностей характеристик сформованих груп студентів, що виміряні у шкалі відношень, за допомогою критерію Крамера-Уелча була така:

1. Визначаємо емпіричне значення критерію Крамера-Уелча за формулою (3.1):

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{M \cdot N} \cdot |\hat{x} - \hat{y}|}{\sqrt{M \cdot D_x + N \cdot D_y}} \quad (3.1)$$

де N і M – об'єми досліджуваних вибірок (кількість студентів в контрольних та експериментальних групах); $\hat{x}$ і $\hat{y}$ – вибіркові середні досліджуваних вибірок, D_x і D_y – вибіркові дисперсії порівнюваних вибірок.

Вибіркове середнє $\hat{x}$ розраховувалося за формулою (3.2)

$$\hat{x} = \frac{1}{N} (x_1 + x_2 + \dots + x_n) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N x_i \quad (3.2)$$

Вибіркова дисперсія розраховувалася за формулою (3.3):

$$D_x = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (x - \hat{x})^2 \quad (3.3)$$

2. Визначене на основі результатів тестування число емпіричне значення критерію Крамера-Уелча $T_{\text{емп}}$ порівнювалося із критичним значенням критерію, яке залежить від рівнів значимості. Рівень значимості – це вірогідність помилки, тобто вірогідність того, що різниця вважається суттєвою, а вона, насправді, випадкова. Для започаткованого дослідження обмежимося рівнем значимості $\alpha=0,05$, що вважається достатнім для педагогічних досліджень.

У разі, якщо отримане емпіричне значення критерію Крамера-Уелча $T_{\text{емп}}$ не більше критичного значенню, то приймається нульова гіпотеза (вважається, що на заданому рівні значимості характеристики контрольної і експериментальної груп співпадають із вірогідністю 95%). Якщо емпіричне значення критерію Крамера-Уелча $T_{\text{емп}}$ більше критичного, то нульова гіпотеза відкидається і приймається альтернативна гіпотеза – характеристики контрольної та експериментальної груп вважаються різними з достовірністю 95%. Для рівня значимості $\alpha=0,05$ критичне значення критерію Крамера-Уелча становить $T(0,05) = 1,96$.

Чим більше розраховане емпіричне значення критерію Крамера-Уелча $T_{\text{емп}}$ за критичний показник, тим суттєвіша різниця досліджуваних характеристик порівнювальних об'єктів. В нашому випадку – це рівні сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності.

Для організації формувального педагогічного експерименту в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права, які ввійшли до складу експериментальних груп, упроваджувалась розроблені нами структурно-функціональна модель та педагогічні умови формування готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності зображені, запропоноване методичне забезпечення для вивчення фахових дисциплін. На основі проведеного аналізу результатів формувального експерименту робився висновок про загальну ефективність запропонованих освітніх інновацій.

Підсумковим етапом проведення започаткованого педагогічного дослідження

був контрольний етап. На контрольному етапі дослідження були виконані такі завдання:

- проведено аналіз одержаних статистичних даних;
- здійснено аналіз зауважень та рекомендацій науково-педагогічного персоналу, який був задіяний у проведенні формувального педагогічного експерименту;
- підведено підсумки педагогічного експерименту;
- оформлено рукопис дисертаційної роботи та усіх додатків.

На контрольному етапі було використано такі методи: узагальнення, порівняння експериментальних даних; статистичні методи доведення достовірності висуненої гіпотези; наочне подання результатів експерименту; підведення підсумків.

3.2. Аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту

Впродовж 2019-2020 навчального року було проведено камерний педагогічний експерименту на базі Вінницького кооперативного інституту. Такий підхід дозволив перевірити наявність та значущість проблеми дослідження, а також можливість створення умов формування готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. В проведенні камерного експерименту були задіяні чотири академічні групи студентів першого та другого курсів спеціальності 081 «Право» (всього 79 студентів). Було сформовано дві експериментальні (відповідно 19 і 20 студентів) та дві контрольні групи (21 і 19 студентів). Отримані результати на початок камерного експерименту наведені в таблиці 3.5

На початок камерного педагогічного експерименту проаналізуємо, як підібрані контрольна й експериментальні групи студентів за рівнями готовності майбутніх

фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. Для перевірки виділених груп на однорідність розподілу, використаємо критерій Крамера-Уелча.

Таблиця 3.5 – Визначення рівнів готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на початок камерного експерименту

Групи	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	11	57,89	4	21,05	4	21,05	0	0,00	19
ЕГ-1	10	50,00	5	25,00	5	25,00	0	0,00	20
КГ-2	10	47,62	5	23,81	6	28,57	0	0,00	21
ЕГ-2	12	63,16	3	15,79	4	21,05	0	0,00	19
КГ (всього)	21	52,50	9	22,50	10	25,00	0	0,00	40
ЕГ (всього)	22	56,41	8	20,51	9	23,08	0	0,00	39

Перед обчисленням критерію Крамера-Уелча, сформулюємо гіпотези в такому формулюванні:

– нульова гіпотеза H_0 – частка студентів, які виявили певний рівень готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок камерного експерименту в експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– альтернативна гіпотеза H_1 – частка студентів, які виявили певний рівень готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок камерного експерименту в експериментальній групі більша, ніж у контрольній;

Послугуючись даними, наведеними в додатку П, де наведені вибіркове середнє за рівнями готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності для КГ та ЕГ та вибіркOVA дисперсія, знаходимо емпіричне значення критерію Крамера-Уелча за формулою (3.1):

Для КГ-1 та ЕГ-1

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{19 \cdot 20} \cdot |34,21 - 36,60|}{\sqrt{19 \cdot 616,90 + 20 \cdot 364,64}} = 0,33$$

Для КГ-2 та ЕГ-2

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{21 \cdot 19} \cdot |33,14 - 31,32|}{\sqrt{21 \cdot 431,74 + 19 \cdot 330,74}} = 0,29$$

Загалом по КГ та ЕГ

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{40 \cdot 39} \cdot |33,65 - 34,03|}{\sqrt{40 \cdot 516,69 + 39 \cdot 365,51}} = 0,08$$

За результатами підрахунків маємо, що емпіричне значення критерію Крамера-Уелча в жодному з випадків не перевищує критичне значення 1,96 (для рівня значимості $\alpha=0,05$), тому є підстави вважати, що на початок камерного експерименту вибірки однорідні. Отримані результати на завершення камерного експерименту наведені в таблиці 3.6

Таблиця 3.6 – Визначення рівнів готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення камерного експерименту

Групи	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	10	55,56	3	16,67	5	27,78	0	0,00	18
ЕГ-1	5	25,00	5	25,00	9	45,00	1	5,00	20
КГ-2	10	50,00	4	20,00	6	30,00	0	0,00	20
ЕГ-2	5	26,32	5	26,32	8	42,11	1	5,26	19
КГ (всього)	20	52,63	7	18,42	11	28,95	0	0,00	38
ЕГ (всього)	10	25,64	10	25,64	17	43,59	2	5,13	39

Для наочності отриманих впродовж камерного експерименту даних, подамо результати графічно (рис. 3.10).

З рис. 3.10 маємо, що на завершення камерного експерименту спостерігалось зменшення кількості студентів експериментальної групи із початковим рівнем

готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності (з 56,41% до 25,64%), натомість у контрольній групі такої тенденції не спостерігалось. Також в експериментальній групі на завершення камерного експерименту спостерігалось суттєве зростання кількості студентів із достатнім рівнем готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності (з 23,08% до 43,59%). В контрольній групі така динаміка відсутня.

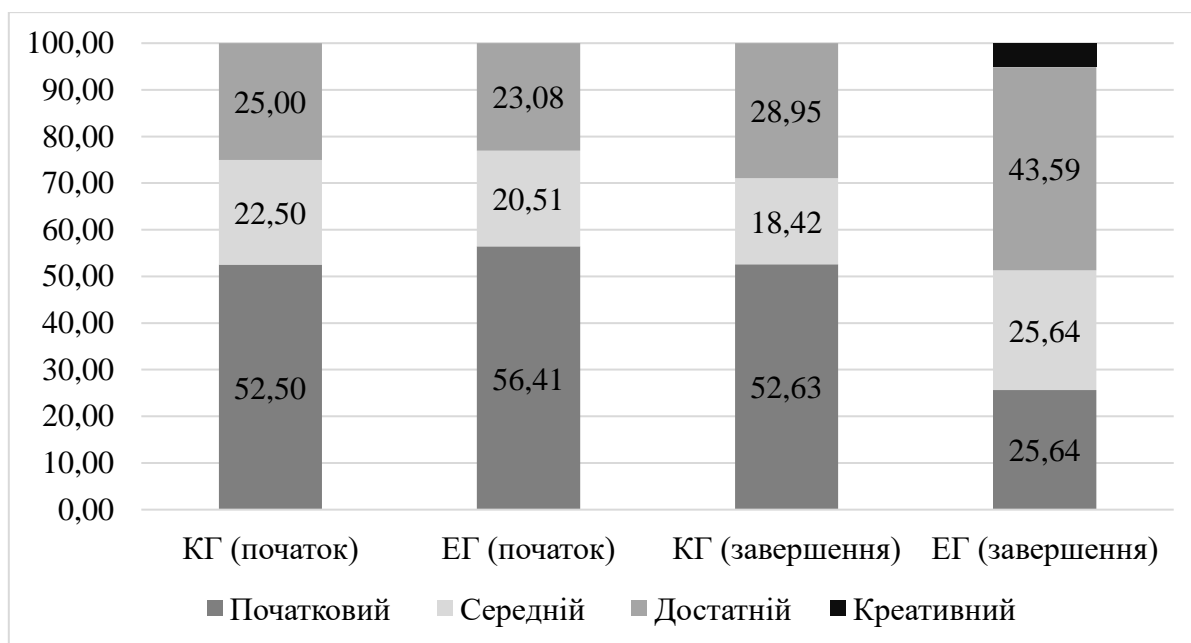

Рисунок 3.10 – Динаміка рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності

Для визначення статистичної значущості отриманих результатів використаємо кутове перетворення Фішера φ , методика використання якого розкрита у публікаціях Я. Гончаренка, В. Горбачука (2012) та ін. Доцільність використання кутового перетворення Фішера на даному етапі полягає у тому, що він дозволяє встановити статистичну значущість отриманих даних та наявність позитивних змін у досліджуваному явищі.

Сформулюємо вихідні гіпотези таким чином:

– H_0 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається

позитивний результат щодо формування готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– H_1 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивний результат щодо формування готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній;

Перевіряємо сформульовані гіпотези таким чином:

1) переводимо чотирьох ступеневу шкалу готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності (початковий, середній, достатній та креативний рівні) в двох ступеневу («є ефект», «немає ефекту»). До категорії «є ефект» відносимо студентів, які виявили достатній та креативний рівні готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності, до категорії «немає ефекту» – студентів із початковим та середнім рівнями відповідно (табл.3.7)

Таблиця 3.7 – Визначення рівнів готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення камерного експерименту за двох ступеневою шкалою

Групи	Рівні сформованості				Кількість осіб у групі
	«немає ефекту»		«є ефект»		
	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	13	72,22	5	27,78	18
ЕГ-1	10	50,00	10	50,00	20
КГ-2	14	70,00	5	30,00	20
ЕГ-2	10	52,63	9	47,37	19
КГ (всього)	27	71,05	11	28,95	38
ЕГ (всього)	20	51,28	19	48,72	39

2) відсоткові частки за пунктами «є ефект» та «нема ефекту» переводимо в радіани за формулою кутового перетворення Фішера:

$$\varphi_1 = 2\arcsin\sqrt{P_1}, \varphi_2 = 2\arcsin\sqrt{P_2}, (3.4)$$

де P_1 та P_2 – частки, які порівнюються (табл.3.8);

Таблиця 3.8 – Розрахунки φ -критерію Фішера

Групи	Рівні готовності сформованості досліджуваної готовності				Кількість осіб у групі
	Немає ефекту		Є ефект		
	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	
КГ-1	0,72	4,058	0,28	2,230	18
ЕГ-1	0,50	3,146	0,50	3,146	20
КГ-2	0,70	3,964	0,30	2,318	20
ЕГ-2	0,53	3,262	0,47	3,022	19
КГ (всього)	0,71	4,008	0,29	2,274	38
ЕГ (всього)	0,51	3,182	0,49	3,102	39

3) обчислюємо значення φ -критерію Фішера для експериментальних та контрольних груп за формулою:

$$\varphi = (\varphi_1 - \varphi_2) \sqrt{\frac{n_1 n_2}{n_1 + n_2}} \quad (3.5),$$

де n_1 та n_2 – обсяги вибірок (контрольної та експериментальної групи), які досліджуються.

Результати розрахунку φ -критерію Фішера наведені в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Значення φ -критерію Фішера на завершення камерного експерименту

Групи	Розраховане значення φ -критерію Фішера		За рівнями значущості	
	Немає ефекту	Є ефект	0,01	0,05
КГ-1 і ЕГ-1	2,807	2,819	2,31	1,64
КГ-2 і ЕГ-2	2,161	2,167		
КГ і ЕГ загалом	3,624	3,633		

За результатами таблиці 3.9 бачимо, що підтвердження отримала гіпотеза H_1 , відповідно до якої частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивний результат щодо формування готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої структурно-функціональної моделі та педагогічних

умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній і ці дані є статистично значущими.

З метою аналізу особливостей формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності ми визначили когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний критерії, а також чотири рівні їх сформованості. На основі виокремлених критеріїв було підбрано такі методи діагностики: аналіз анкет, контрольних робіт, результатів самостійної та науково-дослідної роботи студентів тощо. Використовуючи розроблений діагностичний інструментарій (додаток Л) було проведено вхідний контроль на констатувальному етапі педагогічного експерименту. Проаналізуємо отримані результати за кожним із виокремлених критеріїв та сформованістю відповідного рівня готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності.

На констатувальному етапі експерименту прийняло було задіяно 251 студентів з чотирьох закладів вищої освіти: 79 студентів Вінницького кооперативного інституту (ЗВО-1), 46 студентів Міжнародного гуманітарного університету (ЗВО-2), 45 студентів Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ Мауп» (ЗВО-3) та 81 студент Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди (ЗВО-4). Стан сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій у професійній діяльності на констатувальному етапі педагогічного експерименту наведений в табл. 3.10.

За результатами проведеного тестування маємо:

– основна кількість майбутніх фахівців з міжнародного права у досліджуваних ЗВО виявили початковий та середній рівні готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності;

– кількість студентів, які мають початковий рівень готовності до

використання проєктивних технологій в професійній діяльності знаходиться в межах 57-60%; кількість студентів, які мають середній рівень готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності знаходиться в межах 24-35%; кількість студентів, які мають достатній рівень готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності знаходиться в межах 12-14% і креативний – 2-3%.

Таблиця 3.10 – Визначення рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності (констатувальний етап)

ЗВО	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
ЗВО-1	47	59,49	19	24,05	11	13,92	2	2,53	79
ЗВО-2	23	50,00	16	34,78	6	13,04	1	2,17	46
ЗВО-3	27	60,00	11	24,44	6	13,33	1	2,22	45
ЗВО-4	48	59,26	21	25,93	10	12,35	2	2,47	81
Всього	145	57,77	67	26,69	33	13,15	6	2,39	251

Для наочності подамо отримані дані графічно (рис. 3.11).

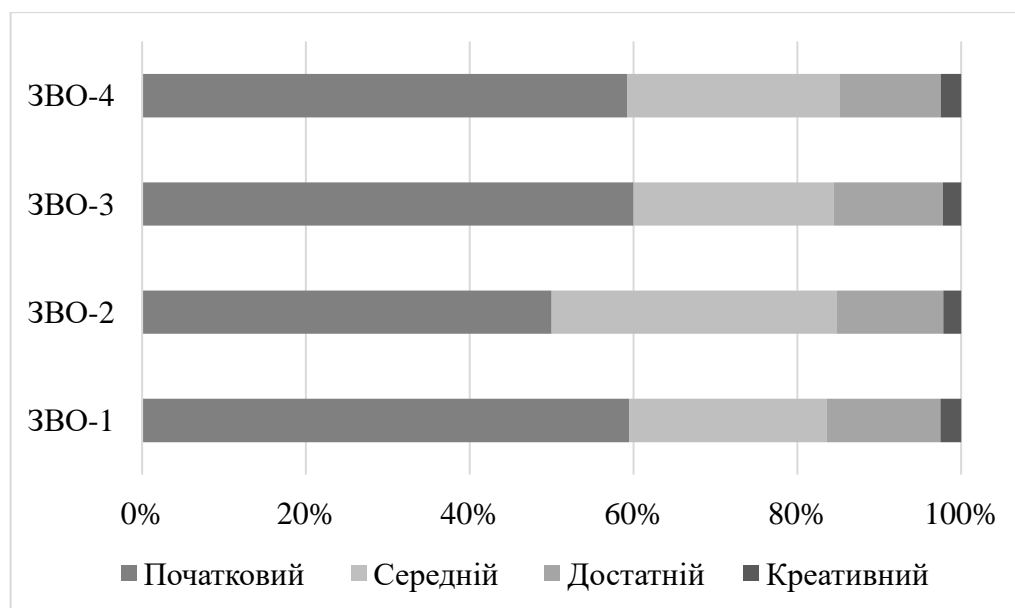

Рисунок 3.11 – Стан готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності (констатувальний етап)

Для організації та проведення формувального педагогічного експерименту було виокремлено експериментальні та контрольні групи таким чином, щоб в усіх групах були приблизно однакові рівні готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності. Результати цього поділу відображено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 – Поділ майбутніх фахівців з міжнародного права на контрольні та експериментальні групи (констатувальний етап експерименту)

Групи	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	22	55,00	11	27,50	6	15,00	1	2,50	40
ЕГ-1	25	64,10	8	20,51	5	12,82	1	2,56	39
КГ-2	9	45,00	6	30,00	4	20,00	1	5,00	20
ЕГ-2	14	53,85	10	38,46	2	7,69	0	0,00	26
КГ-3	11	52,38	7	33,33	3	14,29	0	0,00	21
ЕГ-3	16	66,67	4	16,67	3	12,50	1	4,17	24
КГ-4	22	57,89	11	28,95	4	10,53	1	2,63	38
ЕГ-4	26	60,47	10	23,26	6	13,95	1	2,33	43
Всього по КГ	64	53,78	35	29,41	17	14,29	3	2,52	119
Всього по ЕГ	81	61,36	32	24,24	16	12,12	3	2,27	132

Перед впровадженням розроблених інновацій проаналізуємо, як підібрані за рівнями готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності контрольна й експериментальні групи студентів. Для встановлення однорідності розподілу, використаємо критерій Крамера-Уелча. Перед обчисленням критерію Крамера-Уелча, сформулюємо гіпотези в такому формулюванні:

– нульова гіпотеза H_0 – частка студентів, які виявили певний рівень готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на констатувальному етапі експерименту в експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– альтернативна гіпотеза H_1 – частка студентів, які виявили певний рівень готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на констатувальному етапі експерименту в експериментальній групі більша, ніж у

контрольній.

Використовуючи дані додатку Р, визначаємо емпіричне значення критерію Крамера-Уелча за формулою (3.1):

Для КГ-1 та ЕГ-1

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{40 \cdot 39} \cdot |32,62 - 35,63|}{\sqrt{40 \cdot 490,88 + 39 \cdot 496,29}} = 0,60$$

Для КГ-2 та ЕГ-2

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{20 \cdot 26} \cdot |40,70 - 42,85|}{\sqrt{20 \cdot 626,41 + 26 \cdot 777,36}} = 0,27$$

Для КГ-3 та ЕГ-3

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{21 \cdot 24} \cdot |35,63 - 35,57|}{\sqrt{21 \cdot 431,48 + 24 \cdot 558,35}} = 0,03$$

Для КГ-4 та ЕГ-4

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{38 \cdot 43} \cdot |35,63 - 38,00|}{\sqrt{38 \cdot 472,92 + 43 \cdot 509,35}} = 0,48$$

Загалом по КГ та ЕГ

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{119 \cdot 132} \cdot |36,47 - 36,95|}{\sqrt{119 \cdot 501,06 + 132 \cdot 578,52}} = 0,16$$

За результатами розрахунків маємо, що емпіричне значення критерію Крамера-Уелча в жодному з випадків не перевищує критичне значення 1,96 (для рівня значимості $\alpha=0,05$), тому є підстави вважати, що на початок констатувального етапу педагогічного експерименту вибірки однорідні. Для подальшого проведення педагогічного експерименту проаналізуємо стан сформованості кожного структурного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. Аналіз отриманих результаті дозволить визначити індивідуальні відмінності у проведенні педагогічного експерименту у кожному ЗВО, які буде задіяно в процесі експериментальної роботи. Результати визначення початкового стану сформованості компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до

застосування проєктивних технологій в професійній діяльності за кожним критерієм у досліджуваних ЗВО наведені в додатку С.

Визначення початкового стану сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. Формування когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності передбачає набуття знань про зміст та особливості проєктивних технологій, а також шляхи їх використання в майбутній професійній діяльності. Стан сформованості когнітивного компонента визначався на підставі розробленої анкети (додаток Л). Анкета розроблялася на підставі схарактеризованого у II розділі дисертації змісту досліджуваного компонента та містить 25 запитань.

За результатами даного тестування було виділено 4 рівні сформованості когнітивного компонента:

1. Початковий рівень (сума балів становить 0 – 20).
2. Середній рівень (сума балів становить 21 – 30).
3. Достатній рівень (сума балів становить 31 – 40).
4. Креативний рівень (сума балів становить 41 – 50).

Для полегшення процесу опрацювання результатів опитування, процедуру діагностування було реалізовано через google-форму. Ступінь сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності наведений в табл. 3.12.

На підставі даних табл. С.1 (додаток С) проаналізуємо рівні сформованості показників когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. Для наочності результати відображені на рис. 3.12.

Таблиця 3.12 – Рівні сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Групи	Рівні сформованості когнітивного компонента								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	25	62,50	12	30,00	3	7,50	0	0,00	40
ЕГ-1	30	76,92	7	17,95	2	5,13	0	0,00	39
КГ-2	10	50,00	7	35,00	3	15,00	0	0,00	20
ЕГ-2	17	65,38	8	30,77	1	3,85	0	0,00	26
КГ-3	11	52,38	8	38,10	2	9,52	0	0,00	21
ЕГ-3	19	79,17	4	16,67	1	4,17	0	0,00	24
КГ-4	26	68,42	10	26,32	2	5,26	0	0,00	38
ЕГ-4	30	69,77	9	20,93	4	9,30	0	0,00	43
Всього по КГ	72	60,50	37	31,09	10	8,40	0	0,00	119
Всього по ЕГ	96	72,73	28	21,21	8	6,06	0	0,00	132

Рисунок 3.12 – Рівні сформованості показників когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

За результатами аналізу стану сформованості показників когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування

проективних технологій в професійній діяльності, відображених в табл. С.1 (додаток С), маємо:

– початковий рівень сформованості системи професійних знань виявили 53,59% студентів, середній – 29,99%, решта – достатній та креативний. Цей показник найкращий у ЗВО-1, оскільки тут спостерігається найвища частка студентів з достатнім та креативними рівнями сформованості досліджуваного показника (15,19% та 3,80% відповідно) та найменша – із початковим рівнем (51,90%);

– початковий рівень знань щодо особливостей здійснення проективної діяльності виявили 72,91% студентів, середній – 23,1%, решта – достатній та креативний. Цей показник найкращий у ЗВО-2, оскільки тут найвища частка студентів з достатнім рівнем сформованості досліджуваного показника (4,35%) та найменша – із початковим рівнем (65,22%);

– розуміння змісту та здатність до оперування професійною термінологією на початковому рівні виявили 52,19% студентів, на середньому – 34,66%, решта – на достатньому. Цей показник найкращий у ЗВО-1, оскільки тут найвища частка студентів з достатнім та креативними рівнями сформованості досліджуваного показника (12,66% та 1,27% відповідно) та найменша – із початковим рівнем (44,30%);

– розуміння особливостей провадження проективної діяльності для виконання професійних завдань на початковому рівні виявили 72,81% студентів, на середньому – 25,10%, на достатньому – решта. Цей показник найкращий у ЗВО-2, оскільки тут зафіксована найменша частка студентів з початковим рівнем сформованості когнітивного компоненту 65,22%.

Аналіз отриманих результатів свідчить, що майбутні фахівці з міжнародного права виявили часткове розуміння щодо змісту проективних технологій та особливостей їх використання в навчальній та професійній діяльності.

Визначення початкового стану сформованості мотиваційного компонента

готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. Формування мотиваційного компонента передбачає усвідомлення студентами ефективності та перспективності використання проєктивних технологій для вирішення професійних завдань, а також розвиток потреби у професійному вдосконаленні, в тому числі і за рахунок опанування проєктивних технологій. Рівень сформованості мотиваційного компонента визначався на підставі розробленої анкети (розроблена автором на основі шкали Р. Лайкерта), яка спрямована на виявлення мотивів професійної діяльності (додаток Л). У тесті було запропоновано 10 тверджень, кожне з яких студент мав оцінити за п'ятибальною шкалою, в залежності від ступеня притаманності йому вказаної властивості (максимальна кількість балів – 50). Оцінювалася робота таким чином: початковий рівень (сума балів становить 10 – 20); середній рівень (сума балів становить 21 – 30); достатній рівень (сума балів становить 31 – 40); креативний рівень (сума балів становить 41 – 50). Для полегшення процесу опрацювання результатів опитування, процедуру діагностування було реалізовано через google-форму. Ступінь сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності наведений в табл. 3.13.

Проаналізуємо стан сформованості показників мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності (табл. С.2, додаток С). Для наочності результати відображені на рис. 3.13. Як свідчать отримані результати, значна частина студентів вмотивована на набуття професійних знань та систематичного підвищення свого професійного рівня. Відтак, використання наявної професійної мотивації є перспективним для формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності.

Таблиця 3.13 – Рівні сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Групи	Рівні сформованості мотиваційного компонента								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	8	20,00	17	42,50	13	32,50	2	5,00	40
ЕГ-1	10	25,64	18	46,15	10	25,64	1	2,56	39
КГ-2	4	20,00	8	40,00	7	35,00	1	5,00	20
ЕГ-2	7	26,92	11	42,31	6	23,08	2	7,69	26
КГ-3	6	28,57	9	42,86	5	23,81	1	4,76	21
ЕГ-3	9	37,50	7	29,17	6	25,00	2	8,33	24
КГ-4	10	26,32	14	36,84	11	28,95	3	7,89	38
ЕГ-4	8	18,60	14	32,56	16	37,21	5	11,63	43
Всього по КГ	28	23,53	48	40,34	36	30,25	7	5,88	119
Всього по ЕГ	34	25,76	50	37,88	38	28,79	10	7,58	132

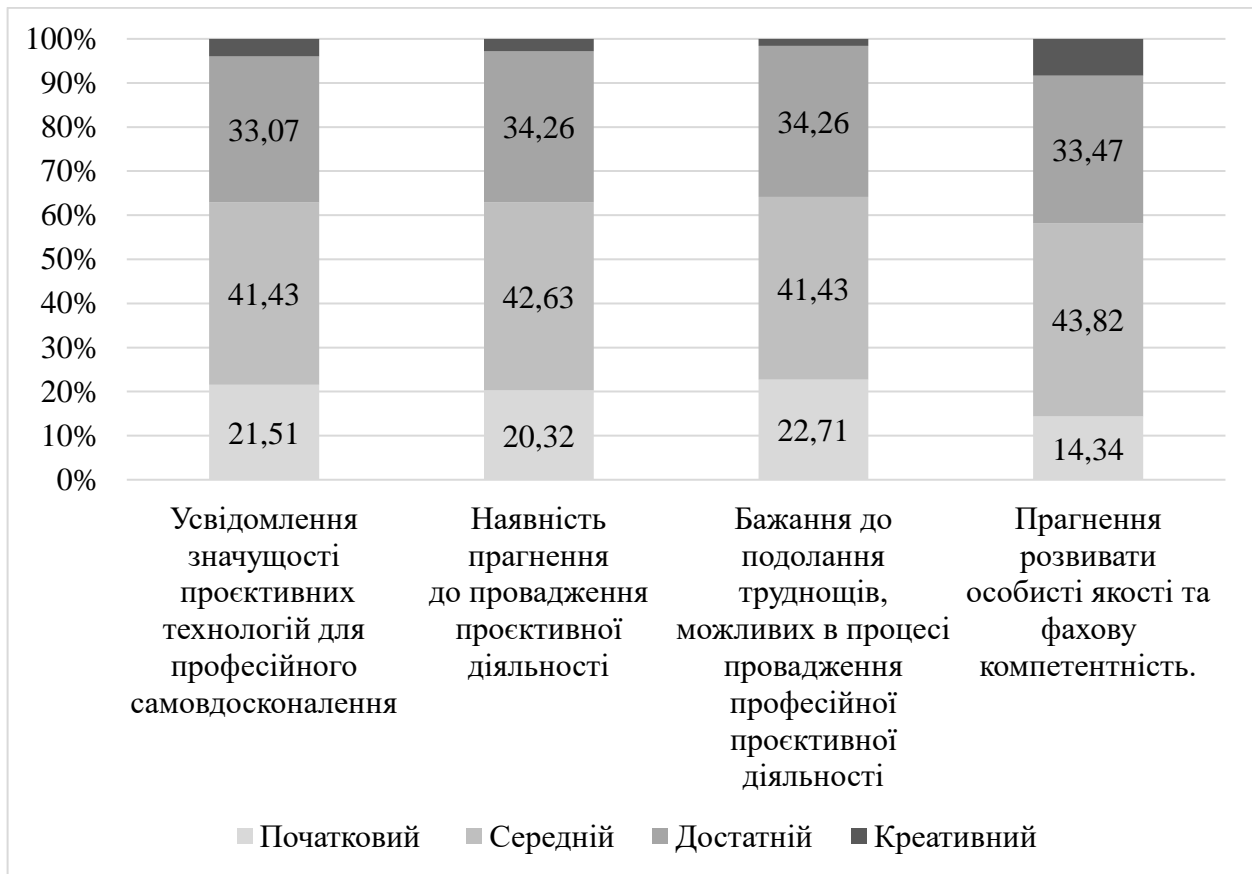

Рисунок 3.13 – Рівні сформованості показників мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Результати опитування, відображені в додатку С (табл. С.2), дають підстави стверджувати таке:

– усвідомлення значущості проєктивних технологій для професійного самовдосконалення на початковому рівні демонструють 21,51% студентів, середній – 41,43%, достатній – 33,07%, решта – креативний. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому та креативному рівнях зазначений показник мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається у ЗВО-4. Тут ці показники становлять 44,44% та 4,94% відповідно;

– прагнення до провадження проєктивної діяльності на початковому рівні виявили 20,32% студентів, на середньому – 46,63%, на достатньому – 34,26%, решта – на креативному. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому та креативному рівнях зазначений показник мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається також у ЗВО-4 (38,27% та 2,47% відповідно);

– бажання до подолання труднощів, можливих в процесі провадження професійної проєктивної діяльності сформоване на початковому рівні у 22,71% респондентів, у 41,43% - на середньому рівні, у 34,26% - на достатньому рівні, решта – на креативному. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому та креативному рівнях зазначений показник мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається також у ЗВО-4 (44,44% та 2,47% відповідно);

– прагнення розвивати особисті якості та фахову компетентність у 14,34% студентів сформоване на початковому рівні, у 43,82% – на середньому та у 33,47% – на достатньому.

Аналіз отриманих результатів свідчить, що найбільш вмотивованими до набуття професійних знань та навичок є студенти у ЗВО-4. В інших навчальних закладах мотивація дещо нижча, але теж знаходиться на достатньому рівні.

Визначення початкового стану сформованості рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. Формування рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності передбачає формування здатності адекватно оцінювати власні дії, здійснювати самоаналіз діяльності та корегувати її відповідно до отриманих висновків.

Ступінь сформованості рефлексивного компоненту оцінювався на основі розробленої автором анкети (додаток Л) на основі шкали Р. Лайкерта. У тесті було запропоновано 10 тверджень, кожне з яких студент мав оцінити за п'ятибальною шкалою, в залежності від ступеня притаманності йому вказаної властивості. Оцінювалася робота таким чином:

1. Початковий рівень (сума балів становить 10 – 20).
2. Середній рівень (сума балів становить 21 – 30).
3. Достатній рівень (сума балів становить 31 – 40).
4. Креативний рівень (сума балів становить 40 – 50).

Для полегшення процесу опрацювання результатів опитування, процедуру діагностування було реалізовано через google-форму. Ступінь сформованості рефлексивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності наведений в табл. 3.14.

Проаналізуємо стан сформованості показників рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності (табл. С.3, додаток С). Для наочності результати відображені на рис. 3. 14.

Таблиця 3.14 – Рівні сформованості рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Групи	Рівні сформованості рефлексивного компонента								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	11	27,50	18	45,00	10	25,00	1	2,50	40
ЕГ-1	9	23,08	21	53,85	9	23,08	0	0,00	39
КГ-2	5	25,00	7	35,00	7	35,00	1	5,00	20
ЕГ-2	8	30,77	10	38,46	8	30,77	0	0,00	26
КГ-3	4	19,05	10	47,62	7	33,33	0	0,00	21
ЕГ-3	6	25,00	10	41,67	7	29,17	1	4,17	24
КГ-4	9	23,68	15	39,47	12	31,58	2	5,26	38
ЕГ-4	8	18,60	14	32,56	18	41,86	3	6,98	43
Всього по КГ	29	24,37	50	42,02	36	30,25	4	3,36	119
Всього по ЕГ	31	23,48	55	41,67	42	31,82	4	3,03	132

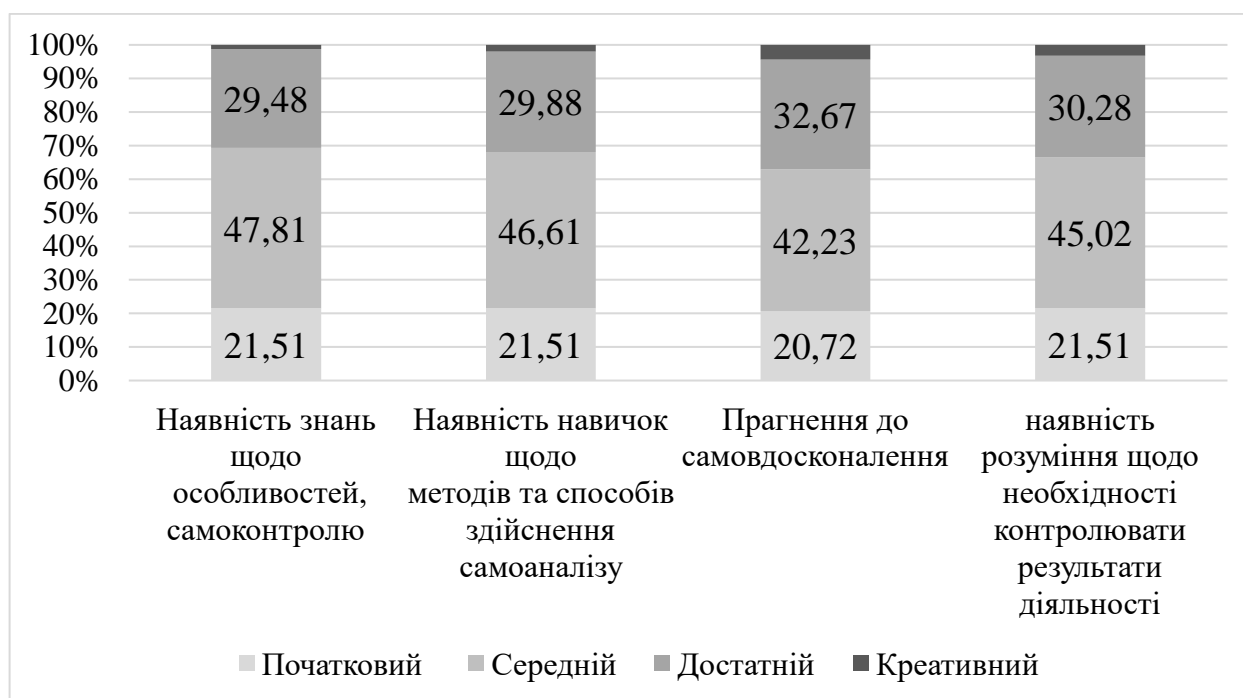

Рисунок 3.14 – Рівні сформованості показників рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

За результатами опитування маємо, що значна частина студентів виявила сформованість рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з

міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на середньому та достатньому рівнях. Відтак, студенти розуміють зміст та необхідність самоаналізу власної діяльності, а також його значення про професійного самовдосконалення в процесі професійної діяльності.

Результати опитування, відображені в додатку С (табл. С.3), дають підстави стверджувати таке:

- наявність знань щодо особливостей, самоконтролю на початковому рівні демонструють 21,51% студентів, на середньому – 47,81%, на достатньому – 29,48%, і решта 1,20% – на креативному. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому та креативному рівнях зазначений показник рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається у ЗВО-4. Тут ці показники становлять 34,57% та 2,47% відповідно;

- наявність навичок щодо методів та способів здійснення самоаналізу на початковому рівні виявили 21,51% студентів, на середньому – 46,61%, на достатньому – 29,88%, решта 1,99% – на креативному. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому та креативному рівнях зазначений показник рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається також у ЗВО-4 (39,51% та 4,94% відповідно);

- прагнення до самовдосконалення сформоване на початковому рівні у 20,72% респондентів, у 45,02% – на середньому рівні, у 30,28% – на достатньому рівні, решта 3,19% – на креативному. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому та креативному рівнях зазначений показник рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається також у ЗВО-4 (41,98% та 8,64% відповідно);

- наявність розуміння щодо необхідності контролювати результати

діяльності у 21,51% студентів сформоване на початковому рівні, у 45,02% – на середньому та у 30,28 – на достатньому. Аналогічно до попередніх пунктів, найвищі результати сформованості досліджуваного показника рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності демонструють студенти ЗВО-4.

Визначення початкового стану сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. Формування діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності передбачає набуття навичок використання проєктивних технологій в освітній та професійній діяльності. Ступінь сформованості діяльнісного компонента оцінювався на основі оцінки виконання студентами ситуативних завдань. Завдання та критерії оцінювання наведені в додатку Л. Рівні сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності наведений в табл. 3.15.

Таблиця 3.15 – Рівні сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Групи	Рівні сформованості діяльнісного компонента								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	25	62,50	12	30,00	3	7,50	0	0,00	40
ЕГ-1	31	79,49	7	17,95	1	2,56	0	0,00	39
КГ-2	12	60,00	7	35,00	1	5,00	0	0,00	20
ЕГ-2	19	73,08	6	23,08	1	3,85	0	0,00	26
КГ-3	13	61,90	7	33,33	1	4,76	0	0,00	21
ЕГ-3	20	83,33	3	12,50	1	4,17	0	0,00	24
КГ-4	29	76,32	8	21,05	1	2,63	0	0,00	38
ЕГ-4	34	79,07	7	16,28	2	4,65	0	0,00	43
Всього по КГ	79	66,39	34	28,57	6	5,04	0	0,00	119
Всього по ЕГ	104	78,79	23	17,42	5	3,79	0	0,00	132

Здійснимо аналіз стану сформованості показників діяльнісного компонента

готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності (додаток С, табл. С.4). Для наочності результати відображені на рис. 3.15.

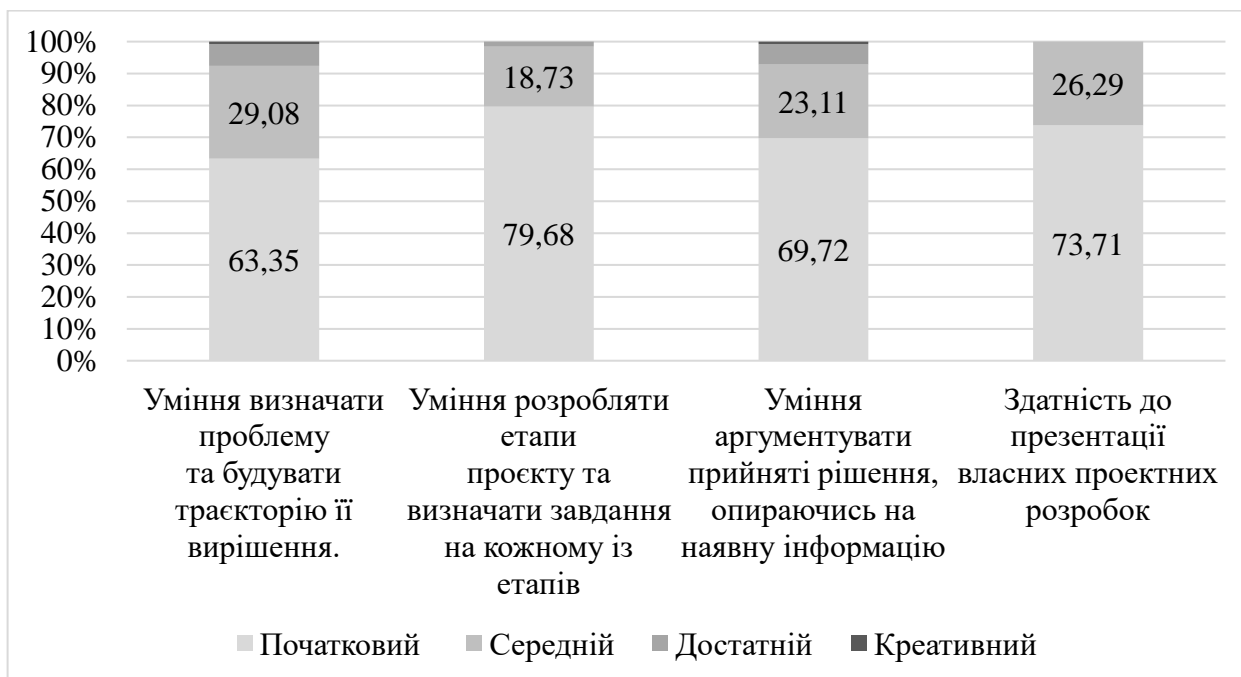

Рисунок 3.15 – Рівні сформованості показників діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

За результатами аналізу сформованості показників діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності, відображених в табл. С.4 (додаток С), маємо:

- уміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення у 63,35% студентів сформоване на початковому рівні, у 29,08% – на середньому і у решти 7,57% – на достатньому та креативному. Цей показник найкращий у ЗВО-1, оскільки тут спостерігається найвища частка студентів з достатнім та креативними рівнями сформованості досліджуваного показника (10,13% та 1,27% відповідно) та найменша – із початковим рівнем (51,90%);

- початковий рівень уміння розробляти етапи проєкту та визначати завдання на кожному із етапів 79,68% студентів, середній – 18,73%, достатній – 1,59%.

Студентів, які мають креативний рівень досліджуваного показника не виявлено;

– уміння аргументувати прийняті рішення, опираючись на наявну інформацію на початковому рівні продемонстрували 69,72% студентів, на середньому – 23,11%, решта 7,17% – на достатньому та креативному. Цей показник найкращий у ЗВО-1, оскільки тут найвища частка студентів з достатнім та креативними рівнями сформованості досліджуваного компонента (7,59% та 2,53% відповідно) та найменша – із початковим рівнем (63,29%);

– здатність до презентації власних проєктних розробок на початковому рівні виявили 73,71% студентів, на середньому – 26,29%. Студентів, які мають достатній та креативний рівень досліджуваного показника не виявлено.

Аналіз отриманих результатів свідчить, що майбутні фахівці з міжнародного права виявили часткові уміння використання проєктивних технологій в освітній та професійній діяльності. Результати тестування показали, що якщо їм притаманні певні уміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення та аргументувати прийняті рішення, опираючись на наявну інформацію, то розробляти етапи проєкту та визначати завдання на кожному із етапів, а також презентувати власні проєктні розробки для майбутніх фахівців є проблематичним. Відтак, в програму педагогічного експерименту варто включити види робіт, які передбачають не лише набуття теоретичних знань із використання проєктивних технологій, але перш за все, можливість отримати практичні навички, що сприятиме досягненню поставленої мети.

Визначення початкового стану сформованості креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. Формування креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності передбачає формування вміння знаходити нестандартні підходи до вирішення професійних завдань, зокрема із використанням проєктивних технологій.

Рівень сформованості креативного компонента оцінювався на підставі виконання студентами творчих завдань, завдання та критерії оцінювання наведені в додатку Л. рівні сформованості креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності наведений в табл. 3.16.

Таблиця 3.16 – рівні сформованості креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Групи	Рівні сформованості креативного компонента								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	11	27,50	20	50,00	9	22,50	0	0,00	40
ЕГ-1	10	25,64	19	48,72	10	25,64	0	0,00	39
КГ-2	3	15,00	8	40,00	9	45,00	0	0,00	20
ЕГ-2	8	30,77	10	38,46	8	30,77	0	0,00	26
КГ-3	5	23,81	9	42,86	7	33,33	0	0,00	21
ЕГ-3	6	25,00	10	41,67	8	33,33	0	0,00	24
КГ-4	8	21,05	16	42,11	13	34,21	1	2,63	38
ЕГ-4	7	16,28	16	37,21	19	44,19	1	2,33	43
Всього по КГ	27	22,69	53	44,54	38	31,93	1	0,84	119
Всього по ЕГ	31	23,48	55	41,67	45	34,09	1	0,76	132

Результати аналізу стану сформованості показників креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності для наочності відображені на рис. 3.16.

За результатами проведеного тестування маємо, що значна частина студентів виявила сформованість креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на середньому та достатньому рівнях. Відтак, маємо підстави констатувати, що студенти розуміють необхідність пошуку нестандартних рішень, прагнуть вирішувати професійні завдання за допомогою інноваційних технологій, вдосконалювати професійну майстерність із використанням проєктивних технологій.

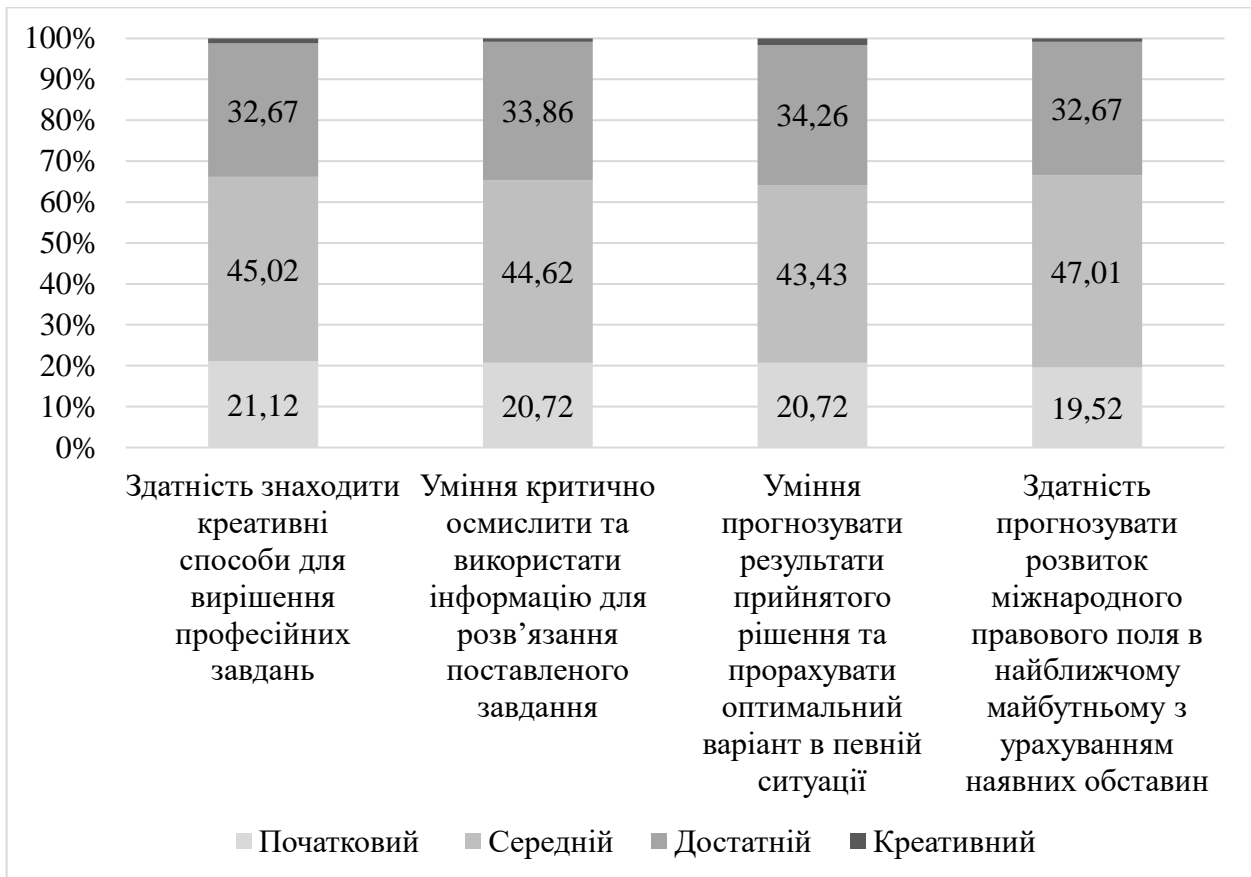

Рисунок 3.16 – Рівні сформованості показників креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Результати опитування, відображені в табл.С.5 (додаток С), дають підстави стверджувати таке:

– здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань на початковому рівні демонструють 21,12% студентів, на середньому – 45,02%, на достатньому – 32,67%, і решта 1,20% – на креативному. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому та креативному рівнях зазначений показник креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається у ЗВО-4. Тут ці показники становлять 35,80% та 2,47% відповідно;

– уміння критично осмислити та використати інформацію для

розв'язання поставленого завдання на початковому рівні виявили 20,72% студентів, на середньому – 44,62%, на достатньому – 33,86%, решта 0,80% – на креативному. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому рівні зазначений показник креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається також у ЗВО-2 (41,30%);

– уміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації сформоване на початковому рівні у 20,72% респондентів, у 43,43% – на середньому рівні, у 34,26% – на достатньому рівні, решта 1,59% – на креативному. Найбільша кількість студентів, які мають сформований на достатньому та креативному рівнях зазначений показник креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності навчається у ЗВО-4 (41,98% та 1,23% відповідно);

– здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин сформоване на початковому рівні у 19,52% студентів, у 47,01% – на середньому та у 32,67 – на достатньому. Аналогічно до попередніх пунктів, найвищі результати сформованості досліджуваного показника креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності демонструють студенти ЗВО-4.

Аналіз проведеного тестування дав можливість виявити допущені у тесті помилки, некоректні запитання та усунути їх перед проведенням формульовального етапу педагогічного експерименту. Проведений покомпонентний аналіз сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності дав підставу визначити специфічні особливості фахової підготовки студентів у різних ЗВО та скорегувати у них програму формульовального етапу педагогічного експерименту.

3.3 Аналіз результатів формувального етапу експерименту

Впродовж формувального експерименту результативність розробленої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності перевірялося шляхом:

- встановлення наявності змін в рівнях готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності, які аналізувалися за кожним структурним елементом окремо;
- встановлення статистичної значущості виявлених змін в рівнях готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності.

Аналіз динаміки сформованості когнітивного компоненту *готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності*. У табл. 3.17 наведені результати, які були отримані на початку та під час завершення формувального етапу педагогічного експерименту в контрольній і експериментальних групах щодо рівнів сформованості когнітивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності.

Аналіз отриманих на завершення формувального етапу експерименту даних щодо рівнів сформованості когнітивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності свідчить, що в експериментальних групах спостерігалася зміна відсоткового відношення рівнів сформованості досліджуваного компоненту. Зокрема, студенти, які мали на початок експерименту низький і середній рівні сформованості когнітивного компоненту, виявили більш високі – достатній і креативний (рис. 3.17). Найбільш істотне зростання кількості студентів, що мають

достатній і креативний рівні сформованості мотиваційного компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності готовності до проєктної діяльності, спостерігалось в ЕГ-3. Тут кількість студентів із достатнім рівнем збільшилася на 33,33%, із креативним – на 4,17%.

Таблиця 3.17 –Зміни рівнів сформованості когнітивного компоненти готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок і на завершення формувального етапу експерименту

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості когнітивного компонента								Кількість осіб у групі
		Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
		%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	
КГ-1	Початок	25	62,50	12	30,00	3	7,50	0	0,00	40
	Завершення	24	63,16	11	28,95	3	7,89	0	0,00	38
ЕГ-1	Початок	30	76,92	7	17,95	2	5,13	0	0,00	39
	Завершення	12	31,58	11	28,95	12	31,58	3	7,89	38
КГ-2	Початок	10	50,00	7	35,00	3	15,00	0	0,00	20
	Завершення	9	50,00	6	33,33	3	16,67	0	0,00	18
ЕГ-2	Початок	17	65,38	8	30,77	1	3,85	0	0,00	26
	Завершення	7	29,17	7	29,17	9	37,50	1	4,17	24
КГ-3	Початок	11	52,38	8	38,10	2	9,52	0	0,00	21
	Завершення	10	50,00	8	40,00	2	10,00	0	0,00	20
ЕГ-3	Початок	19	79,17	4	16,67	1	4,17	0	0,00	24
	Завершення	9	37,50	5	20,83	9	37,50	1	4,17	24
КГ-4	Початок	26	68,42	10	26,32	2	5,26	0	0,00	38
	Завершення	21	60,00	11	31,43	3	8,57	0	0,00	35
ЕГ-4	Початок	30	69,77	9	20,93	4	9,30	0	0,00	43
	Завершення	16	40,00	10	25,00	13	32,50	1	2,50	40
Всього по КГ	Початок	72	60,50	37	31,09	10	8,40	0	0,00	119
	Завершення	64	57,66	36	32,43	11	9,91	0	0,00	111
Всього по ЕГ	Початок	96	72,73	28	21,21	8	6,06	0	0,00	132
	Завершення	44	34,92	33	26,19	43	34,13	6	4,76	126

Для встановлення статистичної значущості отриманих результатів використаємо кутове перетворення Фішера. Сформулюємо вихідні гіпотези таким чином:

– H_0 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається

позитивний результат щодо формування когнітивного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– H_1 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивний результат щодо формування когнітивного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі не більша, ніж у контрольній.

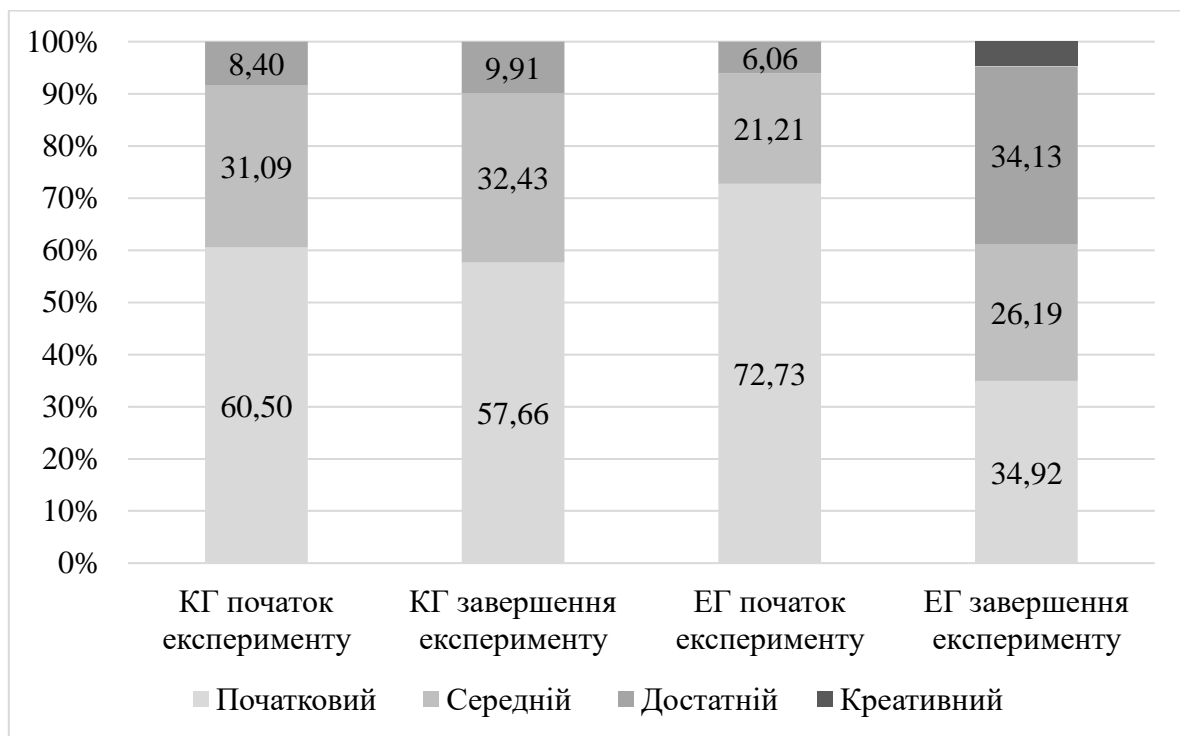

Рисунок 3.17 – Динаміка рівнів сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Алгоритм перевірки гіпотез за допомогою кутового перетворення Фішера наведений у п. 3.2. В таблиці 3.18 наведені рівні сформованості когнітивного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування

проективних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формульованого етапу експерименту за двох ступеневою шкалою.

Таблиця 3.18 – Рівні сформованості когнітивного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формульованого експерименту за двохступеневою шкалою

Групи	Рівні сформованості				Кількість осіб у групі
	«немає ефекту»		«є ефект»		
	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	35	92,11	3	7,89	38
ЕГ-1	23	60,53	15	39,47	38
КГ-2	15	83,33	3	16,67	18
ЕГ-2	14	58,33	10	41,67	24
КГ-3	18	90,00	2	10,00	20
ЕГ-3	14	58,33	10	41,67	24
КГ-4	32	91,43	3	8,57	35
ЕГ-4	26	65,00	14	35,00	40
КГ (всього)	100	90,09	11	9,91	111
ЕГ (всього)	77	61,11	49	38,89	126

Відсоткові частки за пунктами «є ефект» та «немає ефекту» переводимо в радіани за формулою кутового перетворення Фішера (таблиця 3.19).

Таблиця 3.19 – Розрахунки φ -критерію Фішера на завершення формульованого етапу експерименту (когнітивний компонент)

Групи	Рівні готовності сформованості правової компетентності				Кількість осіб у групі
	Немає ефекту		Є ефект		
	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	
КГ-1	0,921	5,144	0,789	4,424	38
ЕГ-1	0,605	3,564	0,394	2,714	38
КГ-2	0,833	4,600	0,167	1,684	18
ЕГ-2	0,583	3,476	0,417	2,808	24
КГ-3	0,900	4,996	0,100	1,288	20
ЕГ-3	0,583	3,476	0,417	2,808	24
КГ-4	0,914	5,092	0,857	4,732	35
ЕГ-4	0,650	3,750	0,350	2,532	40
КГ (всього)	0,901	5,002	0,991	5,884	111
ЕГ (всього)	0,611	3,302	0,389	2,694	126

Обчислюємо значення φ -критерію Фішера для експериментальних та

контрольних груп за формулою (3.5). Результати розрахунку ϕ -критерію Фішера наведені в таблиці 3.20.

Таблиця 3.20 – Значення ϕ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (когнітивний критерій)

Групи	Розраховане значення ϕ - критерію Фішера		За рівнями значущості	
	Немає ефекту	Є ефект	0,01	0,05
КГ-1 і ЕГ-1	6,887	7,454	2,31	1,64
КГ-2 і ЕГ-2	3,605	3,605		
КГ-3 і ЕГ-3	5,020	5,020		
КГ-4 і ЕГ-4	5,798	9,505		
КГ і ЕГ загалом	13,059	24,505		

Результатами таблиці 3.20 засвідчили, що підтвердження отримала гіпотеза H_1 , відповідно до якої частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивний результат щодо формування когнітивного компоненту готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній і ці дані є статистично значущими.

Аналіз динаміки сформованості мотиваційного компоненту *готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності*. У табл. 3.21 наведені результати, які були отримані на початок та завершення формувального етапу педагогічного експерименту в контрольній і експериментальних групах щодо рівнів сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності.

Аналіз отриманих на завершення формувального етапу експерименту даних щодо рівнів сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в

професійній діяльності свідчить, що в експериментальних групах спостерігалася зміна відсоткового відношення рівнів сформованості досліджуваного компоненту. Зокрема, студенти, які мали на початок експерименту низький і середній рівні сформованості когнітивного компоненту, виявили більш високі – достатній і креативний (рис. 3.18). Хоча наявні зміни не є такими значущими, як спостерігалися під час аналізу динаміки сформованості когнітивного компоненту, однак вони є позитивними.

Таблиця 3.21 – Рівні сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та завершення формувального етапу експерименту

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості мотиваційного компонента								Кількість осіб у групі
		Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	Початок	8	20,00	17	42,50	13	32,50	2	5,00	40
	Завершення	7	18,42	16	42,11	14	36,84	1	2,63	38
ЕГ-1	Початок	10	25,64	18	46,15	10	25,64	1	2,56	39
	Завершення	5	13,16	15	39,47	15	39,47	3	7,89	38
КГ-2	Початок	4	20,00	8	40,00	7	35,00	1	5,00	20
	Завершення	3	16,67	8	44,44	7	38,89	0	0,00	18
ЕГ-2	Початок	7	26,92	11	42,31	6	23,08	2	7,69	26
	Завершення	3	12,50	7	29,17	11	45,83	3	12,50	24
КГ-3	Початок	6	28,57	9	42,86	5	23,81	1	4,76	21
	Завершення	5	25,00	10	50,00	4	20,00	1	5,00	20
ЕГ-3	Початок	9	37,50	7	29,17	6	25,00	2	8,33	24
	Завершення	4	16,67	7	29,17	11	45,83	2	8,33	24
КГ-4	Початок	10	26,32	14	36,84	11	28,95	3	7,89	38
	Завершення	8	22,86	15	42,86	9	25,71	3	8,57	35
ЕГ-4	Початок	8	18,60	14	32,56	16	37,21	5	11,63	43
	Завершення	2	5,00	8	20,00	24	60,00	6	15,00	40
Всього по КГ	Початок	28	23,53	48	40,34	36	30,25	7	5,88	119
	Завершення	23	20,72	49	44,14	34	30,63	5	4,50	111
Всього по ЕГ	Початок	34	25,76	50	37,88	38	28,79	10	7,58	132
	Завершення	14	11,11	37	29,37	61	48,41	14	11,11	126

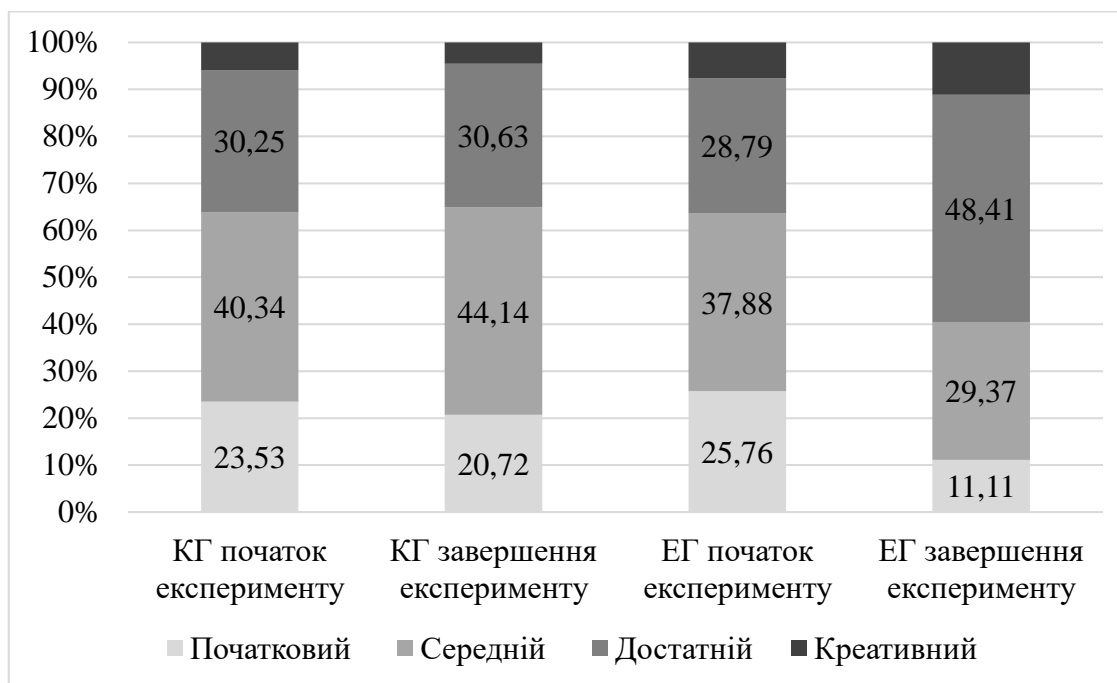

Рисунок 3.18 – Рівні сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та завершення експерименту

Таку ситуацію пояснюємо тим, що майбутні фахівці в галузі міжнародного права на початку формуального етапу педагогічного експерименту виявили високий рівень професійної вмотивованості, відтак, зростання, яке ми спостерігаємо наразі, відбулося за рахунок усвідомлення значущості проєктивних технологій у майбутній професійній діяльності. Найістотніше зростання кількості студентів, що мають достатній та креативний рівні сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності готовності до проєктної діяльності, спостерігалось в ЕГ-2 та ЕГ-4. Тут кількість студентів із достатнім рівнем збільшилася на 22,76% та 22,79% відповідно, із креативним – на 4,81% та 3,37% відповідно. Найбільш значене зростання кількості студентів, які виявили достатній та креативний рівень сформованості мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності спостерігалось в тих ЗВО, в яких на

констатувальному етапі педагогічного експерименту спостерігалися найнижчі рівні мотиваційного компонента. Це додатково свідчить про ефективність запропонованих інновацій та позитивний вплив розроблених педагогічних умов не лише на формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності, але і на забезпечення мотивації до провадження майбутньої професійної діяльності.

З метою встановлення статистичної значущості отриманих результатів використаємо кутове перетворення Фішера. Сформулюємо вихідні гіпотези таким чином:

– H_0 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивна динаміка рівнів мотиваційного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– H_1 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивна динаміка рівнів формування мотиваційного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній.

Алгоритм перевірки гіпотез за допомогою кутового перетворення Фішера наведений у п. 3.2. В таблиці 3.22 наведені рівні сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формульовального етапу експерименту за двох ступеневою шкалою.

Відсоткові частки за пунктами «є ефект» та «нема ефекту» переводимо в радіани за формулою кутового перетворення Фішера (таблиця 3.23), а результати розрахунків φ -критерію Фішера наведені в таблиці 3.24.

За результатами таблиці 3.24 бачимо, що підтвердження отримала гіпотеза H_1

у всіх групах крім КГ-1 та ЕГ-1, відповідно до якої частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивний результат щодо формування мотиваційного компоненту готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній і ці дані є статистично значущими. У КГ-1 та ЕГ-1 незважаючи на відмінності у відсотковому співвідношенні рівнів сформованості мотиваційного компоненту готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності статистична значущість не підтвердилася це пояснюється тим, що студенти цих груп на констатувальному етапі педагогічного експерименту продемонстрували найвищі показники сформованості досліджуваного компонента. Студенти зазначених груп достатньо вмотивовані до навчання та опанування майбутньої професії. Статистично значуще формування готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності у цих групах відбувалося за зростання рівнів інших структурних компонентів досліджуваної готовності.

Таблиця 3.22 – Рівні сформованості мотиваційного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формувального експерименту за двохступеневою шкалою

Групи	Рівні сформованості				Кількість осіб у групі
	«немає ефекту»		«є ефект»		
	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	23	60,53	15	39,47	38
ЕГ-1	20	52,63	18	47,37	38
КГ-2	11	61,11	7	38,89	18
ЕГ-2	10	41,67	14	58,33	24
КГ-3	15	75,00	5	25,00	20
ЕГ-3	11	45,83	13	54,17	24
КГ-4	23	65,71	12	34,29	35
ЕГ-4	10	25,00	30	75,00	40
КГ (всього)	72	64,86	39	35,14	111
ЕГ (всього)	54	42,86	72	57,14	126

Таблиця 3.23 – Розрахунки φ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (мотиваційний компонент)

Групи	Рівні готовності сформованості правової компетентності				Кількість осіб у групі
	Немає ефекту		Є ефект		
	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	
КГ-1	0,605	3,564	0,395	2,718	38
ЕГ-1	0,526	3,246	0,474	3,038	38
КГ-2	0,611	3,590	0,390	2,698	18
ЕГ-2	0,417	2,808	0,583	3,476	24
КГ-3	0,750	4,188	0,250	2,094	20
ЕГ-3	0,458	2,974	0,542	3,310	24
КГ-4	0,657	3,780	0,343	2,502	35
ЕГ-4	0,250	2,094	0,750	4,188	40
КГ (всього)	0,649	3,746	0,351	2,532	111
ЕГ (всього)	0,429	2,856	0,571	3,426	126

Таблиця 3.24 – Значення φ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (мотиваційний критерій)

Групи	Розраховане значення φ - критерію Фішера		За рівнями значущості	
	Немає ефекту	Є ефект	0,01	0,05
КГ-1 і ЕГ-1	1,386	1,395	2,31	1,64
КГ-2 і ЕГ-2	2,508	2,495		
КГ-3 і ЕГ-3	4,010	4,016		
КГ-4 і ЕГ-4	7,284	7,284		
КГ і ЕГ загалом	6,837	6,868		

Аналіз динаміки сформованості рефлексивного компоненту *готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності*. У табл. 3.25 відображені результати, які отримані на початку та під час завершення формувального етапу педагогічного експерименту в контрольній і експериментальних групах щодо стану сформованості рефлексивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності.

Таблиця 3.25 – Рівні сформованості рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та завершення формульовального етапу експерименту

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості рефлексивного компонента								Кількість осіб у групі
		Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	Початок	11	27,50	18	45,00	10	25,00	1	2,50	40
	Завершення	10	26,32	18	47,37	9	23,68	1	2,63	38
ЕГ-1	Початок	9	23,08	21	53,85	9	23,08	0	0,00	39
	Завершення	3	7,89	14	36,84	19	50,00	2	5,26	38
КГ-2	Початок	5	25,00	7	35,00	7	35,00	1	5,00	20
	Завершення	4	22,22	6	33,33	8	44,44	0	0,00	18
ЕГ-2	Початок	8	30,77	10	38,46	8	30,77	0	0,00	26
	Завершення	4	16,67	5	20,83	13	54,17	2	8,33	24
КГ-3	Початок	4	19,05	10	47,62	7	33,33	0	0,00	21
	Завершення	3	15,00	9	45,00	8	40,00	0	0,00	20
ЕГ-3	Початок	6	25,00	10	41,67	7	29,17	1	4,17	24
	Завершення	3	12,50	5	20,83	13	54,17	3	12,50	24
КГ-4	Початок	9	23,68	15	39,47	12	31,58	2	5,26	38
	Завершення	7	20,00	16	45,71	11	31,43	1	2,86	35
ЕГ-4	Початок	8	18,60	14	32,56	18	41,86	3	6,98	43
	Завершення	2	5,00	8	20,00	25	62,50	5	12,50	40
Всього по КГ	Початок	29	24,37	50	42,02	36	30,25	4	3,36	119
	Завершення	24	21,62	49	44,14	36	32,43	2	1,80	111
Всього по ЕГ	Початок	31	23,48	55	41,67	42	31,82	4	3,03	132
	Завершення	12	9,52	32	25,40	70	55,56	12	9,52	126

Аналіз отриманих статистичних даних на завершення формульовального етапу експерименту щодо рівнів сформованості рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності засвідчив, що в експериментальних групах спостерігалася зміна кількості студентів із достатнім та креативними рівнями сформованості компонента, що досліджувався (рис. 3.19).

Найбільш істотним зростання кількості студентів, що мають достатній і креативний рівні сформованості рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у

професійній діяльності, спостерігалось в ЕГ-1 та ЕГ-3. Тут кількість студентів із достатнім рівнем збільшилася на 26,92% та 25,00%, із креативним – на 5,26% та 5,52% відповідно. Аналогічно до попереднього пункту, найбільш значиме зростання кількості студентів, які виявили достатній та креативний рівень сформованості рефлексивного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності спостерігалось в тих ЗВО, в яких на констатувальному етапі педагогічного експерименту були зафіксовані найменші рівні досліджуваного компоненту. Відтак, можемо констатувати, що впроваджені педагогічні умови та структурно-функціональна модель забезпечують сприяють розвитку рефлексії як важливої якості для майбутнього фахівця в галузі міжнародного права.

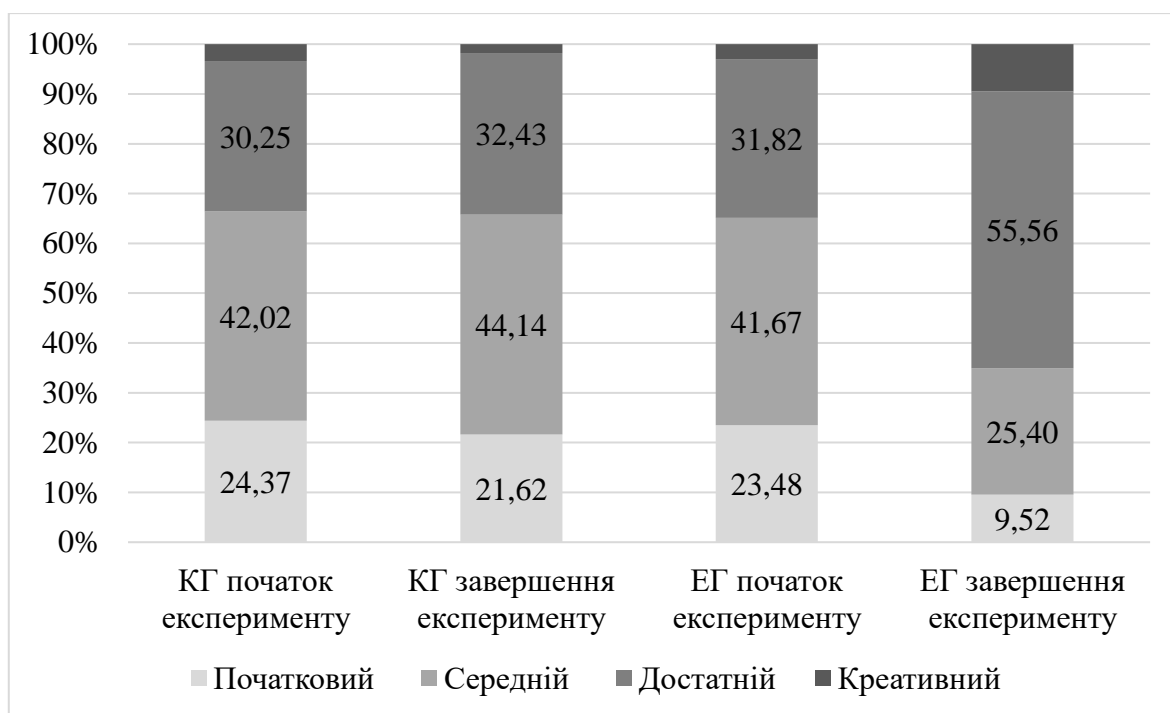

Рисунок 3.19 – Рівні сформованості рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та завершення експерименту

З метою визначення статистичної значущості отриманих результатів використаємо кутове перетворення Фішера. Сформулюємо вихідні гіпотези таким

чином:

– H_0 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається ріст рівнів сформованості рефлексивного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– H_1 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається ріст рівнів сформованості мотиваційного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній.

Алгоритм перевірки сформульованих гіпотез за допомогою кутового перетворення Фішера наведений у п. 3.2. В таблиці 3.26 наведені результати сформованості рефлексивного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формульованого етапу експерименту за двох ступеневою шкалою.

Відсоткові частки за пунктами «є ефект» та «нема ефекту» переводимо в радіани за формулою кутового перетворення Фішера (таблиця 3.27).

За результатами таблиці 3.28 бачимо, що підтвердження отримала гіпотеза H_1 у всіх експериментальних групах, відповідно до якої частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивний результат щодо формування рефлексивного компоненту готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній і ці дані є статистично значущими.

Таблиця 3.26 – Рівні сформованості рефлексивного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формувального експерименту за двох ступеневою шкалою

Групи	Рівні сформованості				Кількість осіб у групі
	«немає ефекту»		«є ефект»		
	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	28	73,68	10	26,32	38
ЕГ-1	17	44,74	21	55,26	38
КГ-2	10	55,56	8	44,44	18
ЕГ-2	9	37,50	15	62,50	24
КГ-3	12	60,00	8	40,00	20
ЕГ-3	8	33,33	16	66,67	24
КГ-4	23	65,71	12	34,29	35
ЕГ-4	10	25,00	30	75,00	40
КГ (всього)	73	65,77	38	34,23	111
ЕГ (всього)	44	34,92	82	65,08	126

Таблиця 3.27 – Розрахунки φ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (рефлексивний компонент)

Групи	Рівні готовності сформованості правової компетентності				Кількість осіб у групі
	Немає ефекту		Є ефект		
	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	
КГ-1	0,737	4,130	0,263	2,154	38
ЕГ-1	0,447	2,930	0,553	3,354	38
КГ-2	0,556	3,366	0,444	2,918	18
ЕГ-2	0,375	2,636	0,625	3,646	24
КГ-3	0,600	3,544	0,400	2,738	20
ЕГ-3	0,333	2,460	0,667	3,822	24
КГ-4	0,657	3,780	0,343	2,502	35
ЕГ-4	0,250	2,099	0,750	4,194	40
КГ (всього)	0,658	3,784	0,342	2,508	111
ЕГ (всього)	0,349	2,528	0,651	3,756	126

Обчислюємо значення φ -критерію Фішера для експериментальних та контрольних груп за формулою (3.5). Результати розрахунку φ -критерію Фішера наведені в таблиці 3.28.

Таблиця 3.28 – Значення φ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (рефлексивний компонент)

Групи	Розраховане значення φ -критерію Фішера		За рівнями значущості	
	Немає ефекту	Є ефект	0,01	0,05
КГ-1 і ЕГ-1	5,231	5,231	2,31	1,64
КГ-2 і ЕГ-2	2,341	2,335		
КГ-3 і ЕГ-3	3,580	3,580		
КГ-4 і ЕГ-4	7,263	7,310		
КГ і ЕГ загалом	9,649	9,587		

Аналіз динаміки сформованості діяльнісного компоненту *готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності*. У табл. 3.29 наведені результати, які були отримані на початку та під час завершення формувального етапу педагогічного експерименту в контрольній і експериментальних групах щодо стану сформованості діяльнісного компоненту *готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності*.

Аналіз таблиці 3.29 свідчить, що на завершення формувального етапу відбулося зростання рівнів сформованості діяльнісного компоненту *готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності*. В експериментальних групах зафіксована позитивна зміна відсоткового відношення кількості студентів за рівнями сформованості досліджуваного компоненту. Зокрема, студенти, які мали на початок експерименту низький та середній рівні сформованості діяльнісного компоненту, виявили більш високі – достатній та креативний (рис. 3.20).

Констатуємо, що наявні зміни є не такими значущими, як ми спостерігали під час аналізу динаміки сформованості інших компонентів, зокрема когнітивного та рефлексивного, однак вони є позитивними. Ця ситуація пояснюється тим, що набуття навичок використання проєктивних технологій в професійній діяльності –

це тривалий процес. Зокрема, у розділі 2 дисертації обгрунтовано, що він має тривати впродовж усього терміну фахової підготовки.

Таблиця 3.29 – Рівні сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та під час завершення формувального етапу експерименту

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості діяльнісного компонента								Кількість осіб у групі
		Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
		%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	
КГ-1	Початок	25	62,50	12	30,00	3	7,50	0	0,00	40
	Завершення	23	60,53	11	28,95	3	7,89	1	2,63	38
ЕГ-1	Початок	31	79,49	7	17,95	1	2,56	0	0,00	39
	Завершення	13	34,21	16	42,11	8	21,05	1	2,63	38
КГ-2	Початок	12	60,00	7	35,00	1	5,00	0	0,00	20
	Завершення	9	50,00	8	44,44	1	5,56	0	0,00	18
ЕГ-2	Початок	19	73,08	6	23,08	1	3,85	0	0,00	26
	Завершення	7	29,17	10	41,67	5	20,83	2	8,33	24
КГ-3	Початок	13	61,90	7	33,33	1	4,76	0	0,00	21
	Завершення	11	55,00	8	40,00	1	5,00	0	0,00	20
ЕГ-3	Початок	20	83,33	3	12,50	1	4,17	0	0,00	24
	Завершення	8	33,33	8	33,33	5	20,83	3	12,50	24
КГ-4	Початок	29	76,32	8	21,05	1	2,63	0	0,00	38
	Завершення	25	71,43	9	25,71	1	2,86	0	0,00	35
ЕГ-4	Початок	34	79,07	7	16,28	2	4,65	0	0,00	43
	Завершення	21	52,50	9	22,50	9	22,50	1	2,50	40
Всього по КГ	Початок	79	66,39	34	28,57	6	5,04	0	0,00	119
	Завершення	68	61,26	36	32,43	6	5,41	1	0,90	111
Всього по ЕГ	Початок	104	78,79	23	17,42	5	3,79	0	0,00	132
	Завершення	49	38,89	43	34,13	27	21,43	7	5,56	126

Найбільш істотне зростання кількості студентів, що мають достатній рівень сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності готовності до проєктної діяльності, спостерігалось в ЕГ-1 та ЕГ-4. Тут кількість студентів із достатнім рівнем збільшилася на 18,49% та 17,85% відповідно. Суттєвого зростання студентів із креативним рівнем сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності не спостерігалось.

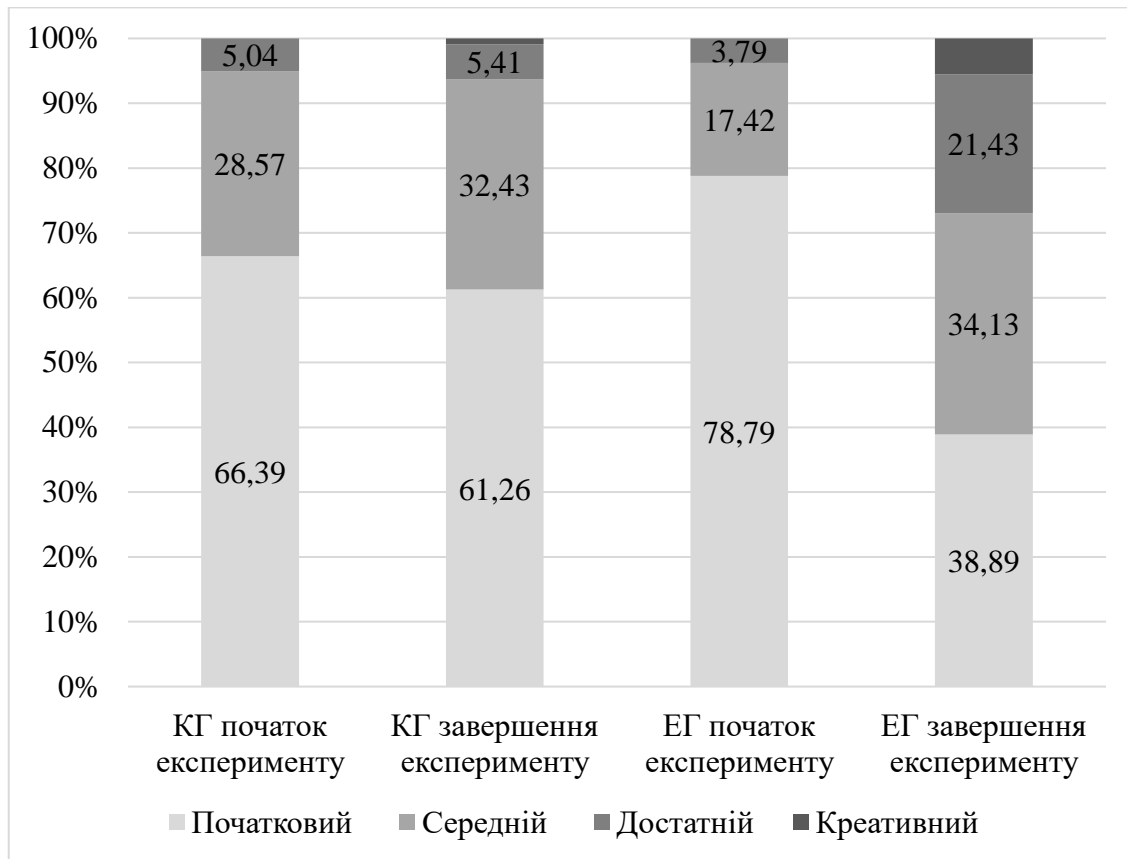

Рисунок 3.20 – Рівні сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та завершення експерименту

Для встановлення статистичної значущості отриманих результатів використаємо кутове перетворення Фішера. Сформулюємо вихідні гіпотези таким чином:

– H_0 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігаються позитивні зміни у рівнях сформованості діяльнісного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– H_1 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігаються позитивні зміни у рівнях сформованості діяльнісного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після

впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній.

В таблиці 3.30 наведені рівні сформованості діяльнісного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формувального етапу експерименту за двох ступеневою шкалою.

Таблиця 3.30 – Рівні сформованості діяльнісного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формувального експерименту за двох ступеневою шкалою

Групи	Рівні сформованості діяльнісного компонента				Кількість осіб у групі
	«немає ефекту»		«є ефект»		
	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	34	89,47	4	10,53	38
ЕГ-1	29	76,32	9	23,68	38
КГ-2	17	94,44	1	5,56	18
ЕГ-2	17	70,83	7	29,17	24
КГ-3	19	95,00	1	5,00	20
ЕГ-3	16	66,67	8	33,33	24
КГ-4	34	97,14	1	2,86	35
ЕГ-4	30	75,00	10	25,00	40
КГ (всього)	104	93,69	7	6,31	111
ЕГ (всього)	92	73,02	34	26,98	126

Відсоткові частки за пунктами «є ефект» та «нема ефекту» переводимо в радіани за формулою кутового перетворення Фішера (таблиця 3.31).

Обчислюємо значення φ -критерію Фішера для експериментальних та контрольних груп за формулою (3.5). Результати розрахунку φ -критерію Фішера наведені в таблиці 3.32.

За результатами таблиці 3.32 маємо, що підтвердження отримала гіпотеза H_1 у всіх групах, відповідно до якої частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається позитивний результат щодо формування діяльнісного компоненту готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у

експериментальній групі більша, ніж у контрольній і ці дані є статистично значущими.

Таблиця 3.31 – Розрахунки φ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (діяльнісний компонент)

Групи	Рівні сформованості діяльнісного компонента				Кількість осіб у групі
	Немає ефекту		Є ефект		
	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	
КГ-1	0,895	4,964	0,105	1,320	38
ЕГ-1	0,763	4,250	0,237	2,034	38
КГ-2	0,944	5,328	0,056	0,956	18
ЕГ-2	0,708	4,000	0,292	2,284	24
КГ-3	0,950	5,382	0,050	0,902	20
ЕГ-3	0,667	3,822	0,333	2,460	24
КГ-4	0,971	5,598	0,029	0,684	35
ЕГ-4	0,750	4,188	0,250	2,094	40
КГ (всього)	0,937	5,268	0,063	1,014	111
ЕГ (всього)	0,730	4,098	0,269	2,182	126

Таблиця 3.32 – Значення φ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (діяльнісний критерій)

Групи	Розраховане значення φ -критерію Фішера		За рівнями значущості	
	Немає ефекту	Є ефект	0,01	0,05
КГ-1 і ЕГ-1	3,112	3,112	2,31	1,64
КГ-2 і ЕГ-2	4,259	4,259		
КГ-3 і ЕГ-3	5,153	5,866		
КГ-4 і ЕГ-4	6,092	6,092		
КГ і ЕГ загалом	8,988	8,973		

Аналіз динаміки сформованості креативного компоненту *готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності*. У табл. 3.33 наведені результати, які були отримані на початку та під час завершення формувального етапу педагогічного експерименту в контрольній і експериментальних групах щодо рівнів сформованості креативного компоненту *готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній*

діяльності. Аналіз отриманих на завершення формувального етапу експерименту даних у рівнях сформованості креативного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності свідчить, що в експериментальних групах спостерігалася деяка зміна відсоткового відношення студентів по рівнях сформованості досліджуваного компоненту. Зокрема, студенти, які мали на початок експерименту низький і середній рівні сформованості креативного компоненту, виявили більш високі – достатній і креативний (рис. 3.21).

Таблиця 3.33 – Рівні сформованості креативного компоненту готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та під час завершення формувального етапу експерименту

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості креативного компонента								Кількість осіб у групі
		Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
		%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	
КГ-1	Початок	11	27,50	20	50,00	9	22,50	0	0,00	40
	Завершення	9	23,68	18	47,37	10	26,32	1	2,63	38
ЕГ-1	Початок	10	25,64	19	48,72	10	25,64	0	0,00	39
	Завершення	6	15,79	14	36,84	15	39,47	3	7,89	38
КГ-2	Початок	3	15,00	8	40,00	9	45,00	0	0,00	20
	Завершення	3	16,67	7	38,89	8	44,44	0	0,00	18
ЕГ-2	Початок	8	30,77	10	38,46	8	30,77	0	0,00	26
	Завершення	3	12,50	9	37,50	10	41,67	2	8,33	24
КГ-3	Початок	5	23,81	9	42,86	7	33,33	0	0,00	21
	Завершення	4	20,00	8	40,00	7	35,00	1	5,00	20
ЕГ-3	Початок	6	25,00	10	41,67	8	33,33	0	0,00	24
	Завершення	2	8,33	10	41,67	10	41,67	2	8,33	24
КГ-4	Початок	8	21,05	16	42,11	13	34,21	1	2,63	38
	Завершення	9	25,71	15	42,86	10	28,57	1	2,86	35
ЕГ-4	Початок	7	16,28	16	37,21	19	44,19	1	2,33	43
	Завершення	2	5,00	13	32,50	22	55,00	3	7,50	40
Всього по КГ	Початок	27	22,69	53	44,54	38	31,93	1	0,84	119
	Завершення	25	22,52	48	43,24	35	31,53	3	2,70	111
Всього по ЕГ	Початок	31	23,48	55	41,67	45	34,09	1	0,76	132
	Завершення	13	10,32	46	36,51	57	45,24	10	7,94	126

Як видно на рис. 3.21, зростання кількості студентів, які виявили достатній та

креативний рівні сформованості креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на завершення експерименту є найменшим з усіх компонентів досліджуваної готовності. Такий стан пояснюємо тим, що креативний компонент готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності – це здатність використовуючи нестандартні рішення в процесі професійної діяльності за допомогою проєктивних технологій. Здатність до інноваційної та творчої діяльності є складним особистісним утворенням, яке формується впродовж усього життя людини. В процесі формувального педагогічного експерименту були забезпечені необхідні умови розвитку цього явища в контексті використання проєктивних технологій в професійній діяльності майбутніх фахівців в галузі міжнародного права.

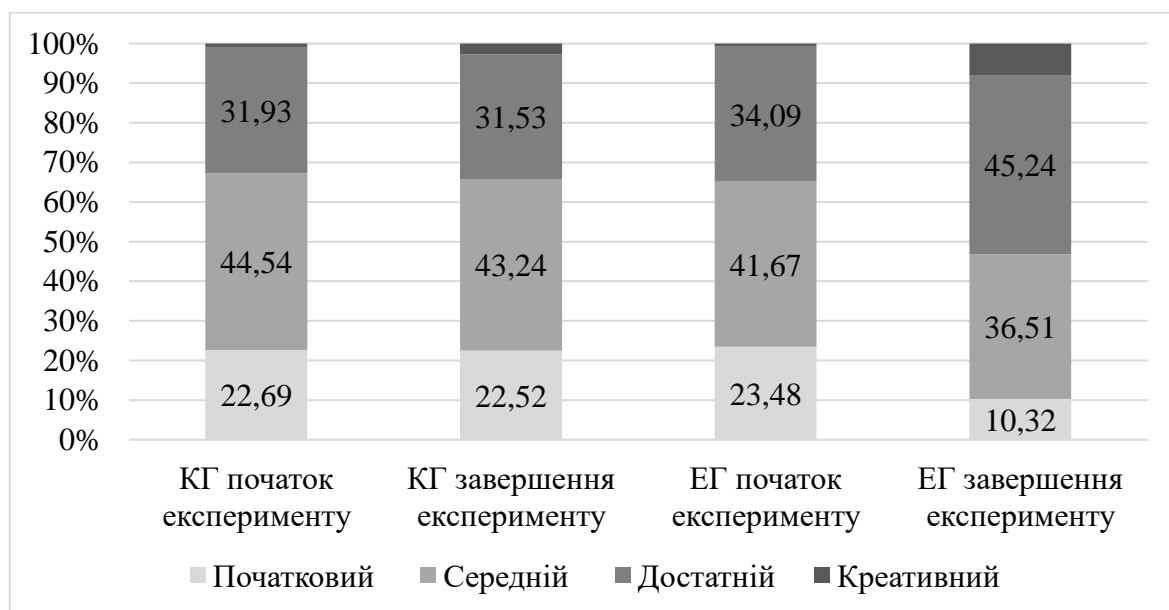

Рисунок 3.21 – Рівні сформованості креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та завершення експерименту

Найістотніше зростання кількості студентів, які мають достатній рівень сформованості креативного компоненту готовності майбутніх фахівців з

міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності спостерігалось в ЕГ-1 та ЕГ-2. Тут кількість студентів із достатнім рівнем збільшилася на 13,83% та 10,90% відповідно. Суттєве зростання кількості студентів із креативним рівнем досліджуваного компонента не зафіксоване.

Для встановлення статистичної значущості отриманих результатів використаємо кутове перетворення Фішера. Сформулюємо вихідні гіпотези таким чином:

– H_0 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається зростання рівнів креативного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– H_1 – частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких спостерігається зростання рівнів креативного компонента готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній.

В таблиці 3.34 наведені результати сформованості креативного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формувального етапу експерименту за двох ступеневою шкалою.

Відсоткові частки за пунктами «є ефект» та «нема ефекту» переводимо в радіани за формулою кутового перетворення Фішера (таблиця 3.35).

Обчислюємо значення φ -критерію Фішера для експериментальних та контрольних груп за формулою (3.5). Результати розрахунку φ -критерію Фішера наведені в таблиці 3.36.

За результатами таблиці 3.36 бачимо, що підтвердження отримала гіпотеза H_1 у КГ-1 і ЕГ-1 та КГ-4 і ЕГ-4. Натомість у КГ-2 і ЕГ-2 та КГ-3 і ЕГ-3 набула підтвердження гіпотеза H_0 . В цілому по КГ та ЕГ підтвердилася гіпотеза H_1 , відповідно до якої частка майбутніх фахівців з міжнародного права у яких

спостерігається позитивний результат щодо формування креативного компоненту готовності до використання проєктивних технологій в професійній діяльності після впровадження запропонованої моделі та педагогічних умов у експериментальній групі більша, ніж у контрольній і ці дані є статистично значущими.

Таблиця 3.34 – Рівні сформованості креативного компоненту готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формувального експерименту за двох ступеневою шкалою

Групи	Рівні сформованості креативності				Кількість осіб у групі
	«немає ефекту»		«є ефект»		
	к-ть	%	к-ть	%	
КГ-1	27	71,05	11	28,95	38
ЕГ-1	20	52,63	18	47,37	38
КГ-2	10	55,56	8	44,44	18
ЕГ-2	12	50,00	12	50,00	24
КГ-3	12	60,00	8	40,00	20
ЕГ-3	12	50,00	12	50,00	24
КГ-4	24	68,57	11	31,43	35
ЕГ-4	15	37,50	25	62,50	40
КГ (всього)	73	65,77	38	34,23	111
ЕГ (всього)	59	46,83	67	53,17	126

Таблиця 3.35 – Розрахунки φ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (креативний компонент)

Групи	Рівні готовності сформованості креативного компоненту				Кількість осіб у групі
	Немає ефекту		Є ефект		
	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	Частка	$2\arcsin\sqrt{P}$	
КГ-1	0,711	4,012	0,289	2,270	38
ЕГ-1	0,526	3,246	0,474	3,038	38
КГ-2	0,556	3,366	0,444	2,918	18
ЕГ-2	0,500	3,142	0,500	3,142	24
КГ-3	0,600	3,544	0,400	2,738	20
ЕГ-3	0,500	3,142	0,500	3,142	24
КГ-4	0,686	3,904	0,314	2,380	35
ЕГ-4	0,375	2,636	0,625	3,646	40
КГ (всього)	0,658	3,784	0,342	2,498	111
ЕГ (всього)	0,468	3,014	0,532	3,270	126

Таблиця 3.36 – Значення φ -критерію Фішера на завершення формувального етапу експерименту (креативний компонент)

Групи	Розраховане значення φ -критерію Фішера		За рівнями значущості	
	Немає ефекту	Є ефект	0,01	0,05
КГ-1 і ЕГ-1	3,339	3,348	2,31	1,64
КГ-2 і ЕГ-2	0,718	0,718		
КГ-3 і ЕГ-3	1,328	1,334		
КГ-4 і ЕГ-4	5,478	5,470		
КГ і ЕГ загалом	5,915	5,930		

Таким чином, маємо, що за зростання рівнів сформованості різних компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності відбувається не рівнозначно. Статистично значущі відмінності однозначно підтвердилися щодо результатів аналізу змін у розвитку когнітивного, рефлексивного та діяльнісного компоненту. Не у всіх групах маємо статистично значущі відмінності на завершення формувального етапу педагогічного експерименту у рівнях розвитку мотиваційного та креативного компонентів. Відтак, необхідно проаналізувати зміни, які відбулися у рівнях розвитку готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності в цілому.

У табл. 3.37 наведені підсумкові результати, одержані на початку та під час завершення формувального етапів експерименту в контрольній і експериментальних групах відносно змін рівня готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до використання проєктивних технологій в професійній діяльності.

За підсумками формувального етапу педагогічного експерименту спостерігаємо активний перехід майбутніх фахівців з міжнародного права експериментальних груп, які мали початковий та середній рівні готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на більш якісні – достатній та креативний. Наочно це відображено на рис. 3.22.

Таблиця 3.37 – Рівні сформованості готовності майбутніх фахівців міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності у КГ та ЕГ на завершення формувального експерименту за двох ступеневою шкалою

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості досліджуваної готовності								Кількість осіб у групі
		Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
		%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	
КГ-1	Початок	22	55,00	11	27,50	6	15,00	1	2,50	40
	Завершення	18	47,37	10	26,32	7	18,42	3	7,89	38
ЕГ-1	Початок	25	64,10	8	20,51	5	12,82	1	2,56	39
	Завершення	11	28,95	12	31,58	12	31,58	3	7,89	38
КГ-2	Початок	9	45,00	6	30,00	4	20,00	1	5,00	20
	Завершення	8	44,44	7	38,89	3	16,67	0	0,00	18
ЕГ-2	Початок	14	53,85	10	38,46	2	7,69	0	0,00	26
	Завершення	7	29,17	9	37,50	7	29,17	1	4,17	24
КГ-3	Початок	11	52,38	7	33,33	3	14,29	0	0,00	21
	Завершення	10	50,00	7	35,00	2	10,00	1	5,00	20
ЕГ-3	Початок	16	66,67	4	16,67	3	12,50	1	4,17	24
	Завершення	8	33,33	6	25,00	8	33,33	2	8,33	24
КГ-4	Початок	22	57,89	11	28,95	4	10,53	1	2,63	38
	Завершення	20	57,14	12	34,29	3	8,57	0	0,00	35
ЕГ-4	Початок	26	60,47	10	23,26	6	13,95	1	2,33	43
	Завершення	13	32,50	8	20,00	16	40,00	3	7,50	40
Всього по КГ	Початок	64	53,78	35	29,41	17	14,29	3	2,52	119
	Завершення	46	41,44	36	32,43	25	22,52	4	3,60	111
Всього по ЕГ	Початок	81	61,36	32	24,24	16	12,12	3	2,27	132
	Завершення	39	30,95	35	27,78	43	34,13	9	7,14	126

Для встановлення статистичної значущості отриманих даних на завершення формувального етапу педагогічного експерименту використаємо критерій Крамера-Уелча.

Сформулюємо гіпотези в такому формулюванні:

– нульова гіпотеза H_0 – частка студентів, які виявили певний рівень готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на завершення формувального етапу експерименту в експериментальній групі не більша, ніж у контрольній;

– альтернативна гіпотеза H_1 – частка студентів, які виявили певний рівень готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на

завершення формувального етапу експерименту в експериментальній групі більша, ніж у контрольній.

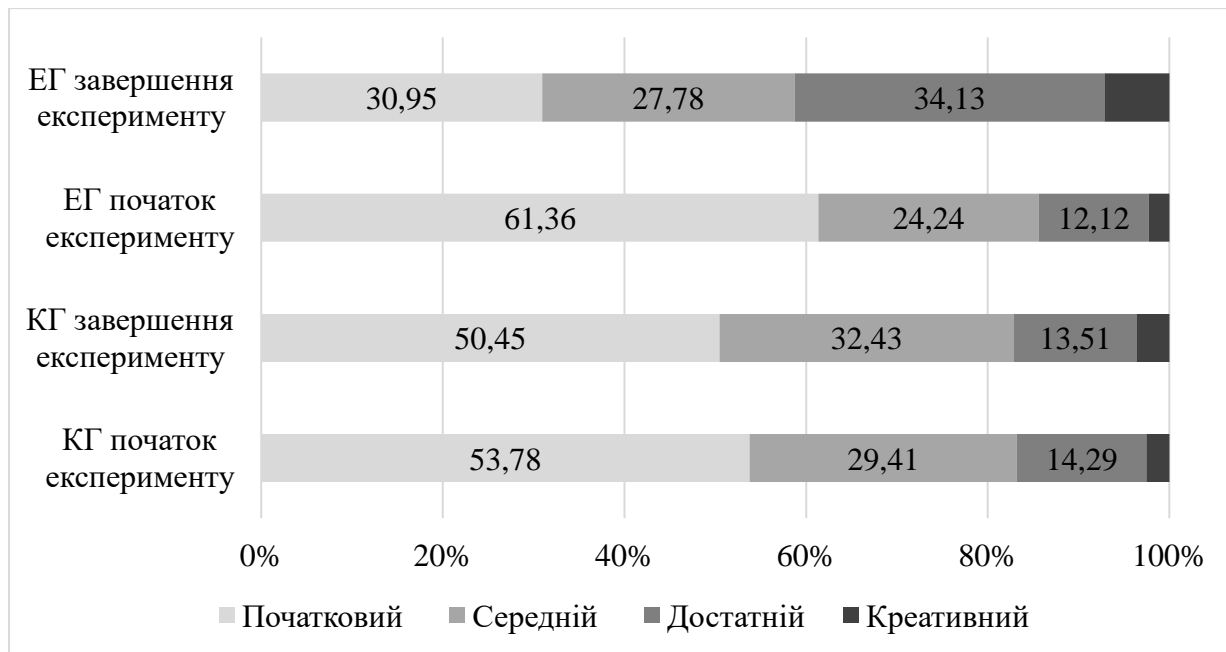

Рисунок 3.22 – Рівні готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності на початок та завершення експерименту

Використовуючи дані з додатку Т, визначаємо емпіричне значення критерію Крамера-Уелча за формулою (3.1).

Для КГ-1 та ЕГ-1

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{38 \cdot 38} \cdot |39,82 - 51,08|}{\sqrt{38 \cdot 668,26 + 38 \cdot 549,39}} = 1,99$$

Для КГ-2 та ЕГ-2

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{18 \cdot 24} \cdot |37,72 - 51,92|}{\sqrt{18 \cdot 434,21 + 24 \cdot 574,24}} = 2,01$$

Для КГ-3 та ЕГ-3

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{20 \cdot 24} \cdot |35,45 - 47,71|}{\sqrt{20 \cdot 498,85 + 24 \cdot 678,71}} = 1,96$$

Для КГ-4 та ЕГ-4

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{35 \cdot 40} \cdot |33,40 - 57,65|}{\sqrt{35 \cdot 327,73 + 40 \cdot 651,28}} = 4,68$$

Загалом по КГ та ЕГ

$$T_{\text{емп}} = \frac{\sqrt{111 \cdot 126} \cdot |36,67 - 52,68|}{\sqrt{111 \cdot 594,20 + 126 \cdot 712,64}} = 4,80$$

За результатами розрахунків маємо, що емпіричне значення критерію Крамера-Уелча у всіх випадках перевищує критичне значення 1,96 (для рівня значимості $\alpha=0,05$), тому є підстави вважати, що реалізація моделі та сформованих педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності є не випадковим явищем.

Виконане дослідження й одержані в процесі педагогічного експерименту результати підтверджують висунену гіпотезу та дозволяють зробити висновок про досягнення поставленої мети дослідження.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі висвітлено організацію та процес дослідно-експериментальної роботи з метою апробації дієвості запропонованої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. З метою забезпечення достовірності результатів дослідно-експериментальна робота проводилась упродовж чотирьох років з 2017 по 2021 роки. Педагогічний експеримент здійснено поетапно: констатувальний етап (2017/2018 рр.), формувальний етап (2018/2020 рр.) та контрольний етап (2020/2021 рр.).

Під час констатувального етапу експерименту проведено аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права, визначенні специфічні відмінності цього процесу у вітчизняних та зарубіжних ЗВО, здійснено аналіз нормативних документів, які регламентують процес професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права та з'ясовано вимоги роботодавців до потенційних працівників. На підставі опитування педагогічних працівників ЗВО, які задіяні в процесі професійної підготовки фахівців з міжнародного права, зясовано можливості щодо формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. За результатами отриманими впродовж камерного педагогічного експерименту на базі Вінницького кооперативного інституту (2018-2019 рр) з'ясовано наявні недоліки до початку проведення масового педагогічного експерименту та відповідним чином скореговано його програму.

На констатувальному етапі експерименту було задіяно 251 студентів з чотирьох закладів вищої освіти. Аналіз отриманих результатів констатувального етапу експерименту, засвідчив переважання початкового та середнього рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (57,77% студентів виявили початковий рівень

готовності, 26,69% - середній). За результатами формувального етапу експерименту спостерігався активний перехід студентів з початковим та середнім рівнями готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності на більш високі рівні: достатній та креативний. В експериментальних групах на завершення експерименту кількість майбутніх фахівців з міжнародного права з низьким рівнем готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності становила 30,95% (на початок експерименту – 61,36%), з середнім – 27,78% (на початок експерименту – 24,24%), з достатнім – 34,13% (на початок експерименту – 12,12%), з креативним – 7,14% (на початок експерименту – 2,27%). Найбільш значуще збільшення кількості майбутніх фахівців з міжнародного права з достатнім та креативним рівнями готовності до проєктивної діяльності визначено в четвертій експериментальній групі (приріст кількості студентів з визначеними рівнями становив 26,05% та 5,17% відповідно), де було зреалізовано комплекс педагогічних умов та запропонованих методичних інновацій під безпосереднім керівництвом здобувача.

У контрольних групах, де навчання проходило в звичайному режимі, результати студентів із достатнім та креативним рівнями готовності виявилися значно нижчими: 8,23% приросту студентів із достатнім рівнем готовності до проєктивної діяльності та 1,08% – із креативним. Достовірність результатів експериментального дослідження встановлено з використанням статистичних критеріїв Крамера-Уелча та кутового перетворення Фішера. За допомогою критерію Крамера-Уелча встановлено однорідність вибірки майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Вибір даного критерію зумовлений тим, що він не має обмежень до використання як за обсягом вибірки, так і за кількістю досліджуваних ознак. Визначення статистичної значущості отриманих результатів здійснювалося із використання кутового перетворення Фішера, доцільність якого полягала у створенні можливості встановити статистичну значущість отриманих даних та

наявність позитивних змін у досліджуваному явищі.

Статистичні розрахунки, одержані в результаті проведення формувального етапу експерименту, підтвердили, що в межах досліджуваної структурно-функціональної моделі реалізація комплексу запропонованих педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності забезпечила позитивний результат. Проведене дослідження й одержані в процесі педагогічного експерименту результати підтверджують висунену гіпотезу та дозволяють зробити висновок про досягнення поставленої мети наукового пошуку.

Результати третього розділу дослідження представлені публікаціями автора: Рисинець (2019а, 2019б, 2020а, 2021а), Рисинець, Кобилянський, Лісіца, & Пінаєва (2021), Ставнича (2016а, 2016б, 2018б, 2023), Ставнича, & Кобилянський (2023).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Проведене дослідження базувалося на припущенні, що ефективність освітнього процесу формування готовності цих фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, а відтак і їхня професійна компетентність, можуть бути підвищені за умови впровадження в освітній процес авторської структурно-функціональної моделі досліджуваного явища та визначених педагогічних умов.

Результати теоретичного та експериментального пошуку дають підстави для формулювання таких *висновків*:

1. У результаті проведеного аналізу наукової літератури та нормативно-правових документів щодо особливостей професійної підготовки у ЗВО встановлено, що концепція підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права не є новаторською для освітнього середовища України, однак наразі сформована нагальна потреба щодо нововведень в вищій освіті, зважаючи на інтеграцію до ЕС і запити роботодавців. На підставі цього зроблено висновок про необхідність розробки інноваційного підходу до професійної підготовки фахівців, зокрема впровадження проєктивних технологій в практику вищої школи. Використання проєктивних технологій створює умови для забезпечення активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, а відтак і можливість отримання міцних наукових знань в сфері майбутньої професійної діяльності, дозволяє сформувати навички спостережень, пошуку, узагальнення та всебічного аналізу отриманої інформації; залучити студентів до науково-дослідницької роботи.

На підставі узагальнення наявного вітчизняного та зарубіжного досвіду впровадження проєктивних технологій в практику вищої школи визначено доцільність та специфічні особливості здійснення проєктивної діяльності із

використанням сучасних інформаційних технологій. Також, виокремлені та обґрунтовані фактори успішного використання проєктивної технології в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі права.

З метою всебічного та ґрунтовного аналізу проблеми формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності виділено та означено такі провідні категорії проблеми дослідження як «проєктивна діяльність», «проєктивна технологія», «готовність майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій», «формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій». Виокремлено специфічні ознаки проєктивної діяльності, проаналізовано особливості та умови її здійснення. На підставі виокремлених особливостей встановлено співвідношення проєктивного та проєктного навчання як загального та часткового. Наголошено, що проєктивне навчання передбачає не виконання заздалегідь запланованих навчальних проєктів, а генерацію, формулювання та розробку власних задумів, спираючись на певні вихідні положення, проєктування діяльності в процесі вирішення освітніх, а в подальшому і професійних завдань та прогнозування результатів через призму особистісного досвіду.

2. На підставі аналізу професійної діяльності фахівців з міжнародного права, визначено що вона є системною, скоординованою та спрямованою на продуктивне і творче вирішення професійних завдань, а також розвиток творчого потенціалу внаслідок саморозвитку та самовдосконалення. Зважаючи на зазначене, встановлено зміст і структуру готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, визначено критерії її оцінювання та рівні сформованості.

Основними структурними компонентами готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності було детерміновано *когнітивний* (система знань про зміст проєктивних

технологій та особливості їх використання в майбутній професійній діяльності), *мотиваційний* (мотиви та особистісні переконання до вирішення професійних завдань із використанням проєктивних технологій), *рефлексивний* (здатність до аналізу власної свідомості, проєктивної діяльності та отриманих результатів), *діяльнісний* (сформовані навички щодо провадження проєктивної діяльності для вирішення професійних завдань) та *креативний* (здатність ефективно вирішувати професійні завдання, використовуючи нестандартні рішення в процесі професійної діяльності засобами проєктування) компоненти.

Беручи до уваги результати досліджень з проблеми підготовки майбутніх фахівців в галузі міжнародного права, формування готовності до проєктивної діяльності та враховуючи положення про сутність критеріїв, їх показників і вимоги до їх визначення, виокремлені суголосні структурним компонентам критерії (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний) та показники, які оцінювалися за чотирьох рівневою шкалою (початковий, середній, достатній та креативний рівні). Розроблена критеріально-рівнева шкала оцінки сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

3. Обґрунтовано, що формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності буде ефективним при реалізації таких педагогічних умов: створення навчально-методичного забезпечення з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права; використання методів інтерактивного навчання, що моделюють способи професійної взаємодії цих фахівців в процесі проєктування; поетапне формування готовності до проєктивної діяльності із використанням інформаційних технологій як засобу проєктування.

4. Розроблена структурно-функціональна модель формування готовності

майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, що моделює оптимальні умови для розвитку готовності до проєктивної діяльності та складається з цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального та результативно-підсумкового блоків.

Цільовий блок визначається метою та завданнями підготовки цих фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Теоретико-методологічний блок містить методологічні підходи та дидактичні принципи, які мають бути враховані в процесі формування готовності майбутніх фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності з метою забезпечення максимальної ефективності цього процесу. У змістовому блоці відображені зміст і структурні компоненти готовності (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний), а також окреслені відповідні педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Процесуальний блок включає етапи формування готовності цих фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (діагностичний, репродуктивний, практично-творчий та оцінювальний), а також форми, методи та засоби їхньої підготовки до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (лекції; практичні заняття; самостійна, позааудиторна та індивідуальна робота; практики; фітнес-конвенції; майстер-класи; флешмоби метод аналізу ситуації, інтерактивні методи, дискусії, тренінги, дебати, квести. Результативно-підсумковий блок відображає діагностичний апарат (критерії (когнітивний, мотиваційний, рефлексивний, діяльнісний, креативний), рівні (початковий, середній, достатній, креативний) та методику діагностування), а також прогнозований результат – статистично значуще зростання рівнів готовності цих фахівців до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

5. Узагальнені проміжні та підсумкові результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність розробленої структурно-функціональної

моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Аналіз результатів констатувального етапу експерименту, проведеного в дослідних групах, свідчить про те, що на цьому етапі експерименту спостерігається переважання початкового та середнього рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Результати формувального етапу експерименту, одержані в контрольній і експериментальних групах, доводять, що в результаті формувального етапу експерименту відбулося суттєве зростання рівнів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності: в ЕГ на креативному рівні показники збільшилися на 4,87% (у КГ – на 1,08%), на достатньому рівні збільшилися на 22,01% (у КГ – на 8,23%), на середньому рівні збільшилася на 3,54% (у КГ збільшилися на 3,02), а на початковому рівні результати зменшилися на 30,41% у ЕГ (у КГ – на 12,34%). Статистична значущість результатів експериментальної роботи було перевірено з використанням критеріїв Крамера-Уелча та кутового перетворення Фішера. Одержані результати підтверджують гіпотезу експериментального дослідження та свідчать про доцільність та ефективність впровадження у ЗВО структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. Подальшого вивчення потребують такі питання: створення системи формування готовності майбутніх фахівців юридичних спеціальностей до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та їхнє теоретичне й методичне забезпечення; моделювання інтелектуального та інноваційного навчального середовища вищої школи, адаптованого до індивідуальних здібностей і рівня знань майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Beckett, G. H. (2002). Teacher and Student Evaluations of Project-based Instruction: TESL. *Canada Journal*, 19 (2), 52–66.

Ben-Ari, M. (2001). Constructivism in Computer Science Education. *Journal of Computers in Mathematics and Science Teaching*, 20:1, 45–73.

Best, J. W., & Kahn, J. V. (2007). *Research in education*. London: Prentice Hall.

Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (2003). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theories and Methods* (4th Ed.). New York: Pearson Education Group.

Brew, A. (2010). Imperatives and Challenges in Integrating Teaching and Research. *Higher Education Research and Development*, 29 (2), 139–150.
<https://doi.org/10.1080/07294360903552451>

Buckley, J., Brown, M., Thomson, S., Olsen, W., & Carter, J. (2015). Embedding Quantitative Skills Into the Social Science Curriculum: Case Studies from Manchester. *International Journal of Social Research Methodology*, 18 (5), 495–510.
<https://doi.org/10.1080/13645579.2015.1062624>

Colbeck, C. L. (1998). Merging in a Seamless Blend: How Faculty Integrate Teaching and Research. *The Journal of Higher Education*, 69, 647–671.

Coleman, J. A. (1992). Project-based Learning, Transferable Skills, Information Technology and Video. *Language Learning Journal*, 5, 35–37.

Crisafidis, K. (2005). *Experiential-communicative Teaching. Implementing the Project Method in School*. Athens: Gutenberg.

Diehl, W., Grobe, T., Lopez, H., & Cabral, C. (1999). *Project-based Learning: A Strategies for Teaching and Learning*. Boston, MA: Center for Youth Development and Education, Corporation for Business, Work, and Learning.

Earley, M. (2014). A Synthesis of the Literature on Research Methods Education. *Teaching in Higher Education*, 19 (3), 242–253.
<https://doi.org/10.1080/13562517.2013.860105>

Fren, K. (1997). *Entwurfsmethode*. Berlin: Balti.

Gilleran, A. (2007). *Learning with e-Twinning. A Handbook for Teachers*. Central Support Service for e-Twinning, Brussel.

Glazunova, O. G., Kuzminska, O. G., Voloshyna, T. V., Sayapina, T. P., & Korolchuk, V. I. (2017). E-environment based on microsoft sharepoint for the organization of group project work of students at higher education institutions. *Information Technologies and Learning Tools*, 62 (6), 98–113.

Grillet, F. (1981). *Developing Reading Skills: A Practical Guide to Reading Comprehension Exercises*. Cambridge: Cambridge University Press.

[Hanney, R.](#) (2018). Problem topology: using cartography to explore problem solving in student-led group projects. *International Journal of Research & Method in Education*, 41 (4), 411–432. <https://doi.org/10.1080/1743727X.2017.1421165>

[Heckhausen, H.](#) (1977). Achievement motivation and its constructs: A cognitive model. *Motivation and Emotion*, 1, 283–329.

Hedge, T. (1993). Project Work. *ELT Journal*, 47(3), 276–277.

Hein, A. J. (2003). The Crime Lab Project. *Science Activities Projects and Curriculum Ideas in STEM Classrooms*, 40 (2), 15–28. <https://doi.org/10.1080/00368120309601118>

Hein, A. J. (2011). The Plate Tectonics Project. *Science Activities Projects and Curriculum Ideas in STEM Classrooms Volume*, 48, (4), 111–118. <https://doi.org/10.1080/00368121.2010.551615>

Jones, J. S., & Goldring, J. E. (2015). I'm Not a Quants Person; Key Strategies in Building Competence and Confidence in Staff Who Teach Quantitative Research Methods. *International Journal of Social Research Methodology*, 18 (5), 479–494. <https://doi.org/10.1080/13645579.2015.1062623>

Jones, J. C. (1982) *Design methods*. New York, Toronto, Chichester, Brisbane: John Wiley & Sons.

[Kabba, E. Colley](#) (2006). Understanding Ecology Content Knowledge and Acquiring

Science Process Skills Through Project-Based Science Instruction. [*Science Activities Projects and Curriculum Ideas in STEM Classrooms*](#), 43 (1), 26-33. <https://doi.org/10.3200/SATS.43.1.26-33>

Knoll, M. (1997). The project method: Its vocational education origin and international development. *Journal of Industrial Teacher Education*, 34 (3), 59–80.

Kotti, D. (2008). Experiential Learning From Theory to Practice. *Adult Education*, 13, 35–41.

Kratochvílová, J. (2009). *Teorie a praxe projektové výuky*. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra pedagogiky, Brno.

[Larry E. \(2005\). Suter](#) Multiple methods: research methods in education projects at NSF1. [*International Journal of Research & Method in Education*](#), 28 (2), 171-181. <https://doi.org/10.1080/01406720500256244>

Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.

Levina, I. (2016). The model of future teachers' project competence formation in the process of professional training. *Hayka i osvima*, 10, 24–29.

[Nind, M., & Lewthwaite, S. \(2018\)](#). Methods that teach: developing pedagogic research methods, developing pedagogy. [*International Journal of Research & Method in Education*](#), 41 (4), 398–410. <https://doi.org/10.1080/1743727X.2018.1427057>.

Nind, M., Curtin, A., & Hall, K. (2016). *Research Methods for Pedagogy*. London: Bloomsbury Academic.

Nind, M., Kilburn, D. & Wiles, R. (2015). Using Video and Dialogue to Generate Pedagogic Knowledge: Teachers, Learners and Researchers Reflecting Together on the Pedagogy of Social Research Methods. *International Journal of Social Research Methodology*, 18 (5), 561–576. <https://doi.org/10.1080/13645579.2015.1062628>

Pande, I. A (2004). Study on the Effectiveness of Project Work Technique in Developing Writing Skill: A Practical Study. An Unpublished M. Ed. Thesis, T. U.: Kathmandu.

Panta, B. P. (2004). The Effectiveness of Discovery Technique in Teaching Subject-Verb Agreement: A Practical Study. An Unpublished M. Ed. Thesis, T. U.: Kathmandu.

Roberts, T. G., & Harlin J. F. (2007). The Project Method in Agricultural Education: Then and Now. *Journal of Agricultural Education*, 48 (3), 46-56. URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ840131.pdf>.

Robertson, c (2007). Beyond the ‘Research/Teaching Nexus’: Exploring the Complexity of Academic Experience. *Studies in Higher Education*, 32 (5), 541–556. <https://doi.org/10.1080/03075070701476043>

Rubinstein, S. L. (1977). *Grundlagen der Allgemeinen Psychologie*. Berlin: Volk und Wissen.

Rysynets, N. (2019). Using the project technologies in the distance learning of the students legal direction of training. Гуманітарні, економічні та правові аспекти модернізації вищої освіти: Міжнародна науково-методична конференція викладачів, Вінниця (с. 94-97).

Rysynets, N. (2020). Formation of readiness for professional activity of specialists in international law through the use of problem-based learning methods. *Қазақинновациялық гуманитарлық-заң университетінің хабаршысы*, 3 (47), 54-59.

Rysynets, N. (2021). Formation of design competence with specialists in international law. *Қазақинновациялық гуманитарлық-заң университетінің хабаршысы*, 2 (50), 69-83.

[Seale](#), J., [H. Garcia](#), [Rix](#), J., [Sheehy](#), K., [Hayhoe](#) S. (2021). A participatory approach to the evaluation of participatory museum research projects. *[International Journal of Research & Method in Education](#)*, 44 (14), 20–40. <https://doi.org/10.1080/1743727X.2019.1706468>

Stoller, F. (2006). Establishing a Theoretical Foundation for Project-based Learning in Second and Foreign Language Contexts. In Beckett G., H. & P. C. Miller (Eds.) *Project-Based Second and Foreign Language Education: Past, Present, and Future* (Pp. 19-40). Greenwich, Connecticut: Information Age Publishing.

Tsui, L. (2002). Fostering Critical Thinking through Effective Pedagogy: Evidence from Four Institutional Case Studies. *The Journal of Higher Education*, 73 (6), 740–763

Voitko, V., Bevz, S., Burbelo, S., Stavytskyi, P., Khoshaba, O., Rysynets, N., Teplova, O., Smolarz, A., Smailova, S., Mussabekova, A., Yeraliyeva, B. (2021). Analysis of the development approaches of the system of audio synthesis and recognition with the option of using photonic processors". Proc. SPIE 12040, *Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry, and High Energy Physics Experiments*, 120400N (3 November 2021); doi:10.1117/12.2611464.

Vitaliy P. Lysenko, Igor M. Bolbot, Taras I. Lendiel, Kateryna V. Nakonechna, Viktor P. Kovalskiy, Natalia O. Rysynets, Konrad Gromaszek, Yedilkhan Amirgaliyev, Karlygash Nurseitova, "Mobile robot with optical sensors for remote assessment of plant conditions and atmospheric parameters in an industrial greenhouse," Proc. SPIE 12040, *Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry, and High Energy Physics Experiments 2021*, 120400D (3 November 2021); doi: 10.1117/12.2613975

Wagner, C., M. Garner, & Kawulich, B. (2011). The State of the Art of Teaching Research Methods in the Social Sciences: Towards a Pedagogical Culture. *Studies in Higher Education*, 36 (1), 75–88. <https://doi.org/10.1080/03075070903452594>

Woodward, T. (2001). *Planning Lessons and Courses*. Cambridge: Cambridge University Press. 2001.

Андрущенко, В. (2006). Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу. Київ: ТОВ «Атлант ЮЕМСі».

Аронов, Я. (2020). Професійна культура юриста та її значення у юридичній практиці (дис. ... кандидата юридичних наук). Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «Крок». Київ, Україна.

Артюшина, М. В. (2014). Інноваційна діяльність у професійно-технічній освіті: поняття, підходи, технології. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*,

133–137є

Ассаул, В. (2008). Метод проєктів у виховній роботі. Шевцова, С. М., Єрмаков, І. Г., Батечко, О. В., & Жадько, В. О. (ред) *Проєктна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: науково-методичний посібник*. Київ: Департамент.

Барановська, Л. В. (2015). *Педагогіка та психологія вищої школи*. НАУ.

Батечко, Н. (2017). Методологія освітології: синергетичний аспект. *Освітологічний дискурс*, 1-2 (16-17), 1–13.

Бахов, І. С. (2009). Педагогічні умови формування професійно- комунікативної компетентності перекладачів в системі вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка»*. Додаток 4, II (14). Тем. вип. № 3 «Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору», 313–323.

Бех, І. Д. (2003). Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науковопрактичні засади. Київ: Либідь.

Биков, В. Ю. (2002). Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та е-технологій навчання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: зб. наук. праць до 10-річчя АПН України*. Харків: ОВС, 2, 182–189.

Бодько, Л. (2015). Метод проєктів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Початкова школа*, 10, 1–4

Бойчук, В. М. (2016). Підготовка майбутнього вчителя в умовах інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 54, 25–28.

Бойчук, В. М., Горбатюк, Р. М., & Кучер, С. Л. (2019). Методика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці до проєктної діяльності майбутніх учителів трудового навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 71 (3), 137–153.

Бондар, Н. А. (2021). Юридична освіта в Україні в умовах глобалізації: історико-правове дослідження (дис. ... доктора філософії). Сумський національний аграрний університет. Суми, Україна.

Борейчук, А. В. (2018). Формування освітніх компетентностей майбутніх юристів у процесі професійної підготовки (дис. ... кандидата педагогічних наук). Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне, Україна.

Бреславська, А. (2012). Формування культури дозвілля студентів засобами позааудиторної проєктної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 5 (Ч. 2), С. 7–13.

Будас, Ю.О. (2010). Підготовка майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри (автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, Україна.

Бусел, В. Т. (ред) (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун».

Бхаттачарджи А., & Ситник, Н.І. (2016) *Методологія і організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках. Навчальний посібник*. Київ: В-во Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», 2016.

Василевська, Л. С. (2012). Проєктна діяльність методиста як засіб удосконалення професійної майстерності педагогів. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. : Психолого-педагогічні науки, 6. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzspp_2012_6_32.pdf.

Великий тлумачний словник української мови. URL: <http://www.lingvo.ua/>

Власенко, А. О. (2017). *Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до проєктної діяльності в початковій школі* (дис. ... кандидата педагогічних наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань,

Україна.

Волошина О.В., Зелінський В.Ю. (2023) Роль проєктної технології у підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності. *Вісник науки та освіти*, 5(11), 424-436.

Всесвітня доповідь ЮНЕСКО 2005 г. «До суспільства знань». Париж, 2005.
URL: <http://www.unesco.org/ru/worldreport>

Газука, Т. А. (2008). Критеріальні характеристики готовності майбутнього вчителя трудового навчання до проєктної діяльності. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки*, 53, 33–36.

Галатюк, Ю., & Тищук, В. (2005). Підготовка майбутніх учителів фізики до творчої професійної діяльності. *Вісник Львівського університету. Сер. Пед*, 19 (1), 307–313.

Гончаренко Я. В., & Горбачук, В. О. (2012). Математичні методи аналізу результатів педагогічного експерименту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 3: Фізика і математика у вищій і середній школі*, 10, 168–175.

Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник*. Видання друге доповнене і виправлене. Рівне: Волинські обереги.

Гордієнко, М. М. (2017). Підготовка майбутніх інженерів-викладачів в галузі транспорту до застосування проєктних технологій. Проєктні технології навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників: тези наук.-практ. семінару. IX Міжнародна виставка «Інноватика в сучасній освіті-2017», м. Київ, 25 жовт. 2017 р. / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти НАПН України. / за заг. ред. Д. В. Гоменюка – Київ : ПТОО НАПН України, 2017 (с. 35-36).

Гуменна, Н. В. (2021). Особливості реалізації міждисциплінарної інтеграції у медичних закладах вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у

вищій і загальноосвітній школах, 74 (2), 156-160. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-2.30>

Гуревич, Р. С. (2005). *Інформаційно-телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навч. посіб.* Київ-Вінниця: ТОВ Планер.

Давидова, С. (2018). Творча проєктна діяльність у професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка: Збірник наукових праць Київського педагогічного університету ім. Б. Грінченка*, 30, 74–79.

Давидова, С. (2019). Модель формування професійної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами творчої проєктної діяльності. Збірник наукових праць «Проблеми підготовки сучасного вчителя», 1(19), 54–63.

Делікатна, Н. М. (2021). *Формування конструктивно-проєктивних умінь у майбутніх учителів початкової школи* (дис. ...кандидата педагогічних наук). Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. Тернопіль, Україна.

Дем'яненко, В. І. (2017). Проєктна діяльність майбутнього вчителя початкової школи в контексті нової освітньої стратегії. *Молодий вчений*, 10.2 (50.2), 18–22.

Дембіцька, С.В., Кобилянська, І. М., & Пугач, С.С. (2020). Вдосконалення організації самостійної роботи студентів ЗВО за умов дистанційного формату навчання. *Науковий вісник МДУ. Серія «Педагогіка та психологія»*, 2 (6), С. 9–19.

Денищик, О. І. (2010). Формування моральної культури як складової професійної підготовки майбутніх юристів (автореф. дис. ...кандидата педагогічних наук). Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. Тернопіль, Україна.

Докучаєва, В. В. (2005). *Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі: монографія.* Луганськ.

Дубасенюк, О. А. (2012). Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя. Дубасенюк, О. А. (ред) *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія* (с. 14–40). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

Дубич, К. В. (2007). *Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу* (дис. ...кандидата педагогічних наук). Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Луганськ, Україна.

Сльникова, Г. В., Зайченко, О. І., & Маслов, В. І. (2010). Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти: монографія. Київ, Чернівці: Книги – ХХІ.

Єрмаков, І. Г. (ред.) (2003). *Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати: практико зорієнтований збірник*. Київ: Департамент.

Єрохін, С. А., Нікітін, Ю. В., & Нікітіна, І. В. (2011) Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці. *Юридична наука*, 1, 20–28.

Єсіпова, О.О. (2021). Педагогічні умови активізації навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю у фаховій підготовці (арэф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, Україна.

Жигірь, В. І. (2016). Методологічні підходи як основа науково-педагогічних досліджень у професійній освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 48 (101), 107–115.

Жиле, Л. І. (2019). Формування готовності вчителів філологічних спеціальностей до проєктної діяльності в умовах науково-методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів (авторэф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Національний університет водного господарства та природокористування.

Рівне, Україна.

Жиляєва, Ю. М. (2012). Застосування методу проєктів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів іноземних мов (автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Житомирський державний університет ім. І. Франка, Житомир, Україна.

Жихорська, О. (2015). Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, III (34), 69. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/zhykhorska_o._criteria_indicators_and_levels_of_formed_of_professional_competence_of_support_staff_of_higher_education_institutions.pdf

Сохань Л. В., Єрмакова І. Г., & Несен Г. М. (2003). Життєва компетентність особистості: науково-методичний посібник. Київ, Богдана.

Жорнова, Олена, & Жорнова Ольга (2012). Науково-методичне забезпечення навчального процесу у вищій школі: усталені нормативи та сучасні вимоги. *Вісник Книжкової палати*, 2, 1–4.

Заблоцька, О. С., & Ніколаєва І. М. (2021). Студентоцентризм як тренд сучасної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 194, 29–33. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-29-33>

Загородня, Л. (2018). Критерії, показники та рівні сформованості готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 25 (1), 65–71.

Задорожна-Княгницька, Л. В. (2017). *Деонтологічна підготовка менеджерів освіти в університетах: теорія і практика: монографія*. Маріуполь: МДУ, 2017. 372 с.

Заїка, Л.А. (2019) Формування професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління із застосуванням технології імітаційного моделювання (дис. ... кандидата педагогічних наук). Національний університет

оборони України імені Івана Черняхівського, Київ, Україна.

Зосименко, О. В. (2010). Організація проєктної діяльності майбутніх педагогів у процесі вивчення педагогічних дисциплін (автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Полтава, Україна.

Зосименко, О.В. (2011). Структура готовності майбутніх педагогів до педагогічної діяльності у контексті впливу проєктної технології. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp20/2/zosimenko_tezi.pdf

Зошій, І. В. (2018). *Психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх юристів* (дис. ... кандидата психологічних наук). Національний університет «Острозька академія». Острог, Україна.

Зязюн, І. А. (2000). Філософія сучасної професійної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*. Київ: «Віпол», 11–57.

Ізбаш, С. С. (2007). *Проєктна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету* (дис. ... кандидата педагогічних наук). Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України. Київ, Україна.

Іщенко, В. (2012). Педагогічні технології у вищому навчальному заклад. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 5 (1), 112–119.

Калініна, І.О., Гожий, О.П., & Мусенко, Г.О., (2012). Врахування компетентності експертів у методах багатокритеріального аналізу в задачах раціонального вибору. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Комп'ютерні технології*, 179 (191) 116-123.

Карабін, О. Й. (2016). Проєктна діяльність у формуванні професійного саморозвитку майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій. *Молодий вчений*, 12.1 (40), 436–440.

Келемен, Р. Ю. (2020). Педагогічні умови підготовки майбутніх молодших спеціалістів із правознавства засобами інтерактивних технологій. Збірник наукових праць «Педагогічні науки», 90, 99–103. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2413->

[1865/2020-90-16.](#)

Киричук, В. О., Неділько, В. П., Руденко, С. А., Прашко, О. В., та ін. (2014). Технології проектування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-практичний аспект. Київ, Інститут обдарованої дитини НАПН України.

Кожем'яко, Н. В. (2015). Формування комунікативної компетентності майбутніх молодших спеціалістів з правознавства у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін (автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України. Київ, Україна.

Козак, Л.В. (2015). Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності (автореф. дис. ... доктора педагогічних наук). Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, Україна.

Колесник С.В. (2022). Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи (дис. ... доктора філософії). Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна.

Комишан, А. Л, & Щокіна Н. Б. (2017). Метод проєктів як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. *Наукові записки кафедри педагогіки*, 41, 81–93.

Коновалова, В. Б. (2001). Чинники успішності професійної діяльності викладача вищого навчального закладу. *Педагогіка та психологія*, Харків:ХДПУ, 49–54.

Коношевський, Л. Л. (2006). Використання інноваційних технологій в особистісно зорієнтованому навчанні студентів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. / Редкол. І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 16, 382–386.

Кончович К.Т. (2016). Формування готовності майбутніх вчителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій (автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне, Україна..

Кравець, Л. М. (2009). Виховання саморефлексії у студентів вищих навчальних педагогічних закладів (автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, Україна.

Кремень, В. (2005). Формування особистості професіонала. *Дидактика професійної школи*: зб. наук. Праць. Хмельницький: ХНУ, 3, 3–6.

Кремінь, В. Г. (ред) (2008) *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер.

Кручек, В. А. (2013). Теоретичні і методичні основи формування культури педагогічної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу вищих аграрних навчальних закладів (автореф. дис. ... д-ра пед. Наук). НАПН України; Інститут вищої освіти, Київ, Україна.

Кулакова, М. В. (2006). Формування готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах (дис. ... кандидата педагогічних наук). Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. Одеса, Україна.

Кулалаєва, Н. В. (2017). Діагностичний аналіз стану готовності учнів професійно-технічних навчальних закладів до проектного навчання. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 14, 70–78.

Кулалаєва, Н. В. (2018). Концептуальні засади проектного професійного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*: зб. наук. праць, 17, 14–21.

Кулалаєва, Н. В., & Романова, Г. М. (2019). Проектні технології для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної

та автотранспортної галузей. *Вісник НАПН України*, 1(1), 1-6. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-2-2> с.1-6

Кулалаєва, Н. В. (2018). *Проектна діяльність учнів професійно-технічних навчальних закладів: тренінг-курс: навч. посібник*. Житомир: Полісся.

Лаун С.Ю. (2014). Формування готовності до дослідницької діяльності в майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки (ареф. дис. ... кандидата педагогічних наук). ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Переяслав-Хмельницький, Україна.

Лаун, С.Ю. (2014). Формування готовності до дослідницької діяльності в майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки (автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук). ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, Україна.

Лебедик, Л. В. (2021). Проективні технології у процесі професійної підготовки менеджерів. Модернізація професійної підготовки менеджерів: матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Ніжин, 29 верес. 2021 р. / упоряд.: Ю. Г. Новгородська, М. О. Шевчук. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя (с. 62–66).

Линенко, А. Ф. (1996). *Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності* (автореф. дис. ... доктора педагогічних наук). Академія педагогічних наук України, Інститут педагогіки та психології професійної освіти. Київ, Україна.

Литвин, А. В. (2018). *Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: практич. посібник*. Львів: ЛДУБЖД.

Лук'янова, Л. (2009). Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*, 10, 16–21.

Лутай, В. С. (1996). *Філософія сучасної освіти: навч. посібник*. Київ: Центр «Магістр – S».

Мазін, В. М. (2007). Критерії та показники сформованості культури професійної самореалізації педагога. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки*, 41, 217–225.

Максимова, А. (2017). Модель розвитку проєктної культури майбутніх дизайнерів-графіків у професійній підготовці. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, 66–72.

Мелашенко, К. М. (2013). Технологія проєктного навчання. *Завуч*, 13 (271), 12–14.

Мельничук, І. М. (2011). Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах (дис. ... доктора пед. наук). Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, Україна.

Мельничук, Ю. П. (2018). *Формування проєктно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки* (автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук). Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б.Хмельницького. Хмельницький, Україна.

Моренко, О. (2018) Проєктивні технології в процесі професійної підготовки працівників соціальної сфери. *[Неперервна професійна освіта: теорія і практика](#)*, 1-2, 158–164.

Моренко, О. (2018). Проєктивні технології в процесі професійної підготовки працівників соціальної сфери. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки)*, 1–2 (54–55), 158–164.

Морзе, Н. В., & Варченко-Троценко, Л. О. (2015). Використання wiki-технології для організації навчального середовища сучасного університету. *Електронне наукове фахове видання “ВІДКРИТЕ ОСВІТНЄ Е-СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ”*, (1), 115–125. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2015.1.115n25>

Назола, О. В. (2005). Педагогічні умови підвищення якості навчання іноземних

мов курсантів вищих військових навчальних закладів (автореф. ... кандидата педагогічних наук). Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, Україна.

Новосад, В. П., Селіверстов, Р. Г., & Артим І. І. (2009). Кількісні методи експертного оцінювання. Київ: НАДУ.

Одинцова, Г. Ю. (2016). Роль установки у формуванні креативного мислення юриста (дис. ... кандидата психологічних наук). Інститут психології імені Г.С.Костюка Національної академії педагогічних наук України. Київ, Україна.

Павелкін, Р.В. (2019) Рефлексія як механізм формування індивідуальної свідомості та діяльності особистості. Вісник післядипломної освіти, 8 (37), 84-98. І [https://doi.org/10.32405/2522-9931-8\(37\)-84-98](https://doi.org/10.32405/2522-9931-8(37)-84-98)

Пасенко, І. (2018). Педагогічні умови застосування контекстного підходу в професійній підготовці майбутніх бакалаврів з правознавства. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. URL: <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2018-2-52-60>.

Пелагейченко, М. Л. (2015). Особливості формування проєктної культури майбутнього вчителя. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*, 3, 241–246.

Петрова, І. В. (2007) *Проектування в соціально-культурній сфері*. Київ: Вид-во КНУКіМ.

Пехота, О. М. (ред) (2003) *Освітні технології*. Київ: Вид-во А.С.К.

Пилипчук М. Л. (2022). Формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності у закладах вищої освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) у галузі знань 01 – Освіта / Педагогіка. – Національний авіаційний університет, Київ.

Пінська, О. (2009). Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*, 14,

111–115.

Подмазін, С. І. (2006). *Особистісно орієнтована освіта (соціальнофілософський аналіз)* (дис. ... доктора філос. наук). Дніпропетровський національний університет, Дніпропетровськ, Україна.

Подоляк, Л. Г., & Юрченко, В. І. (2008). *Психологія вищої школи*. Київ: Каравела.

Пономарьов, О.С. (2008). Філософія освіти, синергетика і нова освітня парадигма. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 9, 102-106

Про вищу освіту Закон України № 1556-VII, в редакції від **28.05.2023**.

Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Постанова кабінету міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266.

Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2016). Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013%23Text#Text>

Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (2019) Розпорядження Кабінету міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>

Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року (2019). Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр.

Прокопенко, І. Ф. (2005). *Педагогічні технології: навч. посіб.* Харків: Колегіум.

Рахманов, В. О. (2016). Особливості організації навчального процесу за допомогою стохастичного підходу в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного університету. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*, 2(9), 127–131.

Резван, О. О. (2015). *Формування професійно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі*. Харків: «Точка».

Решетник, С. (2013). Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України до службової діяльності. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 2(8), 217–223.

Решетняк, О. О. (2017) Застосування інтернет-орієнтованої проєктної технології навчання сучасної української літературної мови в закладах вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 62 (6), 179–191.

Рисинець, Н. О. (2018а). Проєктні технології як чинник розвитку професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 56, 174-177.

Рисинець, Н. О. (2018с). Використання проєктних технологій в процесі дистанційного навчання студентів юридичних спеціальностей. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, Вінниця (с. 211-213).

Рисинець, Н. О. (2019а). Методичні аспекти впровадження вільних дебатів як елементу проєктних технологій під час вивчення дисципліни «Міжнародне право» студентами юридичних спеціальностей. *Педагогіка безпеки. Міжнародний науковий журнал*, 1, 78-88.

Рисинець, Н. О. (2019b). Застосування фасилітації при вивченні дисципліни «Міжнародне право». Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 28-29 березня 2019 року 6 збірник наукових праць, Вінницький національний технічний університет, Вінниця (с. 57-59).

Рисинець, Н. О. (2019с). Проєктні технології: поняття, види та вплив на розвиток професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей.

Гуманітарні, економічні та правові аспекти модернізації вищої освіти: Міжнародна науково-методична конференція викладачів, Вінниця (с. 97-100).

Рисинець, Н. О. (2020а). Застосування інноваційних технологій з метою формування готовності фахівців з міжнародного права до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*, 3 (103), . 65-70.

Рисинець, Н. О. (2020b). Проблеми та перспективи дистанційного навчання фахівців з міжнародного права в реаліях Covid-19. Актуальні дослідження в соціальній сфері. Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції 17 листопада 2020 року. Одеський національний політехнічний університет Одеса, (с. 121-123).

Рисинець, Н. О. (2021а). Формування готовності фахівців з міжнародного права до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*, 4 (108), 37-43. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-108-4-37-43>.

Рисинець, Н. О. (2021b). Майндмеппінг як засіб формування професійних компетенцій фахівців з міжнародного права під час дистанційного навчання. Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців. Матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 25-26 березня 2021 року. Вінницький національний технічний університет, Вінниця (с. 60-61).

Рисинець, Н. О. (2021c). Майндмеппінг як метод формування професійних компетенцій фахівців з міжнародного права. Науково-технічна конференція факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії. ВНТУ, Вінниця (с. 118-118).

Рисинець, Н. О., Кобилянський, О. В., Лісіца, С., & Пінаєва, Ю. А. (2021). Впровадження технологій освітньої мнемотехніки в закладах вищої освіти. Акімова, О. В., & Фрицюк, В. А. (ред.) Особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців: діалог зі стейкхолдерами: монографія. Вінниця : ТОВ «Друк», (с. 333-349).

Рідей, Н. М. (2011). Теорія і практика ступеневої підготовки майбутніх

екологів (автореф. ... доктора педагогічних наук). Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, Україна.

Романовський О.Г., Гриньова В.М., & Резван О.О. (2018). Ментальні карти як інноваційний спосіб організації інформації в навчальному процесі вищої школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 64 (2), 185–195.

Семенова, А. (2009). *Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх вчителів: монографія*. Одеса: Юридична література.

Семенова, О. В. (2015). Педагогічне моделювання: функції та складові. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*, 3, 299–305.

Семиченко, В.А. (2004). *Проблеми мотивації поведення и деятельности человека. Модульный курс психологии*. Модуль «Направленность». Киев: Миллениум.

Сисоєва, С. О. (2011). *Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник*. Київ: ВД «ЕКМО».

Слободяник, О. В. (2016). Реалізація методу проєктів засобами соціальних мереж. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 56 (6), 30–39.

Сохань, Л. В. (2003). *Життєва компетентність особистості : науково-метод. посібник*. Київ: Богдана, 2003.

Ставнича, Н. О. (2013а). Вплив гендерних аспектів на організацію навчального процесу. *Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі: збірник науково-методичних праць учасників IV Всеукраїнської науково-методичної конференції*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 99-101).

Ставнича, Н. О. (2013б). Соціально-економічний розвиток суспільства крізь призму формування правової держави. *Проблеми розвитку економічних, соціальних, інформаційних зв'язків та кооперації: тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей господарства*. Вінницький кооперативний

інститут, Вінниця (с. 307-312).

Ставнича, Н. О. (2013с). Трудові відносини у міжнародному праві: проблеми та перспективи. *Держави світу та Україна у нових реаліях: соціальні, економічні, екологічні та правові орієнтири розвитку: тези доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей господарства*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 119-123).

Ставнича, Н. О. (2014). Вплив сучасних педагогічних методів на психологічний портрет студента. *Збірник наукових статей магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи ПУЕТ»*. Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі (ПУЕТ)». Полтава: ПУЕТ (с. 199-203).

Ставнича, Н. О. (2015). Децентралізація влади: досвід проведення у зарубіжних країнах, перспективи становлення в Україні. Регіон: особливості розвитку і управління в умовах децентралізації влади: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу ВКІ. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 156-180).

Ставнича, Н. О. (2016а). Міжнародне право. Навчально-довідковий посібник. Вінницький кооперативний інститут.

Ставнича, Н. О. (2016b). Проблеми віктимології та суїцидальної поведінки. Науково-методичні орієнтири професійного розвитку особистості. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 74-77).

Ставнича, Н. О. (2016с). Проблеми правового забезпечення реєстрації та обліку внутрішньо-переміщених осіб в Україні. Актуальні проблеми життєдіяльності українського суспільства. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 81-92).

Ставнича, Н. О. (2017а). Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС. *Науковий вісник Вінницького кооперативного інституту*, 7, 133–137.

Ставнича, Н. О. (2017b). Взаємність і реторсія на прикладі співробітництва України і Польщі. *Наука та практика сучасності та майбутнього: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 77-79).

Ставнича, Н. О. (2018b). Господарський процес України. Практичний посібник. Вінницький кооперативний інститут.

Ставнича, Н. О. (2023). Застосування проєктивних технологій в процесі підготовки фахівців з міжнародного права: інтеграція інтерактивності та мотивації. *Наука і техніка сьогодні* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал, 9(23), 460-475.

Ставнича, Н. О., & Кобилянський О. В. (2023). Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права: навчально-методичний посібник. Вінниця: ВНТУ.

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для другого (магістерського) рівня вищої освіти

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Стасюк, В. Д. (2003). Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа-вищий заклад освіти» (дис. ... кандидата педагогічних наук). Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського. Одеса, Україна.

Стрельников, В. Ю. (2006). Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки. Монографія. Полтава: РВЦ ПУСКУ.

Ткачук, Г.Е. (2021). Розвиток готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (дис. ... кандидата педагогічних наук). Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Київ, Україна.

Троцько, А.В., Рибалко, Л.С., Кіріленко, О.Г., & Труш, Г.О. (2019). Професійне самовдосконалення викладачів в умовах упровадження дистанційного навчання в закладах вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 72 (4), 258–272.

Тюптя, Л. Т., & Пузіков, Д. О. (2005). Проектування в соціальній роботі. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. Т. 47. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота, 47, 77–84.

Хміль Н. А. (2021). Теорія і практика формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій у навчально-виховному процесі дис. ... доктора педагогічних наук). Державний навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Хоменко-Семенова, Л. О. (2015). Формування готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності (автореф. ... кандидата педагогічних наук). Національний авіаційний університет. Київ, Україна.

Хоружа, Л. (2006). Проектна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*, 4, 11–15.

Хроленко, М. (2015). Застосування методу проектів у процесі вивчення курсу «Основи демографії». *Молодь і ринок*, 3 (122), 72–76.

Цзяці, Лі (2018). *Методика формування художньо-проектних умінь майбутніх учителів музики в процесі вивчення фахових дисциплін* (дис. ... кандидата педагогічних наук). Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, Україна.

Циганій, С. О. (2017). Формування культури професійно-правового спілкування в майбутніх юристів в процесі фахової підготовки (дис. ... кандидата педагогічних наук). Національний авіаційний університет. Київ, Україна.

Чайка, В. М. (2011). *Основи дидактики: навч. посіб.* Київ: Академвидав.

Шандригось, Г. А. (2012). Можливості моделювання у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. URL:

[www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2012_98.../ Shand.pdf](http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2012_98.../Shand.pdf).

Шапран, Ю. (2012). Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. *Рідна школа*, 12 (грудень), 39–43.

Шатіло, Д. О. (2016). Педагогічні умови формування рефлексивних умінь майбутніх вчителів у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу. *Студентський науковий вісник: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Вивчення та впровадження в навчально-виховний процес середньої та вищої школи педагогічних ідей Василя Сухомлинського»*. Кіровоград: КДПУ, 15, 81-84. URL: http://irbis.kspu.kr.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe.

Шацька, З.Я. (2015). Впровадження проєктних технологій в діяльність ВНЗ: переваги та недоліки. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. "Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України"*, 2 жовтня 2015 р. - Спец. вип: Серія «Економічні науки» (с. 374–383). <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/808>

Шевенко Л.С. (2019). Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх вчителів технологій до інноваційної педагогічної діяльності. (дис. ... доктора педагогічних наук). Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, Україна.

Шевченко, І. (2010). Педагогічне проектування та його складові. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер.: Педагогічні науки*, 91, 256–260.

Шепеленко, Т. Л. (1998). Формування комунікативних умінь студентів економічного університету в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін (автореф. ... кандидата педагогічних наук). Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, Україна.

Шепеленко, Т. Л. (2019). Психологічна готовність майбутніх фахівців

юридичного профілю до професійного самовизначення. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*, 1 (17), 218-223. <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2019-1-17-27>

Штофф, В.А. (1966). *Моделювання і філософія*. URL: <http://ibib.ltd.ua/modelirovanie-filosofiya.html>

Ягупов, В.В. (2002). *Педагогіка: Навч. посібник*. Київ: Либідь.

Янкевич, С. М. (2012) Теоретичний аналіз психологічної готовності до професійної діяльності. *Збірник наукових праць інституту психології імені Г. С. Костюка*, 14 (2), 417–426.

Яременко, В.В., & Сліпушко (2001). *Новий тлумачний словник української мови*. Київ: Акотін.

Ярмаченко, М. Д. (ред.) (2001). *Педагогічний словник*. Київ: Педагогічна думка.

Ярошинська, О. О. (2014). *Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи*. Умань.

Яшкіна, О. І. (2013). Статистичні інструменти визначення узгодженості думок експертів в маркетингових дослідженнях. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*, 10, 442–449.

ДОДАТКИ

Таблиця А.1 – Структурні компоненти готовності до провадження проєктивної діяльності

№	Напрямок дослідження	Структурні компоненти досліджуваного явища
1	2	3
1.	Готовність майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності (Хоменко-Семенова, 2015)	<i>мотиваційно-ціннісний</i> (розуміння студентом сенсу оволодіння інтерактивними технологіями як умови підвищення результативності професійної діяльності), <i>комунікативний</i> (здатність здійснювати управлінську, організаційну, комунікативну, виробничо-технологічну, проєктну діяльність); <i>когнітивний</i> (здатність використовувати інтерактивні технології у професійній діяльності), <i>особистісно-діяльнісний</i> (здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти та оперувати інтерактивними технологіями) та <i>рефлексивний</i> (здатність адекватно оцінювати свої мотиви, інтереси, ціннісні орієнтації потреби) компоненти (с. 17)
2.	Готовність до проєктної діяльності вчителів філологічних спеціальностей (Жиле, 2019)	<i>мотиваційний</i> (система професійних мотивів та переконань), <i>когнітивний</i> (система знань про сутність і специфіку використання проєктного методу навчання), <i>діяльнісний</i> (вміння здійснювати як ефективну власну проєктну діяльність, так і керувати проєктною діяльністю учнів), <i>креативний</i> (вміння створювати нові творчі проєкти) та <i>рефлексивний</i> (здатність до незалежності в прийнятті рішень, усвідомлення відповідальності за досягнуті в процесі власної проєктної діяльності результати) компоненти (с. 11)
3.	Готовність майбутніх педагогів до педагогічної діяльності у контексті впливу проєктної технології (Зосименко, 2011)	<i>мотиваційний</i> (наявність мотивів до використання проєктної технології), <i>когнітивний</i> (система знань про особливості використання проєктивних технологій в професійній діяльності педагога), <i>технологічний</i> (система вмінь та навичок щодо провадження проєктивної діяльності) та <i>особистісний</i> (здатність до аналізу та самоаналізу) компоненти
4.	Професійно-педагогічна готовність майбутніх учителів іноземних мов до професійної діяльності на основі методу проєктів (Жиляєва, 2012)	<i>когнітивний</i> (професійно-педагогічні знання та знання, необхідні для реалізації проєктної діяльності), <i>діяльнісний</i> (система професійно-педагогічних і проєктних умінь та навичок, які представлені у п'яти блоках: гностичні, конструктивні, проєктувальні, організаційні та комунікативні) та <i>мотиваційно-особистісний</i> (особистісні якості та цінності майбутнього вчителя іноземних мов, а також мотиви вивчення дисциплін педагогічного циклу та мотиви професійної діяльності) компоненти (с. 11-12)
5.	Конструктивно-проєктивні уміння майбутніх учителів початкової школи (Делікатна, 2021)	мотиваційно-атракційний, когнітивно-змістовий, проєктно-діяльнісний та рефлексійно-результативний компоненти (с. 107)

Продовження таблиці А.1

1	2	3
6.	Готовність учнів ЗП(ПТ)О до проектної діяльності (Кулалаєва, 2017)	<i>мотиваційний</i> (усвідомлення цілей, мотиви проектної діяльності у професійній підготовці), <i>змістовий</i> (знання суті проектного навчання, методів і форм групової взаємодії) та <i>особистісно-діяльнісний</i> (інформаційно-аналітичні, організаційні, комунікативні, технологічні вміння, рефлексивні здібності тощо) компоненти (с. 72)
7.	Проектна культура майбутнього вчителя (Пелагейченко, 2015)	мотиваційно-цільовий, інтелектуально-змістовний, організаційно-діяльнісний, оцінювально-рефлексивний компоненти (с. 243)
8.	Готовність педагогів ЗП(ПТ)О до розроблення проектних технологій професійного навчання (Кулалаєва, Романова, 2019)	<i>мотиваційно-ціннісний</i> (формування позитивного відношення до розроблення та використання проектних технологій професійного навчання), <i>особистісний</i> (формування особистісних рис, необхідних до провадження професійної діяльності), <i>пізнавальний</i> (формування необхідності до професійного самовдосконалення) та <i>діяльнісний</i> (формування проектних вмінь та навичок) компоненти (с. 3)
9.	Проектна культура майбутніх дизайнерів-графіків у професійній підготовці (Максимова, 2017)	<i>змістово-смісловий</i> (базові професійні знання, уміння і навички), <i>професійно-технологічний</i> (поглиблення й удосконалення професійних знань, вмінь і навичок, оволодіння методикою і технологіями проектування об'єктів графічного дизайну) та <i>особистісно-розвивальний</i> (удосконалення й професійне становлення у проектній діяльності та самореалізації художньо-творчих можливостей, досягнення індивідуального стилю професійної діяльності з високим рівнем розвитку проектної культури) (с. 69)
10.	Готовність викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (Ткачук, 2021)	<i>ціннісно-мотиваційний</i> (система ціннісних орієнтацій, що визначають ставлення до діяльності по застосуванню особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, а також суб'єктних якостей, які обумовлюють вибір педагогічної діяльності; наявність інтересу до особистісно-орієнтованих педагогічних технологій; мотивація до професійного самовдосконалення та саморозвитку в даному напрямі), <i>когнітивний</i> (комплекс знань про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, необхідних для успішного їх використання у професійній діяльності; потребу педагогів в актуалізації та реалізації свого особистісного потенціалу; здатність викладачів самостійно здобувати нові знання та вміння), <i>діяльнісний</i> (використання на практиці сукупності знань і способів вирішення професійних завдань, які освоює педагог; це також уміння працювати в творчих (проектних) групах, аналізувати і оцінювати себе як суб'єкта процесу вдосконалення професійної діяльності) та <i>рефлексивний</i> (осмислення як отриманої інформації з урахуванням реальних умов діяльності педагога, так і впроваджуваних у свою практику особистісно-орієнтованих педагогічних технологій) компоненти (с. 64-65).

Продовження таблиці А.1

1	2	3
11.	Готовність майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи (Колесник, 2022)	<i>ціннісно-мотиваційний</i> (ціннісне ставлення студентів до професійної діяльності у позанавчальний час, мотивацію до проведення гурткових занять, прагнення успіху в здійсненні анімаційно-гурткової роботи), <i>когнітивний</i> (наявність у них міждисциплінарних, професійно-орієнтованих та спеціальних знань для успішної реалізації анімаційних програм у гуртковій роботі), <i>діяльнісний</i> (наявність у них взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних гностичних, конструктивних, проєктувальних, організаційних, комунікативних, інноваційних умінь і навичок) та <i>особистісний</i> (наявність у них навичок soft skills щодо організації анімаційно-гурткової роботи, зокрема, організаційно-комунікативних здібностей та творчої креативності) компоненти (с. 75-78).
12.	Формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій (Хміль, 2021)	<i>мотиваційно-ціннісний</i> (сукупність мотивів, пізнавальний інтерес, потребу майбутніх учителів до усвідомленого використання хмарних технологій в освітньому процесі), <i>когнітивний</i> (сукупність загальнотеоретичних, психолого-педагогічних, методичних та інформаційно-технологічних знань), <i>операційний</i> (сукупністю організаційних, проєктувальних, методичних, творчих, інформаційно-технологічних умінь та навичок міжособистісної та групової взаємодії, необхідних їм для успішного послуговування хмарними технологіями в освітньому процесі) та <i>рефлексивно-прогностичний</i> (здатність майбутнього вчителя до самооцінки використання хмарних технологій) компоненти (с. 215-218)
13.	Структура готовності до певної діяльності (Сохань, Єрмакова, Несен, 2003)	<i>мотиваційний</i> (відповідальність за виконання завдань, почуття обов'язку), <i>орієнтаційний</i> (знання та уявлення про особливості та умови діяльності), <i>операційний</i> (володіння способами та прийомами діяльності), <i>вольовий</i> (самоконтроль, самообілізація, уміння управляти діями) та <i>оцінний</i> (самооцінка своєї готовності і відповідність процесу розв'язання завдань оптимальним зразкам (с. 92)
14.	Формування готовності до дослідницької діяльності в майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки (Лаун, 2014)	мотиваційний, когнітивний, результативний компоненти
15.	Формування готовності майбутніх вчителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій (Кончович, 2016).	мотиваційно-ціннісний, когнітивно-комунікативний, продуктивно-діяльнісний, емоційно-рефлексивний компоненти (с. 10)

Продовження таблиці А.1

1	2	3
16.	Формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності у закладах вищої освіти (Пилипчук, 2022)	<i>особистісний</i> (спрямованість особистості майбутнього фахівця з перекладу на формування готовності до інноваційної професійної діяльності), <i>технологічний</i> (активна позиція майбутнього фахівця з перекладу в сучасній професійній діяльності у відповідь на комп'ютеризацію професійних завдань), <i>кваліфікаційний</i> (здатність перекладати на професійному рівні завдяки наявності знань з тих наук, що забезпечують зміст інноваційної професійної діяльності, а також практичних умінь і навичок, необхідних для виконання перекладу вузькогалузевих текстів) і <i>рефлексивний</i> (сукупністю якостей, пов'язаних з усвідомленням власного професійного становлення на сучасному ринку праці, досвіду впровадження інновацій у майбутній професії) компоненти (с. 95-102)
17.	Формування професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління із застосуванням технології імітаційного моделювання (Заїка, 2019)	<i>ціннісно-мотиваційний</i> (мотиви, цілі, потреби у професійному навчанні, вдосконаленні, самовихованні, саморозвитку, ціннісні настанови щодо актуалізації у професійній діяльності.), <i>когнітивний</i> (інтегрована сукупність науково-теоретичних знань про професійну діяльність взагалі та діяльність магістрів військового управління), <i>праксеологічний</i> (ґрунтується на визначенні навичок і вмінь з виконання функцій управління як основи формування досвіду майбутнього фахівця, що забезпечить реалізацію стандартного плану «руху до цілі», дозволить вільно створювати майбутнім МВУ власний алгоритм діяльності; сприймати поставлені завдання та самостійно ставити їх підлеглим, формулювати проміжні завдання щодо їх досягнення; володіти вміннями й навичками забезпечувати умови для реалізації прийнятих планів діяльності тощо), <i>індивідуально-психологічний</i> (здібності та професійне мислення, професійно важливі якості особистості) та <i>конативний</i> (вольові механізмами саморегуляції військового фахівця в ситуаціях професійної діяльності.) компоненти (с. 45-47)

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Аналіз критеріїв готовності до провадження проєктної діяльності майбутніх фахівців

№ 1	Досліджуване явище 2	Характеристика критеріїв 3
1.	Готовність майбутнього вчителя трудового навчання до проєктної діяльності (Газука, 2008)	<i>мотиваційний</i> (осмислене відношення майбутніх вчителів до проєктної діяльності); <i>змістовний</i> (сукупність знань майбутніх вчителів про сутність проєктної діяльності та специфіки її використання у педагогічному процесі), <i>операційний</i> (комплекс вмінь та навичок використання проєктної діяльності) та <i>рефлексивний</i> (самоаналіз і самооцінка даної діяльності) критерії (с. 34).
2.	Готовність вчителів-філологів до проєктної діяльності (Жиле, 2019)	<i>ціннісний</i> (ступінь сформованості мотивів до використання методу проєктів у професійній діяльності вчителя-філолога), <i>змістовий</i> (наявна система знань про зміст та особливості використання методу проєктів у професійній діяльності вчителя-філолога), <i>операційний</i> (ступінь сформованості вмінь та навичок використання методу проєктів у професійній діяльності вчителя-філолога), <i>коригувальний</i> (вміння здійснювати самоаналіз власної професійної діяльності та корегувати подальші дії відповідно до отриманих результатів) та <i>професійно-творчий</i> (вміння здійснювати самоаналіз власної професійної діяльності та корегувати подальші дії відповідно до отриманих результатів) критерії (с. 16)
3.	Готовність майбутніх учителів іноземної мови до проєктної діяльності в початковій школі (Власенко, 2017)	<i>мотиваційний</i> (наявність пізнавального інтересу до проєктної діяльності; усвідомлена потреба в розробці та реалізації проєктів; сформованість цілей власної проєктної діяльності тощо), <i>когнітивний</i> (знання про сутність та специфіку проєктної діяльності на уроках іноземної мови в початковій школі, знання про сутність педагогічного проєктування та логіку побудови його етапів; знання про необхідність використання проєктної діяльності на уроках іноземної мови в початковій школі тощо) та <i>операційно-діяльнісний</i> (уміння формулювати проблему та мету проєкту; уміння аналізувати результати проєктної діяльності учнів; уміння оцінювати проєкти учнів відповідно до логіки побудови їх етапів; прогнозування результатів проєктування, його позитивних та можливих негативних сторін тощо) критерії (с. 112)
4.	Формування культури дозвілля студентів засобами позааудиторної проєктної діяльності (Бреславська, 2012)	професійне і ціннісне самовизначення особистості; вихідні параметри діяльності особистості, що полягають у набутті додаткових компетенцій в моделях поведінки; ступінь реалізації особистого потенціалу; ступінь інтеграції особистості в соціум, що виражається в засвоєнні особистістю цінностей і норм, що культивуються університетом, її активною участю в соціально-культурній діяльності, ініціативністю (с. 10)

Продовження таблиці Б.1

1	2	3
5.	Організація проектної діяльності майбутніх педагогів у процесі вивчення педагогічних дисциплін (Зосименко, 2010).	мотиви професійної спрямованості, рівень засвоєння знань, професійно значущі вміння та навички, особистісна готовність студентів до педагогічної діяльності (с. 11)
6.	Готовність викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій (Ткачук, 2021)	<i>ціннісно-мотиваційний</i> (прагнення до виявлення проблем в своїй педагогічній діяльності та усвідомлення необхідності застосовувати особистісно-орієнтовані педагогічні технології), <i>когнітивний</i> (наявність знань про особистісно-орієнтовані педагогічні технології, їх переваги при викладанні спеціальних дисциплін і способи використання в умовах реалізації особистісного і компетентнісного підходів в професійній освіті), <i>діяльнісний</i> (практичні навички використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій в освітньому процесі, володіння педагогами стратегіями організації уроку за новою технологією) та <i>рефлексивний</i> (наявність рефлексивного ставлення до професійної діяльності; уміння аналізувати та критично оцінювати особистий досвід використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій та визначати напрями ефективного саморозвитку) критерії (с. 66-67).
7.	Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи (Колесник, 2022)	<i>мотиваційний</i> (орієнтація студентів на активність і досягнення бажаного результату у здійсненні анімаційно-гурткової роботи), <i>змістовий</i> (повнота, глибина, системність та міцність засвоєння студентами загальних, професійно-орієнтованих та спеціальних знань, необхідних для реалізації анімаційно-гурткової роботи), <i>діялісно-практичний</i> (сформованість у студентів професійно-орієнтованих умінь і навичок щодо здійснення анімаційно-гурткової роботи таких, як: гностичних, проєктувальних, конструктивних, організаційних, комунікативних, інноваційних та оціночно-рефлексивних) та <i>особистісно-рефлексивний</i> (сформованість організаційно-комунікативних здібностей та здатності до творчого підходу у реалізації анімаційно-гурткової роботи) критерії (с. 86)
8.	Формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій (Хміль, 2021)	<i>мотиваційний</i> (мірило для оцінювання ступеня усвідомлення студентами необхідності й важливості опанування можливостями ХТ для їх застосування в освітньому процесі), <i>змістовий</i> (якість засвоєних загальнотеоретичних, психолого-педагогічних, методичних та інформаційно-технологічних знань, необхідних учителю для вирішення різних професійних завдань), <i>діялісний</i> (якість сформованих умінь, навичок, досвіду та спроможності використовувати ХТ в освітньому процесі) та <i>результативно-оцінний</i> (визначається спроможність особи до самоаналізу власної педагогічної діяльності, саморегулювання й самоконтролю) критерії (с. 345-347).

Продовження таблиці Б.1

1	2	3
9.	Формування готовності до дослідницької діяльності в майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки (Лаун, 2014)	мотиваційно-ціннісний, когнітивно-цільовий, результативно-виконавчий критерії
10.	Формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності у закладах вищої освіти (Пилипчук, 2022)	<i>мотиваційно-психофізіологічний</i> (професійну спрямованість і мотивацію до здійснення інноваційної перекладацької діяльності; наявність об'єктивного уявлення про обраний фах, позитивне ставлення до оволодіння способами та прийомами інноваційної професійної діяльності перекладача), <i>когнітивно-операційний</i> (ступінь ухвалення майбутнього перекладача у сферу перекладу як виду мовленнєвої діяльності, розуміння її цілей і завдань, сутності і специфіки шляхом виявлення теоретичних знань з перекладу, практичних умінь і навичок, відповідної лінгвокомунікативної культури та спеціалізації у перекладі технічних текстів), <i>діяльнісно-практичний</i> (дає змогу визначити рівень умінь і навичок володіння інноваційними засобами у професійній діяльності перекладача як результату професійного розвитку) та <i>контрольно-результативний</i> (визначає сформованість у студентів сукупності якостей, пов'язаних з усвідомленням свого професійного становлення та здатності до професійного самовдосконалення) критерії (с. 117-118)
11.	Формування професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління із застосуванням технології імітаційного моделювання (Заїка, 2019)	<i>ціннісно-мотиваційний</i> (ступінь (міра) сформованості професійно-мотиваційної сфери), <i>когнітивний</i> (ступінь теоретичної обізнаності загальнопрофесійного та спеціалізовано-професійного спрямування), <i>суб'єктний</i> (ступінь сформованості професійно важливих якостей особистості, які є необхідними та достатніми для реалізації діяльності на нормативно заданому рівні та забезпечують успішність її) та <i>функціональний</i> (характеризує успішність застосування в професійній діяльності управлінських вмінь щодо здійснення фахової управлінської та професійної діяльності, прийняття ефективних управлінських рішень) критерії (с. 146-148)

Додаток В

Таблиця В.1 – Критеріально-рівнева шкала оцінки сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

Початковий рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Творчий рівень
<i>Когнітивний критерій</i>			
притаманне загальне уявлення про майбутню професійну діяльність, наявні епізодичні професійні знання	наявні знання з професійних дисциплін, загальне уявлення про майбутню професійну діяльність	знання з професійних дисциплін утворюють в свідомості студента цілісну систему, наявне чітке уявлення про майбутню професійну діяльність	знання з професійних дисциплін утворюють в свідомості студента цілісну систему, наявне чітке уявлення про майбутню професійну діяльність та своє завдання під час її провадження
притаманне загальне уявлення про проєктну діяльність, знання теоретичних і технологічних основ здійснення проєктної діяльності відсутні	наявне знання теоретичних основ і загальне уявлення про технології здійснення проєктної діяльності	наявні ґрунтовні знання теоретичних і технологічних основ здійснення проєктної діяльності	наявні ґрунтовні знання теоретичних і технологічних основ здійснення проєктної діяльності
студент не розуміє або частково розуміє професійну термінологію	студент розуміє професійну термінологію, однак в трактуванні певних понять припускається помилок	студент розуміє професійну термінологію, може спілкуватися на професійні теми	студент розуміє професійну термінологію, може спілкуватися на професійні теми
уявлення про організацію проєктної діяльності та особливості управління проєктною діяльністю відсутні	наявні епізодичні знання основ організації і загальне уявлення про управління проєктною діяльністю	наявні ґрунтовні знання основ організації та управління проєктною діяльністю	наявні ґрунтовні знання основ організації та управління проєктною діяльністю
<i>Мотиваційний критерій</i>			
розуміння значущості проєктної діяльності та її місце в професійній діяльності не усвідомлюється, потреби участі в проєктній діяльності, а також інтерес до неї відсутні	розуміння значущості і ролі проєктної діяльності в професійній діяльності, потреба участі в проєктній діяльності, а також інтерес до неї нестійкі	наявне усвідомлення значущості проєктної діяльності як умови успіху в професійній діяльності, сформована потреба в проєктній діяльності	наявне чітке усвідомлення значення проєктної діяльності як необхідно умови для професійного становлення та розвитку, сформована потреба в проєктній діяльності
відсутня або слабо виражена мотивація до провадження проєктної діяльності	зовнішня мотивація до проєктної діяльності нестійка	наявна стійка внутрішня мотивація до проєктної діяльності	наявна стійка внутрішня мотивація до проєктної діяльності
проєктна діяльність не усвідомлюється як цінність, прагнення до	проєктна діяльність як професійна цінність	проєктна діяльність усвідомлюється як професійна цінність,	проєктна діяльність усвідомлюється як необхідна умова

подолання можливих ускладнень в процесі проектної діяльності відсутнє	усвідомлюється частково, прагнення до подолання можливих ускладнень в процесі проектної діяльності ситуативне	наявне прагнення до подолання можливих ускладнень в процесі проектної діяльності	професійного зростання, наявне прагнення до самоосвіти та самовдосконалення в області проектної діяльності
не сформованість загального спрямування на розвиток особистих якостей та фахової компетентності	нестійке спрямування на розвиток особистих якостей та фахової компетентності	стійке спрямування на розвиток особистих якостей та фахової компетентності	стійке спрямування на розвиток особистих якостей та фахової компетентності, постійне прагнення підвищувати свій професійний рівень
<i>Рефлексивний критерій</i>			
знання особливостей самоаналізу і самоконтролю відсутні	сформовані основні знання про самоаналіз і самоконтроль	студент розуміється на методах та способах самоаналізу і самоконтролю	студент розуміється на методах та способах самоаналізу і самоконтролю
вміння самоаналізу і самоконтролю не сформовані	сформовані основні вміння самоаналізу і самоконтролю	студент володіє способами самоаналізу і самоконтролю	студент володіє способами самоаналізу і самоконтролю, вміє оцінити їх адекватність
завищена самооцінка, прагнення до самовдосконалення відсутні	занижена самооцінка, наявне прагнення до самовдосконалення, яке частково нівелюється заниженою самооцінкою	адекватна самооцінка, сформоване стійке прагнення до самовдосконалення	адекватна самооцінка, сформоване стійке прагнення до самовдосконалення
вміння прогнозування власної діяльності не сформовані	сформовані основні вміння прогнозування власної діяльності	володіє способами прогнозування власної діяльності	володіє способами прогнозування власної діяльності, вміє передбачати наслідки прийнятих рішень
<i>Діяльнісний критерій</i>			
сформовані окремі вміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення	сформовані основні вміння, що дозволяють здійснювати проектну діяльність під зовнішнім керівництвом, слабо володіє здатністю визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення	володіє технологіями проектної діяльності, здатний самостійно здійснювати продуктивну діяльність, володіє здатністю визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення	володіє технологіями проектної діяльності, здатний самостійно здійснювати продуктивну діяльність, використовувати проектно-технологічні вміння в нових ситуаціях, виконувати проекти різного рівня складності із привнесенням індивідуального стилю
вміння використовувати інструментальні засоби управління проектом не сформовано	наявні вміння використовувати окремі інструментальні засоби управління проектом	володіє способами управління проектом	володіє способами управління проектом, здатний привносити креативні рішення у проект, який розробляється

низький рівень діалогічного спілкування і партнерської взаємодії, не сформована здатність до презентації власних проектних розробок	середній рівень діалогічного спілкування і партнерської взаємодії, здатність до презентації власних проектних розробок сформована частково	високий рівень діалогічного спілкування і партнерської взаємодії, сформована здатність до презентації власних проектних розробок	високий рівень діалогічного спілкування і партнерської взаємодії, сформована здатність до презентації власних проектних розробок, наявні вміння творчо презентувати власні розробки
<i>Креативний критерій</i>			
не сформована здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань	здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань сформована частково	здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань сформована, але в професійній діяльності проявляється епізодично	здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань сформована, в професійній діяльності проявляється систематично
не сформоване вміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання	вміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання сформоване частково	вміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання сформоване, але в професійній діяльності проявляється епізодично	вміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання сформоване, в професійній діяльності проявляється систематично
вміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації не сформоване	вміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації сформоване частково	вміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації сформоване	вміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації сформоване
відсутня здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин	здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин сформована частково	здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин сформована, але в професійній діяльності проявляється епізодично	здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин сформована, в професійній діяльності проявляється систематично

Додаток Г

Перелік педагогічних умов, які можуть мати позитивний вплив на формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

<i>Порядковий номер</i>	<i>Педагогічна умова</i>
1	Створення навчально-методичного забезпечення з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності
2	Розробка та запровадження спецкурсу «Проєктивні технології в професійній діяльності фахівців з міжнародного права»
3	Доповнення змісту фахових дисциплін знаннями щодо принципів здійснення проєктивної діяльності
4	Оновлення змісту підвищення кваліфікації викладачів фахових дисциплін
5	Наявність матеріально-технічної бази для забезпечення формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності
6	Підвищення мотивації педагогів до використання проєктивних технологій в процесі професійної підготовки
7	Формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права
8	Використання методів інтерактивного навчання, що моделюють способи професійної взаємодії фахівців з міжнародного права в процесі проєктування;
9	Вивчення кращих освітніх практик із впровадження проєктивних технологій в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права
10	Активізація прагнення до підвищення рівня фахової компетентності
11	Неперервне оновлення освітніх компонентів відповідно до змісту та характеру сучасної професійної діяльності фахівців з міжнародного права
12	Поетапне формування готовності до проєктивної діяльності із використанням інформаційних технологій як засобу проєктування

Додаток Е

Результати опитування щодо виявлення педагогічних умов, які позитивно впливають на формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

№	Умова	К-ть, гол	%
1.	Створення навчально-методичного забезпечення з метою формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	20	95,24
2.	Розробка та запровадження спецкурсу «Проєктивні технології в професійній діяльності фахівців з міжнародного права»	11	52,39
3.	Доповнення змісту фахових дисциплін знаннями щодо принципів здійснення проєктивної діяльності	6	28,57
4.	Оновлення змісту підвищення кваліфікації викладачів фахових дисциплін	9	42,86
5.	Наявність матеріально-технічної бази для забезпечення формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	7	33,33
6.	Підвищення мотивації педагогів до використання проєктивних технологій в процесі професійної підготовки	12	57,14
7.	формування суб'єктно-рефлексивної позиції майбутніх фахівців з міжнародного права	18	85,71
8.	використання методів інтерактивного навчання, що моделюють способи професійної взаємодії фахівців з міжнародного права в процесі проєктування;	19	90,48
9.	Вивчення кращих освітніх практик із впровадження проєктивних технологій в процес професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права	7	33,33
10.	Активізація прагнення студентів до підвищення рівня фахової компетентності	10	47,62
11.	Неперервне оновлення освітніх компонентів відповідно до змісту та характеру сучасної професійної діяльності фахівців з міжнародного права	10	47,62
12.	поетапне формування готовності до проєктивної діяльності із використанням інформаційних технологій як засобу проєктування	18	85,71

Додаток Ж

Таблиця Ж.1 – Аналіз структури та змісту моделей формування готовності до провадження проєктивної діяльності майбутніх фахівців

<i>№</i>	<i>Автор</i>	<i>Напрямок наукового пошуку</i>	<i>Структурні компоненти моделі</i>
1	2	3	4
1.	Л. Жиле (2019)	Формування готовності вчителів філологічних спеціальностей до проєктивної діяльності в умовах науково-методичної роботи школи	мета, організаційний блок (нормативно-правове забезпечення, методологічні підходи, організаційно-педагогічні умови), технологічний блок, діагностичний блок (рівні, критерії, тестова методика), результат
2.	А. Власенко (2017)	Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до проєктивної діяльності в початковій школі	методологічно-цільовий блок (мета, завдання, основні принципи та підходи підготовки майбутніх учителів іноземної мови до проєктивної діяльності); змістово-процесуальний блок (зміст підготовки майбутніх учителів іноземної мови до проєктивної діяльності, форми, методи, засоби та технології навчання); результативно-оцінний блок (критерії, рівні готовності та результат)
3.	С. Давидова (2019)	Формування професійної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами творчої проєктивної діяльності	мета, завдання, умови (психологічні, педагогічні, соціальні), об'єкти та результат
4.	І. Левіна (2016)	Модель формування проєктивної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки	цільовий, змістовий, технологічний і аналітико-результативний блоки
5.	Ю. Мельничук (2018)	Формування проєктивно-аналітичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки	цільовий, змістовий та результативний блоки. Окремо винесені педагогічні умови, як об'єднувальний елемент усіх блоків
6.	Н. Хміль (2021)	Формування професійної готовності майбутніх учителів до використання хмарних технологій	цільовий, змістовий, технологічний, суб'єкт-суб'єктний, середовищний компоненти

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4
7.	С. Колесник (2022)	Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до анімаційно-гурткової роботи	концептуально-цільовий, організаційно-змістовий, діяльнісно-технологічний та аналітико-результативний блоки. Okремо винесені педагогічні умови, як об'єднувальний елемент усіх блоків
8.	Г. Ткачук (2021)	Формування готовності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів до використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій	цільовий, методологічний, змістовий та результативний блоки. Наскрізним елементом винесені педагогічні умови
9.	С. Лаун (2014)	Формування готовності до дослідницької діяльності в майбутніх учителів технологій у процесі професійної підготовки	цільовий (мета, принципи), розвиваючий (умови і фактори), змістовий (етапи роботи), функціональний (форми і методи навчання), результативний (критерії, компоненти, рівні готовності до дослідницької діяльності) блоки.
10.	М. Пилипчук (2022)	Формування готовності майбутніх перекладачів до інноваційної професійної діяльності у закладах вищої освіти	теоретико-методологічний, організаційно-проектувальний та оцінно-результативний блоки
11.	Л. Заїка (2019)	Формування професійної компетентності майбутніх магістрів військового управління із застосуванням технології імітаційного моделювання	концептуальний (мета, завдання, методологічні підходи та принципи), змістовного (видова структура професійної компетентності, зміст професійної підготовки, курсова підготовка), технологічний (методи, види навчальних занять, засоби, імітаційне середовище), результативно-діагностичний (тестування, опитування, спостереження, психологічна діагностика) блоки

Додаток И

Таблиця И.1 – Технологічна карта організації та проведення педагогічного експерименту в дослідженні

<i>Етап</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Методи дослідження</i>
<i>Підготовчий</i>	розробка програми педагогічного експерименту відповідно до мети та завдань дослідження	аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з питань використання проєктивних технологій в освітньому процесі, узагальнення власного досвіду та досвіду колег, систематизація теоретичних розвідок з проблеми дослідження, а також особливостей професійної діяльності фахівців з міжнародного права; контент-аналіз освітньо-професійних програм, програм освітніх компонент;
	визначення та обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	відбір можливих педагогічних умов, які можуть мати вплив на формування досліджуваної готовності; анкетування та відбір експертів, визначення мінімальної кількості експертів за методикою В. Новосад, Р. Селіверстова та І. Артима (2009); опитування експертів та відбір педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності за методикою О. Яшкіної (2013)
	обґрунтування змісту та структури готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; розроблення діагностичного апарату	обґрунтування змісту та структури готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності на підставі теоретичних розвідок та узагальнень дисертаційних досліджень із дотичної тематики; обґрунтування діагностичного апарату на підставі теоретичних узагальнень та власного досвіду; оцінка тестових методик експертами та відповідне коригування
<i>Констатувальний</i>	проведення камерного педагогічного експерименту	проведення тестування для визначення рівня структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; кількісна оцінка отриманих результатів, встановлення однорідності із використанням критерій Крамера-Уелча, кутове перетворення Фішера
	визначення рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності за кожним структурним компонентом	анкетування, бесіди, проведення тестування для визначення рівня структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; кількісна оцінка отриманих результатів, встановлення однорідності із використанням критерію Крамера-Уелча, графічне подання результатів.

	та в цілому (вхідне діагностування)	
	обґрунтування можливості визначення контрольних та експериментальних груп;	аналіз, узагальнення отриманих даних, встановлення однорідності із використанням критерію Крамера-Уелча
Формувальний	впровадження розробленої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	проведення консультативної роботи з викладачами в ЗВО, де проводилися експериментальні дослідження (в онлайн форматі); створення спеціальних умов професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародного права для проведення експериментальної роботи; методична підтримка експериментальної роботи у визначених для проведення дослідження ЗВО
	визначення рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (підсумкове діагностування);	анкетування, бесіди, проведення тестування для визначення рівня структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності; кількісна оцінка отриманих результатів, графічне подання результатів.
	обґрунтування отриманого результату реалізації структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності	аналіз, узагальнення отриманих даних, встановлення статистичної значущості із використанням критерію Крамера-Уелча та кутового перетворення Фішера.

Додаток К

1. ОПИТУВАЛЬНИК

Визначення можливостей щодо формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

1. Вкажіть Ваш стаж професійної діяльності

☐	до 5 років
☐	6-10 років
☐	11-20 років
☐	більше 20 років

2. Чи використовуєте Ви нетрадиційні педагогічні технології в професійній діяльності? Якщо так, вкажіть які

---

3. Чи системно Ви впроваджуєте новацій в освітній процес?

4. Чи впливають педагогічні новації на стан навчально-пізнавальної активності студентів та підвищення рівня їх навчальних досягнень?

5. Які, на Вашу думку, існують перешкоди щодо системного впровадження нетрадиційних педагогічних технологій в освітній діяльності?

---

6. Які, на Вашу думку, можливі шляхи підвищення кваліфікації педагогічного персоналу вищої школи?

---

7. Вкажіть найбільш ефективний на Вашу думку

☐	Онлайн-майстер класи
☐	Масові відкриті курси, онлайн-курси
☐	Вебінари
☐	Онлайн-конференції/семінари
☐	Онлайн-професійні конкурси
☐	Онлайн-проєкти
☐	Офлайн навчання
☐	Інше (вкажіть)

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

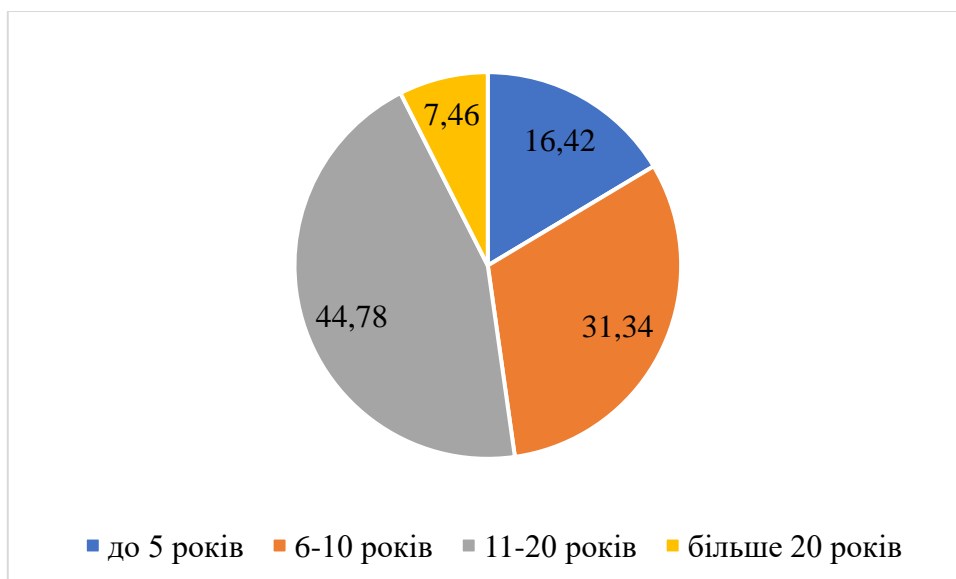

Рисунок К.1 – Розподіл респондентів за стажем професійної діяльності

Рисунок К.2 – Відповіді респондентів щодо використання нетрадиційних педагогічних технологій в освітньому процесі вищої школи

Рисунок К.3 – Відповіді респондентів щодо можливих причин несистемного використання нетрадиційних педагогічних технологій в освітньому процесі вищої школи

Рисунок К.4 – Відповіді респондентів щодо основних потреб у підвищенні кваліфікації викладачів

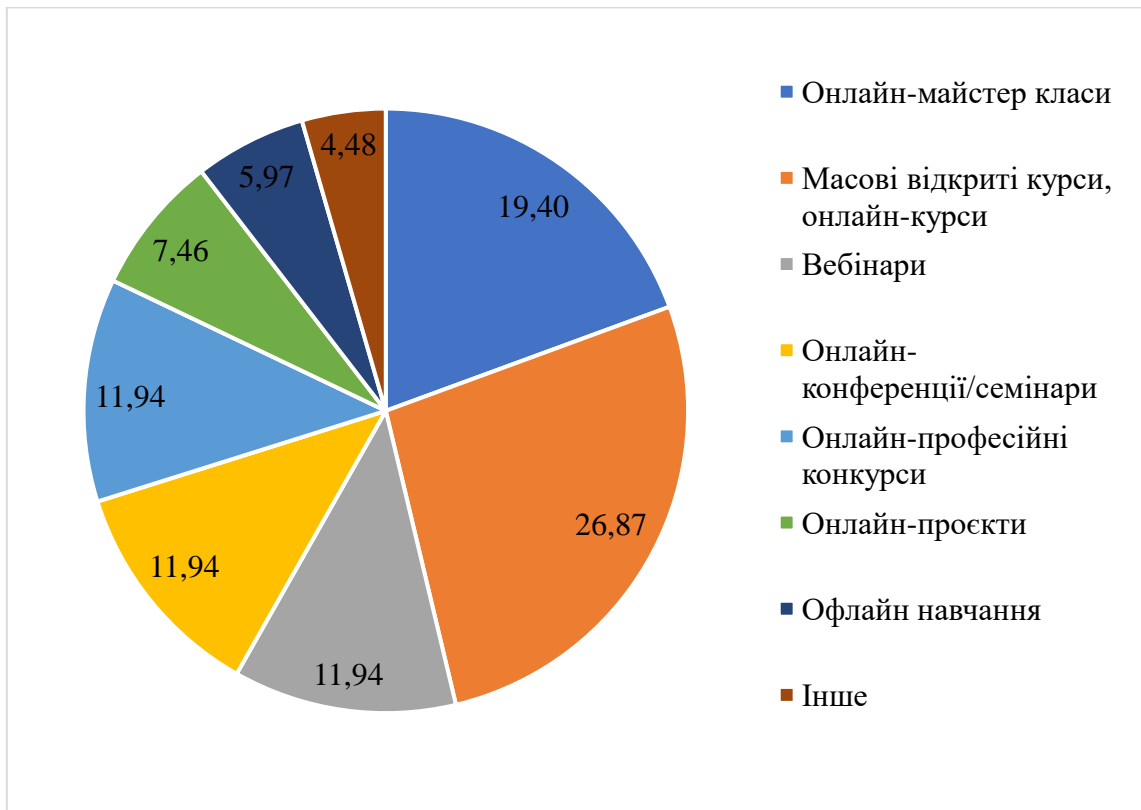

Рисунок К.5 – Відповіді респондентів щодо найбільш ефективних форм професійного розвитку

Додаток Л

Діагностичний інструментарій для визначення рівнів структурних компонентів готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності

*Тест для визначення ступеню сформованості когнітивного компоненту
(розроблено автором)*

<i>1. Характерною особливістю проєктивних методів є</i>		
А)	моделювання експериментальної ситуації, що має декілька способів вирішення;	
Б)	робота в групах;	
В)	спільне обговорення проблемного питання;	
Г)	всі відповіді правильні	
<i>2. Основна мета проєктивних технологій</i>		
А)	засвоєння навчального матеріалу	
Б)	відпрацювання практичних навичок	
В)	орієнтація учасників навчання на створення власного інтелектуального продукту	
Г)	всі відповіді правильні	
<i>3. Сукупність методів та засобів запам'ятовування інформації на основі створення штучних асоціацій – це</i>		
А)	мнемотехніка	
Б)	скрайбінг	
В)	диспут	
Г)	судове засідання	
<i>4. Основні напрямки впровадження мнемотехніки</i>		
А)	вивчення теоретичного матеріалу	
Б)	створення штучних асоціативних зв'язків	
В)	Заміна змісту інформації, що запам'ятовується	
Г)	всі відповіді правильні	
<i>5. Проєктування це -</i>		
А)	планування професійного проєкту	
Б)	реалізація професійного проєкту	
В)	креслення виробу	
Г)	складання попереднього плану дій дослідницької діяльності	
<i>6. Структурно-логічне графічне зображення проблемного питання з розгалуженою системою думок і ідей, необхідних для вирішення конкретної ситуації – це</i>		
А)	мнемотехніка	
Б)	скрайбінг	
В)	Інтелектуальні карти	
Г)	диспут	

7.	<i>Слово projectus у перекладі з латинської означає</i>	
А)	мій успіх	
Б)	кинутий вперед, задум, план	
В)	створений людиною	
Г)	правильної відповіді немає	
8.	<i>Які з видів діяльності можна назвати проектуванням?</i>	
А)	ознайомлення з матеріалам справи, визначення її можливого завершення	
Б)	ознайомлення з матеріалам справи, визначення можливих шляхів її вирішення	
В)	оцінка правомірності дій людини	
Г)	всі відповіді правильні	
9.	<i>Що не є компонентом творчої діяльності?</i>	
А)	Інтуїція	
Б)	Уява	
В)	Фантазія	
Г)	Дотримання інструкцій та рекомендацій	
10.	<i>Назвіть типову помилку при формулюванні мети проєктної діяльності</i>	
А)	мета включає багато завдань	
Б)	мета не містить наукових термінів	
В)	мета не передбачає результат	
Г)	всі відповіді правильні	
11.	<i>Який вираз є правильним?</i>	
А)	мета проєктування може бути неконкретною і мати різне розуміння	
Б)	досяжність мети проєктування позначає, що вона повинна бути реалістичною	
В)	помилка в постановці мети проєкту не впливає на результат	
Г)	всі відповіді правильні	
12.	<i>На методі конкретних ситуацій базуються</i>	
А)	кейс-технології	
Б)	майдепінг	
В)	мнемокарти	
Г)	скрайбінг	
13.	<i>Для наведення прикладу, ілюстрації конкретної ситуації використовується</i>	
А)	скрайбінг	
Б)	кейс-завдання	
В)	кейс-вправа	
Г)	кейс-випадок	
14.	<i>Яке з правил культури ведення обговорення є недоречним?</i>	
А)	поки інший розповідає, можна сміливо посидіти в телефоні	
Б)	критикувати думку, а не особу, яка її висловила	
В)	намагатися заохочувати до участі в обговоренні інших	
Г)	не змінювати тему обговорення	

15.	<i>Інноваційна технологія навчання , що полягає у створенні візуальних прив'язок одночасно із поясненням теоретичного матеріалу – це</i>	
А)	скрайбінг	
Б)	кейс-технології	
В)	майдєпінг	
Г)	мнемокарти	
16.	<i>Вид скрайбінгу, що відтворює інформацію в динаміці, в основі якого ілюстрації, малюнки, схеми, які формують відеоряд</i>	
А)	кейс-технології	
Б)	відеоскрайбінг	
В)	майдєпінг	
Г)	мнемокарти	
17.	<i>Донесення інформації у вигляді розповіді, казки, історії – це</i>	
А)	сторітелінг	
Б)	відеоскрайбінг	
В)	майдєпінг	
Г)	мнемокарти	
18.	<i>Публічний виступ, що супроводжується емоційною складовою: погляди, жести, рухи, особливості мовлення – це</i>	
А)	усний сторітелінг	
Б)	письмовий сторітелінг	
В)	мультимедійний сторітелінг	
Г)	правильної відповіді немає	
19.	<i>Технологія, що використовується копірайтерами, блогерами, маркетологами. Її ціль – привернення уваги широкої аудиторії</i>	
А)	усний сторітелінг	
Б)	письмовий сторітелінг	
В)	мультимедійний сторітелінг	
Г)	правильної відповіді немає	
20.	<i>Застосовується під час проведення презентацій, при створенні відеороликів або цифрової публікації з мультимедійним контентом</i>	
А)	усний сторітелінг	
Б)	письмовий сторітелінг	
В)	мультимедійний сторітелінг	
Г)	правильної відповіді немає	
21.	<i>Сформувати максимальну кількість асоціацій та пов'язати їх із конкретним словом – це</i>	
А)	метод асоціацій	
Б)	метод завершення	
В)	метод конструювання	
Г)	експресивний метод	

22.	<i>Потрібно закінчити речення або розповідь, наприклад, опис правової ситуації – це</i>	
А)	метод асоціацій	
Б)	метод завершення	
В)	метод конструювання	
Г)	експресивний метод	
23.	<i>Коли необхідно не завершити, а скласти розповідь, діалог або опис використовують</i>	
А)	метод асоціацій	
Б)	метод завершення	
В)	метод конструювання	
Г)	експресивний метод	
24.	<i>Коли доповідач повинен висловити почуття та емоції, але не власні, а інших людей, використовують</i>	
А)	метод асоціацій	
Б)	метод завершення	
В)	метод конструювання	
Г)	експресивний метод	
25.	<i>Сукупність методів та засобів для ефективного запам'ятовування інформації - це</i>	
А)	метод завершення	
Б)	метод конструювання	
В)	експресивний метод	
Г)	мнемоніка	

Ключ до тесту

1	А	6	В	11	Б	16	Б	21	А
2	В	7	Б	12	А	17	А	22	Б
3	А	8	Б	13	Г	18	А	23	В
4	Б, В	9	Г	14	А	19	Б	24	Г
5	Г	10	В	15	А	20	В	25	Г

За кожну правильну відповідь студент отримує 2 бали.

Оцінюється робота таким чином:

0-20 початковий

21-30 середній

31-40 достатній

41-50 креативний

Анкета для визначення ступеню сформованості мотиваційного компоненту

(розроблена автором на основі шкали Р. Лайкерта)

Використовуючи 5-бальну шкалу оцінювання, визначте свій рівень за тією чи іншою ознакою, позначивши той бал, який відповідає Вашій думці (1 – не володію взагалі; 5 – володію повною мірою).

№	Твердження	Оцінки				
		1	2	3	4	5
1.	Мені притаманне прагнення постійно вдосконалювати свою діяльність шляхом оновлення та поглиблення знань, зокрема про здійснення проєктивної діяльності	1	2	3	4	5
2.	Я постійно перебуваю у пошуку інновацій в сфері моєї майбутньої професійної діяльності	1	2	3	4	5
3.	У мене є притаманне бажання використовувати проєктивні технології для вирішення професійних завдань	1	2	3	4	5
4.	Я постійно прагну долати труднощі у вирішенні освітніх завдань	1	2	3	4	5
5.	Планую систематично підвищувати свій професійний рівень після завершення навчання	1	2	3	4	5
6.	У мене сформована звичка аналізувати власну діяльність та робити відповідні висновки,	1	2	3	4	5
7.	Я завжди навчатися на власних помилках	1	2	3	4	5
8.	Я постійно опановую інформацію поза освітньою програмою з метою підвищення свого освітнього рівня	1	2	3	4	5
9.	Я досить точно прогножую результати власних вчинків	1	2	3	4	5
10.	Я завжди роблю адекватні висновки із прорахунків своїх колег	1	2	3	4	5
	Всього					

Оцінюється робота таким чином:

10-20 початковий

21-30 середній

31-40 достатній

41-50 креативний

Анкета для визначення ступеню сформованості рефлексивного компоненту

(розроблена автором на основі шкали Р. Лайкерта)

Використовуючи 5-бальну шкалу оцінювання, визначте свій рівень за тією чи іншою ознакою, позначивши той бал, який відповідає Вашій думці (1 – не володію взагалі; 5 – володію повною мірою).

№	Твердження	Оцінки				
		1	2	3	4	5
1.	Перед прийняттям рішення я завжди проєктую його можливі наслідки	1	2	3	4	5
2.	В неприємних ситуаціях я завжди аналізую, що стало цьому причиною та уявляю можливі варіанти розвитку подій	1	2	3	4	5
3.	Я схильний детально аналізувати кожен свій крок	1	2	3	4	5
4.	Я часто ставлю себе на місце мого співбесідника (керівника) та планую свої дії з його позиції	1	2	3	4	5
5.	Якщо я потрапляю у конфліктну ситуацію, я схильний аналізувати, які дії до неї призвели	1	2	3	4	5
6.	Перед тим, як зробити зауваження співрозмовнику, я завжди старанно підбираю слова та намагаюся дивитися на ситуацію з його позиції	1	2	3	4	5
7.	Я завжди адекватно оцінюю власну діяльність	1	2	3	4	5
8.	На думку моїх друзів та рідних, я достатньо самокритичний	1	2	3	4	5
9.	Моє бачення різних ситуацій досить часто співпадає з реальністю	1	2	3	4	5
10.	Під час виконання нестандартного завдання, я досить чітко визначаю особливості його розв'язання	1	2	3	4	5
	Всього					

Оцінюється робота таким чином:

10-20 початковий

21-30 середній

31-40 достатній

41-50 креативний

Завдання для визначення ступеню сформованості діяльнісного компонента
(розроблено автором)

Проаналізуйте правову ситуацію

1. 20 вересня 1979 року 700 французьких спецназівців захопили столицю Центрально-Африканської Республіки місто Бангі і поновили при владі президента Давида Дако, який оголосив про повалення самопроголошеного імператора Жана-Беделя Бокасси, 13-літнє правління якого характеризувалось клептократією, корупцією, масовими репресіями і беззаконням. <https://www.jnsm.com.ua/h/0920P/> Охарактеризувати дії Франції на предмет порушення принципів міжнародного права.

2. 12 червня 1970 р. канцлер ФРН Віллі Брандт став на коліна перед пам'ятником жертвам Варшавського гетто і попросив вибачення за злочинність фашизму. *Дайте правову характеристику ситуації.*

3. Охарактеризуйте Карибську кризу 1962 року з точки зору міжнародно-правової відповідальності та мирних засобів для розв'язання міжнародних спорів.

4. Між Великою Британією та Китаєм 29 серпня 1842 року був підписаний Нанкінський договір як наслідок поразки Китаю у Першій опіумній війні (1840–1842). Згідно з договором Велика Британія отримала Гонконг, Китай виплатив контрибуцію в сумі близько 21 000 000 доларів, частина китайських міст була відкрита для іноземної торгівлі (Кантон, Амой, Фучжоу, Нінбо та Шанхай). *Охарактеризуйте підстави зміни державної території Китаю на предмет правомірності.*

5. З 1997р. по 2012 р. між Молдовою та Україною тривала територіальна суперечка через село Паланка і порт Джурджулешти. *Охарактеризуйте природу міжнародно-правового спору. Визначте правові підстави для зміни державних територій, що були застосовані.*

6. Проаналізуйте положення Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу та знайдіть у тексті договорів норми-дефініції, норми-принципи, регулятивні та охоронні норми.

7. У справі «Селигененко та інші проти України» Суд постановив, що було порушення загальної заборони дискримінації. Справа стосувалася дискримінаційної відмови у голосуванні заявникам, внутрішньо переміщеним особам, які втекли від конфлікту в Донецьку та Криму та прибули до Києва у 2014-15 роках на місцевих виборах у Києві 2015 року. Суд встановив, що українські органи влади не врахували особливу ситуацію заявників як ВПО і дискримінували їх у користуванні своїм правом голосу на місцевих виборах. *Опрацювавши*

матеріали справи за посиланням, охарактеризувати якими міжнародно-правовими документами керувався Суд під час винесення рішення,:
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22documentcollectionid2%22:\[%22JUDGMENTS%22\],%22itemid%22:\[%22001-212439%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22documentcollectionid2%22:[%22JUDGMENTS%22],%22itemid%22:[%22001-212439%22]})

8. Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні (СММ) почала свою роботу 21 березня 2014 року на підставі запиту від уряду України до ОБСЄ і консенсусного рішення всіх 57 країн-учасниць ОБСЄ. СММ – це неозброєна цивільна місія, яка працює 24 години на добу, 7 днів на тиждень у всіх регіонах України. Її основні завдання – це неупереджено і об'єктивно спостерігати та звітувати про ситуацію в Україні, а також сприяти діалогу між усіма сторонами конфлікту. *Опишіть юридичну природу ОБСЄ. Охарактеризуйте основні цілі і напрями діяльності цієї регіональної міжнародної організації.*

9. Дайте коротку характеристику міжнародних договорів України з іншими державами за роки незалежності.

10. 5 грудня 1994 року президент Леонід Кучма на саміті Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) підписав з лідерами США, Росії та Великої Британії міжнародний договір "Про нерозповсюдження ядерної зброї". Згідно з документом, Україна, де у той час був розміщений третій за розміром ядерний потенціал серед усіх держав світу, взяла на себе зобов'язання стати без'ядерною державою. До 1996 року вона виконала свої зобов'язання та знищила 2000 стратегічних ядерних боезарядів, успадкованих від СРСР. Зі свого боку США, Росія та Британія зобов'язувалися поважати незалежність, суверенітет та наявні кордони України, утримуватися від застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності України, а також від економічного тиску, що може порушити її суверенітет. *Охарактеризуйте принципи міжнародного права, що були порушені у зв'язку із невиконанням умов меморандуму. Яка відповідальність настає за невиконання умов міжнародного договору?*

11. Президент Володимир Зеленський підписав указ № 75/2021 про призначення екс-міністра фінансів Оксани Маркарової надзвичайним і повноважним послом України у США. У свою чергу Оксана Маркарова заявила, що робота з МВФ – далеко не основна і не перша задача посла у Вашингтоні. *Ознайомтесь зі змістом Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р. Визначте основні функції дипломатичних представництв.*

12. 25 листопада 2018 року «Російська Федерація взяла під контроль і затримала три українських військово-морських судна - Бердянськ», «Нікополь» і «Яни Капу» - та 24 військовослужбовці; на час їхнього арешту українські судна перебували в Чорному морі, йшли до свого порту Одеса». У запиті до Міжнародного трибуналу з морського права (ITLOS) Україна стверджує про порушення Російською Федерацією «суверенного імунітету військових кораблів,

допоміжних суден військово-морського флоту, їхніх пасажирів і членів екіпажу відповідно до статей 32, 58, 95 і 96 Конвенції ООН з морського права 1982 року та міжнародного звичаєвого права». *Проаналізуйте норми Конвенції. Дайте правову оцінку ситуації.*

13. У квітні 2014 р. до Господарського суду Херсонської області надійшла позовна заява панамської компанії (вантажовласника) про стягнення заборгованості, яка виникла внаслідок порушення відповідачем умов Угоди про розподіл витрат, що була додатком до Договору рейсового чартеру, який був укладений між позивачем та відповідачем. Позивач просив суд забезпечити позов накладенням арешту на судно «Азовский Ветер» (прапор Камбоджі), яке перебувало в акваторії Херсонського морського порту. За результатами розгляду заяви про забезпечення позову, суд з посиланням на приписи Брюссельської конвенції та КТМ України дійшов висновку про її обґрунтованість і задовільнив заяву, наклавши арешт на судно «Азовский Ветер» та заборонивши капітану порту оформлювати його вихід з порту (ухвала суду від 17.04.2014 р. у справі № 923/520/14). *Охарактеризуйте справу, опираючись на норми Міжнародної конвенції з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна (Брюссельська конвенція про арешт суден) 1952 року.*

14. Три російські військові літаки 19 січня 2019 р. на короткий час заходили у повітряний простір Швеції, порушивши її межі. Збройні сили Швеції вказали на порушення повітряних кордонів країни і повідомили про інцидент уряду. *Дайте правову оцінку ситуації.*

15. Злочинність набула міжнародного характеру, практично всі країни беруть участь в укладенні міжнародних договорів для попередження, розкриття і покарання злочинів. *Перелічіть міжнародно-правові акти, які свідчать про співробітництво держав у боротьбі зі злочинністю. Які міжнародно-правові документи є обов'язковими для України?*

16. Як відомо, у 1992 році було засноване Європейське поліцейське відомство (Європол) для координації оперативно-розшукової діяльності в масштабах всієї Європи. *Охарактеризуйте специфіку діяльності Європолу. У рамках якої міжнародної регіональної організації функціонує Європол?*

17. 8 лютого 2017 року у Міжнародному комітеті Червоного Хреста (МКЧХ) в Женеві заявили про призупинення діяльності Червоного Хреста в Афганістані. Це сталось у зв'язку із нападом на групу співробітників гуманітарної організації в цій країні, внаслідок чого загинули шестеро з них. *Дайте правову характеристику ситуації, опираючись на норми міжнародного гуманітарного права.*

18. 20 січня 2000 року Україна підписала Римський статут МКС, але не ратифікувала. За час збройної агресії Україна передала до кримінального суду 15

інформаційних повідомлень щодо найтяжчих воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Україна передала на розгляд кримінального суду в Гаазі дві заяви. Перша - події на Майдані. Друга - Крим та Донбас. *Ознайомтесь із нормами Римського статуту МКС. Охарактеризуйте доцільність ратифікації статуту Україною та її вплив на прискорення розслідування злочинів проти людяності та воєнних злочинів в Україні.*

Критерії оцінювання ситуативної задачі

Рівень	Кількість балів	Характеристика виконання завдання
Початковий	0-10	Студент не орієнтується до якого розділу права належить завдання, на рівні «так-ні» усно відтворює кілька термінів, вибирає правильний варіант відповіді із двох запропонованих.
	11-15	Студент орієнтується до якого розділу права належить завдання, відповідає на окреме запитання за допомогою вчителя, репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу теми одним-двома простими реченнями, формулює визначення юридичного поняття.
	16-20	Студент орієнтується до якого розділу права належить завдання, у цілому правильно використовує окремі юридичні терміни; може користуватися за допомогою викладача окремими положеннями нормативних актів для його вирішення
Середній	21-25	Студент розуміє завдання, самостійно відтворює окремі кроки щодо його вирішення, застосовуючи мінімальну юридичну термінологію, уміє дати визначення понять, аналізує зміст правових документів за простим планом, знаходить окремі правові норми в тексті нормативних актів
	26-30	Студент розуміє поставлене завдання, в основному володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією; може співставляти, узагальнювати інформацію за допомогою викладача; складати прості таблиці, схеми, аналізувати положення нормативно-правового акта за готовим алгоритмом.
Достатній	31-35	В процесі розв'язання завдання, студент оперує вивченим матеріалом на рівні теми, може самостійно його відтворювати, аналізувати положення нормативно-правових актів, підтверджувати одним-двома аргументами висловлене ним судження про правове явище; розв'язати задачі за відомим алгоритмом.
	36-40	Розв'язуючи поставлене завдання, студент вільно викладає правові питання, застосовуючи необхідну юридичну термінологію; уміє самостійно складати таблиці, структурно-логічні схеми з правових питань, аргументувати факти за алгоритмом.
Креативний	41-45	При розв'язанні завдання студент демонструє ґрунтовні знання, може вільно висловлювати власні судження та аргументує їх, самостійно користується окремими джерелами права; може підготувати повідомлення з юридичної тематики; самостійно вирішує правові ситуації, може використовувати інформацію з додаткової літератури та засоби проєктування.

	46-50	При розв'язанні завдання студент ґрунтовно аналізує правові питання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела юридичної інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання й уміння у практичній діяльності; може самостійно вирішувати юридичні задачі, застосовуючи правові знання та проєктивні технології
--	-------	---

Завдання для визначення ступеню сформованості креативного компонента
(розроблено автором)

Виконайте творче завдання.

1. Проаналізувати правовий характер військових дій у В'єтнамі крізь призму Конвенції про заборону розробки, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про її знищення, що була схвалена Генеральною Асамблеєю ООН в 1972 році, відкрита для підписання в 1972 і набрала чинності в 1975 році. Підготуйте матеріали доповіді з досліджуваної теми.
2. Створіть ментальну карту фактів порушення гуманітарного права у світі за 2014-2021 рр.
3. Створіть ментальну карту історичних фактів геноциду.
4. Ознайомтесь із діяльністю Інтерполу у сфері запобігання тероризму за посиланням: <https://www.interpol.int/Crimes/Terrorism>. Складіть інформаційний бюлетень «Тероризм, його види та способи протидії».
5. Створіть інформаційний бюлетень «Глобальні пріоритети ІКАО», використавши посилання: <https://www.icao.int/Pages/default.aspx>
6. Створіть ментальну карту міжнародних договорів та конвенцій, якими керується у своїй роботі Space Exploration Technologies Corporation (SpaceX) - американська приватна компанія в галузі будівництва космічного транспорту.
7. Складіть ментальну карту «Значення Світового океану в умовах економічного розвитку, подолання світової економічної кризи та глобалізації».
8. Створіть інформаційний бюлетень «Морська безпека та піратство» користуючись матеріалами сайту Міжнародної морської організації за посиланням <https://www.imo.org/en/OurWork/Security/Pages/Default.aspx>
9. Складіть порівняльну таблицю привілеїв і імунітетів членів дипломатичного персоналу за Віденською конвенцією 1961 р., Указом Президента України «Про Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні» 1993 р., Законом України «Про дипломатичну службу України» 2001 р.
10. Створіть ментальну карту зобов'язань країн-учасниць згідно з Меморандумом про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року між Україною, США, Росією та Великою Британією.

11. Створіть інформаційний бюлетень «Глобальні цілі ООН», використавши посилання: <https://www.un.org/ua/>
12. За допомогою ментальної карти опишіть порядок обрання Генерального секретаря ООН.
13. Підготуйтеся до виступу в режимі вільних дебатів на тему «Україна - НАТО».
14. Створіть ментальну карту історичних етапів розвитку Європейського Союзу.
15. Підготуйте проєкт заяви для подання скарги до Європейського суду з прав людини, використовуючи формуляр заяви за посиланням <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/forms/ukr&c>
16. Вивчити матеріали справи *Medellín v. Texas* та *Rasquete Nabana* (1900) та встановити взаємовідношення міжнародного та внутрішньодержавного права.
17. Створити ментальну карту фактів визнання держав *de jure*, *de facto* та *ad hoc*.
18. Створіть ментальну карту мирних засоби вирішення міжнародного спору, що були застосовані щодо справи МН 17.
19. Опрацюйте питання післявоєнних репарацій в Україні. Складіть карту видів репарацій що мали місце на Вінниччині.
20. Створіть ментальну карту юридичних фактів анексії у світі.
21. Складіть порівняльну таблицю умов натуралізації в країнах США, Аргентина, Нова Зеландія, Данія та Україна.

Критерії оцінювання творчого завдання

<i>Рівень</i>	<i>Кількість балів</i>	<i>Характеристика виконання завдання</i>
Початковий	0-10	Студент не орієнтується до якого розділу права належить завдання, не може побудувати алгоритм вирішення завдання
	11-15	Студент орієнтується до якого розділу права належить завдання, уявляє окремі кроки щодо його розв'язання, формулює визначення юридичного поняття, однак використати проєктивні технології не може.
	16-20	Студент орієнтується до якого розділу права належить завдання, прогнозує окремі кроки щодо його розв'язання, може користуватися за допомогою викладача окремими положеннями нормативних актів для його вирішення, використання методів проєктування на початковому рівні
Середній	21-25	Студент розуміє завдання, може навести орієнтовний план виконання завдання, уміє дати визначення понять, аналізує зміст правових документів за простим планом, знаходить окремі правові норми в тексті нормативних актів, може побудувати найпростіші схеми
	26-30	Студент розуміє поставлене завдання, складає план виконання (з незначними недоліками); може співставляти, узагальнювати інформацію за допомогою викладача; складати прості таблиці, схеми, аналізувати положення нормативно-правового акта за готовим алгоритмом.
Достатній	31-35	Студент самостійно складає план виконання завдання (з незначними недоліками), в процесі його розв'язання оперує вивченим матеріалом на рівні теми, може підтверджувати одним-двома аргументами висловлене ним судження про правове явище; розв'язати задачі за відомими алгоритмами проєктивної діяльності
	36-40	Студент розв'язує поставлене завдання із використанням засобів проєктування, вільно орієнтуючись в правових питаннях, застосовує необхідну юридичну термінологію; самостійно складає таблиці, структурно-логічні схеми з правових питань, аргументує факти за алгоритмами
Креативний	41-45	Студент розв'язує поставлене завдання із використанням засобів проєктування, демонструє ґрунтовні знання, вільно висловлює власні судження та аргументує їх, самостійно користується окремими джерелами права; може підготувати повідомлення з юридичної тематики; самостійно вирішує правові ситуації, може використовувати інформацію з додаткової літератури та засоби проєктування.
	46-50	Студент розв'язує поставлене завдання із використанням засобів проєктування, творчо їх використовуючи. При розв'язанні завдання студент ґрунтовно аналізує правові питання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела юридичної інформації, зокрема наочні.

Додаток М

Розширений план лекції № 1**Тема: Вступ до міжнародного права**

Мета лекції – ознайомитись із процесом зародження міжнародного публічного права, основними принципами, джерелами та правовими інститутами міжнародного публічного права.

- Загальні компетентності:
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
  - здатність генерувати нові ідеї (креативність);
  - здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями з високим ступенем автономії.
- Спеціальні компетентності:
- здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародних відносин, визначати тенденції розвитку світової політики, оцінювати вплив глобальних політичних процесів на національні правові, політичні та економічні системи;
  - розуміння характерних рис, ключових концепцій та принципів міжнародного публічного права

Міжпредметні зв'язки – «Теорія держави і права», «Історія держави і права», «Конституційне право зарубіжних країн»

План лекції

1. Поняття, система і структура сучасного міжнародного права.
2. Норми та джерела міжнародного публічного права.
3. Принципи міжнародного права.

Проективні технології, що були використані – мнемотехніка з елементами сторітелінгу, кейс- метод, відеоскрайбінг.

1. Ознайомлення із дисципліною «Міжнародне право» варто почати із встановлення місця і ролі цієї дисципліни в науковому середовищі. Для цього проаналізуємо міжнародне право з точки зору міжпредметних зв'язків. Використаємо мнемотехніку в поєднанні із цифровим сторітелінгом.

Як уже зазначалось раніше, право, як система загальноновизнаних норм та правил поведінки, є категорією, нерозривно пов'язаною із людським життям.

Фактично не знайдеться таких суспільних відносин, які б не опирались на правові норми. Народження, навчання, сім'я, робота, відпочинок, навіть купівля велосипеда – усе це юридичні правочини. Право існує усюди. І навіть там, де ми його не шукаємо, панують його норми. Уявімо усю сукупність правових норм у вигляді безкрайнього, блакитного неба – неосяжного та усяюдисущого. Бо саме так, як і небо, над нами возвеличується Закон.

Переглянути презентацію можна тут:

https://docs.google.com/presentation/d/1THLSv-dX8Wz8IgRz4ZTvs6dLpePvV9vIQ_zep7ftUos/edit#slide=id.p

Право має свою структуру. Воно складається з відносно самостійних структурних утворень, що об'єднуються за сферою впливу на суспільні відносини. Це інститути, галузі і підгалузі права. Порівняємо усю сукупність правових галузей з літаком, що летить безмежним небом.

Вивчення основ правознавства розпочинається ще в шкільні роки. Тоді, споглядаючи на небо, ми бачили лише малесеньку крапку, що рухалась і залишала за собою слід. Цей слід неабияк важливий. Адже, дивлячись на нього, стає зрозуміло, що будь який правочин, будь який вчинок має свій правовий наслідок. Вступивши до закладу вищої освіти на правничу спеціальність, у нас з'явилась змога роздивитись небо з літаком детальніше. Спочатку крізь оптичні прилади – за допомогою пояснень, настанов та підказок викладачів. А потім, озброївшись засвоєним теоретичним матеріалом, вже можна зайти до ангару, і не лише подивитись на літак, але відчутти його тактильно і, можливо, навіть внести зміни у його будову.

Тож почнемо наше дослідження літака із самого початку. Загальновідомо, що за рівнем розвитку літакобудування Україна належить до найбільш розвинених держав. Уявімо, що літак, який летить у небі – це Ан-225 «Мрія», найбільший та найпотужніший у світі транспортний літак, створений кийвським КБ імені Антонова. До речі, в НАТО цей літак отримав своє кодове імя – Козак (Cossack). «Мрія» являється найважчим у світі літаком. У 2004 році він увійшов до Книги рекордів Гіннеса за досягнуті ним 240 рекордів. Саме тому ми обрали цей літак для візуалізації. Адже, галузі, підгалузі та інститути права – це потужні інструменти формування правового середовища та Закону.

Важливо розуміти, що право – це комплексна система. Усі галузі, підгалузі та інститути можуть працювати злагоджено лише в тандемі. Якісні

міждисциплінарні зв'язки формують єдину систему права. Розглянемо будову літака детальніше та створимо асоціативні зв'язки. Перше, про що ми згадуємо, уявляючи літак – це крила. Уявімо, що крила - це матеріальне та процесуальне право. Праве крило - матеріальне право: прямо регулює суспільні відносини. Ліве крило – процесуальне право: визначає процедуру реалізації матеріального права. Саме ці два «крила» віртуозно маневрують між галузями права, обирають курс на реалізацію правових норм. Літак оснащений турбореактивним двоконтурним трьохвальним двигуном – Д-18Т. Його завдання – забезпечити зліт літака. Уявімо, що це основні галузі права: цивільне, кримінальне, адміністративне, господарське, трудове, фінансове, екологічне, земельне. Особливої уваги заслуговують шасі літака «Мрія» – воно має 32 колеса: чотири на двох передніх опорах шасі та 28 – в основному. Основне завдання шасі – забезпечити зліт, посадку та переміщення літального апарату. Саме таке завдання у процесуального права – забезпечити дотримання виконання процедури використання норм матеріального права, застосувати норми матеріального права на практиці. Тож, уявімо, що шасі – це кримінально-процесуальне, цивільно-процесуальне, господарсько-процесуальне право та їх правові інститути (розгляд справ у першій інстанції, касаційне оскарження справи, строки подання позовної заяви, тощо).

Основна частина літака, що власне і формує увесь повітряний апарат – це фюзеляж – корпус літака. Він зв'язує між собою крила, оперення та шасі. Фюзеляж літака призначений для розміщення екіпажу, устаткування та корисного навантаження. У фюзеляжі може розміщуватися паливо, шасі, двигуни [101]. Його місія – об'єднати складові літака. Без наявності фюзеляжу літака не існує. Саме тому асоціюємо фюзеляж із міжнародним правом. Його наповнення – різні інститути міжнародного публічного права: право міжнародних договорів, право ЄС, морське право, правове забезпечення міжнародної безпеки, міжнародні організації, міжнародне повітряне право, космічне право та інші. Загальновідомо, що норми національного права формуються з урахуванням чинних міжнародних договорів, згода на які надана Верховною Радою України. Тож і формування конструкції літка здійснюється на основі створення фюзеляжу.

Таким чином, аналізуючи будову літака «Мрія», ми побачили, як багато ховається за одним словом «Право». Зрозуміли, як важливо, коли усі елементи літака, тобто компоненти права, працюють злагоджено, встановили сталі взаємозв'язки.

2. Для опрацювання теми, норм та джерел міжнародного права вводимо проблемне питання. Для цього застосовуємо кейс-технологію.

Одним із прикладів процесу формування міжнародного звичаю є рішення у справі про континентальний шельф Північного моря Міжнародного Суду ООН від 1969 р., в якому було проголошено, що хоча факт появи в обороті в короткий проміжок часу не містить у собі перешкоди утворення нової норми звичаєвого міжнародного права, необхідно, щоб у цей період часу правозастосовна практика, в тому числі держав, чий інтереси порушені особливо, постійно розширювалася і була б дійсно одноманітною щодо застосовуваних положень, а також свідчила б про загальне визнання правової норми.

Джерело: Офіційний сайт Суду ООН [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://www.icj-cij.org/homepage/ru/files/sum_1948-1991.pdf

Опис правових звичаїв країн світу можна переглянути тут:
https://docs.google.com/presentation/d/1TZDh_eHGZJs9Pc3FLy7N17FJW_PpJnSH8/edit#slide=id.p1

3. Для характеристики принципів міжнародного права використовуємо технологію відеоскрайбу (за М. Ю. Черкесом) [93, с. 31].

Ознайомитись з презентацією можна тут:

https://www.youtube.com/watch?v=a_wJUZX4Nts&list=PLTIqB3vcBf4DBtdmL0F0D_id6yna0r0F9&index=1

Проблемне питання: Характеристика справи *Medellín v. Texas* та *Rasquete Nabana* (1900). Необхідно встановити взаємовідношення міжнародного та внутрішньодержавного права.

Додаток Н

Тема: Європейський Союз

Мета заняття– ознайомитись із структурою та діяльністю ЄС.

- Загальні компетентності:
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
  - здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- Спеціальні компетентності:
- уміння розуміти особливості міжнародно-правових явищ, прогнозувати основні напрямки розвитку міжнародного права;
  - здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі, уміння здійснювати юридичний аналіз та юридичну кваліфікацію явищ міжнародного життя на основі міжнародно-правових норм.

Міжпредметні зв'язки – «Конституційне право України», «Теорія держави і права», «Історія держави і права», «Конституційне право зарубіжних країн».

Завдання практичного заняття тут:

<https://docs.google.com/forms/d/1oS9wVB5Rlz3HofWcBcOJuRDBGVZJDIEVmVncT6CImjQ/edit>

1 Вирішіть тестові завдання:

1. Що було створено за пропозицію Робера Шумана після Другої світової війни?
  - a) Європейський Союз;
  - b) Європейські співтовариства;
  - c) Європейське співтовариство вугілля і сталі;

d) ЄСВС та ЄЕС.

2. Який міжнародний договір проголошує заснування ЄС?

a) Єдиний Європейський акт 1957 р.;

b) Маастрихтський договір 1992 р.;

c) Лісабонський договір 2017 р.;

d) Амстердамський договір 1997 р.

3. Інститут громадянської ініціативи дозволяє громадянам ЄС звертатися із законодавчою пропозицією до:

a) Європейського парламенту;

b) Комісії ЄС;

c) Ради ЄС;

d) Європейської ради.

4. У якому році Європейський Союз приєднався до Європейської конвенції із захисту основоположних прав людини (1950 р.)

a) 1993 році;

b) 2009 році;

c) 2007 році;

d) досі не приєднався.

5. Органом, що обирається шляхом прямого волевиявлення громадян ЄС, є:

a) Президент Європейської ради;

b) Рада ЄС;

c) Європейський парламент;

d) Європейська рада.

6. Яка європейська установа отримала статус інституту після набуття чинності Лісабонського договору?

a) Загальний суд;

b) Європейський центральний банк;

c) Рада ЄС;

d) Рахункова палата.

7. Хартія основоположних прав ЄС підписана в:

a) 2000 році;

b) 2001 році;

c) 2004 році;

d) 2007 році.

8. Угода про асоціацію з ЄС підписана:

a) в 2015 році;

b) в 2014 році;

c) в 1997 році;

d) в 1994 році.

9. «Східне партнерство» - це:

- a) ініціатива Європейського Союзу, яка поширюється на 28 держав-членів ЄС та шість східноєвропейських сусідів ЄС;
- b) застосовується до найближчих сусідів ЄС на суші або біля морських шляхів;
- c) передбачає встановлення спільного внутрішнього ринку з основними свободами;
- d) немає вірної відповіді.

10. На даний час в ЄС входить:

- a) 28 держав;
- b) 27 держав;
- c) 12 держав;
- d) 26 держав.

2 Проаналізуйте правову ситуацію

1. Проаналізуйте положення Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу та знайдіть у тексті договорів норми-дефініції, норми-принципи, регулятивні та охоронні норми.

2. У справі «Селигененко та інші проти України» Суд постановив, що було порушення загальної заборони дискримінації.

Справа стосувалася дискримінаційної відмови у голосуванні заявникам, внутрішньо переміщеним особам, які втекли від конфлікту в Донецьку та Криму та прибули до Києва у 2014-15 роках на місцевих виборах у Києві 2015 року.

Суд встановив, що українські органи влади не врахували особливу ситуацію заявників як ВПО і дискримінували їх у користуванні своїм правом голосу на місцевих виборах.

Опрацювавши матеріали справи за посиланням, охарактеризувати якими міжнародно-правовими документами керувався Суд під час винесення рішення,:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22JUDGMENTS%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-212439%22%5D%7D>

3 Виконайте проєктне завдання.

1. Створіть ментальну карту історичних етапів розвитку Європейського Союзу.
2. Підготуйте проєкт заяви для подання скарги до Європейського суду з прав людини, використовуючи формуляр заяви за посиланням <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/forms/ukr&c>

Додаток П

Таблиця П.1 – Розрахунки отриманих результатів на камерному етапі педагогічного експерименту

№ роботи	КГ-1		ЕГ-1		КГ-2		ЕГ-2	
	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$
1	35	0,62	62	645,16	62	832,73	11	412,73
2	5	853,25	35	2,56	35	3,45	61	881,15
3	12	493,31	38	1,96	61	776,02	40	75,42
4	21	174,52	11	655,36	11	490,31	61	881,15
5	65	947,99	65	806,56	17	260,59	10	454,36
6	40	33,52	41	19,36	34	0,73	64	1068,26
7	20	201,94	18	345,96	18	229,31	65	1134,63
8	45	116,41	65	806,56	68	1215,02	17	204,94
9	70	1280,89	21	243,36	21	147,45	18	177,31
10	27	51,99	17	384,16	33	0,02	21	106,42
11	17	296,20	49	153,76	65	1014,88	38	44,68
12	21	174,52	24	158,76	19	200,02	27	18,63
13	19	231,36	18	345,96	20	172,73	23	69,15
14	81	2189,25	67	924,16	17	260,59	33	2,84
15	55	432,20	17	384,16	65	1014,88	18	177,31
16	11	538,73	19	309,76	13	405,73	35	13,57
17	11	538,73	50	179,56	30	9,88	17	204,94
18	10	586,15	25	134,56	15	329,16	17	204,94
19	85	2579,57	70	1115,56	64	952,16	19	151,68
20			20	275,56	11	490,31		
21					17	260,59		
Сумма	650	11721,16	732	7892,80	696	9066,57	595	6284,11
Середнє значення $\bar{x}$	34,21		36,60		33,14		31,32	
Дисперсія		616,90		394,64		431,74		330,74

Додаток Р

Таблиця Р.1 – Розрахунки отриманих результатів на констатувальному етапі педагогічного експерименту

№ роботи	КГ-1		ЕГ-1		КГ-2		ЕГ-2		КГ-3		ЕГ-3		КГ-4		ЕГ-4	
	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	10	656,64	35	5,69	35	32,49	14	832,10	40	19,61	28	60,06	35	0,40	18	400,00
2	32	13,14	18	213,61	41	0,09	71	792,64	45	88,90	12	564,06	39	11,35	58	400,00
3	32	13,14	32	0,38	18	515,29	15	775,41	11	603,76	44	68,06	11	606,71	19	361,00
4	15	425,39	17	243,84	91	2530,09	81	1455,72	17	344,90	24	138,06	81	2058,29	50	144,00
5	44	70,14	92	3526,53	11	882,09	16	720,72	21	212,33	21	217,56	21	214,08	92	2916,00
6	18	310,64	21	134,92	15	660,49	65	490,79	74	1476,76	82	2139,06	20	244,35	27	121,00
7	71	1251,39	41	70,30	65	590,49	21	477,25	22	184,18	18	315,06	51	236,19	48	100,00
8	21	213,89	21	134,92	48	53,29	80	1380,41	75	1554,61	17	351,56	50	206,45	47	81,00
9	50	206,64	20	159,15	54	176,89	27	251,10	28	57,33	21	217,56	58	500,35	20	324,00
10	29	43,89	41	70,30	70	858,49	21	477,25	51	238,04	45	85,56	91	3065,66	20	324,00
11	65	862,89	28	21,30	16	610,09	63	406,18	82	2155,61	20	248,06	25	113,03	80	1764,00
12	27	74,39	50	302,22	21	388,09	71	792,64	15	423,18	20	248,06	28	58,24	25	169,00
13	14	467,64	65	1048,76	55	204,49	11	1014,18	52	269,90	91	3052,56	23	159,56	81	1849,00
14	37	1,89	52	375,76	17	561,69	65	490,79	10	653,90	17	351,56	24	135,29	74	1296,00
15	75	1550,39	68	1252,07	68	745,29	71	792,64	14	465,33	18	315,06	41	28,82	24	196,00
16	18	310,64	29	13,07	20	428,49	14	832,10	38	5,90	80	1958,06	40	19,08	79	1681,00
17	19	276,39	11	467,22	80	1544,49	79	1307,10	32	12,76	23	162,56	80	1968,56	28	100,00
18	21	213,89	71	1473,38	15	660,49	15	775,41	41	29,47	51	232,56	14	467,93	27	121,00
19	91	3066,39	18	213,61	14	712,89	27	251,10	27	73,47	24	138,06	15	425,66	79	1681,00
20	37	1,89	17	243,84	60	372,49	70	737,33	28	57,33	25	115,56	48	152,98	15	529,00
21	20	244,14	75	1796,46			18	617,33	24	133,90	58	495,06	15	425,66	18	400,00
22	28	58,14	15	310,30			15	775,41			20	248,06	21	214,08	82	1936,00
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>

23	81	2058,89	15	310,30			75	1033,87			75	1540,56	28	58,24	17	441,00
24	18	310,64	19	185,38			15	775,41			24	138,06	75	1549,87	17	441,00
25	11	606,39	81	2341,07			16	720,72					28	58,24	16	484,00
26	40	19,14	21	134,92			78	1235,79					21	214,08	15	529,00
27	9	708,89	23	92,46									20	244,35	41	9,00
28	80	1969,14	80	2245,30									39	11,35	40	4,00
29	17	346,89	28	21,30									15	425,66	11	729,00
30	38	5,64	28	21,30									18	310,87	54	256,00
31	45	87,89	15	310,30									79	1880,82	28	100,00
32	76	1630,14	18	213,61									16	385,40	58	400,00
33	25	112,89	17	243,84									18	310,87	27	121,00
34	27	74,39	22	112,69									52	267,93	52	196,00
35	20	244,14	21	134,92									21	214,08	19	361,00
36	49	178,89	19	185,38									52	267,93	47	81,00
37	22	185,64	18	213,61									20	244,35	27	121,00
38	28	58,14	10	511,46									21	214,08	50	144,00
39	14	467,64													24	196,00
40	51	236,39													24	196,00
41															28	100,00
42															28	100,00
43															28	100
<i>Сумма</i>	1425	19635,38	1272	19355,47	814	12528,20	1114	20211,38	747	9061,14	858	13400,50	1354	17970,84	1634	21902,00
<i>Середнє значення $\bar{x}$</i>	35,63		32,62		40,70		42,85		35,57		35,75		35,63		38,00	
<i>Дисперсія</i>		490,88		496,29		626,41		777,36		431,48		558,354		472,92		509,35

Додаток С

Таблиця С.1 – Рівні сформованості показників когнітивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Показники	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>ЗВО-1</i>	55	69,62	19	24,05	5	6,33	0	0,00	79
Сформована система професійних знань	41	51,90	23	29,11	12	15,19	3	3,80	79
Наявність знань щодо особливостей здійснення проєктної діяльності	60	75,95	18	22,78	1	1,27	0	0,00	79
Розуміння змісту та здатність до оперування професійною термінологією	35	44,30	33	41,77	10	12,66	1	1,27	79
Розуміння особливостей провадження проєктної діяльності для виконання професійних завдань	57	72,15	21	26,58	1	1,27	0	0,00	79
<i>ЗВО-2</i>	27	58,70	15	32,61	4	8,70	0	0,00	46
Сформована система професійних знань	24	52,17	16	34,78	5	10,87	1	2,17	46
Наявність знань щодо особливостей здійснення проєктної діяльності	30	65,22	14	30,43	2	4,35	0	0,00	46
Розуміння змісту та здатність до оперування професійною термінологією	21	45,65	18	39,13	6	13,04	1	2,17	46
Розуміння особливостей провадження проєктної діяльності для виконання професійних завдань	30	65,22	16	34,78	0	0,00	0	0,00	46
<i>ЗВО-3</i>	30	66,67	12	26,67	3	6,67	0	0,00	45
Сформована система професійних знань	25	55,56	12	26,67	5	11,11	3	6,67	45

Продовження таблиці С.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Наявність знань щодо особливостей здійснення проектної діяльності	32	71,11	12	26,67	1	2,22	0	0,00	45
Розуміння змісту та здатність до оперування професійною термінологією	25	55,56	14	31,11	5	11,11	1	2,22	45
Розуміння особливостей провадження проектної діяльності для виконання професійних завдань	34	75,56	10	22,22	1	2,22	0	0,00	45
<i>ЗВО-4</i>	<i>56</i>	<i>69,14</i>	<i>19</i>	<i>23,46</i>	<i>6</i>	<i>7,41</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>81</i>
Сформована система професійних знань	44	54,32	24	29,63	11	13,58	2	2,47	81
Наявність знань щодо особливостей здійснення проектної діяльності	61	75,31	14	17,28	6	7,41	0	0,00	81
Розуміння змісту та здатність до оперування професійною термінологією	50	61,73	22	27,16	8	9,88	1	1,23	81
Розуміння особливостей провадження проектної діяльності для виконання професійних завдань	61	75,31	16	19,75	4	4,94	0	0,00	81
<i>Загалом</i>	<i>168</i>	<i>66,93</i>	<i>65</i>	<i>25,90</i>	<i>18</i>	<i>7,17</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>	<i>251</i>
Сформована система професійних знань	134	53,39	75	29,88	33	13,15	9	3,59	251
Наявність знань щодо особливостей здійснення проектної діяльності	183	72,91	58	23,11	10	3,98	0	0,00	251
Розуміння змісту та здатність до оперування професійною термінологією	131	52,19	87	34,66	29	11,55	4	1,59	251
Розуміння особливостей провадження проектної діяльності для виконання професійних завдань	182	72,51	63	25,10	6	2,39	0	0,00	251

Таблиця С.2 – Рівні сформованості показників мотиваційного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Показники	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЗВО-1	18	22,78	35	44,30	23	29,11	3	3,80	79
Усвідомлення значущості проєктивних технологій для професійного самовдосконалення	16	20,25	43	54,43	20	25,32	0	0,00	79
Наявність прагнення до провадження проєктивної діяльності	17	21,52	37	46,84	24	30,38	1	1,27	79
Бажання до подолання труднощів, можливих в процесі провадження професійної проєктивної діяльності	19	24,05	36	45,57	24	30,38	0	0,00	79
Прагнення розвивати особисті якості та фахову компетентність.	9	11,39	42	53,16	25	31,65	3	3,80	79
ЗВО-2	11	23,91	19	41,30	13	28,26	3	6,52	46
Усвідомлення значущості проєктивних технологій для професійного самовдосконалення	12	26,09	19	41,30	14	30,43	1	2,17	46
Наявність прагнення до провадження проєктивної діяльності	10	21,74	18	39,13	17	36,96	1	2,17	46
Бажання до подолання труднощів, можливих в процесі провадження професійної проєктивної діяльності	10	21,74	19	41,30	16	34,78	1	2,17	46
Прагнення розвивати особисті якості та фахову компетентність.	7	15,22	21	45,65	15	32,61	3	6,52	46
ЗВО-3	15	33,33	16	35,56	11	24,44	3	6,67	45
Усвідомлення значущості проєктивних технологій для професійного самовдосконалення	10	22,22	17	37,78	13	28,89	5	11,11	45

Продовження таблиці С.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Наявність прагнення до провадження проєктивної діяльності	10	22,22	18	40,00	14	31,11	3	6,67	45
Бажання до подолання труднощів, можливих в процесі провадження професійної проєктивної діяльності	14	31,11	20	44,44	10	22,22	1	2,22	45
Прагнення розвивати особисті якості та фахову компетентність.	4	8,89	22	48,89	13	28,89	6	13,33	45
ЗВО-4	18	22,22	28	34,57	27	33,33	8	9,88	81
Усвідомлення значущості проєктивних технологій для професійного самовдосконалення	16	19,75	25	30,86	36	44,44	4	4,94	81
Наявність прагнення до провадження проєктивної діяльності	14	17,28	34	41,98	31	38,27	2	2,47	81
Бажання до подолання труднощів, можливих в процесі провадження професійної проєктивної діяльності	14	17,28	29	35,80	36	44,44	2	2,47	81
Прагнення розвивати особисті якості та фахову компетентність.	16	19,75	25	30,86	31	38,27	9	11,11	81
Загалом	62	24,70	98	39,04	74	29,48	17	6,77	251
Усвідомлення значущості проєктивних технологій для професійного самовдосконалення	54	21,51	104	41,43	83	33,07	10	3,98	251
Наявність прагнення до провадження проєктивної діяльності	51	20,32	107	42,63	86	34,26	7	2,79	251
Бажання до подолання труднощів, можливих в процесі провадження професійної проєктивної діяльності	57	22,71	104	41,43	86	34,26	4	1,59	251
Прагнення розвивати особисті якості та фахову компетентність.	36	14,34	110	43,82	84	33,47	21	8,37	251

Таблиця С.3 – Рівні сформованості показників рефлексивного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Показники	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЗВО-1	20	25,32	39	49,37	19	24,05	1	1,27	79
Наявність знань щодо особливостей, самоконтролю	19	24,05	43	54,43	17	21,52		0,00	79
Наявність навичок щодо методів та способів здійснення самоаналізу	17	21,52	47	59,49	15	18,99		0,00	79
Прагнення до самовдосконалення	18	22,78	45	56,96	15	18,99	1	1,27	79
наявність розуміння щодо необхідності контролювати результати діяльності	18	22,78	47	59,49	13	16,46	1	1,27	79
ЗВО-2	13	28,26	17	36,96	15	32,61	1	2,17	
Наявність знань щодо особливостей, самоконтролю	12	26,09	20	43,48	14	30,43	0	0,00	
Наявність навичок щодо методів та способів здійснення самоаналізу	14	30,43	16	34,78	16	34,78	0	0,00	
Прагнення до самовдосконалення	11	23,91	17	36,96	17	36,96	1	2,17	
наявність розуміння щодо необхідності контролювати результати діяльності	11	23,91	20	43,48	15	32,61	0	0,00	
ЗВО-3	10	22,22	18	40,00	14	31,11	3	6,67	45
Наявність знань щодо особливостей, самоконтролю	9	20,00	20	44,44	15	33,33	1	2,22	45
Наявність навичок щодо методів та способів здійснення самоаналізу	8	17,78	24	53,33	12	26,67	1	2,22	45
Прагнення до самовдосконалення	10	22,22	17	37,78	16	35,56	2	4,44	45
наявність розуміння щодо необхідності контролювати результати діяльності	11	24,44	16	35,56	17	37,78	1	2,22	45
ЗВО-4	17	20,99	29	35,80	30	37,04	5	6,17	81
Наявність знань щодо особливостей, самоконтролю	14	17,28	37	45,68	28	34,57	2	2,47	81
Наявність навичок щодо методів та способів здійснення самоаналізу	15	18,52	30	37,04	32	39,51	4	4,94	81

Продовження таблиці С.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Прагнення до самовдосконалення	13	16,05	27	33,33	34	41,98	7	8,64	81
наявність розуміння щодо необхідності контролювати результати діяльності	14	17,28	30	37,04	31	38,27	6	7,41	81
Загалом	60	23,90	105	41,83	78	31,08	8	3,19	251
Наявність знань щодо особливостей, самоконтролю	54	21,51	120	47,81	74	29,48	3	1,20	251
Наявність навичок щодо методів та способів здійснення самоаналізу	54	21,51	117	46,61	75	29,88	5	1,99	251
Прагнення до самовдосконалення	52	20,72	106	42,23	82	32,67	11	4,38	251
наявність розуміння щодо необхідності контролювати результати діяльності	54	21,51	113	45,02	76	30,28	8	3,19	251

Таблиця С.4 – Рівні сформованості показників діяльнісного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Показники	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЗВО-1	56	70,89	19	24,05	4	5,06	0	0,00	79
Уміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення.	41	51,90	29	36,71	8	10,13	1	1,27	79
Уміння розробляти етапи проєкту та визначати завдання на кожному із етапів	60	75,95	17	21,52	2	2,53	0	0,00	79
Уміння аргументувати прийняті рішення, опираючись на наявну інформацію	50	63,29	21	26,58	6	7,59	2	2,53	79
Здатність до презентації власних проєктних розробок	41	51,90	38	48,10	0	0,00	0	0,00	79
ЗВО-2	31	67,39	13	28,26	2	4,35	0	0,00	46
Уміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення.	30	65,22	14	30,43	2	4,35	0	0,00	46
Уміння розробляти етапи проєкту та визначати завдання на кожному із етапів	34	73,91	11	23,91	1	2,17	0	0,00	46
Уміння аргументувати прийняті рішення, опираючись на наявну інформацію	29	63,04	15	32,61	2	4,35	0	0,00	46
Здатність до презентації власних проєктних розробок	35	76,09	11	23,91	0	0,00	0	0,00	46
ЗВО-3	33	73,33	10	22,22	2	4,44	0	0,00	45
Уміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення.	31	68,89	12	26,67	2	4,44	0	0,00	45

Продовження таблиці С.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Уміння розробляти етапи проекту та визначати завдання на кожному із етапів	37	82,22	8	17,78	0	0,00	0	0,00	45
Уміння аргументувати прийняті рішення, опираючись на наявну інформацію	34	75,56	9	20,00	2	4,44	0	0,00	45
Здатність до презентації власних проектних розробок	38	84,44	7	15,56	0	0,00	0	0,00	45
ЗВО-4	63	77,78	15	18,52	3	3,70	0	0,00	81
Уміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення.	57	70,37	18	22,22	5	6,17	1	1,23	81
Уміння розробляти етапи проекту та визначати завдання на кожному із етапів	69	85,19	11	13,58	1	1,23	0	0,00	81
Уміння аргументувати прийняті рішення, опираючись на наявну інформацію	62	76,54	13	16,05	6	7,41	0	0,00	81
Здатність до презентації власних проектних розробок	71	87,65	10	12,35	0	0,00	0	0,00	81
Загалом	183	72,91	57	22,71	11	4,38	0	0,00	251
Уміння визначати проблему та будувати траєкторію її вирішення.	159	63,35	73	29,08	17	6,77	2	0,80	251
Уміння розробляти етапи проекту та визначати завдання на кожному із етапів	200	79,68	47	18,73	4	1,59	0	0,00	251
Уміння аргументувати прийняті рішення, опираючись на наявну інформацію	175	69,72	58	23,11	16	6,37	2	0,80	251
Здатність до презентації власних проектних розробок	185	73,71	66	26,29	0	0,00	0	0,00	251

Таблиця С.5 – Рівні сформованості показників креативного компонента готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності

Показники	Рівні сформованості								Кількість осіб у групі
	Початковий		Середній		Достатній		Креативний		
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЗВО-1	21	26,58	39	49,37	19	24,05	0	0,00	79
Здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань	19	24,05	40	50,63	20	25,32	0	0,00	79
Уміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання	17	21,52	42	53,16	20	25,32	0	0,00	79
Уміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації	18	22,78	42	53,16	18	22,78	1	1,27	79
Здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин	18	22,78	42	53,16	18	22,78	1	1,27	79
ЗВО-2	11	23,91	18	39,13	17	36,96	0	0,00	46
Здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань	10	21,74	18	39,13	18	39,13	0	0,00	46
Уміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання	11	23,91	16	34,78	19	41,30	0	0,00	46
Уміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації	11	23,91	17	36,96	17	36,96	1	2,17	46
Здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин	11	23,91	20	43,48	15	32,61	0	0,00	46

Продовження таблиці С.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ЗВО-3	11	24,44	18	40,00	15	33,33	1	2,22	45
Здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань	10	22,22	19	42,22	15	33,33	1	2,22	45
Уміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання	11	24,44	17	37,78	16	35,56	1	2,22	45
Уміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації	9	20,00	18	40,00	17	37,78	1	2,22	45
Здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин	9	20,00	21	46,67	15	33,33	0	0,00	45
ЗВО-4	15	18,52	32	39,51	32	39,51	2	2,47	81
Здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань	14	17,28	36	44,44	29	35,80	2	2,47	81
Уміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання	13	16,05	37	45,68	30	37,04	1	1,23	81
Уміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації	14	17,28	32	39,51	34	41,98	1	1,23	81
Здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин	11	13,58	35	43,21	34	41,98	1	1,23	81
Загалом	58	23,11	108	43,03	83	33,07	2	0,80	251
Здатність знаходити креативні способи для вирішення професійних завдань	53	21,12	113	45,02	82	32,67	3	1,20	251
Уміння критично осмислити та використати інформацію для розв'язання поставленого завдання	52	20,72	112	44,62	85	33,86	2	0,80	251

Продовження таблиці С.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Уміння прогнозувати результати прийнятого рішення та прорахувати оптимальний варіант в певній ситуації	52	20,72	109	43,43	86	34,26	4	1,59	251
Здатність прогнозувати розвиток міжнародного правового поля в найближчому майбутньому з урахуванням наявних обставин	49	19,52	118	47,01	82	32,67	2	0,80	251

Додаток Т

Таблиця Т.1 – Розрахунки отриманих результатів на констатувальному етапі педагогічного експерименту

№ роботи	КГ-1		ЕГ-1		КГ-2		ЕГ-2		КГ-3		ЕГ-3		КГ-4		ЕГ-4	
	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$	К-ть балів	$(x - \bar{x})^2$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	10	774,23	38	138,51	21	167,70	28	396,93	18	179,05	18	882,59	21	95,32	25	819,56
2	32	33,93	28	473,90	41	49,70	45	8,54	19	153,29	12	1275,09	22	76,79	27	709,05
3	31	46,58	32	315,75	18	254,40	15	1083,93	11	415,38	44	13,75	11	390,58	28	656,79
4	15	520,98	27	518,44	55	443,10	38	98,47	17	206,81	24	562,09	58	741,85	19	1199,09
5	44	38,13	44	33,28	10	573,60	15	1083,93	21	107,76	21	713,34	21	95,32	29	606,53
6	18	393,03	21	827,67	40	36,60	54	36,93	21	107,76	45	7,34	20	115,85	27	709,05
7	71	1100,58	41	76,90	65	964,10	38	98,47	41	92,53	18	882,59	51	409,53	48	31,67
8	21	283,08	21	827,67	48	197,40	54	36,93	40	74,29	17	943,00	50	370,06	47	43,93
9	50	148,23	41	76,90	54	402,00	27	437,78	38	43,81	31	279,17	58	741,85	20	1130,84
10	51	173,58	41	76,90	70	1299,60	21	724,85	51	384,91	45	7,34	51	409,53	20	1130,84
11	65	738,48	28	473,90	16	322,20	59	122,70	51	384,91	40	59,42	25	33,21	55	1,88
12	27	117,18	50	0,05	21	167,70	85	1374,70	15	268,34	40	59,42	28	7,64	58	19,12
13	14	567,63	58	67,75	55	443,10	75	733,16	52	425,15	68	411,75	23	60,27	53	0,39
14	37	0,68	52	4,98	17	287,30	55	50,08	10	457,15	17	943,00	24	45,74	50	13,16
15	75	1381,98	50	0,05	68	1159,40	50	4,31	14	302,10	18	882,59	41	104,79	24	877,81
16	18	393,03	29	431,36	51	290,70	28	396,93	19	153,29	80	1042,75	40	85,32	57	11,37
17	19	354,38	51	1,51	14	398,00	79	965,78	50	346,67	73	639,67	44	175,21	52	2,65
18	21	283,08	58	67,75	15	359,10	44	15,39	85	2875,00	63	233,84	14	281,00	80	695,49
19	91	2827,58	91	1699,98			75	733,16	86	2983,24	61	176,67	15	248,48	79	643,74
20	37	0,68	91	1699,98			70	487,39	50	211,70	68	411,75	48	297,11	84	922,46
21	20	317,73	75	636,59			27	437,78			78	917,59	15	248,48	75	456,77
22	28	96,53	91	1699,98			91	1855,62			81	1108,34	21	95,32	82	804,98
23	81	1864,08	65	231,98			85	1374,70			91	1874,17	28	7,64	27	709,05

Продовження таблиці Т.1

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>17</i>
24	18	393,03	66	263,44			88	1606,16			92	1961,75	75	1956,90	27	709,05
25	11	719,58	81	975,36									38	52,37	28	656,79
26	40	4,73	21	827,67									21	95,32	29	606,53
27	10	774,23	23	716,59									35	17,95	70	268,05
28	80	1778,73	80	913,90									39	67,85	75	456,77
29	17	433,68	70	409,28									15	248,48	80	695,49
30	38	0,03	71	450,75									18	162,90	82	804,98
31	45	51,48	15	1208,90									79	2326,79	88	1181,44
32	76	1457,33	18	1009,28									16	217,95	87	1113,70
33	64	685,13	17	1073,82									18	162,90	70	268,05
34	91	2827,58	67	296,90									65	1172,16	79	643,74
35	20	317,73	61	126,13									21	95,32	77	546,25
36	91	2827,58	84	1171,75											84	922,46
37	22	250,43	80	913,90											86	1047,95
38	14	567,63	64	202,51											95	1711,65
39															91	1396,67
40															92	1472,42
<i>Сумма</i>	1513	25393,71	1941	20876,76	679	7815,75	1246	13781,83	709	9976,95	1145	16288,96	1169	11470,40	2306	26051,10
<i>Середнє значення $\bar{x}$</i>	39,82		51,08		33,95		51,92		35,45		47,71		33,40		57,65	
<i>Дисперсія</i>		668,26		549,39		390,79		574,24		498,85		678,71		327,73		651,28

1.

Додаток У

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Основні наукові результати дисертації відображено в публікаціях:

Рисинець, Н. О. (2018а). Проектні технології як чинник розвитку професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 56, 174-177. DOI 10.31652/2415-7872-2018-56-174-177.

Рисинець, Н. О. (2019а). Методичні аспекти впровадження вільних дебатів як елементу проектних технологій під час вивчення дисципліни «Міжнародне право» студентами юридичних спеціальностей. *Педагогіка безпеки. Міжнародний науковий журнал*, 1, 78-88. DOI: <https://doi.org/10.31649/2524-1079-2019-4-1-078-088>.

Рисинець, Н. О. (2020а). Застосування інноваційних технологій з метою формування готовності фахівців з міжнародного права до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*, 3 (103), 65-70. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2020-103-3-66-65>.

Voitko, V., Bevz, S., Burbelo, S., Stavitskyi, P., Khoshaba, O., **Rysynets, N.**, Teplova, O., Smolarz, A., Smailova, S., Mussabekova, A., & Yeraliyeva, B. (2021). Analysis of the development approaches of the system of audio synthesis and recognition with the option of using photonic processors". Proc. SPIE 12040, *Photonics Applications in Astronomy, Communications, Industry, and High Energy Physics Experiments*, 120400N (3 November 2021); doi:10.1117/12.2611464.

Рисинець, Н. О. (2021а). Формування готовності фахівців з міжнародного права до професійної діяльності. *Нова педагогічна думка*, 4 (108), 37-43. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-108-4-37-43>.

Ставнича, Н. О. (2023). Застосування проєктивних технологій в процесі підготовки фахівців з міжнародного права: інтеграція інтерактивності та

мотивації. Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал, 9(23), 460-475. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)-460-475](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)-460-475).

Посібники

Ставнича, Н. О. (2016а). Міжнародне право. Навчально-довідковий посібник. Вінницький кооперативний інститут.

Ставнича, Н. О. (2018b). Господарський процес України. Практичний посібник. Вінницький кооперативний інститут.

Ставнича, Н. О., & Кобилянський О. В. (2023). Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права: навчально-методичний посібник. Вінниця: ВНТУ.

Наукові праці, надруковані в періодичних виданнях іноземних країн

Rysynets, N. (2020). Formation of readiness for professional activity of specialists in international law through the use of problem-based learning methods. *Қазақинновациялық гуманитарлық-заң университетінің хабаршысы*, 3 (47), 54-59.

Rysynets, N. (2021). Formation of design competence with specialists in international law. *Қазақинновациялық гуманитарлық-заң университетінің хабаршысы*, 2 (50), 69-83.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Ставнича, Н. О. (2014). Вплив сучасних педагогічних методів на психологічний портрет студента. *Збірник наукових статей магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи ПУЕТ»*. Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі (ПУЕТ)». Полтава: ПУЕТ (с. 199-203).

Рисинець, Н. О. (2018с). Використання проектних технологій в процесі дистанційного навчання студентів юридичних спеціальностей. *Особистісно-*

професійний розвиток майбутнього вчителя: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Вінниця (с. 211-213).

Rysynets, N. (2019). Using the project technologies in the distance learning of the students legal direction of training. Гуманітарні, економічні та правові аспекти модернізації вищої освіти: Міжнародна науково-методична конференція викладачів, Вінниця (с. 94-97).

Рисинець, Н. О. (2019b). Застосування фасилітації при вивченні дисципліни «Міжнародне право». Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 28-29 березня 2019 року 6 збірник наукових праць, Вінницький національний технічний університет, Вінниця (с. 57-59).

Рисинець, Н. О. (2019c). Проектні технології: поняття, види та вплив на розвиток професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей. *Гуманітарні, економічні та правові аспекти модернізації вищої освіти: Міжнародна науково-методична конференція викладачів, Вінниця (с. 97-100).*

Рисинець, Н. О. (2020b). Проблеми та перспективи дистанційного навчання фахівців з міжнародного права в реаліях Covid-19. Актуальні дослідження в соціальній сфері. Матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції 17 листопада 2020 року. Одеський національний політехнічний університет, Одеса (с. 121-123).

Рисинець, Н. О., Кобилянський, О. В., Лісіца, С., & Пінаєва, Ю. А. (2021). Впровадження технологій освітньої мнемотехніки в закладах вищої освіти. Акімова, О. В., & Фрицюк, В. А. (ред.) Особистісно-професійний розвиток майбутніх фахівців: діалог зі стейкхолдерами: монографія. Вінниця: ТОВ «Друк», (с. 333-349).

Рисинець, Н. О. (2021b). Майндмеппінг як засіб формування професійних компетенцій фахівців з міжнародного права під час дистанційного навчання. Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців. Матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 25-26 березня 2021 року. Вінницький національний технічний університет, Вінниця (с. 60-61).

Рисинець, Н. О. (2021с). Майндмеппінг як метод формування професійних компетенцій фахівців з міжнародного права. Науково-технічна конференція факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії. ВНТУ, Вінниця (с. 116-1118).

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Ставнича, Н. О. (2013а). Вплив гендерних аспектів на організацію навчального процесу. *Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі: збірник науково-методичних праць учасників IV Всеукраїнської науково-методичної конференції*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 99-101).

Ставнича, Н. О. (2013b). Соціально-економічний розвиток суспільства крізь призму формування правової держави. *Проблеми розвитку економічних, соціальних, інформаційних зв'язків та кооперації: тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей господарства*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 307-312).

Ставнича, Н. О. (2013с). Трудові відносини у міжнародному праві: проблеми та перспективи. *Держави світу та Україна у нових реаліях: соціальні, економічні, екологічні та правові орієнтири розвитку: тези доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу та практичних працівників галузей господарства*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 119-123).

Ставнича, Н. О. (2015). Децентралізація влади: досвід проведення у зарубіжних країнах, перспективи становлення в Україні. Регіон: особливості розвитку і управління в умовах децентралізації влади: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу ВКІ. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 158-160).

Ставнича, Н. О. (2016b). Проблеми віктимології та суїцидальної поведінки. Науково-методичні орієнтири професійного розвитку особистості: тези

доповідей учасників IV Всеукраїнської науково-методичної конференції, 20.04.2016. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля» (с. 74-77).

Ставнича, Н. О. (2016с). Проблеми правового забезпечення реєстрації та обліку внутрішньо-переміщених осіб в Україні: Науковий вісник ВКІ «Актуальні проблеми життєдіяльності українського суспільства в умовах кризи». Статті та тези учасників IX Міжнародної науково-практичної конференції 16 березня 2016 р. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля» (с. 81-82).

Ставнича, Н. О. (2017а). Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС. *Науковий вісник Вінницького кооперативного інституту*, 7, 133–137.

Ставнича, Н. О. (2017b). Взаємність і реторсія на прикладі співробітництва України і Польщі. *Наука та практика сучасності та майбутнього: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції*. Вінницький кооперативний інститут, Вінниця (с. 77-79).

Додаток Ф

ДОВІДКИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Міжнародного гуманітарного
університету,
доктор юридичних наук,
заслужений юрист України

К.В. Громовенко

26 11 2021 року

А К Т

**про впровадження наукових розробок
дисертаційного дослідження Рисинець Н. О.
«Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до
застосування проєктивних технологій у професійній діяльності» в
науково-дослідну діяльність та освітній процес**

Комісія Міжнародного гуманітарного університету у складі: проректора з науково-педагогічної роботи, доктора економічних наук, професора Гончарука А. Г., директора Інституту права, економіки та міжнародних відносин, кандидата юридичних наук, доцента Тицької Я. О.; завідувача кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, доктора юридичних наук, доцента Андрейченко С. С., склала цей акт з приводу того, що результати дисертаційного дослідження Рисинець Наталі Олександрівни на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) за темою: **«Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності»**, у вигляді статей у збірниках наукових праць:

1. Рисинець Н. О. [Ставнича Н. О.] Міжнародне право/ Рисинець Н. О. [Ставнича Н. О.] Навчально-довідковий посібник, Вінницький кооперативний інститут, 2016. – 207 с.

2. Рисинець Н. О. Проектні технології як чинник розвитку професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*: Зб. наук. праць. – Випуск 56 / Редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін.. – Вінниця: «Твори», 2018. – С. 174-177.

3. Рисинець Н. О. Використання проєктивних технологій в процесі дистанційного навчання студентів юридичних спеціальностей. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя*: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Вінниця, 29-30 листопада 2018 р.). – Вінниця: «Твори», 2018. – С. 211-213.

4. Рисинець Н. О. Застосування фасилітації при вивченні дисципліни «Міжнародне право». *Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців*.

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 28-29 березня 2019 року 6 збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, Вінницький національний технічний університет [та інш.]. Вінниця: ВНТУ, 2019. С. 57-59, -

використовуються у Міжнародному гуманітарному університеті в науково-дослідній діяльності в освітньому процесі під час проведення занять з дисциплін «Міжнародне право» та «Міжнародне приватне право».

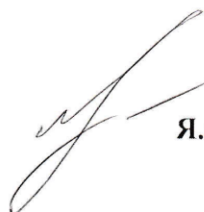
Необхідність використання зазначених результатів дисертаційного дослідження обумовлена тим, що вони містять інноваційні методи навчання фахівців з міжнародного права, проєктивні технології підготовки до лекційних занять та самостійної роботи студентів, рекомендації щодо методики впровадження методу проєктів у вигляді скрайбінг технологій, мнемотехніки та майндмепінгу під час підготовки фахівців з міжнародного права.

**Проректор з науково-педагогічної
роботи Міжнародного гуманітарного
університету д.е.н., професор**

А.Г. Гончарук

**Директор Інституту права, економіки
та міжнародних відносин
к.ю.н., доцент**

Я.О. Тицька

**Завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
д.ю.н., доцент**

С.С. Андрейченко

УКРКООПСІЛКА
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ
coop
УКРАЇНА
ВІННИЦЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ

вул. Академіка Янгеля, 59 м. Вінниця, 21009 тел.: (0432)-61-65-63
e-mail: admin@vki.vin.ua сайт: vki.vin.ua код ЄДРПОУ 01788042

21.09.21 № 265

На _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспірантки Рисинець Наталі Олександрівни на тему:
«Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до
застосування проєктивних технологій у професійній діяльності»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

У Вінницькому кооперативному інституті (VKI) з 2018 року здійснюється впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження Рисинець Н. О. У процесі впровадження результатів дослідження для бакалаврів з права перевірялась ефективність формування їхньої готовності до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності.

Експериментальні дослідження проводились на кафедрі права, де здійснюється підготовка фахівців за галуззю знань 08 Право, спеціальність 081 Право. Освітня програма спрямована на підготовку за міжнародними стандартами нової генерації юристів для роботи в умовах адаптації українського законодавства до європейських вимог. До експерименту були залучені 79 студентів 1-2 курсів у складі 4 навчальних груп.

Під час впровадження в освітній процес у 2019-2021 роках результатів досліджень аспірантки Рисинець Н. О. перевірялась ефективність педагогічних технологій для формування готовності майбутніх спеціалістів з міжнародного права до застосування проєктивних технологій в професійній діяльності. В процесі експерименту були використані розроблені аспіранткою навчально-методичні матеріали, зокрема: Міжнародне право: наочний посібник. К.: НМЦ Укоопосвіта, 2015; Міжнародне право: навчально-довідковий посібник, Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2016 та інші.

За результатами впровадження цих матеріалів в освітній процес VKI вони були доопрацьовані та використані в процесі розробки електронного видання навчально-методичного посібника «Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права». Результати досліджень були також висвітлені аспіранткою Рисинець Н. О. в 4 статтях у фахових виданнях з

педагогіки, розділі в колективній монографії з міжнародною участю та 7 тезах у матеріалах науково-методичних конференцій.

Все це дає підстави вважати, що результати дисертаційної роботи аспірантки Рисинець Н. О. впроваджено в освітній процес Вінницького кооперативного інституту.

Проректор з науково-педагогічної
роботи, кандидат педагогічних наук

Світлана НАГОРНЯК

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г.С. СКОВОРОДИвул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, тел. (057) 700-35-23, факс (057) 700-69-09
e-mail: rector@hnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125585Від Др. Ю. М. М. / № 01/10-573

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи аспірантки
кафедри БЖДПБ Вінницького національного технічного університету**Рисинець Наталі Олександрівни** на тему:«Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права
до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності»
в освітній процес Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

На юридичному факультеті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди з 2019 року здійснюється впровадження в освітній процес результатів дисертаційної роботи Рисинець Н. О. У процесі впровадження результатів дослідження на кафедрі державно-правових дисциплін, міжнародного права і права Європейського Союзу, яка здійснює підготовку за освітньою програмою «Право», моделювалися педагогічні умови, які забезпечили передумови для формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність розроблених навчально-методичних умов для формування у майбутніх фахівців з міжнародного права готовності до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності та були використані при підготовці 2 статей для фахових журналів по темі дослідження: «Застосування інноваційних технологій з метою формування готовності фахівців з міжнародного права до професійної діяльності» у Науково-методичному журналі «Нова педагогічна думка», «Формирование готовности к профессиональной деятельности специалистов по международному праву путем использования методов проблемного обучения» в Міжнародному журналі «Вестник Казахского гуманитарно-технического инновационного университета», а також електронної версії мультимедійного посібника з міжнародного права «Вступ до фаху» та робочого зошита до мультимедійного посібника з міжнародного права «Вступ до фаху».

Усе це дає підстави вважати, що результати дисертаційного дослідження Рисинець Н. О. впроваджено в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Ректор

Юрій БОЙЧУК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ

Юридична адреса: ☒ Україна, 21017, м. Вінниця, вул. Гонти, 37
☎ тел./факс: (0432) 55-49-55 ☒ e-mail: vie.tneu.edu@gmail.com

№ 091

«03» Вересень 2021

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
аспірантки **Рисинець Наталі Олександрівни** на тему:
«Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права
до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності»

У Вінницькому навчально-науковому інституті економіки Західноукраїнського національного університету з 2018 року здійснювалось впровадження в освітній процес результатів дисертаційного дослідження аспірантки Рисинець Н. О. У процесі впровадження результатів дослідження на кафедрі правознавства і гуманітарних дисциплін, яка здійснює підготовку фахівців за освітніми програмами «Міжнародне право» та «Право», перевірялась ефективність педагогічних умов для формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права та права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності. До експериментальних досліджень було залучено 107 студентів з 4 навчальних груп.

Результати проведених досліджень були використані аспіранткою Рисинець Н. О. при підготовці 2 фахових навчально-методичних статей: «Проєктні технології як чинник розвитку професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей» в науковому фаховому виданні «Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія»; «Методичні аспекти впровадження вільних дебатів як елементу проєктивних технологій під час вивчення дисципліни «Міжнародне право» студентами юридичних спеціальностей» в міжнародному науковому журналі «Педагогіка безпеки» ВНТУ та 2 тез: «Проєктні технології: поняття, види та вплив на розвиток професійних компетенцій студентів юридичних спеціальностей». Гуманітарні, економічні та правові аспекти модернізації вищої освіти: Міжнародна НМК викладачів (Вінниця, 09 квітня 2019 р.); «Застосування фасилітації при вивченні дисципліни «Міжнародне право». Інноваційні технології в процесі підготовки фахівців: матеріали IV Міжнародної НПК (Вінниця, ВНТУ, 28-29 березня 2019 р.).

За результатами проведеного педагогічного експерименту була доведена ефективність запропонованих педагогічних умов для формування готовності фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності.

Все це дає підстави вважати, що результати науково-методичних досліджень Рисинець Н.О. успішно впроваджено в освітній процес Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету.

Директор ВНІІЕ ЗУНУ

Борис Погрішук

014564

Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»

The Private Joint-Stock Company
«Higher Education Institution
«Interregional
Academy
of Personnel Management»

Україна, 03039, Київ-39, вул. Фрометівська, 2,
Тел. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

2, Frometivs'ka Str., 03039 Kyiv, Ukraine,
Tel. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

«02» вересня 2021 № 0278

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
на тему: «Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права
до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності»
аспіранткою кафедри БЖДПБ Вінницького національного технічного
університету Рисинець Н. О. в освітній процес Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

У Навчально-науковому інституті міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ «МАУП» у 2019-2021 роках здійснювалось впровадження в освітній процес результатів дисертаційної роботи аспірантки Рисинець Н.О. У процесі досліджень моделювались педагогічні умови, що створюють передумови для формування готовності фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності, зокрема для бакалаврів, які проходили фахову підготовку на кафедрі міжнародних відносин та організації туристичної діяльності галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». До експерименту було залучено 45 студентів у складі 7 навчальних груп.

У освітньому процесі Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ «МАУП» при викладанні дисциплін «Міжнародне право» та «Міжнародне приватне право» були використані розроблені аспіранткою навчально-методичні матеріали, зокрема: Міжнародне право: наочний посібник, К.: НМЦ Укоопосвіта, 2015; Міжнародне право: навчально-довідковий посібник, Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2016; навчально-методичний посібник «Інноваційні технології навчання в процесі підготовки фахівців з міжнародного права».

Результати досліджень були використані при підготовці до друку статті «Формирование готовности к профессиональной деятельности специалистов по международному праву путем использования методов проблемного обучения» у міжнародному фаховому виданні «Вестник Казахского гуманитарно-технического инновационного университета» та двух тез: «Проблеми та перспективи дистанційного навчання фахівців з міжнародного

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»
(ДУ ІСПСР НАН України)

бульвар Тараса Шевченка, 60, м. Київ, 01032, Україна, тел.: (044) 486-91-27, факс: (044) 486-06-79

31.08.2021 № 01-11/204
 На № _____ від _____

Д О В І Д К А

про зв'язок теми дисертаційної роботи з напрямками і планами науково-дослідних робіт інституту та впровадження її результатів

Видана аспіранту Вінницького національного технічного університету Рисинець Н.О. про те, що тема дисертаційної роботи "Формування готовності майбутніх фахівців з міжнародного права до застосування проєктивних технологій у професійній діяльності" на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 015 пов'язана з напрямками і планами науково-дослідних робіт Державної установи "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України", а результати дисертаційної роботи використано в процесі виконання теми "Формування платформи системних взаємодій природоресурсного та ринкового циклів розвитку" (номер державної реєстрації 0119U001220), в межах яких дисертантом досліджено напрями застосування проєктивних технологій у професійній діяльності (підстава: витяг з протоколу № 32 засідання відділу проблем економіки земельних і лісових ресурсів від 15 липня 2021 року).

Учений секретар
 чл.-кор. НАН України,
 д.е.н., с.н.с.

А.О. Коваленко